

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДНУ «ІНСТИТУТ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗМІСТУ ОСВІТИ»
ЧЕРКАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ Черкаської обласної державної адміністрації
ДЕПАРТАМЕНТ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ Черкаського міськвиконкому
ДЕПАРТАМЕНТ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ Черкаського міськвиконкому
ДЕПАРТАМЕНТ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ Черкаської ОДА
ГОЛОВНЕ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОДАТКОВОЇ СЛУЖБИ В Черкаській області
УПРАВЛІННЯ ПІВНІЧНОГО ОФІСУ ДЕРЖАВНОЇ АУДИТОРСЬКОЇ СЛУЖБИ В Черк. області
ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЦЕНТР ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В Черкаській області
ЧЕРКАСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ТЕХНОЛОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ХЕРСОНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ, м. ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ
МАРИУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ, НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
УПРАВЛІННЯ, м. КИЇВ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМ. С. КУЗНЕЦЯ, м.ХАРКІВ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ, м. СУМИ
БАЛТІЙСЬКА МІЖНАРОДНА АКАДЕМІЯ, м. РИГА, ЛАТВІЯ
ЧЕНСТОХОВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ, м. ЧЕНСТОХОВА, ПОЛЬЩА
УНІВЕРСИТЕТ КИРИЛА І МЕФОДІЯ В м. СКОПЬЄ, ПІВНІЧНА МАКЕДОНІЯ
НЮРНБЕРЗЬКИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ГЕОРГА ОМА, м. НЮРНБЕРГ, НІМЕЧЧИНА
УНІВЕРСИТЕТ ПУАТЬЄ, м. ПУАТЬЄ, ФРАНЦІЯ
УНІВЕРСИТЕТ АЛТІНБАС, ТУРЕЧЧИНА
ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ У м. КАТОВЦЕ, ПОЛЬЩА

«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ»

Матеріали XXI міжнародної науково-практичної конференції

21 листопада 2024 року

Черкаси, ЧДТУ, 2024

УДК 336 (477) (06)

Актуальні проблеми фінансової системи України [Електронний ресурс]: матеріали XXI міжнародної науково-практичної конференції: Черкаський державний технологічний університет, 21 листопада 2024 р. Черкаси, 2024. 346 с.

Основною метою конференції є обговорення та вирішення актуальних проблем фінансової системи України, грошово-кредитних механізмів регулювання економіки, управління фінансово-економічним потенціалом суб'єктів господарювання, розвитку банківської системи та інших актуальних проблем економічної науки, а також пошук конструктивних шляхів їх розв'язання.

Подані матеріали містять методологічні та методичні підходи, що можуть заслуговувати на увагу широкого кола фахівців.

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ

Голова організаційного комітету: *Григор О.О.* – д.політ.н., професор, ректор Черкаського державного технологічного університету, м.Черкаси.

Заступник голови: *Демиденко В.В.* – к.е.н., доцент, декан факультету економіки та управління Черкаського державного технологічного університету, м.Черкаси.

Члени оргкомітету:

Гончаренко І.Г. – д.н.держ упр., професор, завідувач кафедри фінансів Черкаського державного технологічного університету, м.Черкаси.

Березина О.Ю. – к.е.н., професор, професор кафедри фінансів Черкаського державного технологічного університету, м.Черкаси.

Петкова Л.О. – д.е.н., професор, завідувач кафедри міжнародної економіки та бізнесу Черкаського державного технологічного університету, м.Черкаси.

Булатова О.В. – д.е.н., професор, перший проректор Маріупольського державного університету, м. Київ.

Токарева В.І. – д.н.держ.упр., професор, директор Навчально-наукового інституту управління Маріупольського державного університету, м. Київ.

Сідельникова Л.П. – д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів, обліку та оподаткування Херсонського національного технічного університету, м. Хмельницький.

Орлова Н.С. – д.н.держ.упр., професор, професор кафедри державного управління, публічного адміністрування та економічної політики Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця, м.Харків.

Лебідь О.В. – к.е.н., доцент, доцент кафедри міжнародного бізнесу та економічного аналізу Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця, м.Харків.

Бережна Л.В. – к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів Черкаського державного технологічного університету, м.Черкаси.

Dorota Jelonek, – PhD, Czestochowa University of Technology, Department of Management (Czestochowa, Poland).

Aleksander Stanislaw Wojnicki, – PhD, Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach, Department of Management (Katowice, Poland).

Голова секретаріату: *Шевченко А.М.* – к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів Черкаського державного технологічного університету, м.Черкаси.

Організаційний комітет вважає за доцільне повідомити, що не всі положення і висновки окремих авторів є безперечними. Разом з тим, вважаємо можливим їх публікацію з метою обговорення.

**СЕКЦІЯ 1. Трансформація фінансового сектору внаслідок збройної агресії
росії проти України та під впливом
світової пандемії COVID-19**

УДК 338.48:336.7(477)

**Олександр Беліменко – здобувач третього (освітньо-наукового)
рівня вищої освіти**

Науковий керівник – д.е.н., професор Ганна Блакіта

Державний торговельно-економічний університет

**ЕКОНОМІЧНА СТІЙКІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ ТОРГІВЛІ
В УМОВАХ ВИКЛИКІВ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ**

Сучасний стан фінансової системи України характеризується динамічними, інтенсивними, а інколи і непередбачуваними змінами, що спричинені великою кількістю факторів. До таких ми можемо віднести вплив Covid19-періоду на функціонування внутрішнього та зовнішнього ринків України, а також питання міжнародного співробітництва. Так, наприклад, падіння ВВП у 2020 році під впливом Covid19 склало 7,70%, що еквівалентно 50 - 54 млрд. дол. Окрім того, пандемія негативно вплинула на діяльність підприємств, спричинивши їх закриття на карантин. Наслідком цього стало скорочення платоспроможного попиту та банкрутство малого бізнесу. Так, за прогнозами Міжнародного валютного фонду й Департаменту стратегічного планування та макроекономічного прогнозування, відновлення потенціалу розвитку України на «докарантинний» рівень потребує від 2-х до 3-х років, за умов ефективної економічної політики [4, с. 15].

Однак, більшим викликом для належного функціонування фінансової системи України стало повномасштабне вторгнення російської федерації та запровадження воєнного стану в Україні від 24 лютого 2022 року [3]. Це спричинило зміну політики держави у бік забезпечення фінансування армії та оборонної галузі. Відзначилося це і на економічній стійкості суб'єктів підприємництва, які зосереджені на виконанні своїх податкових зобов'язань та здійснюють заходи з метою акумуляції ресурсів для направлення їх на захист країни.

Економічна стійкість підприємства визначається як стан підприємства, за якого воно здатне належним чином реагувати на виклики зовнішнього і внутрішнього середовищ, ефективно функціонувати в умовах динамічного бізнес-середовища та раціонально здійснювати діяльність з ціллю довгострокового розширеного відтворення, як основної мети діяльності [1, с. 73].

Висвітлене твердження дає нам необхідні умови вважати, що забезпечення стійкості неможливе без ефективної фінансової системи країни. Так, до зовнішніх чинників впливу на економічну стійкість підприємств доцільно віднести стан фінансової системи України, зокрема за наступними параметрами:

- доступність фінансування: здатність залучати кредитні ресурси за вигідними відсотковими ставками;
- оцінка вартості капіталу: вплив збільшення фінансового тягаря за рахунок інфляційних процесів та девальвації національної валюти;
- інвестиційне середовище: прозорість та стабільність фінансової системи впливає на інвестиційну зацікавленість вітчизняними підприємствами;
- активність ринку: хиткість фінансової системи зменшує купівельну спроможність населення, а також призводить до цінової конкуренції, що змушує підприємства зменшувати вартість товарів і послуг, та спричиняє падіння рівня доходів підприємств;
- податкове навантаження: зростання державного боргу створює умови, за яких виникає необхідність підвищення податків, що збільшує витрати підприємств.

Визначені нами фактори дозволяють сформувати основні ризики для підприємств в умовах нестабільності фінансової системи: зниження прибутковості та рентабельності, зростання рівня заборгованості, зменшення ступеня ліквідності та збільшення ризику банкрутства.

Київська школа економіки у своєму Звіті про прямі збитки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії росії проти України станом на початок 2024 року відзначає наступні дані: за період від 24 лютого 2022 року до початку 2024 року суттєвого пошкодження зазнало щонайменше 2,9 тисячі торговельних точок. А загальна сума прямих втрат у роздрібній торгівлі з початку повномасштабної війни проти України оцінюється в 2,57 млрд. дол [2, с. 12]. Такі дані свідчать, що сфера торгівлі в державі знаходиться під великим тиском та стикається зі значною кількістю реальних загроз, оскільки оцінка проводилася за результатами підрахунків збитків по нерухомому майну, обладнанню, товарним запасам, тощо. Відтак створюються передумови для зниження рівня економічної стійкості. За таких умов, на нашу думку, забезпечення необхідного рівня стійкості потребує реальних дій від держави, зокрема – створення належної фінансової системи, яка дозволить підприємствам залучати необхідні ресурси для ефективної роботи на вигідних умовах. Для забезпечення такого рівня фінансової системи в Україні необхідне впровадження наступних кроків:

- стабілізація макроекономічної ситуації: зменшення рівня інфляції, збалансування державного бюджету, зміцнення курсу національної валюти;
- розвиток банківської системи;
- реформування ринку капіталу: забезпечення сприятливих умов для інвестицій та залучення міжнародних інвесторів під гарантування держави;

– реформування податкової системи: підвищення прозорості податкової системи, запровадження заходів щодо спрощення процесів податкових розрахунків та справедливий розподіл податкового навантаження;

– забезпечення прозорості державних фінансів.

Отже, економічна стійкість підприємств торгівлі в сучасних умовах наряду залежить від умов, в яких ці підприємства працюють, та викликів з якими вони стикаються. Так, одним з головних чинників впливу можна виокремити фінансову систему держави, яка повинна сприяти розвитку підприємницького потенціалу та забезпечувати належні умови для ефективного розвитку ринку України з подальшими перспективами виходу бізнесу на міжнародні ринки.

Література:

1. Беліменко О. Економічна стійкість підприємства. *Scientia fructuosa*. 2024. No 2. С. 63-78. [https://doi.org/10.31617/1.2024\(154\)04](https://doi.org/10.31617/1.2024(154)04)
2. Звіт про прямі збитки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії Росії проти України станом на початок 2024 року [електронний ресурс]. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/04/01.01.24_Damages_Report.pdf
3. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022: станом на 7 листоп. 2024 р. [електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>
4. Україна: вплив COVID-19 на економіку і суспільство (бачення постпандемічного розвитку у 2020-2024 рр. очима експертів та молоді) [електронний ресурс]. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/media/9231/file/UNICEF%20Ukraine%20Consensus%20COVID%20Youth%202020%20ukr.pdf>

УДК 338.245

Дар'я Брова – здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.т.н., доцент Наталія Штефан

Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

ВПЛИВ ВІЙНИ НА ФІНАНСОВУ СТАБІЛЬНІСТЬ УКРАЇНИ

Вплив війни на фінансову стабільність України є комплексним і тривалим, адже збройний конфлікт, що розпочався у 2014 році та ще більше загострився у 2022 році, спричинив серйозні потрясіння у всіх сферах економіки та фінансової системи.

По-перше, одним з найбільш відчутних наслідків війни стало різке скорочення іноземних інвестицій. В умовах підвищених ризиків, інвестори

уникають вкладати кошти в економіку країни, де існує постійна загроза військових дій та нестабільності (табл.1).

Зниження інвестиційного клімату безпосередньо пов'язане з високим рівнем невизначеності щодо майбутнього розвитку країни, правових гарантій для інвесторів, а також можливостей повернення вкладеного капіталу.

Якщо розглянути дані табл.1, то можна відмітити, що сума інвестицій загальних і іноземних у 2023 році ще не досягла значень, які були до епідемії, але тенденція змін все ж позитивна.

Таблиця 1

**Динаміка іноземних інвестицій в Україну за останні роки,
млн дол США [1]**

Показники	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Інвестиції, всього	13800	15000	17500	19200	1500	2204	3125	10522
В т.ч. іноземні інвестиції	3810	3692	4455	5860	-868	1152	1152	4247

По-друге, війна створила суттєві проблеми для стабільності державних фінансів. Для підтримки армії та соціальних програм уряд змушений збільшувати витрати, одночасно стикаючись зі скороченням доходів через падіння економічної активності. Це призводить до зростання дефіциту бюджету, який покривається за рахунок внутрішніх і зовнішніх запозичень. Однак, зростання державного боргу створює додатковий тиск на бюджет у майбутньому, адже збільшуються витрати на обслуговування боргу.

Таким чином, війна та пов'язані з нею виклики змушують державу спрямовувати великі обсяги бюджетних коштів на оборону та соціальний захист, що негативно впливає на інші сектори економіки. Це явище є типовим для країн, які перебувають у стані війни або військових конфліктів, коли національна безпека стає пріоритетом, а економічний розвиток відходить на другий план (табл.2).

Таблиця 2

ВВП і державні витрати України за останні роки, млн грн [2]

Показники	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
ВВП	2383	2983	3558	3974	4194	5250	4680	5500
Державні витрати всього	684,4	839,1	986,5	1074	1260,2	1432,9	1790	1900
В т.ч. державні витрати на оборону	108	143	165	210	246	267	386	450

Як видно з даних табл.2, питома вага державних витрат на оборону зросла з 16% у 2016 році до 24% у 2023 році.

Також важливо зазначити, що війна вплинула на курс національної валюти.

Падіння гривні під тиском економічних факторів, таких як відтік капіталу та падіння експортних надходжень, додатково поглибило кризу. Девальвація національної валюти призводить до інфляції, що ще більше погіршує становище фінансових установ і громадян, оскільки купівельна спроможність падає, а зростання цін на імпортовані товари підвищує загальний рівень цін в країні.

У довгостроковій перспективі війна може створити значні виклики для відновлення економіки, оскільки відновлення зруйнованої інфраструктури та повернення довіри інвесторів потребуватиме значних фінансових ресурсів і часу.

Крім витрат на оборону, уряд був змушений розширювати фінансування соціальних програм. Це включає в себе підтримку внутрішньо переміщених осіб, допомогу родинам загиблих і поранених військовослужбовців, а також виплати соціальних гарантій військовим і працівникам сектору безпеки. У результаті таких заходів значна частина державного бюджету, яка могла б бути спрямована на інвестиції в інфраструктуру, модернізацію економіки, освіту, охорону здоров'я та інші стратегічні галузі, тепер витрачається на військові та соціальні потреби.

Таке перенаправлення ресурсів неминуче призводить до зростання бюджетного дефіциту. Дефіцит державного бюджету – це ситуація, коли витрати держави перевищують її доходи. Щоб покрити цей дефіцит, уряд змушений збільшувати зовнішні та внутрішні запозичення, що, своєю чергою, веде до зростання державного боргу. Ситуація ускладнюється тим, що зростаючий борг вимагає обслуговування, тобто виплати відсотків за кредитами, що ще більше навантажує бюджет.

Таким чином, війна в Україні спричинила комплексний і багатосторонній вплив на фінансову стабільність країни. Економічні виклики, пов'язані зі зниженням іноземних інвестицій, зростанням інфляції, девальвацією гривні та скороченням доступу до фінансування, створили надзвичайно складні умови для розвитку економіки. Ключовими напрямками для відновлення стабільності має стати розвиток стратегії підтримки фінансового сектору, забезпечення ліквідності банків, зниження інфляційного тиску та стабілізація валютного курсу.

Для поліпшення фінансової стабільності України необхідно впровадити комплекс заходів, які враховуватимуть як короткострокові, так і довгострокові виклики, що постали перед країною через війну:

1. Підтримка фінансового сектору та банківської системи з боку держави. Програми підтримки ліквідності допоможуть банкам відновити кредитування малого та середнього бізнесу, що є важливим для економічного зростання. Також необхідно стимулювати процеси реструктуризації боргів підприємств та населення, що допоможе зменшити ризики фінансових установ.

2. Міжнародна фінансова допомога. Україна потребує тісної співпраці з міжнародними фінансовими інституціями.

3. Контроль над інфляцією. Для боротьби з інфляційними процесами необхідно здійснювати жорстку монетарну політику, яка включатиме контроль

за грошовою масою, підтримання стабільності на валютному ринку та стримування зростання цін.

4. Підтримка інвестиційного клімату. Для залучення іноземних інвесторів необхідно створити сприятливі умови для ведення бізнесу, зокрема через проведення правових і адміністративних реформ, спрямованих на зниження корупції та підвищення прозорості економіки. Також слід розробити механізми страхування інвестицій в умовах військових ризиків, що могло б заохотити іноземний капітал до повернення в країну.

5. Диверсифікація економіки. Для забезпечення стійкого економічного зростання важливо диверсифікувати економіку, зосередившись на розвитку нових галузей, таких як ІТ, відновлювана енергетика, агропромисловість та високотехнологічне виробництво. Це допоможе знизити залежність від традиційних експортних галузей і сприятиме створенню нових робочих місць.

6. Реформи в соціальній сфері (необхідно оптимізувати соціальні програми, спрямовані на підтримку найбільш вразливих верств населення; забезпечити адресність допомоги; а також стимулювати працевлаштування переселенців та інших постраждалих від війни).

7. Інвестиції в інфраструктуру та відновлення зруйнованих територій.

8. Енергетична незалежність (необхідно розвивати власні джерела енергії, зокрема відновлювані, а також диверсифікувати постачання енергоресурсів, щоб знизити залежність від імпорту).

Література:

1. «Прямі іноземні інвестиції в Україну» [електронний ресурс]. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/fdi/>
2. «ВВП і державні витрати України за останні роки» <https://www.ukrstat.gov.ua>

УДК 614.4+355.4:[336:339]

Світлана Волкодаєва – здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – асистент кафедри фінансів, банківської справи та страхування Катерина Мікуляк

Миколаївський національний аграрний університет

ГЛОБАЛЬНІ ТРЕНДИ У ФІНАНСОВОМУ СЕКТОРІ ПІСЛЯ ПАНДЕМІЇ ТА ВІЙНИ

За останні роки наша Україна пережила дуже багато подій, що значно вплинуло й на фінансовий сектор. Насамперед війна в Україні створила досить значні кризи, що змусили глобальну фінансову систему працювати на межі своїх

можливостей. Пандемія, як потужна хвиля, охопила весь світ, паралізувавши економічну активність, порушивши глобальні ланцюжки постачання та спричинивши глибоку рецесію. Війна в Україні, своєю чергою, додала до цього комплексу проблем енергетичну кризу, інфляцію та нестабільність на фінансових ринках.

Фінансовий сектор, попри безпрецедентні виклики, продемонстрував вражаючу здатність до швидкої адаптації. Пандемія COVID-19 та війна в Україні стали каталізатором для прискорення цифрової трансформації. Банки та фінтех-компанії активно впроваджували інноваційні рішення, такі як онлайн-банкінг, мобільні платежі та біометрична аутентифікація. Це не лише дозволило забезпечити безперебійну роботу фінансових послуг в умовах обмежень, але й відкрило нові можливості для розвитку. Швидка адаптація до цифрових технологій призвела до появи нових бізнес-моделей, зміни взаємовідносин між фінансовими інститутами та клієнтами, а також підвищення рівня фінансової інклюзії [4].

Фінансова система виявилася надзвичайно гнучкою, швидко адаптуючись до змін у поведінці споживачів, спричинених пандемією та війною. Зростання популярності дистанційної роботи та онлайн-покупок стимулювало розвиток цифрових каналів обслуговування. Клієнти все частіше віддають перевагу мобільним додаткам та онлайн-платформам для управління своїми фінансами. У відповідь на ці зміни фінансові інститути розширили спектр своїх послуг, надаючи клієнтам більше зручності та гнучкості.

Прискорення цифрової трансформації стало однією з найвизначніших тенденцій у фінансовому секторі останніх років, а пандемія COVID-19 та збройні конфлікти лише підсилили цей процес. Ці події створили сприятливий ґрунт для впровадження інноваційних технологій, які перетворюють традиційні фінансові інститути та відкривають нові можливості для клієнтів.

Посилення ролі цифрових валют та блокчейн-технологій є одним з найяскравіших проявів цієї трансформації. Блокчейн, як децентралізований реєстр, забезпечує високий рівень безпеки та прозорості, що робить його привабливим для проведення фінансових операцій. Цифрові валюти, такі як біткоїн та інші криптовалюти, пропонують альтернативу традиційним фінансовим системам, дозволяючи здійснювати швидкі та безпечні платежі без посередників. Центральні банки різних країн також активно досліджують можливості впровадження своїх цифрових валют, що може кардинально змінити ландшафт фінансових ринків [1].

Разом з розвитком цифрових валют спостерігається стрімке зростання онлайн-банкінгу та фінансових платформ. Пандемія підштовхнула мільйони людей до використання цифрових каналів для управління своїми фінансами, що призвело до значного збільшення обсягів онлайн-транзакцій. Мобільні додатки банків та фінансових компаній пропонують широкий спектр послуг, від платежів і переказів до інвестицій та кредитування. Це не лише підвищило зручність для клієнтів, але й дозволило фінансовим інститутам знизити операційні витрати [2].

Фінтех-стартапи також відіграють важливу роль у цифровій трансформації

фінансового сектору. Вони пропонують інноваційні рішення, які часто виходять за рамки традиційних банківських послуг. Наприклад, фінтех-компанії розробляють нові продукти для кредитування, інвестицій, страхування та управління персональними фінансами. Їх гнучкість і швидкість дозволяють їм швидко адаптуватися до мінливих потреб ринку та завойовувати нові сегменти клієнтів [3].

Паралельно з цифровою трансформацією фінансового сектору відбуваються значні зміни у споживчих звичках. Пандемія COVID-19 прискорила ці процеси, оскільки люди шукали більш безпечні та зручні способи управління своїми фінансами.

Зростання попиту на безконтактні платежі та онлайн-покупки стало одним із найвиразніших трендів. Онлайн-шопінг також став невід'ємною частиною життя багатьох людей, оскільки дозволяє уникнути відвідування магазинів та забезпечує широкий вибір товарів і послуг. Ці зміни в поведінці споживачів стимулюють розвиток електронної комерції та вимагають від фінансових інститутів розробки нових рішень для забезпечення безпеки онлайн-транзакцій.

Зміна пріоритетів споживачів щодо фінансової безпеки та стабільності також є важливим фактором. Кризи, спричинені пандемією та збройними конфліктами, підкреслили необхідність мати фінансову подушку безпеки. Споживачі все більше зацікавлені в довгостроковому фінансовому плануванні, інвестуванні та пенсійному забезпеченні. Це стимулює розвиток таких фінансових продуктів, як інвестиційні фонди, пенсійні плани та страхові поліси. Крім того, споживачі стали більш вимогливими до прозорості та чесності фінансових послуг. Вони очікують, що фінансові інститути надаватимуть їм повну та достовірну інформацію про продукти та послуги, а також забезпечуватимуть високий рівень обслуговування.

Пандемія COVID-19 та війна стали каталізаторами для прискорення цифрової трансформації, яка охопила всі аспекти фінансових послуг.

Ключові тренди, що сформувалися внаслідок цих змін:

- посилення ролі цифрових валют, блокчейну, онлайн-банкінгу та фінансових платформ;
- зростання попиту на безконтактні платежі, онлайн-покупки та фінансові продукти, що забезпечують довгострокову стабільність;
- активне впровадження нових технологій та розробка інноваційних фінансових продуктів;
- розширення доступу до фінансових послуг для всіх верств населення.

Ці зміни створили нові можливості для розвитку фінансового сектору, але водночас поставили перед ним нові виклики. Серед яких є:

- захист фінансових систем від кібератак та шахрайства стає пріоритетним завданням;
- потреба в адаптації нормативно-правової бази до нових технологій та бізнес-моделей;
- фінансові інститути все більше зобов'язані враховувати соціальні та екологічні аспекти своєї діяльності;

– збільшення конкуренції між традиційними фінансовими інститутами та фінтех-компаніями.

Майбутнє фінансового сектору України та світу загалом виглядає багатообіцяючим. Нові технології, зміни в поведінці споживачів та зростання конкуренції створюють сприятливі умови для розвитку інноваційних продуктів і послуг. Однак, для того щоб повністю реалізувати цей потенціал, необхідно вирішити ряд викликів, зокрема, забезпечити кібербезпеку, адаптувати регуляторну систему та зміцнити довіру споживачів до фінансових інститутів.

На сьогоднішній день Україна, як і весь світ, переживає період глибоких трансформацій у фінансовому секторі. Цифрові технології у наш час стають рушійною силою цих змін. Споживачі все більше вимагають зручних, безпечних та прозорих фінансових послуг, а фінансові інститути в свою чергу повинні адаптуватися до нових умов та інноваційно розвиватися.

Література:

1. Роль цифрових валют у сучасному бізнесі. URL: <https://idbc.com.ua/rol-czifrovih-valyut-u-suchasnomu-biznesi/>.
2. Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy2025.pdf.
3. Як розвиток фінтех змінює досвід надання банківських послуг. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/12/18/707820/>.
4. Сіренко Н. М., Мікуляк К.А. Імперативи розвитку банківської системи України в умовах цифровізації та ринкових трансформацій. *Modern Economics*. 2022. № 34(2022). С. 90-96. URL: [https://doi.org/10.31521/modecon.V34\(2022\)-13](https://doi.org/10.31521/modecon.V34(2022)-13).

УДК 330.322.1:[334.72+330.341.1]"364"

Іван Калашников – здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – асистент кафедри фінансів, банківської справи та страхування Катерина Мікуляк

Миколаївський національний аграрний університет

ФІНАНСУВАННЯ СТАРТАПІВ ТА ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЄКТІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Актуальність теми дослідження стартапів та інноваційних проєктів в Україні зростає на фоні сучасних викликів, з якими стикається країна. Стартапи, як молоді підприємства, намагаються реалізувати нові бізнес-ідеї в умовах високого ризику і невизначеності, пропонуючи інноваційні рішення для існуючих проблем або створюючи нові продукти та послуги, здатні змінити ринок. Інноваційні проєкти можуть бути як частиною стартапів, так і самостійними ініціативами, які впроваджують нові технології, процеси або

бізнес-моделі з метою підвищення ефективності та створення нових можливостей.

Війна в Україні, яка розпочалася у 2014 році й загострилася у 2022 році, суттєво вплинула на економічну ситуацію в країні. Зниження ВВП, інфляція, руйнування інфраструктури та вплив капіталу стали наслідками військових дій. Багато підприємств зазнали збитків або були змушені закритися, що призвело до зростання безробіття та соціальної нестабільності. Проте, попри ці виклики, війна також створила нові потреби та можливості для інновацій. Зокрема, зростання попиту на технології безпеки, логістики та відновлення інфраструктури відкриває нові горизонти для стартапів. У таких умовах фінансування стає критично важливим елементом для розвитку стартапів. Доступ до капіталу у воєнний час обмежений через високі ризики й невизначеність, але саме в цей період стартапи можуть стати рушійною силою економіки, впроваджуючи інновації та створюючи нові робочі місця. Ефективне фінансування допоможе стартапам адаптуватися до змінюваних умов ринку, розвивати нові продукти та послуги, а також забезпечити їх виживання й зростання. Дослідження механізмів фінансування стартапів в умовах війни дозволить виявити найкращі практики та стратегії, які можуть бути корисними для інших підприємств у подібних ситуаціях. Таким чином, важливість розуміння фінансування стартапів у воєнний час стає очевидною, оскільки це знання може сприяти їх розвитку та відновленню економіки України [1].

Стартапи являють собою молоді підприємства, які прагнуть реалізувати нові бізнес-ідеї в умовах високого ризику та невизначеності. Їхня характерна риса полягає в інноваційному підході до створення продуктів або послуг, здатних задовольнити потреби ринку або сформувати нові його сегменти. Стартапи можуть бути засновані на різних основах, таких як технології, соціальні інновації чи нові бізнес-моделі. Їх можна класифікувати за кількома критеріями: галузевою приналежністю (технологічні, соціальні, біотехнологічні, екологічні), стадією розвитку (від ідеї до зрілості), бізнес-моделлю (B2B, B2C, C2C) та формою власності (приватні, державні, соціальні). Фінансування є ключовим для їхнього успіху, оскільки багато стартапів потребують значних інвестицій на початкових етапах. Основні моделі фінансування включають власні кошти засновників, які обмежують масштабування, та венчурний капітал, що надається фондами або приватними інвесторами в обмін на частку в компанії. Венчурні капіталісти також пропонують експертизу та мережі контактів [2].

Краудфандинг – це спосіб залучення фінансування через збір невеликих сум від багатьох людей на онлайн-платформах, що дозволяє протестувати ідею на ринку та залучити потенційних споживачів. Він може бути благодійним або комерційним. Державне фінансування, включаючи гранти та субсидії, також важливе для стартапів, особливо в країнах з обмеженим доступом до приватного капіталу, оскільки допомагає подолати початкові труднощі. До війни в Україні ринок стартапів динамічно розвивався завдяки сприятливому бізнес-клімату та підтримці держави та міжнародних організацій. Україна стала важливим гравцем у технологіях та інноваціях, зокрема в IT, fintech, електронній комерції,

агротехнологіях і медичних технологіях. За останні десять років кількість стартапів в Україні зросла, а Київ, Львів, Харків та Одеса стали основними хабами з активними інкубаторами, акселераторами та коворкінгами для молодих підприємців [3].

У цей період українські стартапи також активно залучали міжнародні інвестиції. Відомі венчурні капіталісти звернули увагу на український ринок, що сприяло розвитку інноваційних ідей та їх реалізації. У 2019 р. обсяги інвестицій у стартапи в Україні перевищили 300 млн дол. США, що свідчить про зростаючий інтерес до українських технологічних компаній. Основними джерелами фінансування для стартапів були венчурний капітал, програми акселерації, краудфандинг, державне фінансування та приватні інвестори. Венчурний капітал став одним із найпоширеніших способів залучення фінансування, тоді як акселератори та інкубатори надавали необхідні ресурси та підтримку молодим компаніям на ранніх стадіях розвитку [4].

Серед успішних українських стартапів, які змогли залучити значні інвестиції та досягти успіху на міжнародному рівні, можна виділити Grammarly – онлайн-сервіс для перевірки граматики та стилю письма, який отримав понад 200 млн дол. США інвестицій; Readdle – компанію, що розробляє популярні мобільні додатки; Petcube – продукт для спілкування власників з домашніми тваринами через інтерактивну камеру; Ajax Systems – стартап у сфері безпеки; та Lookseery – технологію обробки зображень у реальному часі, яка була придбана Snapchat за 150 млн дол. США [5].

Війна принесла численні виклики для українських стартапів, впливаючи на їхню діяльність та стратегії. Зниження купівельної спроможності, інфляція та нестабільність валюти призвели до скорочення попиту, що вимагало перегляду бізнес-моделей. Масові переселення населення ускладнили роботу команд через втрату кваліфікованих кадрів і потребу в нових підходах до управління персоналом. Стартапи, які залежали від імпорتنих поставок, стикнулися з перебоями, змушуючи їх шукати нові рішення. Однак війна також відкрила нові можливості: з'явилася потреба в технологіях для безпеки, логістики, комунікації та медичної допомоги. Стартапи адаптувалися, розробляючи продукти для міжнародного ринку, такі як технології дистанційного моніторингу безпеки. Війна стала каталізатором інновацій, зокрема через використання штучного інтелекту, блокчейну та IoT для створення рішень у кризових умовах.

Український уряд вживає заходів для підтримки стартапів, створюючи фонди для фінансування інноваційних проєктів, залучаючи державні та приватні інвестиції. Програма «Дія» надає підприємцям доступ до фінансування, консультацій та ресурсів. Ініціативи, як «Український фонд стартапів», пропонують гранти та менторську підтримку для молодих компаній. Уряд також співпрацює з міжнародними організаціями, такими як Світовий банк і Європейський Союз, які розробили програми фінансової підтримки для відновлення економіки України, зокрема в технологіях безпеки та медичних рішеннях.

Для покращення фінансування стартапів в Україні необхідно розробити нові

механізми, які дозволять залучати інвестиції та підтримувати інноваційні проекти. Однією з ключових пропозицій є створення спеціалізованих венчурних фондів, які фокусуватимуться на інвестуванні в стартапи, що працюють у критичних для країни секторах, таких як технології безпеки, охорона здоров'я, аграрні технології та екологічні рішення [6]. Ці фонди можуть частково фінансуватися державою, що зменшить ризики для приватних інвесторів і забезпечить більшу впевненість у вкладеннях. Крім того, важливо запровадити механізми краудфандингу, які дозволять стартапам залучати фінансування від великої кількості дрібних інвесторів. Це може бути реалізовано через платформи, що спеціалізуються на краудфандингових кампаніях, де підприємці матимуть можливість презентувати свої проекти та отримувати підтримку від громадськості. Також необхідно розглянути можливість створення податкових пільг для інвесторів, які вкладають кошти в стартапи, адже це може стимулювати інвестиції в інноваційний сектор та забезпечити більш сприятливе середовище для розвитку підприємництва. Тож, ефективне фінансування стартапів також вимагає зміцнення співпраці між державними структурами, бізнесом та міжнародними партнерами. Держава повинна активно залучати приватний сектор до формування політики підтримки стартапів, що дозволить врахувати потреби бізнесу та створити більш ефективні програми фінансування. Налагодження партнерства з міжнародними організаціями та фондами може надати не лише фінансову підтримку, але й експертну допомогу, включаючи навчання для підприємців, обмін досвідом та доступ до глобальних ринків. Крім того, варто створити платформи для співпраці між стартапами та великими компаніями, які шукають інноваційні рішення. Це можна реалізувати через організацію хакатонів, акселераційних програм або інкубаторів, де стартапи можуть працювати над спільними проектами з established companies. У воєнний час підтримка інноваційних проектів набуває особливої важливості для забезпечення економічної стабільності та розвитку країни. Однією зі стратегій може бути створення «швидких» програм фінансування, які дозволять оперативно реагувати на потреби стартапів у кризових ситуаціях. Це можуть бути гранти або позики з пільговими умовами, що надаються на короткий термін для розв'язання нагальних проблем. Варто також зосередитися на підтримці стартапів, які розробляють рішення для військових потреб або гуманітарної допомоги, запровадивши спеціальні програми фінансування для таких проектів. Необхідно забезпечити інформаційну підтримку для підприємців, надаючи їм доступ до ресурсів і консультацій щодо можливостей фінансування під час війни. Це може включати вебінари, семінари та інформаційні кампанії, спрямовані на підвищення обізнаності про доступні програми та механізми фінансування. Загалом реалізація цих рекомендацій сприятиме покращенню фінансування стартапів в Україні та створенню сприятливого середовища для розвитку інноваційного підприємництва навіть у складних умовах.

Література:

1. 20 лютого 2014 року розпочалася сучасна російсько-українська війна. *Калуська районна державна адміністрація*. URL: <https://kalushrda.gov.ua/n/news/2024/02/20/28118/view>.
2. IT-стартапи для молоді: 10 головних принципів, як з невеликим досвідом втілювати великі ідеї. *Держава і Я*. URL: https://business.diia.gov.ua/history-of-success/IT-startapy_dlia_molodi_10_holovnykh_pryntsypiv_iak_z_nevelykym_dosvidom_vtiliuvaty_velyki_idei.
3. Що таке краудфандинг та як він допомагає розвивати стартапи URL: <https://hub.kyivstar.ua/articles/shho-take-kraudfandyng-ta-yak-vin-dopomagaye-rozvyvaty-startapy>.
4. За рік сума венчурних інвестицій в українські IT-компанії сягнула 336,9 мільйона доларів. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-technology/2687922-zarik-ukrainski-startapi-zalucili-ponad-300-miljoniv-investicij.html>.
5. Український стартап Grammarly залучив рекордні \$110 мільйонів інвестицій. URL: <https://www.unian.ua/science/1914851-ukrajinskiy-startap-grammarly-zaluchiv-rekordni-110-milyoniv-investitsiy.html>.
6. Мельник О.І., Вrabіє Н.В., Коваленко А.Р. Вплив фінансових інновацій на розвиток економіки. Електронне наукове фахове видання з економічних наук «Modern Economics». №19 (2020). С. 120-125. URL: <https://modecon.mnau.edu.ua/issue/19-2020/melnyk.pdf>.

УДК 336.225.66:658.114] “364”

Іванна Ківкович – здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доцент Віра Кміть

Львівський національний університет імені Івана Франка

ПОДАТКОВІ ІНСТРУМЕНТИ ПІДТРИМКИ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Воєнний стан створює значні виклики для економіки країни, особливо для малого та середнього бізнесу, який є основою національної економіки. Втрата активів, скорочення ринків збуту, порушення ланцюгів постачання та зниження платоспроможності споживачів стають серйозними бар'єрами для діяльності підприємств. У таких умовах роль державної податкової політики набуває стратегічного значення. Ефективні податкові інструменти можуть допомогти підприємствам не лише вижити, але й адаптуватися до нових реалій, сприяючи

збереженню робочих місць, стабілізації доходів населення та відновленню економічної активності.

Одним із найважливіших напрямів податкової підтримки є надання пільг або повного звільнення від податкових зобов'язань для найбільш вразливих категорій бізнесу. Це включає зменшення ставок ПДВ для критично важливих товарів, скасування податків на нерухомість та землю в регіонах, які постраждали від бойових дій, а також звільнення від податків для підприємств, що займаються відновленням інфраструктури [2]. Такі заходи дозволяють зменшити фінансове навантаження на бізнес, забезпечуючи його життєздатність у надзвичайних умовах.

Механізм відстрочення сплати податкових зобов'язань став одним із найпоширеніших інструментів підтримки. Уряд надає підприємствам можливість тимчасово не сплачувати податки, що дозволяє їм перенаправляти ресурси на критично важливі потреби, такі як виплата заробітної плати, закупівля матеріалів чи підтримка операційної діяльності [4]. Водночас такі заходи потребують зваженого підходу, аби уникнути ризиків недоотримання доходів до бюджету.

У період воєнного стану значного поширення набули спрощені податкові режими, які полегшують адміністративний тягар для підприємців. Скасування складних процедур звітності, зменшення кількості перевірок та запровадження єдиного податкового платежу для малого бізнесу сприяють зниженню бюрократичних перешкод і стимулюють підприємців до продовження діяльності [4]. Крім того, такі режими допомагають зберігати економічну активність навіть у складних умовах.

Одним із важливих напрямів підтримки є використання податкових кредитів та компенсацій. Зокрема, уряд може компенсувати підприємствам частину витрат на закупівлю обладнання, відновлення виробничих потужностей чи створення нових робочих місць [2]. Ці заходи стимулюють підприємства до інвестування в розвиток, попри складну економічну ситуацію, та сприяють підвищенню стійкості економіки.

У регіонах, які постраждали від бойових дій, запроваджуються спеціальні правила адміністрування податків. Зокрема, скасування податкових перевірок, можливість подачі звітності в електронній формі або її тимчасова відсутність, а також запровадження мораторію на стягнення заборгованості. Це дозволяє бізнесу уникнути додаткового тиску та зосередитися на збереженні операційної діяльності.

Зниження митних зборів та податків на імпорт критично важливих товарів, а також податкові пільги для підприємств, які займаються експортом, є ключовими інструментами підтримки бізнесу у зовнішньоекономічній діяльності [2]. Такі заходи дозволяють підтримувати зовнішньоторговельний баланс країни, а також сприяють розвитку підприємств, орієнтованих на міжнародний ринок.

Розвиток електронних сервісів для взаємодії бізнесу з податковими органами став невід'ємною частиною підтримки у складних умовах. Онлайн-

платформи дозволяють підприємцям подавати звітність, сплачувати податки та отримувати консультації без необхідності фізичного відвідування податкових органів. Це значно підвищує доступність послуг, особливо для підприємств у віддалених або небезпечних регіонах.

Для збереження робочих місць уряд запроваджує програми податкових стимулів для підприємств, які забезпечують працевлаштування. Зокрема, це можуть бути звільнення від сплати соціальних внесків або зниження податкового навантаження для підприємств, які не скорочують персонал або працевлаштовують внутрішньо переміщених осіб [1].

У сучасних умовах Україна активно залучає міжнародну допомогу для підтримки бізнесу. Це включає гранти, податкові преференції та технічну підтримку від міжнародних організацій. Співпраця з міжнародними партнерами дозволяє не лише зменшити навантаження на бюджет, а й впроваджувати найкращі практики у сфері податкової політики.

Після завершення воєнного стану необхідно буде впровадити довгострокові стратегії податкової підтримки для відновлення економіки. Це включатиме створення прозорої системи податкових пільг, стимулювання інновацій, розвиток експортного потенціалу та інтеграцію у глобальні економічні процеси.

Отже, податкові інструменти підтримки бізнесу під час воєнного стану мають вирішальне значення для збереження економічної стабільності країни. Ефективне впровадження пільг, цифровізація податкових послуг, міжнародна співпраця та адаптивна політика адміністрування створюють умови для збереження та розвитку бізнесу навіть у складних умовах. Успішне застосування цих заходів не лише допомагає долати поточні виклики, але й закладає основу для швидкого відновлення та зростання економіки у післявоєнний період.

Література:

1. Харовська А. Особливості підтримки бізнесу в умовах воєнного стану [Електронний ресурс] // Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. – Режим доступу: <https://archer.chnu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/9467/%D0%A5%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0%20%D0%90.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
2. Про особливості оподаткування на територіях можливих бойових дій [Електронний ресурс] // Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України. – 2024. – Режим доступу: <https://minre.gov.ua/2024/03/04/pro-osoblyvosti-opodatкування-na-terytoriyah-mozhlyvyh-bojovyh-dij/>.
3. Особливості застосування податкових інструментів підтримки бізнесу [Електронний ресурс] // Матеріали конференції. – Режим доступу: file:///C:/Users/anast/Downloads/Inv+18-2024_St4.pdf.
4. Аналіз податкових механізмів підтримки підприємств у кризових умовах [Електронний ресурс] // Науковий журнал. – Режим доступу: <file:///C:/Users/anast/Downloads/5833->

%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0
%D1%82%D1%82%D1%96-5701-1-10-20230531.pdf.

УДК 336.71

Ігор Кречмер – здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., проф. Олена Березіна

Черкаський державний технологічний університет

ПРИНЦИПИ ФІНАНСУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах війни підприємництво в Україні опинилось у ще складніших та суперечливих обставинах. Підприємства всіх секторів економіки стикаються з величезними проблемами у формуванні фінансових ресурсів на всіх етапах їхнього розвитку, від створення до зростання. Пошук джерел фінансування та інвестицій стає критичною проблемою, адже компанії переважно націлені на поточний прибуток, а не на його накопичення.

За останні роки загальна кредиторська заборгованість зросла більше ніж на 200%, що негативно впливає на фінансову стійкість підприємств та призводить до перерозподілу ресурсів від малих та середніх підприємств до крупніших суб'єктів господарської діяльності, знижуючи при цьому загальну ефективність малого та середнього бізнесу та його частку в економіці країни.

Малі та середні підприємства повинні самостійно визначати форми мобілізації фінансових ресурсів та напрями їх використання. Рациональний вибір фінансових джерел та оптимізація їх використання є основою ефективності та зростання фінансових ресурсів. Досягнення ефективної роботи підприємств потребує створення системи фінансового забезпечення, а розвиток державної фінансової підтримки стає необхідним для вирівнювання забезпечення фінансовими ресурсами суб'єктів малого та середнього підприємництва в різних сферах економічної діяльності.

В умовах військового стану принципи формування державної фінансової підтримки суб'єктів малого та середнього підприємництва стають особливо важливими для забезпечення стабільності економіки. Нижче подані основні принципи, які ми визначили:

1. Принцип програмно-цільового фінансування: фінансова підтримка повинна надаватися строго за визначеними програмами та напрямками.

2. Принцип диференційованості: державна підтримка буде повинна бути спрямована на реальних, конкретних суб'єктів підприємництва, які беруть участь у реалізації соціально-економічних програм країни, працюють на стратегічних напрямках або в регіонах зі стійким бюджетним дефіцитом.

3. Принцип мотиваційної спрямованості: стимулювання інвестицій у сферу інноваційного підприємництва для надання селективно-стимулюючого характеру національній фінансовій підтримки.

4. Принцип ефективного поєднання протекціоністських заходів із свободою ринкового саморегулювання: забезпечення балансу між захисними заходами та ринковою свободою для підприємств.

5. Принцип орієнтації на реальні економічні можливості: врахування економічних можливостей держави та зовнішніх умов, а також бюджетні обмеження.

6. Принцип переходу до саморегулювання: перехід від державного регулювання до саморегулювання через підприємницькі спілки, об'єднання та інститути державно-приватного партнерства.

7. Принцип отримання конкретного результату: аналіз кількісних та якісних результатів у секторі малого та середнього підприємництва для оцінки ефективності державної фінансової політики.

Дотримання цих принципів дозволить розробляти програми та обирати методи підтримки, які будуть відповідати цілям розвитку країни навіть в умовах війни.

Також для підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами малого та середнього бізнесу необхідно вдосконалити систему обліку, короткострокового планування та контролю, що збільшить фінансову стійкість підприємств. Крім того, сучасні форми організації бізнесу, такі як форфейтинг, факторинг, лізинг, франчайзинг, аутсорсинг, використання венчурного капіталу та кластерний підхід зможуть значно підвищити фінансову стійкість малих підприємств. Впровадження цих ресурсозберігаючих фінансових технологій сприятиме зменшенню витрат, розширенню збутової мережі та інтеграції з великим бізнесом, що, у свою чергу, підвищить частку малого та середнього підприємництва на ринку.

Література:

1. Андрухович Д. Р. Вітчизняні підприємства у воєнний період і заходи їх державної підтримки Збірник наукових праць Державного податкового університету: Електронне наукове видання. 2023. № 1. С. 66 – 73. URL: <https://dpu.edu.ua/potochnyi-nomer-zbirnyka-2022?view=article &id=2859&c atid=2>

2. Богдан Т. Війна і державні фінанси: скільки потрібно грошей на відновлення і де їх брати. Економічна правда. 2022. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/11/3/693382/>

3. Експрес-оцінка впливу війни на мікро-, малі та середні підприємства в Україні. Аналітичний звіт. Київ: Програма розвитку ООН в Україні, 2022. 77 с.

УДК 336.563:658.114] (477)“364”

Ольга Кубецька – к.е.н., доц.

Приазовський державний технічний університет

ФІНАНСОВА ПІДТРИМКА РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОГО СЕКТОРУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ

В умовах війни українська економіка зазнає значних втрат, що суттєво впливає на бізнес-середовище. Підприємства стикаються з численними викликами: зниженням попиту на продукцію та послуги, збільшенням витрат, втратою ресурсів та робочої сили. У таких умовах фінансова підтримка стає критично важливою для забезпечення стабільності підприємництва, запобігання масовим банкрутствам та збереження робочих місць. Це не лише питання виживання бізнесів, а й запорука економічної відновленості країни в майбутньому.

Фінансова підтримка може здійснюватися через різні механізми, такі як: кредити, субсидії, гранти та інвестиції. Уряд та міжнародні організації реалізують програми підтримки бізнесу, спрямовані на покриття витрат у період кризи, полегшення доступу до фінансування та інвестицій. Це особливо важливо для малого та середнього бізнесу, який є основою української економіки і забезпечує більшість робочих місць [2]. Ефективна фінансова підтримка здатна стимулювати інновації та адаптацію бізнесів до нових реалій.

Крім того, розвиток підприємницького сектору в умовах війни має важливе значення для соціальної стабільності в країні. Підтримка бізнесу може призвести до зміцнення громад, зменшення рівня безробіття і підвищення добробуту населення. Тому питання фінансової підтримки є актуальним не лише з економічної, а й з соціальної точки зору, адже допомагає зберегти соціальний мир та зміцнити довіру до державних інституцій. У результаті ефективні програми підтримки можуть стати ключовими для відновлення і розвитку економіки України в умовах післявоєнного періоду.

Фінансова підтримка розвитку підприємницького сектору в Україні в умовах війни є важливим аспектом для збереження економічної стабільності та відновлення бізнесу. Нижче наведено кілька основних напрямків та форм підтримки, які можуть бути доступні українським підприємцям:

1. Державні програми та фонди: уряд України та міжнародні організації створюють різноманітні програми грантів і кредитування для підприємців, що постраждали від війни. Це можуть бути безвідсоткові кредити, пільгові ставки або гранти на безповоротній основі.

2. Міжнародна фінансова допомога: багато країн та міжнародних організацій (ВБ, МВФ, ЄС) надають фінансову підтримку для відновлення економіки України. Ці кошти можуть бути направлені на підтримку малого та

3. Програми у сфері експорту: підприємства можуть отримати підтримку в рамках програм, які допомагають виходу на міжнародні ринки. Це включає фінансування участі в виставках, маркетингові дослідження та інші витрати, пов'язані з експортом.

4. Кредитні програми: локальні банки та фінансові установи можуть пропонувати спеціальні кредитні програми з полегшеними умовами для підприємств, що постраждали від військових дій. Це включає інвестиційні кредити для відновлення або розширення бізнесу. Так, з моменту старту державної програми «Доступні кредити 5-7-9%» [1] станом на 29 травня 2023 р. підприємці отримали від уповноважених банків 62598 кредитів на загальну суму 201,45 млрд грн, з яких 41517 – від банків державного сектору економіки на загальну суму 87,63 млрд грн.

5. Підтримка стартапів: існують програми, що сприяють розвитку стартапів, які можуть отримати фінансову підтримку, консалтингові services, менторство та участь у акселераторах.

6. Податкові пільги: уряд може впроваджувати податкові пільги для підприємств, щоб знизити їх фіскальне навантаження та допомогти в стабілізації бізнесу в умовах війни.

Отже, фінансова підтримка розвитку підприємництва в Україні в умовах війни є критично важливою для збереження робочих місць, стабільності економіки та відновлення бізнес-процесів. Підприємцям важливо бути в курсі доступних можливостей підтримки та активно скористатися ними для забезпечення виживання і розвитку своїх компаній.

В умовах війни українська економіка зазнає серйозних викликів, і фінансова підтримка підприємств стає необхідним інструментом для забезпечення стабільності бізнес-середовища. Це не лише питання виживання підприємств, а й шанс на економічну відновленість у майбутньому.

Існує ряд державних програм, міжнародної фінансової допомоги та спеціальних кредитних умов, які допомагають підприємствам залишатися на плаву. Цей широкий спектр варіантів підтримки дозволяє адаптувати їх до специфічних потреб малих і середніх підприємств, які складають основу української економіки.

Підтримка бізнесу не лише сприяє економічному відновленню, а й відіграє ключову роль у соціальному благополуччі. Збереження робочих місць та зміцнення громад є важливими аспектами, які забезпечують соціальний мир і довіру до держави. В умовах війни фінансова підтримка бізнесу стає важливим чинником для стабільності суспільства в цілому.

Таким чином, реалізація ефективних програм фінансової підтримки є критично важливим кроком для відновлення та розвитку підприємництва в Україні в умовах війни.

Література:

1. Мінфін: За час дії воєнного стану в межах Державної програми «Доступні кредити 5-7-9%» видано 27 776 пільгових кредитів на суму близько 112 млрд грн.
URL: <http://surl.li/icack>

2. Ковальчук Н., Калугарь А. Виклики для підприємств України в умовах війни з росією. Економіка та суспільство. 2022. № 42. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-42-57>

УДК 339.726(438):3(477)]“364”

Катерина Лизогуб – здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Наталія Бойніцка

Uniwersytet ekonomiczny w Katowicach

НЕДОЛІКИ В ОРГАНІЗАЦІЇ ФІНАНСОВО-МАТЕРІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ ПОЛЬЩІ ДЛЯ УКРАЇНИ В ПЕРІОД ВІЙНИ

Інституційна допомога громадянам України, які втікали від війни, набула вражаючих масштабів і різноманітних аспектів і загалом здійснювалася правильно та ефективно як на рівні державного управління, так і на рівні місцевого самоврядування. Крім того, ефективність цієї діяльності підвищили виконання завдань, покладених на громадські організації та інші уповноважені суб'єкти. Проте деяким чиновникам бракувало інформації про комплексну оцінку ефектів від використання коштів Фонду сприяння. Вибір пропозицій для реалізації державного завдання не завжди був прозорим.

Згідно з даними Польського економічного інституту, 77% дорослих поляків брали участь у акціях допомоги громадянам України – надаючи фінансову та матеріальну підтримку, виконуючи різноманітну волонтерську роботу та надаючи власні будинки та квартири людям, які не мають житла [1].

Згідно з даними Головного управління прикордонної служби, у 2022 році до Польщі з України прибуло приблизно 9,5 млн осіб, а у 2023 році (до 30 вересня) – приблизно 7,2 млн осіб. Через рік після початку збройного конфлікту в Україні майже мільйон людей скористалися тимчасовим захистом у Польщі відповідно до Закону про допомогу. Серед них приблизно 87% становили жінки та діти.

Уряд здійснив підготовчі кроки для надання підтримки українським громадянам ще до початку збройного конфлікту (створення Міжвідомчої групи з питань прийому Республікою Польща осіб, які прибувають з території України, та Міжвідомчої групи з розвитку програма прийому Республікою Польща постраждалих та постраждалих, які прибувають з території України).

З масовим напливом біженців правила такої допомоги були оформлені в

Акті про допомогу громадянам України у зв'язку зі збройним конфліктом на території цієї країни (далі – Акт про допомогу), прийнятому Сеймом Республіки Польща від 12 березня 2022 р., в якому зазначено, серед іншого, умови легалізації перебування громадян України, правила надання допомоги, у тому числі її фінансування за кошти створеного з цією метою Фонду допомоги від Bank Gospodarstwa Krajowego (BGK), що діє поза державним бюджетом. Витрати, здійснені у 2022–2023 роках (до 30 квітня) з Фонду на фінансування або співфінансування виконання завдань допомоги, склали понад 14 мільярдів злотих, у тому числі понад 11 мільярдів злотих у 2022 році.

Вищим керівництвом Польщі, було надано обов'язок Аудиту Вищої контрольної палати перевірити, які дії були вжиті вибраними органами державного управління з питання використання коштів, спрямованих на допомогу українцям. Палата вивчила, чи були впроваджені рішення для досягнення найкращих можливих результатів за допомогою наявних ресурсів, яким чином були організовані завдання з надання допомоги, чи були визнані та проаналізовані потреби, що виникають, на постійній основі та чи реагували на зміни умов, і а також чи досягнуто ефекту від реалізованої діяльності (тобто виду наданої допомоги) при економному використанні наявних фінансових ресурсів.

У рамках аудиту було проведено анкетне опитування в адміністративних одиницях країни, які не перевірялися Верховною контрольною палатою. Заходи з надання допомоги громадянам України у 2022–2023 роках (до 30 червня) здійснювали 2105 муніципалітетів, які заповнили анкету Вищої контрольної палати (тобто 98,7%). Решта 27 муніципалітетів (тобто 1,3%) не реалізовували таку діяльність переважно через недостатні умови для надання допомоги або незацікавленість громадян України у запропонованій допомозі [2].

В ході такого аудиту було виявлено, що:

Прем'єр-міністр затвердив фінансові плани Фонду сприяння на 2022 та 2023 роки, але проект фінансового плану на 2023 рік затвердили лише 28 грудня 2022 року, тобто майже через п'ять місяців після встановленого законом терміну.

Прем'єр-міністр не оцінив результати виконання завдань, які фінансуються з Фонду сприяння, і не зобов'язав розпорядників допоміжних рахунків Фонду звітувати про результати виконання цих завдань, що є не припустимим.

Міністр внутрішніх справ не завжди давав чітку відповідь на запитання воєвод та органів місцевого самоврядування щодо видів витрат, які можуть фінансуватися з Фонду допомоги, що залишало процедуру на власний розсуд; він також не видав інструкцій, які б включали каталог витрат, прийнятних для фінансування з Фонду сприяння. На думку аудиторської служби, відсутність чіткої відповіді створила ризик нерівного ставлення до суб'єктів в окремих воєводствах.

Також було некоректним з боку даного міністра не зобов'язати воєвод та інших суб'єктів надавати інформацію про діяльність, яка виконується в рамках завдання під назвою: Здійснення інших заходів, необхідних для реалізації допомоги, хоча на них у 2022-2023 роках (до 30 квітня) було витрачено майже 63

мільйони злотих [1].

Інколи, незважаючи на вжиті дії, не вдавалося забезпечити повноцінний надходження коштів із Фонду сприяння, що перебував у розпорядженні Міністра внутрішніх справ та адміністрації, оскільки:

з одного боку, кошти, передані через воєвод, не дозволяли органам місцевого самоврядування постійно фінансувати деякі завдання допомоги, що змушувало органи місцевого самоврядування залучати власні кошти,

з іншого боку, органи місцевого самоврядування повернули значні суми невикористаних коштів розпоряднику Фонду або зберігали кошти на банківських рахунках.

У 3 міських управліннях передане ІТ-обладнання для реєстрації біженців не було включено в бухгалтерський облік, а ще 3 управління не повідомили міністра, відповідального за комп'ютеризацію, про припинення використання частини переданого їм обладнання, що вимагалось згідно з інструкціями цього міністра і воєводи.

Інші виявлені порушення в діяльності органів місцевого самоврядування:

- несвоєчасно розглянуто заяви про виплату грошової допомоги для забезпечення проживання та харчування громадян України (в 11 ОМС);

- несвоєчасне винесення адміністративних рішень у справах, які закінчилися відмовою у виплаті одноразової грошової допомоги у розмірі 300 злотих на особу (у 6 ОМС);

- при поданні заяви про призначення грошової допомоги на забезпечення проживанням та харчуванням громадян України заявники під загрозою кримінальної відповідальності були зобов'язані подати декларації, які не впливають із положень Закону про допомогу (у 3 ОМС) ;

- недостовірно перевірялися заявки на фінансові пільги для надання житла та харчування громадянам України або ця перевірка була недостовірно задокументована.

У всіх воєводствах Польщі запрацювали пункти прийому іноземців з України (на піку їх було 39, а 28 квітня 2023 року залишалися активними 19 пунктів). З початку збройного конфлікту в Україні до 30 квітня 2023 року ці пункти надали допомогу загалом понад 1,4 млн осіб. З моменту початку конфлікту в Україні до 30 квітня 2023 року майже 506 тис. громадян України в Польщі скористалися допомогою у забезпеченні житлом та харчуванням. Місця проживання та харчування створювали як воєводи, так і органи місцевого самоврядування[3].

Також, виникали ситуації коли в регіональних адміністраціях оцінка пропозицій щодо реалізації державного завдання проводилася непрозоро, оскільки в документації з їх аналізу бракувало інформації про причини відхилення пропозицій, а також щодо змістовних критеріїв, які використовуються для їх оцінки.

Отже, в результаті негативних проявів у реалізації завдань, пов'язаних з фінансово-матеріальною допомогою Україні відбулися певні зміни:

Зобов'язання окремих уповноважених розпорядників Фонду сприяння

звітувати про результати виконання завдань допомоги громадянам України, що фінансуються за рахунок коштів Фонду, та забезпечувати моніторинг та оцінку результатів виконання цих завдань;

Забезпечення прозорості процесу оцінки пропозицій щодо реалізації публічного завдання в Канцелярії Прем'єр-міністра шляхом надання інформації про причини відсутності рекомендації завдання до співфінансування та про критерії змісту, які використовуються для оцінки пропозицій;

Посилення механізмів управлінського контролю в Канцелярії Прем'єр-міністра у сфері надання дотацій щодо допомоги громадянам України та погодження їх поселення;

Визначення рамкового каталогу витрат, прийнятних для фінансування з Фонду допомоги в рамках завдань, покладених воєводами на допомогу громадянам України, з метою забезпечення рівного ставлення до органів місцевого самоврядування та інших суб'єктів у всіх воєводствах;

Припинення звернень щодо подання декларацій з питань пільг, пов'язаних із наданням допомоги громадянам України під загрозою кримінальної відповідальності в розмірі, відмінному від зазначеного в Законі про допомогу;

Розгляд справ про відмову у призначенні одноразової грошової допомоги у розмірі 300 злотих на одну особу у строк, визначений ст. 35 §3 Кодексу адміністративного судочинства (К.Р.А.) та з вимогою повідомити сторону, зазначену у ст. 36 §1 Кодексу адміністративного судочинства (вже реалізувалося).

Література:

1. <https://www.nik.gov.pl/najnowsze-informacje-o-wynikach-kontroli/dzialania-na-rzecz-pomocy-obywatelom-ukrainy.html>;
2. <https://www.rp.pl/opinie-polityczno-spoeczne/art40612211-michal-kujawski-relacje-polsko-ukrainskie-sa-znacznie-lepsze-niz-mogloby-sie-wydawac>;
3. <https://www.gov.pl/web/ukraina/relacje-dwustronne>.

УДК 336.71

Андрій Луговенко – здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., проф. Олена Березіна

Черкаський державний технологічний університет

МЕТОДИ ФІНАНСОВОГО ОЗДОРОВЛЕННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Війна має надзвичайно великий вплив на економіку та фінансову стабільність країни. Господарська діяльність стикається з різноманітними проблемами, що в свою чергу впливають на фінансове забезпечення. Однак,

разом із викликами з'являються і нові перспективи для розвитку.

Впровадження стратегічних заходів та використання сучасних фінансових технологій може значно покращити фінансову стійкість підприємств та сприяти відновленню економіки країни. Для цього необхідно активізувати державну та міжнародну підтримку, а також розвивати нові підходи до управління фінансовими ресурсами.

В сучасних умовах фінансово-господарської діяльності українськф підприємства завжди супроводжує цілком реальна ймовірність настання кризової ситуації.

На сьогодні, цілі та механізми, що приймаються і обираються для реалізації антикризового управління повинні повністю відповідати масштабам кризового стану підприємства і враховувати динаміку зміни основних факторів, що визначають загрозу банкрутства. Наприклад, фінансовий менеджмент як механізм антикризового управління має забезпечувати фінансове оздоровлення підприємства за рахунок мобілізації переважно внутрішніх резервів господарської діяльності. Внутрішні механізми фінансової стабілізації підприємства, спрямовані на відновлення платоспроможності та відновлення фінансової стійкості підприємства, повинні використовуватися по лінії послідовної реалізації управлінських рішень, які обираються у відповідності до специфіки господарської діяльності підприємства та масштабів кризових явищ у його розвитку.

Таким чином, фінансовий менеджмент розглядається нами як основний механізм антикризового управління на підприємствах, оскільки є поєднанням тактичних і стратегічних елементів фінансового забезпечення, що дозволяють управляти рухом будь-яких товарно-матеріальних цінностей, трудових ресурсів та витрат коштів. Очевидно, що посилення контролю над грошовими потоками, пов'язане з виробленням відповідних оптимальних управлінських рішень, найбільше актуалізується для підприємства, що знаходиться в стадії кризи. Тому величезна роль фінансового менеджменту як у діагностиці кризових ситуацій, побудованої на аналізі фінансового стану підприємства щодо відображення всіх сторін його фінансово-господарської діяльності, виявлення найважливіших характеристик ділової активності та надійності, визначення рівня конкурентоспроможності, так і у розробці методики можливого захисту підприємства від банкрутства.

Оздоровлення фінансового стану підприємства, як складова частина управління кризовими станами та банкрутством, передбачає цільовий вибір найбільш ефективних засобів, стратегії та тактики, необхідних для конкретного випадку та конкретного підприємства. На думку автора, методика фінансового оздоровлення підприємств має включати такі види робіт:

1. Комплексна діагностика фінансово-господарської діяльності підприємства, пов'язана із збиранням інформації по центрах підвищеної небезпеки, з оцінкою фінансово-економічного стану підприємства, виявленням проблемних видів діяльності, з аналізом зовнішніх та внутрішніх причин відхилення від нормального розвитку.

2. Вироблення концепції, стратегії та тактики фінансового оздоровлення, закріплених у програмі фінансового оздоровлення як основного документа, метою якого є досягнення бажаних показників платоспроможності та прибутковості, підтримання необхідного рівня, що запобігає повторному кризу.

3. Реалізація заходів щодо фінансового оздоровлення, що нейтралізують якісні зміни внаслідок кризи, відповідно до затвердженої програми.

4. Оцінка результатів антикризових заходів, що виражається в аналізі виконання програми виходу з кризи за показниками фінансово-господарської діяльності підприємства та виявлення причин невдач, пошуку альтернативних найперспективніших напрямів, розроблення нової програми фінансової стабілізації.

5. Коригування стратегії розвитку з урахуванням реалізованої антикризової програми.

6. Розробка системи антикризового моніторингу фінансового співробітництва підприємства на базі профілактичних заходів.

Таким чином, до основних механізмів фінансового оздоровлення щодо забезпечення фінансової рівноваги підприємств на тривалий період, належить активний антикризовий маркетинг з метою пошуку перспективної ринкової ніші, перетворення потреб покупців на доходи підприємства; антикризовий інвестиційний менеджмент щодо пошуку стратегічних інвестицій з метою вдосконалення (модернізації) виробництва, впровадження перспективних технологій, оновлення основних фондів; механізм реструктуризації фінансово-господарської діяльності та механізм оптимізації організаційної (виробничої) структури для зміни активів під нову продукцію.

Література:

1. Латковський П.П. Фінансова політика в умовах військового стану. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». 2022. № 1. С.223-227. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/259607>
2. Маршук Л. М., Мовчан Д. О., Покойовий О. О. Особливості фінансової системи в умовах воєнного стану. Економіка та суспільство. 2022. № 37. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1228>.
3. Радіонов Ю.Д. Управління фінансовими ресурсами держави в умовах воєнного стану. Економіка України. 2023. № 1. С. 20-43.

УДК 336.226.1

Владислава Осьмакова – здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.т.н., доц. Наталія Штефан

Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

АНАЛІЗ ПРИБУТКОВОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

В нестабільних умовах, з якими зіткнулася Україна внаслідок військової агресії росії, бізнесу, незважаючи на його розміри, вкрай важливо зберегти свою прибутковість для безперебійної та ефективної подальшої діяльності.

Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 визначає прибуток як суму, на яку доходи перевищують пов'язані з ними витрати. [1]

Основним джерелом для формування прибутку слугує основна діяльність підприємств. Так прибуток, отриманий в результаті здійснення операційної діяльності, є фактично прибутком від реалізації продукції й прибутку від інших операцій, що здійснювалися за звітний період та не належать до наступних видів діяльності. До фінансової діяльності належать різні зміни у власному капіталі, такі як залучення додаткового чи збільшення статутного капіталу, емісії облігацій, залучення кредитних коштів тощо. Характерним для інвестиційної діяльності є купівля та продаж необоротних активів та короткострокових фінансових інвестицій. Прибуток, отриманий від кожного виду діяльності є фактичним фінансовим результатом за цим видом. [2]

Найкраще розібратися зі складовими та підходом до формування прибутку допоможе Звіт про фінансові результати (форма №2), затверджений Наказом Міністерства фінансів України №73 від 07.02.2013. [1] Провівши вертикальний аналіз Звіту стає відомо, що насамперед підприємство отримує валовий прибуток чи збиток, який складається із чистого доходу від реалізації продукції за мінусом її собівартості. Наступною складовою прибутку є фінансовий результат від операційної діяльності, а саме операційних доходів і витрат, адміністративних та витрат на збут. Результатом здійснення решти видів основної діяльності, описаних вище, є доходи і втрати від участі в капіталі, фінансові та інші доходи і втрати, які формують фінансовий результат, що підлягатиме подальшому оподаткуванню. Сплативши податок на прибуток, підприємство отримує чистий фінансовий результат.

У 2022 році економіка України зазнала значних втрат внаслідок війни. Велика кількість підприємств суттєво зменшили обсяги виробництва або взагалі припинили свою діяльність. Впродовж майже трьох років війни податок на прибуток для підприємств залишався незмінним та становив 18%. Досі

перебуваючи в умовах військового стану, економіка поступово відновлюється і за деякими напрямками – вже наздоганяє довоєнні рівні. Надходження від податку на прибуток підприємств рівномірно збільшуються з кожним роком і вже за результатами 2023 року майже досягли рівня 2021 року, а у першому кварталі 2024 р. – значно випередили (рис. 1).

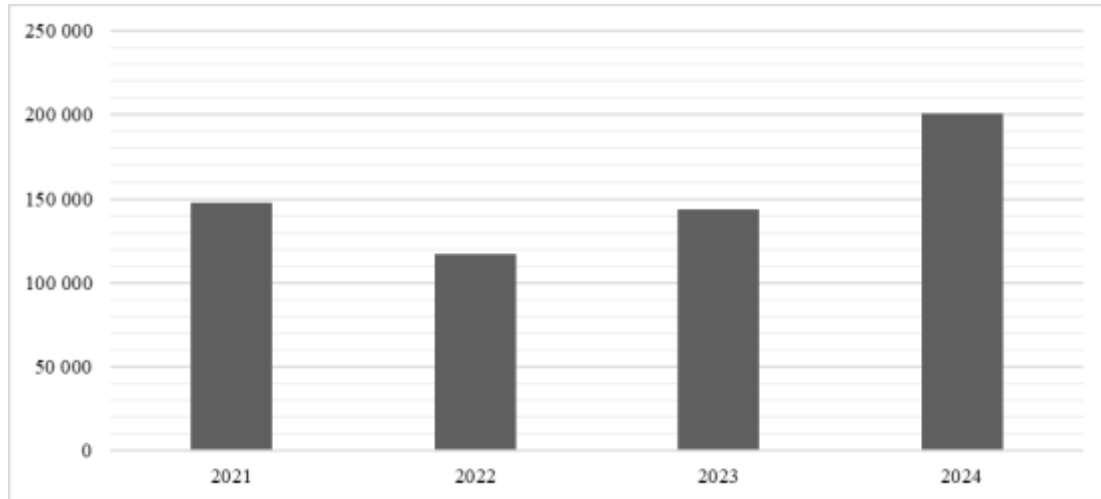

Рис. 1. Надходження від податку на прибуток підприємств у 2021-2024 роках, млн. грн [3]

Згідно даних Державної служби статистики України, було обрано види економічної діяльності, що становлять найбільшу частку в економіці країни.

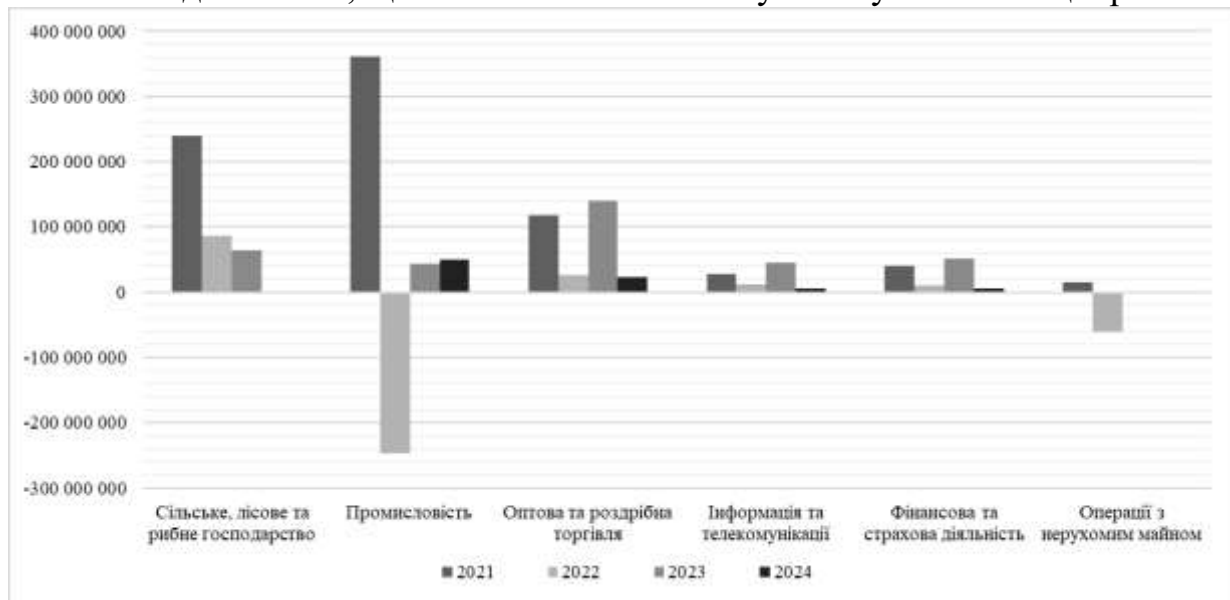

Рис. 2. Динаміка чистого прибутку підприємств у 2021-2024 роках, тис. грн [4]

У 2021 році найбільший розмір чистого прибутку отримували підприємства, що здійснювали сільськогосподарську та промислову діяльність. У 2022 році, коли почалося повномасштабне вторгнення, прибуток підприємств значно впав, а по деяким видам діяльності протягом року взагалі компанії були збитковими. Починаючи з 2023 року по усім обраним видам діяльності прослідковується

поступове чи різке збільшення рівня прибутковості. Негативна динаміка прибутку сільськогосподарської галузі пояснюється зменшенням обсягів виробництва в результаті зменшення посівів із-за окупації земель, а також залежністю від експорту продукції, з чим у воєнний період є труднощі. Хоча за 2024 рік відомі дані лише за перший квартал, показник прибутковості у галузі промисловості за цей період перевищив показник за 2023 рік. Найбільших змін зазнала діяльність з постачання електроенергії, яка у минулому році отримала найбільший збиток у розрізі промислових підприємств, що пояснюється численною кількістю ракетних ударів країни-агресора по об'єктам енергетичної інфраструктури.

В сучасних умовах господарської діяльності мають місце фактори, що безпосередньо впливають на формування прибутку і обмежують його розміри. Наймасштабнішим на даний момент фактором, безумовно, є вплив військового стану на економіку України, що в результаті веде до підвищення рівня інфляції та невпевненості інвесторів в усьому світі. Крім того ціни опинилися під великим тиском, що призвело до погіршення фінансових умов та платоспроможності громадян.

Оскільки отриманий фінансовий результат інвестується компаніями в подальшу фінансово-господарську діяльність та використовується для матеріального заохочення працівників, погашення зобов'язань перед кредиторами та ін., суб'єкти господарювання зацікавлені у збільшенні чистого прибутку. [5]

Не дивлячись на складні умови підприємницької діяльності сьогодні, за підсумками першого кварталу 2024 р. частка прибуткових підприємств відповідно до загальної кількості діючих суб'єктів господарювання в Україні зросла до 73%.

Отже, для того, щоб збільшити прибутковість підприємства необхідно проводити детальний аналіз внутрішніх можливостей підприємства, тобто розглянути усі резерви зниження собівартості продукції, відновлювати підприємства (за потреби) на більш високому технологічному рівні, а також зосередити увагу на диверсифікації видів продукції підприємства та проводити правильну цінову політику.

Література:

1. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ М-ва фінансів України від 07.02.2013 № 73 : станом на 3 січ. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>
2. Назарова Т., Шевченко М., Рибальченко І. (2022). Процес формування прибутку на підприємстві та оцінка управління ним. Вісник Національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут" (економічні науки), (4), 27–31.
3. Доходи держбюджету України (2014-2024). Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/income/>

4. Державна служба статистики України. URL:
<https://www.ukrstat.gov.ua/>

5. Стащук О., Жигар Н. Формування та використання прибутку суб'єктів господарювання в умовах воєнного стану. *Economic journal of lesya ukrainka volyn national university*. 2022. Т. 3, № 31. С. 12–17.

УДК 347.65:347.214.2] (477)“364”

Олександра Павлова – здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к. е. н., доцент Вікторія Чубань

*Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України*

СПАДКУВАННЯ НЕРУХОМОГО МАЙНА, ЗНИЩЕНОГО ВНАСЛІДОК ВЕДЕННЯ БОЙОВИХ ДІЙ

У зв'язку з триваючою широкомасштабною збройною агресією Російської Федерації проти України багато об'єктів нерухомого майна знищено, проте питання щодо спадкування права власності на таке майно чітко врегульовано законодавством.

Варто зауважити, що відповідно до статті 1216 Цивільного кодексу України спадкуванням є перехід прав та обов'язків (спадщини) від фізичної особи, яка померла (спадкодавця), до інших осіб (спадкоємців).

До складу спадщини входять усі права та обов'язки, що належали спадкодавцеві на момент відкриття спадщини і не припинилися внаслідок його смерті (стаття 1218 Цивільного кодексу України) [1].

Згідно з частинами першою, третьою, п'ятою статті 1268 Цивільного кодексу України спадкоємець за заповітом чи за законом має право прийняти спадщину або не прийняти її.

Спадкоємець, який постійно проживав разом із спадкодавцем на час відкриття спадщини, вважається таким, що прийняв спадщину, якщо протягом строку, встановленого статтею 1270 Цивільного кодексу України, він не заявив про відмову від неї.

Незалежно від часу прийняття спадщини вона належить спадкоємцеві з часу відкриття спадщини.

Спадкоємець, який бажає прийняти спадщину, але на час відкриття спадщини не проживав постійно із спадкодавцем, має подати нотаріусу або в сільських населених пунктах – уповноваженій на це посадовій особі відповідного органу місцевого самоврядування заяву про прийняття спадщини (частина перша статті 1269 Цивільного кодексу України).

Згідно з частинами першою, третьою статті 1296 Цивільного кодексу України спадкоємець, який прийняв спадщину, може одержати свідоцтво про право на спадщину.

Відсутність свідоцтва про право на спадщину не позбавляє спадкоємця права на спадщину [1].

Спадкоємець, який прийняв спадщину, у складі якої є майно та/або майнові права, які обтяжені, та/або нерухоме майно та інше майно, щодо якого здійснюється державна реєстрація, зобов'язаний звернутися до нотаріуса або в сільських населених пунктах – до уповноваженої на це посадової особи відповідного органу місцевого самоврядування за видачею йому свідоцтва про право на спадщину на таке майно (частина перша статті 1297 Цивільного кодексу України) [1].

Свідоцтво про право на спадщину видається спадкоємцям після закінчення шести місяців з часу відкриття спадщини (частина перша статті 1298 Цивільного кодексу України) [1].

При цьому видача свідоцтва про право на спадщину спадкоємцям, які прийняли спадщину, ніяким строком не обмежена (підпункт 4.10 пункту 4 глави 10 розділу II Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 22 лютого 2012 року № 296/5, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 22 лютого 2012 року за № 282/20595) [4].

Наведені положення законодавства знайшли своє відображення також у практиці Верховного Суду, який у постанові від 18 лютого 2021 року у справі № 609/1231/19 зазначив, що у спадкоємця, який у встановленому законом порядку прийняв спадщину, права володіння та користування спадковим майном виникають з часу відкриття спадщини, а у разі якщо у складі спадщини, яку прийняв спадкоємець, є нерухоме майно, право розпорядження нерухомим майном виникає в нього з моменту державної реєстрації цього майна.

Верховний Суд відзначив, що «відповідно до частини першої статті 1296 Цивільного кодексу України спадкоємець, який прийняв спадщину, може одержати свідоцтво про право на спадщину. Частиною першою статті 1297 Цивільного кодексу України передбачено, що спадкоємець, який прийняв спадщину, у складі якої є нерухоме майно, зобов'язаний звернутися до нотаріуса за видачею йому свідоцтва про право на спадщину на нерухоме майно. Однак, відсутність свідоцтва про право на спадщину не позбавляє спадкоємця права на спадщину (частина третя статті 1296 Цивільного кодексу України)» [5].

Крім того, Верховний Суд констатував, що «спадкоємець, який у встановленому законом порядку прийняв спадщину, є її власником з часу її відкриття, а документом для підтвердження права власності на спадкове майно є свідоцтво на спадщину, отримане в установленому законодавством порядку».

Отже, факт знищення майна не може вважатися перешкодою для видачі свідоцтва про право на спадщину.

Відповідно до частини першої статті 182 Цивільного кодексу України право власності та інші речові права на нерухомі речі, обтяження цих прав, їх виникнення, перехід і припинення підлягають державній реєстрації [1].

Згідно з пунктом 1 частини першої статті 2 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» державна реєстрація речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень – це офіційне визнання і підтвердження державою фактів набуття, зміни або припинення речових прав на нерухоме майно, обтяжень таких прав шляхом внесення відповідних відомостей до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно (далі – Державний реєстр прав) [2].

Відповідно до частини шостої статті 31 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» нотаріус у результаті вчинення нотаріальної дії з нерухомим майном, об'єктом незавершеного будівництва, майбутнім об'єктом нерухомості, що має наслідком набуття, зміну чи припинення речових прав, їх обтяжень одночасно зі вчиненням такої нотаріальної дії, самостійно формує та реєструє заяву про державну реєстрацію прав та проводить державну реєстрацію прав у порядку, передбаченому Законом України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» [2].

Статтею 34 Закону України «Про нотаріат» визначено перелік нотаріальних дій, що вчиняють нотаріуси. Відповідно до пункту 3 частини першої цієї статті нотаріуси видають свідоцтва про право на спадщину [3].

Пунктом 3 частини першої статті 27 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» встановлено, що державна реєстрація права власності та інших речових прав проводиться на підставі свідоцтва про право на спадщину, виданого нотаріусом або консульською установою України, чи його дубліката.

Слід зазначити, що відповідно до частини першої статті 346 Цивільного кодексу України знищення майна є однією з підстав припинення права власності.

Отже, право власності на нерухоме майно у зв'язку з його знищенням припиняється не в момент фактичного знищення, а з моменту проведення державної реєстрації припинення права власності на таке майно в Державному реєстрі прав.

Відтак, незалежно від моменту фактичного знищення нерухомого майна, а саме до відкриття спадщини чи після, у разі відсутності державної реєстрації припинення права власності на таке майно в Державному реєстрі прав, таке право власності існує та є предметом спадкування.

Література:

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#top>
2. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень: Закон України від 01.07.2004 р. № 1952-IV.

УДК 336.14

Лариса Тітаренко – здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.т.н., доц. Наталія Штефан

Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

СКЛАДОВІ ДЕРЖБЮДЖЕТУ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ УКРАЇНИ

Саме від стабільності бюджету і залежить соціально-економічний розвиток нашої країни, тому аналіз доходів та видатків державного бюджету є завжди актуальною задачею.

Основу бюджетів як України так і країн світу складають податкові надходження, які і формують основну статтю доходів бюджету.[1] Ефективність їх використання та залучення показує рівень розвитку не тільки на місцевому рівні, але й податкової системи держави загалом.

Аналіз динаміки доходів та витрат державного бюджету Україні за останні чотири роки представлені на рис. 1.

Як видно з аналізу динаміки доходів та витрат бюджету України, в 2023 році виникло значне збільшення дефіциту в розмірі 1769,01 млрд. грн, яке було викликане збільшенням видатків на оборону та протидію агресії росії. Динаміка і структура доходів державного бюджету України показана в табл.1.

Аналіз динаміки та структури доходів показав зміни у структурі в 2022 році, адже через війну зменшились податкові надходження в бюджет, проте виростили неподаткові та збільшилися трансфери міжнародних фондів на держав. В цілому ріст доходів до державного бюджету становив 1595,99 млрд. грн в 2023 році в порівнянні з 2020. Отож, станом на 2023 рік найбільшу частку у структурі доходів державного бюджету склали податкові надходження – 45%. Через воєнний стан в Україні збільшилась частка доходів від коштів іноземних країн та організацій, яка склала 16%, таким чином компенсувала дефіцит бюджету, який виникнув через зменшення частки податкових надходжень у зв'язку із закриття підприємств, які були на окупованій території України.

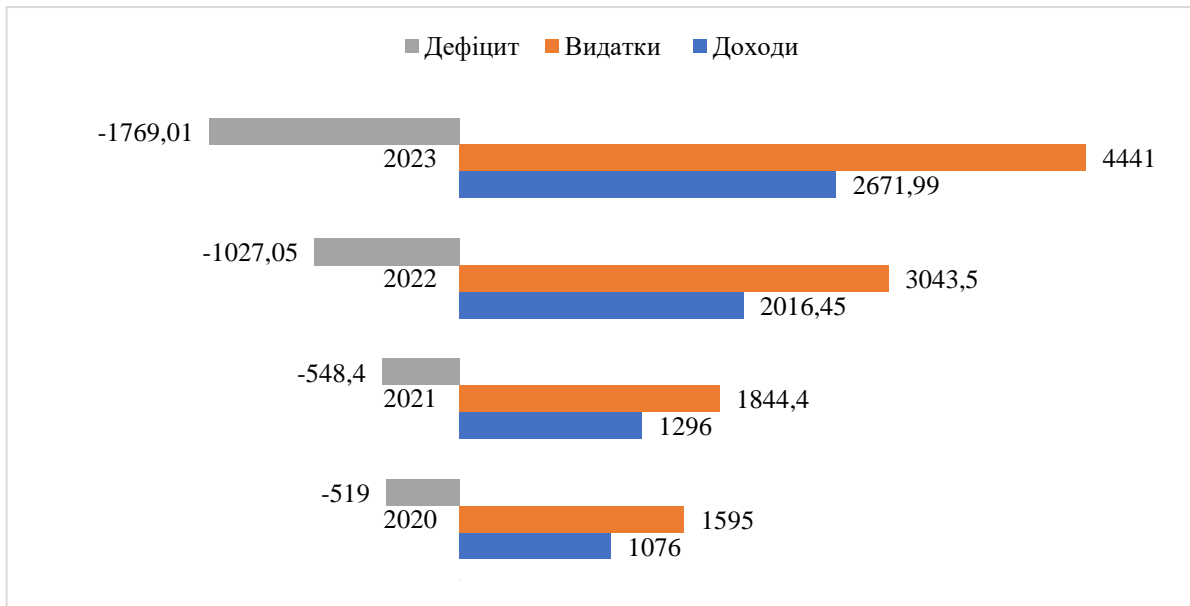

Рис. 1. Динаміка доходів та витрат зведеного бюджету України, за період 2020-2023рр, млрд грн [2]

Таблиця 1

Динаміка та структура доходів Зведеного бюджету України, за період 2020-2023рр, млрд грн [2]

Статті доходів	2020	2021	2022	2023	Абсолютне відхилення 2020-2023(+/-)
	Сума Питома вага,%	Сума Питома вага,%	Сума Питома вага,%	Сума Питома вага,%	
Доходи всього	<u>1076</u> 100	<u>1296</u> 100	<u>2016,45</u> 100	<u>2671,99</u> 100	1595,99
Податкові надходження	<u>851</u> 79,1	<u>1107</u> 85,4	<u>845,4</u> 41,93	<u>1203,5</u> 45,04	352,5
Неподаткові надходження	<u>213</u> 19,79	<u>173,3</u> 13,37	<u>778,43</u> 38,6	<u>991,6</u> 37,11	778,6
Доходи від операцій з капіталом	<u>0,08</u> 0,01	<u>0,3</u> 0,02	<u>0,7</u> 0,03	<u>0,1</u> 0	0,02
Офіційні трансферти від урядів зарубіжних країн та міжнародних організацій	<u>1,03</u> 0,1	<u>12,89</u> 0,99	<u>362,9</u> 18	<u>433,4</u> 16,22	432,37
Цільові фонди	<u>0,19</u> 0,02	<u>0,21</u> 0,02	<u>0,4</u> 0,02	<u>0,43</u> 0,02	0,24
Офіційні трансферти	<u>10,7</u> 0,99	<u>2,6</u> 0,2	<u>29,2</u> 1,45	<u>42,92</u> 1,61	32,22

Таблиця 2

Динаміка та структура витрат Зведеного бюджету України, за період 2020-2023рр, млрд грн [2]

Статті доходів	2020	2021	2022	2023	Абсолютне відхилення 2020-2023(+/-)
	<u>Сума</u> Питома вага,%	<u>Сума</u> Питома вага,%	<u>Сума</u> Питома вага,%	<u>Сума</u> Питома вага,%	
Видатки всього	<u>1595</u> 100	<u>1844,4</u> 100	<u>3043,5</u> 100	<u>4441</u> 100	2846
з них	-	-	-	-	-
Загальнодержавні функції	<u>163,8</u> 14,8	<u>252,6</u> 13,70	<u>248,4</u> 8,16	<u>349,1</u> 7,86	185,3
Оборона	<u>120,4</u> 7,78	<u>127</u> 6,89	<u>1142,8</u> 37,55	<u>2097,6</u> 47,23	1977,2
Громадський порядок, безпека та судова влада	<u>157,7</u> 10,3	<u>176</u> 9,54	<u>454,4</u> 14,93	<u>591,1</u> 13,31	433,4
Економічна діяльність	<u>168,9</u> 11,3	<u>293,3</u> 15,90	<u>156,4</u> 5,14	<u>247,2</u> 5,57	78,3
Охорона навколишнього природного середовища	<u>6,6</u> 0,71	<u>10,6</u> 0,57	<u>5,2</u> 0,17	<u>6,3</u> 0,14	-0,3
Житлово-комунальне господарство	<u>0,1</u> 2,52	<u>56,8</u> 3,08	<u>41,1</u> 1,35	<u>70,4</u> 1,59	70,3
Охорона здоров'я	<u>124,9</u> 9,37	<u>203,6</u> 11,04	<u>215,3</u> 7,07	<u>217,5</u> 4,90	92,6
Духовний та фізичний розвиток	<u>9,8</u> 2,3	<u>43,3</u> 2,35	<u>33,6</u> 1,10	<u>38,5</u> 0,87	28,7
Освіта	<u>52,9</u> 17,4	<u>312,9</u> 16,96	<u>290,1</u> 9,53	<u>308,6</u> 6,95	255,7
Соціальний захист та соціальне забезпечення	<u>322,7</u> 23,5	<u>367,3</u> 19,91	<u>455,1</u> 14,95	<u>514,1</u> 11,58	191,4
Міжбюджетні трансфери	<u>0</u> 0	<u>0</u> 0,00	<u>49,6</u> 1,63	<u>0</u> 0,00	0

Аналіз витрат показав, що війна в 2022 році кардинально змінила структуру витрат, адже із частки витрат на оборону 7,78% у 2020 році в 2023 вона складала 47,23%. На основі аналізу видатків Зведеного Бюджету України за 2020-2023 рр., ми бачимо, що в цілому видатки виросли в 2023 році, таке зростання обумовлено воєнним станом в Україні та збільшенню державного фінансування на армію.

Визначено, що найбільшу частку видатків в 2023 році припадало на оборону – 47,23%, адже в нашій країні воєнний стан і всі податки підприємств спрямовуються на фінансування армії та розвиток ВПК України.

Саме від доходів державного бюджету залежать розміри трансферів місцевих бюджетів на розвиток інфраструктури та соціальних виплат малозабезпеченим громадянам, які особливо гостро потребують вдосконалення та коригування в Україні. Доходи складають основу зведеного бюджету України і їх зростання свідчить про здоровий розвиток економіки, інтенсифікацію підприємницької діяльності та про розширення роботи українських компаній на зарубіжних ринках.

Аналізуючи бюджет України ми спостерігаємо значне перевищення допустимих норм дефіциту державного бюджету, що може призвести до настання негативних наслідків для нашої держави, які пропоную детально дослідити на рис. 2.

Рис. 2. Наслідки дефіциту бюджет для соціально-економічного розвитку України [3,4]

Дані наслідки будуть мати негативний вплив як на економіку нашої країни так і на загальний добробут населення, так як відтік іноземної валюти спричинятиме ріст цін на внутрішньому ринку та сприятиме розвитку інфляції. Саме тому уряду України потрібно працювати над розробкою ефективної бюджетної політики та зменшенням рівня бюджетного дефіциту, що позитивно вплине на загальний розвиток української економіки та соціального забезпечення населення.

Література:

1. Пасічний М. Д. Бюджетно-податкова політика у країнах ЄС із трансформаційною економікою. Економіка розвитку. 2017. № 2 (82). С. 30- 39.

<https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/income/2022/> (дата звернення 12.11.2024)

3. Бюджетна політика: прагматичний підхід до стратегічних рішень: Аврамченко К.В., Дешко А.Л., Жаліло Я.А. та ін. К.: СТ-ДРУК, 2016. 112с.

4. Гаманюк О. Субвенція на соціально-економічний розвиток 2020: політичний розподіл залишився в менших обсягах. VoxUkraine. URL: <https://voxukraine.org/uk/subventsiya-na-sotsialnoekonomichnij-rozvitok-2020-politichnij-rozpodil-zalishivsya-v-menshih-obsyagah/> (дата звернення 12.11.2024)

УДК 336:347.73] (477)“364”

Карина Чабаненко – здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Олександра Павлова – здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к. е. н., доцент Вікторія Чубань

*Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України*

НОРМАТИВНО-ОРГАНІЗАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У результаті повномасштабного вторгнення росії в Україну введено воєнний стан, який значно змінив функціонування фінансової системи країни. Практично всі частини фінансового механізму зазнали змін, починаючи від бюджету та закінчуючи регулюванням валютного ринку.

Фінансові стандарти, які були розроблені під час воєнного стану, були змушені негайно переглянути та змінити, щоб відповідати новим потребам економіки країни.

На основі Конституції України, Закону України «Про правовий режим воєнного стану», Закону України «Про національну безпеку України», Бюджетного кодексу України та інших законодавчих актів функціонує фінансова система України під час воєнного стану. Указом Президента України №64/2022 від 24 лютого 2022 року в Україні було введено воєнний стан. Це дозволяє тимчасово обмежувати конституційні права та свободи людини та громадянина, а також законні інтереси юридичних осіб. Бюджетна система України зазнала значних змін у тому, як вона виконується. Кабінет Міністрів України отримав більше повноважень щодо перерозподілу бюджетних коштів і здійснення видатків з резервного фонду державного бюджету. Постановою КМУ №252 від 11 березня 2022 року було затверджено особливий порядок виконання державного бюджету в умовах воєнного стану, який спрощує видатки та надання

кредитів з державного бюджету. Обороноздатність держави, підтримка важливої інфраструктури та соціальні виплати населенню є основними цілями, які фінансуються з державного бюджету [3].

Податкова система зазнала значних змін, оскільки потрібно підтримувати бізнес і забезпечувати стабільні надходження до бюджету. Відповідно до Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану» бізнесу надано низку податкових пільг і спрощень. Зокрема, було скасовано окремі податки та збори, спрощено процедури податкового адміністрування та надано можливість переходу на спрощену систему оподаткування для компаній з оборотом до 10 млрд гривень. Податкові органи отримали більше повноважень, щоб стежити за дотриманням податкового законодавства під час воєнного стану. Завдяки своєчасним регуляторним заходам Національного банку України банківська система України продемонструвала високу стійкість у воєнний час. Постанова Правління НБУ №18 від 24 лютого 2022 року обмежила операції з валютою, зняття готівки та транскордонні перекази. Це запровадило особливий режим роботи банківської системи. Для підтримки макроекономічної стабільності Національний банк активно використовував інструменти монетарної політики, зокрема підвищив облікову ставку та запровадив додаткові вимоги до банків щодо формування резервів. Банківські установи продовжують гарантувати безпеку клієнтів і виконувати свої зобов'язання перед вкладниками. З метою підтримки стабільності національної валюти та запобігання відтоку капіталу валютне регулювання зазнало значних змін. Національний банк запровадив жорсткі обмеження на операції з іноземною валютою, такі як встановлення фіксованого курсу гривні, обмеження на міжнародні перекази та заборону на фізичні особи купувати іноземну валюту. Введено обмеження на репатріацію дивідендів і вимагається, щоб експортери продавали валютну виручку. Для підтримки курсової стабільності регулятор активно втручається на валютному ринку [1].

Фінансові ринки України все ще стикаються з підвищеною волатильністю та обмеженою ліквідністю. Для стабілізації ринку цінних паперів Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку вжила низку заходів регуляторного характеру. Розширено вимоги до розкриття інформації професійними учасниками ринку та емітентами, а також обмежено можливості спекулятивних операцій. З метою забезпечення безпеки та задоволення потреб учасників ринку фондові біржі працюють у спеціальному режимі.

Система державного фінансового контролю була адаптована для функціонування під час воєнного стану. Державна аудиторська служба України та Рахункова палата зосередилися на контролі за використанням бюджетних коштів, спрямованих на оборонні потреби та підтримку критичної інфраструктури. Удосконалено контроль державних закупівель і посилено відповідальність за нецільове використання бюджетних коштів.

Військові дії та масове переміщення населення значно вплинули на місцеві фінанси. В умовах воєнного стану органи місцевого самоврядування отримали

додаткові повноваження щодо управління фінансовими ресурсами територіальних громад. Для надання фінансової допомоги внутрішньо переміщеним особам запроваджено спрощені процедури місцевого бюджету. Нові проблеми та потреби територіальних громад потребували коригування міжбюджетних відносин [2].

Система соціального захисту населення була змушена негайно адаптуватися до воєнного стану. Нові форми соціальних виплат були розроблені для внутрішньо переміщених осіб і постраждалих від військових дій. Незважаючи на логістичні та організаційні труднощі, пенсії та інші соціальні виплати виплачуються своєчасно Пенсійним фондом України. Особливості воєнного часу не зупинили роботу фондів соціального страхування. Фінансова система України отримала значну підтримку з міжнародної фінансової допомоги. Налагоджено процедури, які забезпечують швидке отримання та ефективне використання фінансової допомоги від міжнародних партнерів. Для збору коштів міжнародної допомоги створено спеціальні рахунки, які роблять їх використання прозорим. Для отримання додаткового фінансування Національний банк України та Міністерство фінансів активно співпрацюють з міжнародними фінансовими організаціями.

Основними напрямками державної політики під час воєнного стану залишаються фінансовий моніторинг і протидія відмиванню коштів. Державна служба фінансового моніторингу України посилила нагляд за підозрілими фінансовими операціями та гарантує, що Україна виконує свої міжнародні зобов'язання щодо боротьби з фінансуванням тероризму. Банківські установи та інші організації первинного фінансового моніторингу продовжують перевіряти клієнтів відповідним чином і повідомляти про підозрілі операції.

У період воєнного стану нормативно-організаційне забезпечення фінансів України зазнало значних змін, щоб адаптуватися до безпрецедентних труднощів. Бюджетна, податкова, банківська та валютна політика, а також інші важливі частини фінансової системи країни зазнали значних змін. Розширення повноважень Кабінету Міністрів України щодо перерозподілу коштів і спрощення процедур бюджетних видатків зробили бюджетний процес більш гнучким. Запровадження податкових пільг і спрощень для бізнесу призвело до зміни податкової системи. Завдяки виваженій політиці Національного банку та особливому порядку роботи банківський сектор продемонстрував стійкість.

Для підтримки стабільності гривні Національний банк України запровадив суворі валютні обмеження. Система фінансового контролю покращила контроль за тим, як бюджет використовується. Місцеві фінанси отримали більшу автономію щодо того, як вони використовують ресурси територіальних громад. Нові види допомоги розширили соціальний захист населення. Фінансова система України дуже залежить від міжнародної фінансової допомоги. Фінансовий моніторинг продовжує ефективно боротися з фінансуванням тероризму та відмиванням грошей. Загалом, законодавство та організація фінансової системи України продемонстрували здатність оперативно адаптуватися до умов воєнного стану, гарантуючи безперервне функціонування фінансової системи та

Література:

1. Доронцева Є. Державне регулювання під час війни: як НБУ адаптував фінансову систему України до нових умов впродовж ста днів воєнного стану. URL: <https://voxukraine.org/derzhavne-regulyuvannya-pidchas-vijny-yak-nbu-adaptuvav-finansovu-systemu-ukrayiny-do-novyh-umov-vprodovzh-sta-dniv-voennogostanu/>
2. Коробцова Д.В. Правове забезпечення фінансової безпеки держави в умовах воєнного стану. Аналітично-порівняльне правознавство. 2022. № 2. С. 141–146. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/261779>
3. Основні засади грошово-кредитної політики на період воєнного стану. Київ: Рада Національного банку України, 2022. 5 с. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/MPG-ml_2022.pdf?v=4

УДК 330.4:519

Ольга Шинкаренко – к.е.н., доцент

Державний науково-дослідний інститут випробувань і сертифікації озброєння та військової техніки

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ

Формування фінансової безпеки є ключовим фактором існування підприємств в умовах нестабільності та ризиків зовнішнього і внутрішнього середовища, як спосіб реагування на зовнішні та внутрішні загрози, які впливають на рівень фінансової стійкості та ефективного розвитку. Забезпечення фінансової безпеки підприємств під час військової агресії є необхідною умовою для підтримки життєздатності, адаптації до нових економічних реалій та збереження конкурентоспроможності.

Визначення категорії «фінансова безпека» в Україні є предметом низки наукових досліджень. На думку Амосова О.Ю. [1] фінансова безпека підприємства більше залежить від зовнішніх факторів і взаємодії з іншими суб'єктами ринку, ніж від внутрішніх показників підприємства. Фінансова безпека відображає баланс інтересів підприємства та його зовнішніх партнерів.

Барановський О.І. трактує фінансову безпеку підприємства як його забезпеченість фінансовими ресурсами, що задовольняють потреби і дозволяють виконувати усі наявні зобов'язання. Фінансова безпека характеризується, на думку автора, збалансованістю та стійкістю до загроз, здатністю запобігти зовнішній фінансовій експансії та забезпечувати фінансову стійкість і ефективне функціонування підприємства [2].

Марусяк Н.Л., Бак Н.А. визначають фінансову безпеку як здатність

підприємства підтримувати такий фінансовий стан, який дозволяє протистояти наявним та потенційним загрозам через ефективне фінансове управління, що забезпечує розвиток економічної діяльності підприємства [3].

Певна невизначеність економічного середовища завжди притаманна діяльності підприємств в умовах ринкових відносин, але військова агресія призводить до значної економічної нестабільності, інфляції, знецінення національної валюти, змін у валютних курсах та інших макроекономічних факторів. Підприємства мають бути готовими адаптувати свої фінансові стратегії до постійних змін, щоб мінімізувати фінансові труднощі зумовлені новими ризиками, викликаними військовими діями, основними з яких є:

- зниження попиту та порушення ланцюгів постачання. Багато галузей в умовах військових дій стикаються з порушеннями ланцюгів постачання, що впливає на їхню здатність своєчасно забезпечити виробництво або поставки товарів. В цих умовах підприємства повинні мати ефективні фінансові стратегії для збереження ліквідності та скорочення витрат;

- захист від ризиків втрати активів. Підприємства можуть зазнати серйозних матеріальних та нематеріальних збитків внаслідок фізичного руйнування інфраструктури, приміщень, техніки чи технологічних ліній.

- забезпечення доступу до фінансування. У воєнних умовах доступ до традиційних джерел фінансування (кредити, інвестиції) може бути обмежений через підвищений ризик. Багато підприємств можуть зіткнутися з проблемою відсутності ліквідності для виконання своїх фінансових зобов'язань.

- кадрові та соціальні виклики. Воєнні дії можуть призвести до змін у кадровому складі, зокрема через мобілізацію, переміщення працівників або їхню втрату через травми чи загибель.

Управління фінансовою безпекою підприємства полягає в забезпеченні стабільності та захисту фінансових інтересів через ефективне управління фінансовими ресурсами, зниження ризиків та підвищення її адаптивності до змін у зовнішньому та внутрішньому середовищі. Сутність управління фінансовою безпекою можна розглянути через кілька основних аспектів:

1. Ідентифікація та оцінка фінансових ризиків. Однією з основних функцій управління фінансовою безпекою є виявлення потенційних загроз для фінансової стабільності підприємства що може включати:

- кредитний ризик: ймовірність того, що контрагенти не зможуть виконати свої зобов'язання перед підприємством;

- валютний ризик: зміни валютних курсів, які можуть негативно вплинути на фінансові результати;

- процентний ризик: коливання процентних ставок, що може впливати на вартість фінансування;

- інфляційний ризик: знецінення грошей та зростання витрат на ресурси;

- політичний і економічний ризик: зміни в державній політиці, економічні або військові кризи, які можуть негативно позначитися на діяльності підприємства.

2. Забезпечення ліквідності та платоспроможності підприємства. Платоспроможність – це здатність підприємства своєчасно виконувати свої зобов'язання перед кредиторами та постачальниками, не знижуючи при цьому своєї фінансової стабільності. Для цього необхідно контролювати рівень оборотних коштів і своєчасно розраховуватися по короткостроковим зобов'язанням, управляти грошовими потоками, зокрема, оптимізувати надходження та витрати грошових коштів.

3. Диверсифікація фінансових ризиків. Для зниження ризику і забезпечення фінансової безпеки важливо диверсифікувати фінансові потоки і джерела доходу. Диверсифікація активів включає розподіл інвестицій і активів підприємства серед різних напрямів і ринків. Диверсифікація постачальників і клієнтів передбачає зменшення залежності від одного постачальника або клієнта, що дозволяє мінімізувати вплив непередбачуваних змін у зовнішньому середовищі.

4. Оптимізація структури капіталу. Забезпечення фінансової безпеки передбачає належну структуру капіталу підприємства, що включає: збалансоване поєднання власних і залучених коштів; ефективне використання кредитних ресурсів і мінімізація витрат на обслуговування боргу; оцінку доцільності залучення інвестицій і їхнього впливу на фінансову стабільність.

5. Фінансова прозорість і контроль. Фінансова прозорість є важливим елементом управління фінансовою безпекою, оскільки дозволяє: зменшити ризик фінансових зловживань і шахрайства; підвищити довіру інвесторів, партнерів і кредиторів; запобігати внутрішнім фінансовим махінаціям і зловживанням. Підприємства повинні постійно проводити внутрішній фінансовий контроль і аудит, щоб мінімізувати ймовірність виникнення фінансових порушень.

6. Планування і прогнозування. Ефективне управління фінансовою безпекою потребує ретельного планування яке включає: фінансове прогнозування як процес визначення майбутніх фінансових потреб і можливих фінансових проблем та створення резервів для покриття непередбачуваних витрат, що можуть виникнути через зміну економічної ситуації чи внутрішні проблеми підприємства.

7. Фінансова стійкість через стратегічні заходи. Управління фінансовою безпекою включає також розробку та впровадження стратегічних заходів для забезпечення довгострокової стійкості підприємства. Це можуть бути: стратегії розвитку бізнесу; вдосконалення організаційної структури; оптимізація бізнес-процесів для зниження витрат.

8. Страхування та захист від зовнішніх загроз. Для забезпечення фінансової безпеки важливо також розглядати використання страхових інструментів для покриття фінансових втрат, спричинених непередбаченими обставинами, такими як стихійні лиха, аварії, політичні кризи чи інші зовнішні загрози.

Управління фінансовою безпекою підприємства є багатограним процесом, який вимагає всебічного підходу до планування, контролю та мінімізації фінансових ризиків. Основна мета – це забезпечити стабільність і збереження

платоспроможності підприємства в умовах зовнішніх і внутрішніх викликів, зберігаючи його здатність розвиватися в будь-яких економічних умовах.

Література:

1. Амосов О.Ю. Фінансова безпека підприємства в сучасних економічних умовах: теоретичний аспект. *Проблеми економіки*. №4. 2011. С. 76–80.
2. Барановський О.І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення): монографія. Київ, 2014. 759 с.
3. Марусяк Н.Л., Бак Н.А. Фінансова безпека підприємства та загрози її втрати в сучасному економічному середовищі. *Економіка та держава*. №2. 2022. С.109–113.

СЕКЦІЯ 2. Питання розвитку фінансової науки

УДК 336.7

Людмила Алексеєнко – д.е.н., проф.

*Івано-Франківський навчально-науковий інститут менеджменту
Західноукраїнського національного університету*

**Микола Стецько – д.е.н., проф.
Олександр Квасовський – к.е.н., доц.**

Західноукраїнський національний університет

УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНИМИ ІНВЕСТИЦІЯМИ У КОНТЕКСТІ БОРГОВИХ СУПЕРЦИКЛІВ: ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ

В економічній теорії ведеться дискурс щодо різниці між циклічними та структурними економічними вимірами [1; 2]. Циклічні виміри – це коливання економічної активності, що виникають внаслідок змін у попиті та пропозиції (періоди зростання та спаду). У таких випадках традиційні інструменти, зокрема грошово-кредитна та фіскальна політика, можуть пом'якшити тимчасовий спад і стимулювати економічну активність. Проте ці заходи здатні лише тимчасово полегшити ситуацію.

Структурні виміри, такі як надмірна заборгованість, виникають через глибокі економічні та інституційні дисбаланси. Їхнє вирішення потребує не лише стимулів, а й довгострокових реформ для трансформації економічних відносин. НБУ визнає, що потреба України у фінансуванні за негативного сценарію складає 187 млрд дол США [3]. Для досягнення консенсусу з МВФ і узгодження пакету фінансової підтримки актуалізується окремий план політико-оборонного вектору розвитку і реформування галузей та секторів України.

Грошово-кредитні заходи спрямовані на збільшення попиту шляхом підвищення доступності кредитів, але ці заходи сприяють накопиченню боргів. Це підсилює навантаження на економіку, створюючи ще більшу “боргову пастку”. Професор Принстонського університету Атіф Міан констатує, що залежність від кредитів для стимулювання попиту наражає на небезпеку світову економіку, тому необхідно виправляти фундаментальні дисбаланси [2].

Концептуально глобальні і національні економічні дисбаланси сприяють формуванню боргового суперциклу. Зростаюча економічна нерівність забезпечує концентрацію доходів і накопичення заощаджень у фінансових корпораціях. Тому значна частина доходів в економіці залишається нереалізованою у вигляді споживчого попиту. Фінансові корпорації

направляють вільні інвестиції на фінансування боргових зобов'язань, підтримуючи борговий цикл, а не продуктивні чи соціальні інвестиції.

Борговий суперцикл характеризується тим, що накопичення боргу не призводить до відповідного зростання продуктивних інвестицій. МВФ визнає, що за екстремального (несприятливого) сценарію розвитку світової економіки борг може зрости приблизно на 20% ВВП понад базовий прогноз [4]. Високий рівень боргу відносно ВВП без зростання реальних інвестицій вказує на те, що значна частина фінансових ресурсів спрямовується на непродуктивні або спекулятивні активи, що не створюють нової вартості. Це знижує стійкість економічного зростання і збільшує ризик виникнення фінансових криз, оскільки борги не підкріплені доходами від продуктивних активів.

Економіці необхідно знайти способи відновлення рівноваги і подолання суперциклів боргу. Науково-методологічні підходи мають враховувати тренди, відповідно до яких структурні економічні зміни можуть сприяти довготривалому вирівнюванню. Економічна стабільність та зростання залежать від зменшення як боргового тиску, так і відносних дисбалансів, спричинених надмірною концентрацією багатства. Фіскальні заходи, такі як оподаткування багатства, можуть допомогти стимулювати витрати з боку найзаможніших, тим самим зменшуючи їхній надлишок заощаджень. Цей надлишок часто спрямовується на непродуктивне кредитування, яке тільки підсилює борговий суперцикл.

Реформи мають сприяти розширенню можливостей інвестування і зниження надмірної залежності економіки від боргових ресурсів. Збільшення продуктивних інвестицій у будівництво, інфраструктуру та інновації створює нові можливості для економічного зростання [5]. Коли ці інвестиції фінансуються з інших джерел, а не з боргів, це не лише підтримує більш стійке зростання та відновлення економіки, а й зменшує ризики повторного виникнення боргових дисбалансів.

Глобальний надлишок заощаджень, який формується країнами з високим рівнем доходу і трендами до державних заощаджень, сприяє акумуляції фінансового капіталу, що шукає можливості для розміщення. В умовах недостатнього попиту фінансові інвестиції часто розміщують у низькопродуктивні боргові активи, підтримуючи борговий цикл. Загалом, якщо заощадження спрямовуються переважно в фінансові (пасивні, зокрема в золото як хеджуючий актив), а не на продуктивні активи (технологічний сектор), то це сприяє подальшому масштабуванню боргового суперциклу, оскільки економіка втрачає здатність підтримувати збалансоване зростання.

Підсумовуючи зазначимо, що масштабування фінансування інвестицій сприятиме довгостроковому відновленню економіки, оскільки продуктивні активи створюють додаткову вартість, яка з часом покриває витрати на обслуговування боргів. Економіка відбудови зможе підтримувати стабільний рівень сукупного попиту і регуляторності соціальних інвестицій в флагманські проекти відновлення.

Література:

1. A Recovery Short of Europe Full Potential. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/REO/EU/Issues/2024/10/24/regional-economic-outlook-Europe-october-2024>
2. Atif Mian. Breaking the Debt Supercycle. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/fandd/issues/2024/03/Symposium-Breaking-the-debt-supercycle-Atif-Mian>
3. Пишний: на Заході відбувся злам. URL: <https://www.holosameryky.com/a/pyshnyy-interview/7843694.html>
4. We Can Do Better. URL: <https://www.imf.org/en/News/Articles/2024/10/17/sp101724-annual-meetings-2024-curtain-raiser>
5. Alekseyenko L., Tulai O., Dmytryshyn M., Bulavynets V., Savchuk S. Information Support for Financial Communication of Economic Recovery. In: Alareeni, B., Hamdan, A. (eds) Navigating the Technological Tide: The Evolution and Challenges of Business Model Innovation. ICBT 2024. Lecture Notes in Networks and Systems. 2024, vol 1083, pp. 269–282. https://doi.org/10.1007/978-3-031-67431-0_26

**СЕКЦІЯ 3. Проблеми податкової, інвестиційної, бюджетної політики в
Україні та шляхи її вдосконалення**

УДК 336.221.262:352]“2020/2023”

Анна Башинська – здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – д.н. з держ. управ., проф. Ірина Гончаренко

Черкаський державний технологічний університет

**АНАЛІЗ ДИНАМІКИ ТА СТРУКТУРИ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ
МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ ЗА 2020-2023 РОКИ**

За 2020 рік до загального фонду місцевих бюджетів (без урахування міжбюджетних трансфертів) надійшло 289 986,0 млн гривень.

Приріст надходжень до загального фонду проти 2019 року (у співставних умовах та без урахування територій, що не підконтрольні українській владі) склав 5,4 % або +14 968,6 млн гривень.

Загалом обсяг надходжень ПДФО за 2020 рік склав 177 768,5 млн грн, приріст надходжень проти 2019 року становить 7,5 %, або на 12 337,6 млн грн більше.

Надходження плати за землю склали 31 477,8 млн грн, зменшення надходжень проти 2019 року становить -4,1 %, або -1 357,3 млн гривень.

Фактичні надходження податку на нерухоме майно за 2020 рік склали 5 758,9 млн грн, приріст надходжень проти 2019 року становить 17,9 %, або на 876,3 млн грн більше.

Надходження єдиного податку за 2020 рік склали 37 954,3 млн грн, приріст надходжень проти 2019 року становить 7,8 %, або на 2 762,3 млн грн більше.

Таблиця 1

Надходження податків до місцевого бюджету за 2020 р.

Стаття надходжень	Сума надходжень, млн грн	Темп приросту	
		млн грн	%
Надходження до загального фонду місцевих бюджетів	289 986,0	14 968,6	5,4
<i>У т.ч.:</i>			
ПДФО	177 768,5	12 337,6	7,5
Плата за землю	31 477,8	-1 357,3	-4,1
Податок на нерухоме майно	5 758,9	876,3	17,9
Єдиний податок	37 954,3	2 762,3	7,8

Джерело: Складено за даними [2]

Протягом 2021 року до загального фонду місцевих бюджетів (без урахування міжбюджетних трансфертів) надійшло 351 875,9 млн гривень.

Приріст надходжень до загального фонду проти 2020 року (у співставних умовах) склав 21,3 % або + 61 891,8 млн гривень.

Обсяг надходжень податку на доходи фізичних осіб склав 212 173,1 млн гривень.

Надходження плати за землю склали 35 268,3 млн грн, збільшення надходжень проти 2020 року становить 12,0 %, або 3 791,0 млн гривень.

Фактичні надходження податку на нерухоме майно за 2021 рік склали 7 821,0 млн грн, приріст надходжень порівняно з 2020 роком становить 35,8 %, або на 2 062,1 млн грн більше.

Надходження єдиного податку склали 46 198,0 млн грн, збільшення надходжень проти 2020 року становить 21,7 %, або на 8 244,6 млн грн більше.

Виконання за 2021 рік річних затверджених показників доходів загального фонду складає 104,5 %, в тому числі за надходженнями:

- податку на доходи фізичних осіб – 103,0 %;
- плати за землю – 101,4 %;
- податку на нерухоме майно – 108,8 %;
- єдиного податку – 104,0 %.

Таблиця 2

Надходження податків до місцевого бюджету за 2021 р.

Стаття надходжень	Сума надходжень, млн грн	Темп приросту	
		млн грн	%
Надходження до загального фонду місцевих бюджетів	351 875,9	61 891,8	21,3
<i>У т.ч.:</i>			
ПДФО	212 173,1	34 405,4	+19,4
Плата за землю	35 268,3	3 791,0	12,0
Податок на нерухоме майно	7 821,0	2 062,1	35,8
Єдиний податок	46 198,0	8 244,6	21,7

Джерело: Складено за даними [2]

Загалом за 2022 рік до загального фонду місцевих бюджетів надійшло 398,1 млрд грн, що на 46,2 млрд грн (+13,1 %) більше порівняно з 2021 роком.

Основним бюджетоутворюючим податком загального фонду місцевих бюджетів є податок на доходи фізичних осіб (68,4 %), який надійшов в обсязі 272,2 млрд грн, що становить 128,3% проти 2021 року, надходження збільшилися на 60,0 млрд гривень.

Одним із факторів зростання цього податку є збільшення нормативу зарахування ПДФО до місцевих бюджетів з 60 % до 64 % з початку 2022 року.

Водночас, лівова частка приросту ПДФО обумовлена значним зростанням надходжень податку з грошового забезпечення військовослужбовців (+70,3 млрд грн). Із загального обсягу надходжень ПДФО (272,2 млрд грн) майже третину складає податок із виплат військовослужбовців (83,6 млрд гривень).

При цьому надходження податку, що сплачується податковими агентами, із доходів платника податку у вигляді заробітної плати, значно знизилися (-6,9 млрд грн).

Також забезпечено приріст надходжень єдиного податку по місцевих бюджетах порівняно з 2021 роком +1,0 млрд грн (+2,1 %).

Приріст надходжень цього податку вдалося забезпечити в результаті внесених змін до податкового законодавства, якими суб'єктам господарювання із значними доходами (великий бізнес) було надано право переходити на спрощену систему оподаткування: сплата єдиного податку в розмірі 2% замість сплати податку на прибуток (18 %) та ПДВ.

Надходження плати за землю за 2022 рік склали – 29,6 млрд грн, що на 16,2 % менше порівняно із 2021 роком. Місцеві бюджети недоотримали 5,7 млрд гривень плати за землю.

Зазначене обумовлено змінами до податкового законодавства, якими на період з березня 2022 року по 31 грудня року, наступного за роком, в якому припинено або скасовано воєнний стан, не нараховується та не сплачується плата за землю (земельний податок та орендна плата) на територіях, де ведуться (велися) бойові дії або на територіях, тимчасово окупованих збройними формуваннями російської федерації.

Податку на нерухоме майно недоотримано 0,7 млрд грн (-9,0 %) через, знову ж таки, зміни до податкового законодавства, згідно з якими цей податок, як і плата за землю не сплачується на період з березня 2022 року по 31 грудня року, в якому припинено або скасовано воєнний стан, на територіях, де ведуться (велися) бойові дії або на територіях, тимчасово окупованих збройними формуваннями російської федерації.

Таблиця 3

Надходження податків до місцевого бюджету за 2022 р.

Стаття надходжень	Сума надходжень, млн грн	Темп приросту	
		млн грн	%
Надходження до загального фонду місцевих бюджетів	398,1	46,2	13,1
<i>У т.ч.:</i>			
ПДФО	272,2	60,0	28,3
Плата за землю	29,6	-5,7	-16,2
Податок на нерухоме майно	0,7	-0,7	-9,0
Єдиний податок	47,198	1,0	+2,1

Джерело: Складено за даними [2]

За 2023 рік до загального фонду місцевих бюджетів (без урахування міжбюджетних трансфертів) надійшло 441 875,0 млн гривень.

Приріст надходжень до загального фонду проти 2022 року склав 11,0 % або + 43 821,8 млн гривень.

Обсяг надходжень податку на доходи фізичних осіб за 2023 рік склав 289 370,8 млн гривень.

Надходження єдиного податку склали 55 770,4 млн грн, збільшення надходжень проти 2022 року становить + 18,2%, або на 8 598,7 млн грн більше.

Надходження плати за землю склали 34 529,7 млн грн, збільшення надходжень проти 2022 року становить +16,8 %, або +4 961,4 млн гривень.

Фактичні надходження податку на нерухоме майно за 2023 рік склали 9 140,0 млн грн, збільшення надходжень порівняно з минулим роком становить +28,4 %, або на 2 021,1 млн грн більше.

Акцизного податку за 2023 рік надійшло 22 399,3 млн грн, що більше від надходжень цього податку за 2022 рік на 9 317,8 млн грн, або +71,2 %.

Податку на прибуток підприємств приватного сектору економіки надійшло 14 537,3 млн грн, що більше від надходжень 2022 року на 2 332,2 млн грн або +19,1 %.

Виконання станом на 01.01.2024 річних затверджених показників доходів загального фонду складає 102,2 % (норма – 100 %), в тому числі за надходженнями:

- податку на доходи фізичних осіб – 99,2 %;
- єдиного податку – 106,7 %;
- плати за землю – 106,4 %;
- податку на нерухоме майно – 107,4 %;
- акцизного податку – 108,4 %;
- податку на прибуток підприємств приватного сектору економіки – 123,2%.

Таблиця 4

Надходження податків до місцевого бюджету за 2023 р.

Стаття надходжень	Сума надходжень, млн грн	Темп приросту	
		млн грн	%
Надходження до загального фонду місцевих бюджетів	441 875,0	43 821,8	11,0
<i>У т.ч.:</i>			
ПДФО	289 370,8	17 149,1	6,3
Плата за землю	34 529,7	4 961,4	16,8
Податок на нерухоме майно	9 140,0	2 021,1	28,4
Єдиний податок	55 770,4	8 598,7	18,2
Акцизний податок	22 399,3	9 317,8	71,2
Податку на прибуток підприємств приватного сектору економіки	14 537,3	2 332,2	19,1

Джерело: Складено за даними [2]

Отже, місцеве оподаткування, як і економіка країни в цілому, однозначно зазнала негативного впливу від пандемії та повномасштабного вторгнення. Проте за даними наведеними вище ми можемо спостерігати покращення ситуації. Ці роки настільки стійким є місцеве самоврядування, яке здатне гідно протистояти будь-яким викликам, зокрема і у фінансовій частині, навіть в умовах воєнного стану.

Література:

1. Кодекс України «Податковий кодекс України» [Електронний ресурс]. Верховна Рада України : [офіційний веб портал]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
2. Офіційний сайт Міністерства фінансів [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://mof.gov.ua/uk/>

УДК 339.72:336.563.1 (477)

Ірина Ганечко – к.е.н., доц.

Державний торговельно-економічний університет

ІНТЕГРУВАННЯ ПРИНЦИПІВ ВІДПОВІДАЛЬНОГО ІНВЕСТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Повоєнне відновлення України потребує значних обсягів інвестицій в різні сфери та галузі економіки. Найбільш привабливою формою капіталовкладень в економіку є прямі іноземні інвестиції, завдяки яким з'являється можливість реалізовувати великі проекти та залучати новітні технології.

Обсяг прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в Україну в 2023 р. склав 4,25 млрд. дол. США, що на 3,1 млрд. дол. США або на 269 % більше, ніж в 2022 р., проте високі безпекові ризики залишаються найбільшою перешкодою для іноземного інвестування та обмежують його обсяги [1]. Для інвесторів українське середовище є непривабливим також через відсутність механізму страхування воєнних ризиків та надання гарантій. Інтерес західних інвесторів до України наразі переважно стосується вкладання капіталу в уже існуючі українські активи та компанії, а не в будівництво нових потужностей. Для порівняння - обсяг ПІІ в Польщу у 2023 р. склав 29 млрд. дол. США [2].

До інвестування в умовах сталого розвитку висувуються вимоги, які передбачають урахування компаніями екологічних, соціальних та управлінських чинників (ESG). Ці вимоги також стосуються інвестиційної діяльності. В міжнародній бізнес-спільноті стале інвестування вже увійшло в практику компаній як спосіб отримання більш вигідних умов фінансування, хоча воно нерідко ототожнюється із соціально відповідальним інвестуванням (SRI), яке передувало ESG.

На думку багатьох менеджерів компаній дотримання принципів сталого розвитку призводить до зменшення фінансових вигід, однак бізнес змушений впроваджувати ці принципи у корпоративну політику заради задоволення потреб суспільства. Однак цю думку спростовують результати досліджень професора ділового адміністрування Джорджа Серафейма (Гарвардська школа бізнесу), які показали, що компанії, які ще на початку 1990-х років розробили організаційні процеси для вимірювання, управління та передачі інформації про ефективність впровадження ESG, продемонстрували позитивний результат продуктивності та високі фінансові результати діяльності.

У 2018 році Bank of America Merrill Lynch виявив, що підприємства з кращими показниками ESG, порівняно з аналогічними компаніями, отримали вищу прибутковість, мають кращі шанси на зростання вартості акцій та меншу ймовірність банкрутства [3].

Якщо в розвинутих країнах світу дотримання принципів ESG стало масовим

та навіть обов'язковим в окремих юрисдикціях, то в бізнес-спільноті України ESG-складова значно рідше відображається у стратегіях розвитку та операційних рішеннях, а отримання фінансових результатів менеджерами компаній не пов'язується із введенням ESG-стандартів.

На відміну від країн Європейського Союзу, де правила обов'язкового звітування компаній встановлено на законодавчому рівні, в Україні нефінансова звітність не є обов'язковою. Тому цей виклик очікує вітчизняний бізнес вже в найближчі роки, оскільки Україна має статус кандидата в члени ЄС й багато українських компаній виступають учасниками ланцюга постачань європейських компаній. Прийнята Директива ЄС про корпоративну стійкість та комплексну перевірку корпоративного сталого розвитку вимагає звітування компаніями, які задіяні в ланцюгах постачань бізнесів, що працюють у ЄС, навіть якщо вони самі не зареєстровані в Євросоюзі, тому ці правила стосуються безпосередньо й українського бізнесу.

Щоб задовольнити інтерес інвесторів у дотриманні стандартів відповідального інвестування, активно поширюються екологічні облігації, облігації сталого розвитку. Проектні компанії та інвестори в ці інструменти повинні використовувати спеціалізовані системи звітності ESG, які враховують ризики та можливості, характерні для проекту, який реалізується.

Після вступу України до ЄС українські компанії будуть змушені впроваджувати ESG-стандарти у свою діяльність, цей процес потребує часу, фінансових та людських ресурсів, тому адаптацію до вимог доцільно проводити заздалегідь.

Можна виокремити основні етапи інтегрування ESG-стандартів у корпоративну політику проєктної компанії:

1. Ідентифікація загроз проєкту через невідповідність принципам сталого розвитку. Оскільки кожний проєкт є унікальним, йому характерні певні суттєві проблеми, які стосуються впровадження ESG-принципів, тому на першому етапі компанія повинна ідентифікувати наявну або потенційну загрозу через невідповідність принципам сталого розвитку. Важливо акцентувати увагу на вимогах інвесторів, банків, клієнтів, партнерів та інших стейкхолдерів, не виконання яких може становити загрозу для отримання інвестицій, укладання контрактів, формування замовлень, прибутковості проєкту.

2. Оцінка впливу ризиків на результати діяльності проєктної компанії. Враховуються екологічні чинники; безпека та здоров'я працівників, їх розвиток, відповідальність перед клієнтами, відносини із громадою та благодійність; чинники управління щодо діяльності в найкращих довгострокових інтересах акціонерів, наявність професійного та незалежного управління, запобігання шахрайству та корупції.

3. Підготовка проєктної команди, формування оптимальної організаційної структури та корпоративного управління. Кожен учасник команди має розуміти цілі впровадження ESG-стандартів, залученість та компетентність є критичним фактором успіху ESG практик. На даному етапі необхідними є інвестиції у

навчання персоналу та фінансування програм розвитку працівників. Впровадження практики сталого розвитку передбачає виокремлення відповідального спеціаліста (Chief Sustainability Officer), перебудови внутрішніх процесів, постійного збору даних для регулярної звітності та виміру ефективності.

4. Інтеграція ESG-стандартів в основну бізнес-модель компанії, впровадження ESG-принципів під час прийняття стратегічних, фінансових та операційних рішень. Не тільки для залучення інвестицій, а й з метою запобігання можливим втратам або нереалізованим можливостям, доцільно розпочати впровадження ESG-стандартів в бізнес якомога швидше, наприклад, з приєднання до Глобального договору ООН (UN Global Conduct). Корисним може бути досвід відомих, з позитивним іміджем компаній, які вже в Україні застосовують практики сталого розвитку.

5. Позичування проєктної компанії.

Урахування впливу ESG-факторів сприяє максимізації можливостей залучення іноземного капіталу на вигідних умовах. Міжнародні інвестори очікують також, що й державні механізми та публічні фінанси України в контексті оподаткування вуглецю, парникових газів, забруднюючих речовин будуть відкритими прозорими й зрозумілими.

Література:

1. Міністерство фінансів України [електронний ресурс]. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/fdi/>.
2. Statista [електронний ресурс]. URL: <https://www.statista.com/statistics/964016/leading-economies-fdi-inflows-country/>
3. ICLG (17.01.2024). ESG Considerations in Project, Energy, and Infrastructure Finance. URL: <https://iclg.com/practice-areas/environmental-social-and-governance-law/05-esg-considerations-in-project-energy-and-infrastructure-finance>

УДК 330.322(477)

Світлана Гоц – здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Марія Рубаха

Львівський національний університет імені Івана Франка

СПРИЯТЛИВИЙ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ КЛІМАТ В УКРАЇНІ: СЛАБИНИ, ПЕРЕВАГИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Інвестиційний клімат прийнято вважати за сукупність певних чинників: економічних, політичних, соціальних та правових, які так чи інакше впливають на рішення інвесторів про вкладення коштів в економіку країни та розвиток певних її сфер та галузей.

Україна, як і будь-яка інша країна, прагне до економічного зростання, а європейська інтеграція наразі є одним із головних завдань. Інвестиції є однією з основних складових, які забезпечують стабільність економічного розвитку та впровадження інновацій. Однак, на шляху створення сприятливого інвестиційного клімату є немало перешкод, про що свідчать реалії сьогодення.

Україна має ряд значних переваг, які збільшують її потенціал до залучення інвестицій: географічне розташування, порівняно дешева, але освічена робоча сила, велика кількість природних ресурсів та великий ринок. Попри це рівень надходження інвестицій є досить низьким [1].

Ситуація до 2022 року була порівняно кращою. Тоді потоки інвестицій направлялись у такі великі сфери як будівництво, електроенергія, транскордонна торгівля [2]. Через повномасштабне вторгнення російської федерації кількість надходжень та інвестицій в Україну помітно зменшились, що в свою чергу спровокувало призупинення розвитку економіки.

Наразі інвестиційна привабливість України має як сильні, так і проблемні аспекти, однак вплив останніх набагато більший. На нашу думку, наразі саме нижчеперелічені причини є основними перешкодами для покращення інвестиційного клімату.

Найбільш очевидними слабкими є високий геополітичний ризик та нестабільність економіки. Високий рівень інфляції та хиткий і вразливий валютний курс значно посилили свій вплив на інвестиційний клімат у 2022 році. А от політична нестабільність існувала завжди: часті зміни уряду, недовіра до них через невиконання обіцянок, корупція неабияк позначаються на рішеннях інвесторів та на їхній довірі до держави.

Важливу роль відіграє також законодавство, а саме його суперечливість та недосконалість. Законодавчі акти часто містять прогалини і не забезпечують належного захисту прав інвесторів. А бюрократизація процесу реєстрації бізнесу ще більше відлякує потенційних вкладників коштів.

Високим є також рівень державного боргу, що впливає на інвестиційну привабливість економіки [1]. Цей чинник порівняно з уже згаданими здається менш важливим, однак це не так. За даними Мінфіну у 2024 році державний борг перевищує 90% ВВП та досягнув свого максимуму [3]. Це свідчить про те, що велику частину коштів держава повинна витратити на обслуговування та погашення цього боргу. Це у свою чергу значно зменшує кількість коштів, які могли б бути спрямовані на розвиток різних сфер. Інвестори можуть побоюватись, що держава не справиться з боргами, що може призвести до дефолту у найгіршому випадку. Отже, довіра інвесторів наразі є дуже низькою.

Суттєве податкове навантаження – цей фактор одним із перших впливає на прийняття рішень інвесторів. Рівень оподаткування в Україні є посереднім та близьким до того, який зараз у Франції, але одночасно з цим він є вищими, ніж у багатьох країнах Центрально-Східної Європи. Однак, порівнюючи прибутковість вкладень капіталу з європейськими країнами, в Україні вона вища, тому така різниця не є перешкодою для надходження інвестицій. Проте саме інші

податки, крім прибуткового податку, та обов'язкові платежі соціального страхування стоять на заваді поліпшенню інвестиційного клімату.

Ще однією величезною та очевидною проблемою є тіньова економіка. За офіційними даними її розмір у 2024 році становить 40% [4].

Це дуже сильно відштовхує інвесторів, бо фактично майже половина підприємців частково або зовсім не сплачує податків. Цим самим існує нерівна конкуренція для тих, хто працює "по-білому". Їх продукція теж стає менш конкурентоспроможною.

Існує ще чимало другорядних факторів, як впливають на те, чому інвестиційний клімат втратив порівняно свою привабливість. Наприклад, застаріла транспортна інфраструктура (залізнична, дорожня та морська). Погана якість доріг, залізниць та портів ускладнює логістичні процеси, що відчутно збільшує витрати підприємств. Наслідком повномасштабного вторгнення стала і нестабільність електропостачання, та якість транспортного сполучення і доріг з якою зіткнулись абсолютно всі в Україні в 2022 та 2023 роках. Це теж ускладнює становище з припливом інвестицій. Часті перебої з електроенергією та високі тарифи на неї тільки зменшують обсяги інвестиційних вкладень.

Варто звернути увагу і на потенціал, який Україна має в покращенні інвестиційного клімату. Потужним потенціалом володіє ринок землі. Він протягом певного періоду часу був такою ж проблемою, як і всі вищезгадані. Однак з літа 2021 року ця проблема почала вирішуватись із запуском ринку землі. Уже зараз помітні позитивні зміни, які стались завдяки цій реформі. Наприклад, розвиток агропромислового комплексу, створення нових робочих місць та підвищення експортного потенціалу. Також це позитивно впливає і на державний бюджет, завдяки відкриттю ринку землі збільшилися і податкові надходження до державного бюджету [5].

Я вважаю, що саме ринок землі є однією з найбільш перспективних сфер для розвитку з допомогою інвестицій. Для покращення потенціалу цієї сфери, на мою думку, доцільно значно покращити захист прав власності та створити систему управління земельними ресурсами, яка б тільки допомагала інвесторам. Також абсолютно доцільним та корисним стало б покращення інфраструктури по всій Україні, особливо в сільській місцевості, оскільки через це земельні ділянки були б більш привабливими для інвесторів. Навіть певні податкові пільги на перших порах були б чудовим рішенням.

Одночасно з цим не варто закривати очі на певні екологічні наслідки, які можуть нас спіткати. Неконтрольована забудова та необдумане сільськогосподарське використання земель може призвести до погіршення екологічної ситуації. Зважаючи на те, що екологічний податок в Україні є низьким, то доцільним було б підняття його для тих, хто несе надмірну небезпеку для навколишнього середовища.

Теперішній стан інвестиційного клімату України свідчить про те, що осучаснення структури економічної системи є життєва необхідною умовою розвитку економіки. Для цього слід боротися з корупцією та певною мірою

структурувати реформи законодавства. Перші кроки для цього вже впевнено робляться, а саме: робота Національного антикорупційного бюро, Державного бюро розслідувань та подібних установ, а також здійснення реформ Верховного Суду України та інше.

Для підвищення конкурентоспроможності української економіки варто здійснити наступне.

Зниження адміністративних бар'єрів. Для створення сприятливого бізнес-клімату в Україні необхідно зменшити бюрократичні перешкоди та переорієнтувати державну систему на підтримку підприємництва.

Захист прав власності. Спрощення правових процедур є ключовим фактором для залучення інвестицій. Зокрема, доцільно встановити універсальний строк позовної давності, наприклад, в три роки для всіх видів угод, що дозволить уникнути тривалих судових процесів та підвищить передбачуваність тривалості судових розглядів.

Для залучення іноземного капіталу варто в майбутньому зосередити увагу на поновленні стабільності та створенні необхідних умов для розвитку бізнесу. Сприятливий інвестиційний клімат є найважливішим аспектом для відбудови економіки та створення сильної держави.

Література:

1. Павленко Т. А., Кравченко М. О. ІНВЕСТИЦІЙНИЙ КЛІМАТ УКРАЇНИ: ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ФОРМУВАННЯ. URL: <https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/30dd80b1-4811-4b86-aa6f-ffb6e7eb5c85/content> (дата звернення: 17.11.2024).
2. World Bank Group. Doing Business – 2020: Economy Profile of Ukraine. 2021. URL: <https://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/country/u/ukraine/UKR.pdf> (дата звернення: 17.11.2024).
3. Сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov/2024/> (дата звернення: 17.11.2024).
4. Кущ О. Якими є розмір тіньової економіки України та її вплив на наш розвиток. *Дзеркало тижня*. 2024. Інфографіка. URL: <https://zn.ua/ukr/macroeconomics/jakimi-je-rozmir-tinovoji-ekonomiki-ukrajini-ta-jiji-vpliv-na-nash-rozvitok.html> (дата звернення: 17.11.2024).
5. Мошляк І. INVESTMENT CLIMATE IN UKRAINE AND ITS DIRECTIONSIMPROVEMENTS. "Scientific notes of the University"KROK". 2019. P. 65–71. URL: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2019-53-65-71> (date of access: 17.11.2024).

УДК 336.22–048.34

Сергій Гудзенко – здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – д.н. з держ. управ., проф. Ірина Гончаренко

Черкаський державний технологічний університет

СУТНІСТЬ І ЗНАЧЕННЯ ПОДАТКОВОЇ ОПТИМІЗАЦІЇ, МЕТОДИ ЇЇ ЗДІЙСНЕННЯ

У сучасних економічних умовах податкова оптимізація стає одним із ключових інструментів підтримки фінансової стабільності підприємств. Високе податкове навантаження обмежує конкурентоспроможність бізнесу, знижує його інвестиційні можливості та гальмує розвиток. У зв'язку з цим важливість дослідження підходів до оптимізації оподаткування постійно зростає.

На макроекономічному рівні оптимізація податкового навантаження є процесом вибору найбільш оптимальних форм організації податкової політики держави. Цей процес передбачає урахування особливостей функціонування внутрішніх суб'єктів господарювання з метою стимулювання їх активної діяльності та підвищення доходів. Оптимізація податкового навантаження включає в себе розгляд різних варіантів оподаткування, встановлення адекватних податкових ставок, а також визначення ефективних механізмів взаємодії з платниками податків [1].

Процес оптимізації оподаткування передбачає застосування платниками податків усіх чинних податкових інструментів та інших законних способів зменшення обсягів податкових відрахувань [2]. Основні її цілі включають ефективне використання ресурсів підприємства, підвищення інвестиційної привабливості та створення сприятливих умов для довгострокового розвитку.

Основні методи податкової оптимізації:

1. **Використання податкових пільг:** зниження ставок для підприємств у стратегічних галузях; звільнення від оподаткування для новостворених компаній у певних секторах.

2. **Спеціальні режими оподаткування:** спрощена система для малого бізнесу; фіксоване оподаткування для сільськогосподарських виробників.

3. **Методи обліку активів:** використання прискореної амортизації для зменшення оподаткованого прибутку; оптимізація облікової політики, зокрема методів оцінки запасів (FIFO, LIFO).

4. **Міжнародна оптимізація:** використання угод про уникнення подвійного оподаткування; використання трансфертного ціноутворення для міжкорпоративних операцій.

Створення й впровадження схеми оптимізації оподаткування є важливими складовими частинами податкової оптимізації та формують комплекс послідовних кроків із [2]:

– забезпечення необхідного переліку та якості первинних документів, перевірки бухгалтерського й податкового обліку, бази договорів, усунення виявлених помилок для запобігання можливим штрафам під час виїзних податкових перевірок;

– розроблення схеми оптимізації податкового навантаження, а саме певного порядку взаємовідносин між суб'єктами господарювання, спрямованих на оптимізацію бюджетних платежів на вимогу законодавства;

– оновлення системи укладання договорів, формування внутрішніх організаційних документів підприємства, системи внутрішнього аудиту, розроблення сучасних форм взаємин на основі договорів з контрагентами та іншими учасниками господарських відносин, коригування облікової політики;

– застосування необхідних інструментів забезпечення рівномірності та законності нарахування обсягів сплачених податків, захисту інтересів підприємства у податкових та контролюючих органах і підтримки функціонування схеми оптимізації оподаткування.

Податкова оптимізація є необхідним інструментом сучасного бізнесу, який дозволяє не лише знижувати витрати, але й підвищувати ефективність функціонування підприємства. Її впровадження сприяє фінансовій стабільності, довгостроковому розвитку та підтримці конкурентоспроможності бізнесу навіть у складних економічних умовах.

Література.

1. Трунько К. Ю. Напрями оптимізації податкового навантаження в Україні // Освіта і наука. – 2023. – Вип. 2(35). – 352–359 с.
2. Орищин Т. М. Сучасні підходи до оптимізації оподаткування підприємства // Гроші, фінанси і кредит, 2020. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://doi.org/10.32838/2523-4803/70-3-49>.

УДК 336.226.1:336.228

Ліана Диченко – здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.т.н., доц. Наталія Штефан

Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

ПРОБЛЕМИ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Податкова політика відіграє ключову роль у регулюванні економіки будь-якої країни. В Україні система оподаткування пройшла кілька етапів трансформації з моменту здобуття незалежності, проте досі стикається з численними проблемами, що перешкоджають економічному розвитку, зростанню підприємницької активності та стабільності державних фінансів. Основними труднощами є недосконалість податкового законодавства,

надмірний податковий тиск, складність адміністрування та наявність тіньової економіки.

Податкова політика – один із багатьох, але найважливіших важелів втручання держави у соціально-економічні процеси. Це є наслідком постійно зростаючої ролі держави в економіці та суспільному житті, що постійно потребують певних фінансових ресурсів. У розвинутих країнах світу рівень перерозподілу валового внутрішнього продукту через податки є дуже суттєвим, а тому податкові інструменти здійснюють значний вплив на економічний розвиток як окремого ринкового агента, так і держави в цілому [3].

У контексті ринкової економіки та євроінтеграції України виникає необхідність перегляду функціонування податкової системи. Незважаючи на проведені реформи, податкова система залишається недостатньо ефективною, що обумовлено недосконалістю законодавства та застарілими підходами до оподаткування. Основною причиною її несправедливості є нерівномірне оподаткування доходів, яке стало традиційним явищем.

Якщо проаналізувати структуру податкових надходжень (табл.1), можна помітити, що фізичні особи сплачують більше податків, ніж юридичні (податок на доходи фізичних осіб, військовий збір, ПДВ тощо). Ця нерівність створює дисбаланс у податковій системі та послаблює довіру платників податків. Згідно з дослідженням структури податкової системи України, роль непрямого оподаткування в останні роки зростає. З 2010 року податкові надходження до зведеного бюджету України зросли у 3,3 рази, а непрямі податки – у 3,7 рази.

Часті зміни в податковому законодавстві спричиняють невизначеність для підприємств та інвесторів. Постійні реформи без довгострокової стратегії роблять податкове планування складним і непередбачуваним. Невизначеність і непрогнозованість податкової політики перешкоджає як внутрішнім, так і зовнішнім інвестиціям. Відсутність чітких правил щодо застосування податкових законів веде до можливих маніпуляцій з боку податкових органів.

Погляньмо на найбільших платників податків в Україні за останні роки. За даними Державної фіскальної служби України, найбільша кількість великих платників податків спостерігається в таких секторах економіки: переробна промисловість - 28,6%; добувна промисловість - 24,8%; електроенергетика - 10,8%; оптова та роздрібна торгівля - 10,5%; транспорт - 9%; інші сектори - 16,3%

Високий рівень податкового навантаження на бізнес є однією з головних проблем для підприємств, особливо для малого і середнього бізнесу. Особливо відчутним є навантаження з боку податку на прибуток, податку на додану вартість (ПДВ), соціальних внесків та податків на доходи фізичних осіб. Високі податки можуть стимулювати ухилення від сплати податків та розвиток тіньової економіки, що додатково знижує ефективність податкової системи.

Складність і бюрократичність податкового адміністрування є одним із ключових чинників, що знижують ефективність податкової політики. Підприємці витрачають значний час і ресурси на подання податкових декларацій, взаємодію з податковими органами та оскарження податкових рішень. Недосконалість роботи електронних систем для подачі звітності та

відшкодування ПДВ є додатковими проблемами, які перешкоджають швидкому і прозорому адмініструванню податків.

Таблиця 1

Динаміка ПДВ в 2018-2024 р.р. [2]

Показник	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Податкові надходження	753815,6	799776,0	851115,6	1107090,9	949764,4	1203544,1	1201339,3
Податки на доходи, прибуток та збільшення ринкової вартості	188624,1	217040,4	225976,3	285307,0	265477,1	350781,9	634629,2
В тому числі, податок на доходи фізичних осіб	91741,8	109954,0	117281,3	137555,2	148427,3	206944,8	413742,0
Питома вага податку на доходи фізичних осіб в податку на доходи	48,65	50,66	51,91	48,2	55,91	59	65,18
Податок на прибуток підприємств	96882,3	107086,3	108695,0	147751,7	117049,9	143837,1	220887,2
Питома вага податку на прибуток підприємств в податку на доходи	51,35	49,34	48,09	51,8	44,09	41	34,82
ПДВ	374508,2	378960,2	400600,1	536489,2	467001	580797,3	477090,3
%	31,62	29,36	29,1	32,27	21,26	37,6	30,9

За різними оцінками, частка тіньової економіки в Україні становить до 30-40% ВВП, що значно зменшує надходження до державного бюджету. Основними причинами тіньової економіки є складна податкова система, високий податковий тиск та недовіра до податкових органів. Високий рівень корупції в податкових органах також сприяє розвитку тіньових схем і уникненню податків.

Податкова система України не забезпечує рівного розподілу податкового навантаження між різними групами платників податків. Великі корпорації, особливо ті, що мають політичні зв'язки, можуть отримувати податкові пільги та знижки, в той час як малий та середній бізнес часто стикається з більш жорстким податковим навантаженням. Це створює нерівність у податковій системі та порушує принцип справедливості.

Відшкодування ПДВ залишається проблематичним аспектом для багатьох підприємств, особливо експортно-орієнтованих. Часто затримки з відшкодуванням ПДВ можуть тривати місяцями, що призводить до погіршення ліквідності компаній і їх фінансового стану. Часто затримки з відшкодуванням

ПДВ можуть тривати місяцями, що призводить до погіршення ліквідності компаній і їх фінансового стану.

Корупція в податкових органах є однією з ключових проблем, яка перешкоджає справедливій реалізації податкової політики. Низький рівень довіри до податкових органів з боку бізнесу часто пов'язаний з корупційними схемами, вимаганням хабарів та недобросовісним ставленням до платників податків. Ці фактори суттєво знижують ефективність податкової політики та зменшують довіру до державних інститутів.

Для підвищення ефективності податкової політики необхідно впровадити стабільні та прозорі податкові правила, що не будуть змінюватися без належного обґрунтування. Спрощення податкового адміністрування, впровадження сучасних електронних систем, які дозволять зменшити бюрократичні витрати для бізнесу. Зниження податкового тиску на малий та середній бізнес, а також створення сприятливих умов для інвестицій. Підвищення прозорості роботи податкових органів та боротьба з корупцією через вдосконалення системи контролю та звітності. Зменшення тіньової економіки через покращення податкової культури та створення умов для легальної діяльності підприємств.

Основне завдання податкової політики – забезпечення оптимального балансу між фінансовими ресурсами держави та соціально-економічними видатками, ґрунтуючись на принципах рівності зобов'язань, економічної нейтральності, прозорості та справедливості.

Наразі податкова політика України стикається з рядом проблем, серед яких: нестабільність податкового законодавства, надмірний податковий тиск, нерівномірність податкового навантаження та невідповідність між принципами податкової політики України і країн ЄС.

Отже, реформування податкової системи повинно бути спрямоване на вирішення цих проблем, створення сприятливих умов для вітчизняних виробників і стимулювання інвестицій. Для формування ефективної податкової політики важливо посилити регулюючу функцію податкової системи шляхом запровадження прозорого пільгового оподаткування, збільшивши його стимулюючий та регулюючий ефект.

Література:

1. Слаблюк Н.С. Податкова система України: сучасний стан та напрямки вдосконалення. Південноукраїнський правничий часопис. 2019, №1. С. 87–89 DOI - Режим доступу: <https://doi.org/10.32850/sulj.2019.1-22>

2. Мінфін. Доходи держбюджету. <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/income/>

3. Кліменко Д.І. Становлення та функціонування податкової системи України. Актуальні проблеми держави та права, 2020. № 87. С. 72–77 DOI-Режим доступу: <https://doi.org/10.32837/apdp.v0i87.2800>

3. Тучак Т.В., Лінник О.П. (2020). Реформування податкової системи України в умовах глобалізаційних процесів. Молодіжний податковий конгрес. - Режим доступу:

4. Дроговоз Ю. Інституційні проблеми української податкової системи та шляхи їх вирішення. - Режим доступу: http://rpr.org.ua/uploads/files/source/Policy_Tax_Reform_RPR.pdf

УДК 336.22:336.743] (477)

Віра Кміть – к.е.н., доцент

Микола Василенко – здобувач вищої освіти ОПІ «Бізнес-економіка»

Львівський національний університет імені Івана Франка

ВПЛИВ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ НА ВАЛЮТНИЙ КУРС В УКРАЇНІ

Вступ. Податкова політика впливає на валютний курс через механізми фіскального регулювання, обсяги бюджетних надходжень, структуру зовнішньоекономічних операцій та інвестиційний клімат. В умовах війни та євроінтеграційних реформ Україна зіткнулася зі значними викликами у сфері валютної стабільності, що вимагає ефективних податкових інструментів для утримання макроекономічного балансу.

У цьому дослідженні представимо аналіз основних аспектів впливу податкової політики на валютний курс, розглянемо динаміку ключових показників, механізми взаємозв'язку між податками та обмінним курсом, а також виклики та перспективи.

Податкова політика в Україні формує значну частину доходів державного бюджету, що впливає на платіжний баланс, стабільність національної валюти та довіру інвесторів. У табл. 1 наведено ключові показники, які ілюструють взаємозв'язок між податковими надходженнями та валютним курсом.

Таблиця 1

Ключові показники впливу податкової політики на валютний курс (2023 р.)

Показник	Значення	Динаміка до 2020 р.
Доходи бюджету від зовнішньоекономічних податків (млрд грн)	420	+38%
Експортно-імпортний податковий баланс	Позитивний	→
Валютні резерви НБУ (млрд дол. США)	40	+25%
Офіційний валютний курс (грн/дол. США)	36,6	+22%
Податковий розрив в експорті	12%	↘

Дані табл.1 свідчать про зростання доходів від зовнішньоекономічних податків завдяки адаптації до міжнародних норм. Проте офіційний курс гривні залишається під тиском через структурні обмеження в економіці.

Податкова політика впливає на валютний курс через такі основні механізми:

- фіскальний баланс і валютна стабільність:

- податок на експорт: стимулює приплив валюти до країни, але може обмежити конкурентоспроможність експортерів;
- імпортне мито та ПДВ на імпорт: впливають на попит на іноземну валюту;
- інвестиційна привабливість та капітальні потоки: зниження податкового навантаження на підприємства стимулює іноземні інвестиції, що сприяє укріпленню національної валюти.
- вплив через споживчий попит: зміни у ставках ПДВ та акцизів впливають на внутрішній попит, який може корелювати з валютними коливаннями через імпортні товари.

Податкова політика України стикається із низкою проблем, які впливають на валютну стабільність. Серед найвагоміших викликів:

- *регуляторні та структурні*:
 - непрозорість системи адміністрування зовнішньоекономічних податків;
 - високий рівень ухилення від оподаткування у сфері експорту;
- *фінансові*:
 - висока залежність бюджету від зовнішніх запозичень;
 - нестабільність доходів від податків у зовнішньоекономічній діяльності.
- *економічні*:
 - нерівномірний вплив податкової політики на експортно-імпортний баланс;
 - значні коливання валютного курсу через нестабільний платіжний баланс;.

Важливим показником також є галузева структура податкових надходжень та їхній вплив на валютний курс. Зокрема, податкова політика має різний вплив на галузі, що залучені у зовнішньоекономічну діяльність, про що свідчать дані табл. 2.

Таблиця 2

Галузева структура податкових надходжень у зовнішньоекономічній діяльності за 2023 р.

Галузь	Частка в податкових надходженнях	Тренд
Агросектор	40%	↑
Промисловість	32%	→
Енергетика	15%	↘
Торгівля	8%	↑
Інші	5%	→

Отже, агросектор та промисловість є ключовими драйверами валютного доходу, тоді як енергетика стикається зі спадом через високі імпортні витрати.

Щодо пріоритетів податкової політики в контексті стабілізації валютного курсу, варто виокремити:

- короткострокові завдання (1-2 роки):
- зниження податкового навантаження для експортерів високотехнологічної продукції;
- запровадження стимулів для зменшення «тінізації» експорту;

- оптимізація ПДВ на імпорт для стабілізації попиту на іноземну валюту;
- середньострокові завдання (3-5 років):
- створення прозорої системи адміністрування податкових платежів у зовнішньоекономічній діяльності;
- запровадження податкових механізмів, що сприяють іноземним інвестиціям;
- підтримка стратегічних галузей для підвищення валютної виручки.

Далі спробуємо спрогнозувати вплив податкової політики на валютний курс (табл. 3).

Таблиця 3

**Прогноз показників впливу податкової політики
на валютний курс у 2025 р.**

Показник	Прогноз (2025 р.)	Динаміка до 2023 р.
Доходи бюджету від зовнішньоекономічних податків (млрд грн)	480	+14%
Експортно-імпортний податковий баланс	Позитивний	→
Валютні резерви НБУ (млрд дол. США)	50	+25%
Офіційний валютний курс (грн/дол. США)	34.5	↘
Податковий розрив в експорті	10%	↘

Висновки. Аналіз впливу податкової політики на валютний курс України дозволяє зробити такі висновки:

- податкова політика впливає на валютний курс через зовнішньоекономічні операції, обсяги бюджетних надходжень та інвестиційний клімат;
- пріоритетними є галузі, які забезпечують значну частину валютної виручки, зокрема агросектор та промисловість;
- основними викликами залишаються ухилення від податків у зовнішній торгівлі, нестабільність податкових надходжень та залежність від зовнішніх запозичень.

Література:

1. Офіційний сайт Державної податкової служби України. Державна податкова служба України. URL: <https://tax.gov.ua> (дата звернення: 10.11.2024).
 2. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. Міністерство фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua> (дата звернення: 10.11.2024).
 3. Міжнародний валютний фонд. Офіційний сайт МВФ. URL: <https://imf.org> (дата звернення: 09.11.2024).
 4. Всесвітній банк. Офіційний сайт Всесвітнього банку. URL: <https://worldbank.org> (дата звернення: 09.11.2024).
- Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. Наукові публікації та дослідження. URL: <http://www.nbuv.gov.ua> (дата звернення: 10.11.2024).

UDC 336.14

Andriy Kolodiy – Candidate of Economic Sciences, Associate Professor

Lviv National Environmental University

INTERNATIONAL FINANCIAL RESOURCES FOR UKRAINE'S RECOVERY: TRANSFORMATION OF BUDGETARY POLICY

International financial support is one of the key factors in the stability of Ukraine's economy in wartime, especially during a period of significant budgetary challenges. The International Monetary Fund (IMF) remains one of Ukraine's leading partners in this area. Its financial assistance allows the government to cover the budget deficit, maintain macroeconomic stability, and implement structural reforms necessary for the economy to adapt to wartime conditions and further recovery.

On October 23, 2024, the State Budget of Ukraine received another tranche from the IMF in the amount of about 1.1 billion USD. This financial resource is the result of the fifth successful review of the Extended Fund Facility (EFF) program, which is designed for four years. Thus, since the beginning of the year, Ukraine has already received three tranches: USD 900 million in March, USD 2.2 billion in July, and USD 1.1 billion in October. The total amount of financial support from the IMF in 2024 amounted to USD 4.2 billion, and another tranche of the same amount is expected by the end of the year [1].

In total, over the 19 months of implementation of the EFF program, Ukraine has completed five reviews, which was previously not possible to achieve in cooperation with the fund. To date, 8.7 billion USD has already been received out of the 15.6 billion USD provided for by the program. Such positive dynamics confirm the high level of interaction between Ukraine and the IMF, as well as the effectiveness of the government's anti-crisis policy. Separately, it is worth noting the decision of the IMF to reduce the level of commissions for the use of its resources. This innovation is aimed at supporting developing countries that have financing programs. In general, the level of commissions was reduced by 36%, which will lead to a decrease in the fund's income by approximately 1.2 billion USD annually. The reduction of commission rates became possible thanks to the coordination of the interests of donor countries and borrower countries within the fund. This decision is particularly important for Ukraine, as it will reduce the financial burden on the budget during the war and contribute to the stabilization of the macroeconomic situation.

The IMF remains one of Ukraine's largest financial assistance partners, and its support is critical to ensuring economic stability in the context of armed conflict. Further tranches and reviews of the EFF program will allow Ukraine to maintain financial stability and obtain the necessary resources for the country's recovery.

Also, in October 2024, the World Bank Board of Directors announced the approval of a new financial initiative – the creation of a special trust fund to support

Ukraine. The total volume of this fund will be at least 10 billion USD.

The United States of America and several other countries have been identified as the main donors. In the future, new partners may join the initiative, which will allow the size of the fund to be increased.

The main task of the trust fund is to provide financial support to the state budget of Ukraine. The allocated funds will be directed to the most important expenditure items, such as salaries of budget employees, social payments, as well as financing priority recovery measures. The officially approved package of changes within this initiative entered into force on November 1, 2024, opening up opportunities for the rapid and effective use of resources.

This financial support is an important component of international cooperation aimed at stabilizing the Ukrainian economy and creating the prerequisites for its reconstruction after the end of the war.

Given this, the main task of Ukraine's budgetary policy should be to focus on financing defense needs, in particular, on the procurement and development of military equipment and weapons. In parallel, investments in the reconstruction and modernization of infrastructure should be increased, especially in the regions that suffered the greatest destruction due to the military conflict. Active support for small and medium-sized businesses will contribute to reducing dependence on imports and will allow for the effective use of local resources.

It is also necessary to implement social programs to support war veterans and vulnerable segments of the population. Considerable attention should be focused on financing scientific research and development in the field of defense technologies and innovations that increase the competitiveness of the economy. To do this, it is necessary to optimize the management of budgetary resources, ensure their effective monitoring, analysis of costs and transparency of all financial transactions [2].

Overcoming the shadow economy and increasing current assets should become key areas of government work, which will allow increasing budget revenues. Programs and initiatives for public financing should be regularly checked for effectiveness, and decisions on the distribution of funds should be as well-founded as possible. Transparency in public procurement is critically important for combating corruption and rational use of financial resources.

Thus, cooperation with international partners and financial institutions can provide additional financial and technical support necessary for modernization of the economy and implementation of structural reforms. This process should be accompanied by increased responsibility and accountability in financial management, which will allow for sustainable economic development.

Literature:

1. Assistance of international financial institutions to Ukraine. October 2024. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/dopomoha-mizhnarodnykh-finansovykh-instytutiv-ukrayini-zhovten-2024-roku>

УДК 336.22:338.24.025.12] (477)“364”

Марія Кривейко – здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Віра Кміть

Львівський національний університет імені Івана Франка

ІНСТРУМЕНТИ ПОДАТКОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Повномасштабне вторгнення росії в Україну стало каталізатором глибоких трансформацій у всіх сферах життя, у тому числі й у сфері податкового регулювання. Функціонування економіки в умовах воєнного стану вимагає прийняття оперативних та нетипових рішень, які націлені на створення лояльних умов для ведення бізнесу, зменшення фіскального тиску, полегшення податкового адміністрування та застосування податкових інструментів, що дозволяють отримати швидкий ефект від застосовуваних заходів.

Під податковим регулюванням розуміють вплив держави на учасників економічних відносин шляхом використання засобів та інструментів податкової політики. Виходячи з цього, податкове регулювання є невід’ємною складовою податкової політики.

У свою чергу державна податкова політика – це діяльність у сфері встановлення, правового регламентування та організації справляння податків і податкових платежів у централізовані фонди грошових ресурсів країни.

Проаналізувавши принципи перебудови податкової політики у воєнний та післявоєнний періоди [1, с. 28-29], сформульовані Ю. Івановим та В. Карповою, варто виділити такі аспекти:

1. Фокус на протидію агресії: податкова політика має забезпечувати вирішення нагальних завдань війни, водночас підтримуючи мінімально припустимі бюджетні надходження.

2. Тимчасовість податкових заходів: податкові норми мають бути чітко визначені законодавчо та реалізовані органами виконавчої влади без змін упродовж їхньої дії.

3. Цільове податкове стимулювання:

- зменшення податкового навантаження для підприємств оборонної сфери;
- здешевлення критичного імпорту через скасування мит, ПДВ та акцизів;
- створення робочих місць у безпечних регіонах для переміщених осіб;
- зниження податків на операції, пов’язані з благодійною допомогою.

4. Перехід до відновлення: після війни фіскальна функція податків повинна посилюватися, а регулююча – спрямовуватися на стимулювання інвестицій, інновацій та енергозбереження.

В умовах сьогодення, податкова політика у повній мірі орієнтується на наявну кон'юнктуру ринку та залежно від ситуації визначає взаємовідносини між платниками податків та державою. Загалом податкова політика України спромоглась вчасно адаптуватися до політичних та економічних змін. Водночас, беручи до уваги сучасні виклики, спричинені військовою агресією з боку РФ, головним стратегічним завданням податкової політики в Україні є забезпечення та спрямування податкових надходжень на національну безпеку і оборону, а також на здійснення заходів правового режиму воєнного стану з метою стабілізації економічної ситуації.

З метою одержання бажаного ефекту на різних рівнях фінансової системи, держава використовує такі інструменти податкового регулювання: локальні, комплексні, системні.

Здебільшого локальні пов'язані з регулятивною функцією, діють в межах визначених податків і спрямовуються на відповідні групи платників: зниження чи прогресування податкових ставок, коригування об'єкта, бази оподаткування та податкового періоду чи звільнення від оподаткування.

Комплексні інструменти стосуються одночасно декількох основних податків та зборів, що створюють спеціальні податкові режими й особливий порядок оподаткування, які спрямовують переважно на розвиток пріоритетних галузей чи регіонів або для залучення інвестиційних ресурсів.

Системні ж стимулюють діяльність певної групи платників на тривалий час, оскільки за допомогою використання різних видів і типів податкових інструментів держава прагне врегулювати рівень податкового навантаження, знижуючи податковий тиск для важливих сфер національної економіки або таких, що потребують посиленої підтримки.

Базою для формування податкової політики і вибору інструментів її реалізації є законодавство. Для забезпечення функціонування економіки під час військової агресії було впроваджено низку змін до податкової політики та реформування податкової системи, які передбачені наступними Законами України (табл. 1).

Оперативно ухвалені законодавчі новації у сфері оподаткування сприяли адаптації бізнесу до нових умов діяльності, зменшенню податкового навантаження та підтримці суб'єктів господарювання під час війни.

**Законодавчі зміни в податковій політиці України в умовах
воєнного стану: ключові положення та їхні наслідки [2, 3]**

Дата прийняття	Закон	Ключові положення	Позитивні наслідки	Негативні наслідки
03.03.2022	№2115-IX №2118-IX	Відтермінування сплати податків та подання звітності, мораторій на перевірки, звільнення від відповідальності за несвоєчасну сплату	Полегшення умов ведення бізнесу в кризовий період	Відсутність контролю сприяла зловживанням та порушенню податкового законодавства
15.03.2022	№2120-IX	Дозволено проводити камеральні перевірки та, за певних умов, фактичні, звільнено від сплати ЄП ФОП 1, 2 груп та дозволено не сплачувати ЄСВ за себе й за мобілізованих до ЗСУ працівників, введення 2% ЄП для 3 групи, скасування акцизу та зниження ПДВ на пальне	Підтримка малого бізнесу, стабілізація ринку пального	Втрати бюджету через імпортні пільги
24.03.2022	№2142-IX	Звільнення від оподаткування ПДВ, акцизним податком операції з ввезення авто	Підтримка оборонної здатності, стимулювання економічної активності	Втрати бюджету, короткостроковий характер ефекту, можливість зловживань
19.06.2022	№2308-IX	Звільнення доходів військових і правоохоронців від військового збору	Соціальна підтримка військових	Вплив на надходження до бюджету
21.06.2022	№2325-IX	Скасування безподаткового імпорту авто та звільнення від ПДВ на ввезення товарів для окремих платників, часткове скасування податкових пільг	Зменшення втрат бюджету, стабілізація валютних резервів	Зростання податкового навантаження для бізнесу
21.09.2022	№2618-IX	Встановлення нових акцизних ставок на пальне, збереження пільгової ставки ПДВ (7%) для критичного імпорту	Забезпечення фінансової стабільності ринку пального	Підвищення цін на пальне для споживачів

Дата прийняття	Закон	Ключові положення	Позитивні наслідки	Негативні наслідки
11.04.2023	№3050-IX	Звільнення від екологічного податку, від плати за землю у зонах бойових дій або на окупованих територіях	Зменшення фінансового тиску на постраждалі регіони	Зниження надходжень до місцевих бюджетів
30.06.2023	№3219-IX	Скасування 2% єдиного податку, відновлення податкових перевірок для ризикових секторів	Повернення до посткризової моделі оподаткування	Труднощі адаптації для підприємств
18.07.2024	№3878-IX	Імплементация норм ЄС щодо акцизів на алкоголь, тютюн, пальне, зміни в адмініструванні акцизного податку	Гармонізація з законодавством ЄС, прозорість адміністрування	Зростання витрат бізнесу, можливе підвищення цін

У рамках Меморандуму про економічну та фінансову політику від 01.12.2023 р. з МВФ, Україна взяла на себе зобов'язання щодо впровадження заходів, які підвищують ефективність, справедливість і простоту податкової системи. Концептуальною основою для втілення цієї ініціативи слугує Національна стратегія доходів України до 2030 року, затверджена Урядом 27.12.2023 р., яка має на меті посилити фіскальну спроможність держави, адаптувати податкове і митне законодавство до стандартів ЄС й створити стимули для післявоєнного відновлення та економічного зростання.

Передбачувана та прогнозована, фіскально-нейтральна податкова система, яка враховує вимоги до інтеграції України у світову економіку у якості надійної податкової юрисдикції та забезпечує платникам податків можливості для виконання їх обов'язків, що необхідно для відновлення й сталого розвитку країни – візія та цілі Стратегії [4, с. 15-16].

Узагальнивши зміст цього документа, можна виділити два ключові напрями податкової політики на середньострокову перспективу:

- підвищення ефективності діяльності органів фіскального контролю у контексті зміцнення довіри до них і покращення взаємин з бізнесом, протидія проявам корупції;

- вдосконалення системи оподаткування в частині реалізації податками і зборами фіскальної функції та регуляторного потенціалу.

Необхідність у продовженні надійної та раціональної податкової політики залишається критично важливою для забезпечення економічної стабільності та стимулювання відновлення ключових економічних тенденцій. У сучасних умовах та в поствоєнний період пріоритетними чинниками розвитку залишаються безпекові аспекти та інтеграція до ЄС, що вимагає вдосконалення податкових інструментів і підтримки довіри між державою та бізнесом.

Література:

1. Атаманчук Н. Особливості податкової політики в умовах воєнного стану в Україні. *Фінансова політика: теоретичні та практичні аспекти юридичної науки* : збірник тез та доповідей VI Міжнародної науково-практичної конференції (м. Ірпінь, 24 квітня, 2024 р.). Ірпінь, 2024. С.27-31.
2. Горин В.П., Була П.В., Черноус В.С. Податкова політика України в умовах воєнного часу: реалії, без пекові виклики та перспективи подолання. *Ефективна економіка*. 2024. С. 23-31.
3. Кміть В., Югач О. Особливості податкової політики України в умовах гібридної війни. *Вісник Львівського університету*. Львів, 2023. Вип. 65. С. 1-14.
4. Національна стратегія доходів до 2030 року. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/National%20Revenue%20Strategy_2030_.pdf (дата звернення: 18.11.2024).

УДК 336.27

Олександр Ляний – здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.т.н., доц. Наталія Штефан

Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМ БОРГОМ УКРАЇНИ

Державний борг є одним із ключових економічних показників, який відображає загальний розмір фінансових зобов'язань держави перед кредитором. Для України це питання набуло особливої актуальності після початку військового конфлікту в 2014 році та, зокрема, в умовах повномасштабної агресії Росії, що розпочалася у 2022 році. Зростання державного боргу має значний вплив на економічну ситуацію в країні, здатність виконувати соціальні зобов'язання та забезпечувати фінансову стабільність. Станом на 30 вересня 2024 року державний борг України становить близько 155,69 млрд доларів США, що включає як зовнішні, так і внутрішні запозичення (табл.1).

Таблиця 1

Державний борг України за останні 5 років, (млрд. дол. США) [1]

Показники	31.12.2019	31.12.2020	31.12.2021	31.12.2022	31.12.2023	30.09.2024
Загальна сума державного та гарантованого державою боргу	84,37	90,25	97,96	111,45	145,32	155,69
В тому числі -зовнішні запозичення	39,34	44,51	47,66	63,59	94,79	106,72
-внутрішні запозичення	35,02	35,39	38,95	38,00	41,80	42,00

Як видно з табл.1, зовнішні запозичення зросли за останні роки майже в 3 рази, внутрішні запозичення зросли лише на 20%. На 2024 рік більшу частину боргу складають зовнішні зобов'язання – близько 74%, в той час як внутрішній борг займає лише 26% [1]. Важливою складовою боргу є облігації внутрішньої державної позики (ОВДП), які є основним інструментом для залучення коштів на внутрішньому ринку.

Причини зростання державного боргу можна пов'язати з кількома факторами. Насамперед, це великі військові витрати, які стали необхідними через військову агресію і потребу у фінансуванні оборонного сектору. Це значно збільшило бюджетні витрати країни, що вимагало залучення нових позик. Крім того, економічна криза, спричинена втратою частини промислових і сільськогосподарських потужностей на сході України, анексією Криму та бойовими діями, знизила доходи державного бюджету, що також вимагало позик для покриття дефіциту. Не менш важливою є потреба в коштах для реалізації реформ та соціальних виплат, спрямованих на підтримку населення в умовах кризової ситуації.

Незважаючи на те, що державний борг України на сьогодні ще не досяг критичних розмірів, він несе певні ризики для економіки. Серед основних ризиків – це можливість дефолту, якщо темпи зростання боргу перевищать темпи економічного зростання країни. Високі витрати на обслуговування боргу, зокрема погашення основної суми та виплата відсотків, можуть істотно обмежити фінансові ресурси, доступні для інших важливих напрямів, таких як соціальна політика чи інвестиції в економіку. Окрім цього, значна частка зовнішніх запозичень робить країну вразливою до коливань на світових фінансових ринках, що може вплинути на умови обслуговування боргу та ставку за позиками.

Для ефективного управління державним боргом важливо здійснювати кілька стратегій. Одна з них – оптимізація структури боргу, тобто зменшення частки короткострокових зобов'язань та збільшення частки довгострокових, що дозволить знизити ризики рефінансування у випадку несприятливої економічної ситуації. Іншою важливою стратегією є рефінансування за вигідними умовами, коли уряд може скористатися можливостями реструктуризації боргу та залучення нових міжнародних кредитів на більш вигідних умовах. Також необхідно прагнути до стабільного економічного зростання, адже позитивна динаміка ВВП дасть змогу зменшити боргове навантаження на економіку, зробивши його більш стійким.

Перспективи скорочення державного боргу України безпосередньо залежать від її економічного розвитку. Основні кроки до цього включають активне стимулювання економічного зростання через інвестиції в інфраструктуру, розвиток промисловості та енергетичних проєктів, а також підвищення ефективності державних витрат. Одночасно важливо продовжувати проведення структурних реформ для покращення інвестиційного клімату, що сприятиме залученню приватних інвестицій та зменшенню залежності від

зовнішніх позик. Для цього уряду необхідно забезпечити сприятливі умови для ведення бізнесу, боротися з корупцією та сприяти розвитку малого та середнього бізнесу, що також матиме позитивний ефект на державні доходи.

Державний борг України є важливим інструментом фінансування в умовах економічних викликів, проте його зростання потребує ретельного управління для запобігання негативним наслідкам, таким як дефолт або надмірне навантаження на бюджет. Важливо, щоб Україна продовжувала реалізовувати стратегії щодо зменшення боргового навантаження через реформи, економічне зростання та ефективне використання залучених коштів. Успішне виконання цих заходів дозволить зберегти фінансову стабільність країни та забезпечити її стійкий розвиток в майбутньому.

Література:

1. Мікросайт Міністерства Фінансів України [електроний ресурс]. URL: <https://mof.gov.ua/uk/derzhavnij-borg-ta-ga>

УДК 336.225.53.055.2–043.2:343.37

Андрій Маковійчук – здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Максим Гандзюк – здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Валерія Констанжи - здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Марія Рубаха

Львівський національний університет імені Івана Франка

ВПЛИВ ПІДВИЩЕННЯ ПОДАТКІВ НА РІВЕНЬ ТІНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Одним з величезних викликів сьогодення для України, є ухилення від сплати податків її громадянами. Це зумовлено різними факторами (недовіра до влади, корупція, інфляційні процеси, і тд.), і приносить значну шкоду нашій державі. Кошти з отриманих податків держава, перш за все, використовує для підтримки війська, і недоотримання цих коштів може призвести до стратегічних наслідків на фронті. Тому це питання номер 1 у законодавців сьогодні. В ході цієї роботи буде описано де найбільше проявляється тінізація економіки, які в цього наслідки для держави та суб'єктів господарювання, та хто від цього найбільше страждає.

Для початку розглянемо діяльність малого та середнього бізнесу. Адже найбільша частка тіньового ринку сформувалась саме в цьому секторі. Раніше підприємці сплачували певний відсоток від свого доходу в державний бюджет і

більшості підприємців даний відсоток був прийнятний. Тому у них залишалось достатньо коштів для реінвестування в саморозвиток та найм нових працівників. Але зі збільшенням цього відсотка починаючи з 1 жовтня значна частка малих та середніх підприємств може зазнати значного збитку. У зв'язку з чим у багатьох підприємців може з'явитися думка перейти в сектор тіньової економіки та в кращому випадку приховувати лише частину своїх доходів, щоб мати змогу продовжувати свою діяльність. Це призводить до того що ті підприємці які сплачували всі податки, можуть втратити мотивацію це робити адже їхні конкуренти, які ухиляються від цього, отримуватимуть більше коштів для реінвестицій, так і чистого прибутку для власника підприємства. Наслідком цього може стати ефект доміно, коли через 1 гравця на ринку який перейшов у "тінь" інші також можуть зробити аналогічно. Це може призвести до того що державний бюджет не доотримуватиме значну кількість податків. І для вирішення цієї проблеми Верховна Рада вирішила закрити можливі діри в бюджеті тим, що перекладе податкове навантаження тінізованих підприємців на плечі всіх інших підприємців які сплачують всі податки. І це буде виконуватися за рахунок збільшення відсоткової ставки податку, зокрема пропонуване загальне зростання з 1 жовтня 2024 року військового збору на зарплати всіх фізичних осіб (включаючи тих, хто працює в режимі «Дія.Сіті») з 1,5% до 5%. Проте також є певні зміни які стосуються тільки конкретних груп підприємців. А саме ФОПи 1, 2 та 4 груп будуть зобов'язані сплачувати військовий збір у розмірі 10% від мінімальної заробітної плати за кожного працівника, встановленої на перше число звітного місяця. Тобто починаючи з жовтня 2024 року, станом на листопад 2024 ця сума становитиме від 800 грн на місяць (за умови що на підприємстві працює 1 людина). А також ФОПи 3 групи та юридичні особи, що належать до 3 групи єдиного податку, сплачуватимуть військовий збір у розмірі 1% від доходу. [1]

Але з цього випливає те що тепер частина підприємців які були готові сплачувати минулу відсоткову ставку, можуть бути не в змозі нормально функціонувати зі збільшення відсоткової ставки податку. Це призведе до того що ці підприємці також ймовірно перейдуть у сектор тіньової економіки. І якщо дана практика буде повторюватися то у нас буде виходити замкнуте коло до того моменту поки всі підприємці не підуть в "тінь" або на закордонні ринки.

Далі ми можемо розглянути банки адже вони є одними з тих, хто несе найбільше фінансове навантаження через наслідки тіньової економіки. Держава, не доотримуючи податки від підприємств, які працюють нелегально або частково приховують доходи, змушена компенсувати ці втрати за рахунок тих секторів, які працюють легально. Зокрема, на банки, як основних платників податків, накладається додаткове податкове навантаження. Тому уряд підвищив ставку податку на прибуток для банків до 50% за 2024 рік, що стало безпрецедентним кроком і створює додатковий фінансовий тягар. Це рішення аргументується необхідністю наповнення бюджету в умовах фінансових викликів, але водночас воно створює значний тиск на банківський сектор. Таке підвищення податків може мати низку негативних наслідків. [1]

По-перше, це знижує прибутковість банків, що обмежує їх можливості інвестувати у розвиток, цифровізацію та розширення спектру фінансових послуг.

По-друге, підвищення податкового тягаря може змусити банки підвищувати ставки за кредитами, що ускладнить доступ до фінансування навіть для легального бізнесу. У довгостроковій перспективі це може посилити економічну стагнацію, адже доступний банківський капітал є основою для економічного зростання.

Крім того з 1 січня 2025 року для небанківських фінансових установ (крім страхових компаній) податок на прибуток зросте з 18% до 25% що призведе до зменшення чистого прибутку і також викличе скорочення їхніх ресурсів для реінвестування у власний розвиток. Щоб компенсувати зменшення прибутків, небанківські установи будуть змушені підвищувати ціни на свої послуги, такі як комісії за платежі, обслуговування рахунків або мікрокредитування. Це особливо сильно вдарить по малому бізнесу та населенню, які активно користуються такими послугами. Вища вартість послуг може зробити їх менш доступними, що обмежить фінансову інклюзію та посилить нерівність на ринку. [1]

Також, підприємства, які діють у тіньовому секторі, стикаються зі складнощами у доступі до банківського кредитування. Це пов'язано з тим, що банки вимагають прозорості фінансової звітності для оцінки кредитного ризику. У разі відсутності офіційних даних про доходи та витрати підприємства, банк не може надати кредит через високий ризик неповернення коштів. Така ситуація негативно впливає на розвиток підприємств, обмежуючи їхній доступ до фінансування, необхідного для інновацій, розширення бізнесу або підвищення конкурентоспроможності.

Основною проблемою даної ситуації є масове ухилення від сплати податків, спричинене недовірою до влади, корупцією та високим податковим навантаженням. Банки, в свою чергу, знижують доступність кредитування для бізнесу, що викликає занепад багатьох підприємств та уповільнює економічний розвиток.

Для вирішення цієї проблеми передусім, необхідно знизити податкове навантаження для малого та середнього бізнесу, щоб зробити легальну діяльність більш привабливою. Важливим кроком є розробка пільгових умов для підприємців, які переходять із тіні, наприклад, запровадження тимчасових податкових канікул. Одночасно варто покращити прозорість використання податків, що сприятиме підвищенню довіри громадян до держави. Для ускладнення приховування доходів можна стимулювати безготівкові розрахунки через бонуси або знижки.

Також, не менш ключову та важливу роль відіграє також цифровізація податкової системи, яке дозволить спростити звітність і зменшити можливості для ухилення. Важливо створити рівні умови конкуренції, активно виявляючи тіньові підприємства. Банки можуть бути залучені до перевірки бізнесів, але при цьому слід передбачити для них менш жорсткі податкові умови. Інформаційні кампанії для підприємців і громадян допоможуть розкрити переваги легальної

діяльності та підтримати її на всіх рівнях. Додатково, доцільно запровадити прогресивне оподаткування, де ставки для малого бізнесу будуть нижчими, а для великих корпорацій – вищими.

Література:

1. Підвищення податків в Україні: ключові положення Закону та ризику [електронний ресурс].
URL:https://biz.ligazakon.net/analytics/231164_pdvishchennya-podatkv-v-ukran-klyuchov-polozhennya-zakonu-ta-riziki

УДК 336.1

Анна Маценко – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Світлана Запорожець

Черкаський державний технологічний університет

РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Формування сфери соціального захисту триває з періоду здобуття Україною незалежності та відбувається у відповідності до розвитку фінансової системи під впливом внутрішніх та зовнішніх факторів. Тож, в умовах воєнного стану також виникає нагальна потреба у внесенні нових адаптивних змін до параметрів функціонування національної системи соціального захисту. Загалом під загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням розуміємо систему прав, обов'язків і гарантій, яка передбачає надання соціального захисту, що включає матеріальне забезпечення громадян у разі хвороби, повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом, за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати страхових внесків власником або уповноваженим ним органом, громадянами, а також бюджетних та інших джерел, передбачених законом. Страхові фонди є некомерційними самоврядними організаціями, що здійснюють керівництво та управління за визначеними законом видами загальнообов'язкового державного соціального страхування, провадять збирання страхових внесків, контроль за використанням коштів, забезпечують фінансування виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням та здійснюють інші функції згідно з затвердженими статутами. Суб'єктами загальнообов'язкового державного соціального страхування є застраховані громадяни, а в окремих випадках – члени їх сімей та інші особи, страхувальники і страховики, а об'єктом, своєю чергою, є страховий випадок. Звичайно, соціальне страхування має широкий аспект, тому поділяється на основні види, що залежать від страхового випадку, а саме: пенсійне страхування;

страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності; медичне страхування; страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності; страхування на випадок безробіття; інші види страхування, передбачені законами України.

Доволі чисельною наразі є група науковців, які досліджують питання розвитку системи соціального забезпечення в Україні. Посеред таких, окрім інших, виділяємо М. Бондара [1]. Він розглядає питання з обґрунтування сутності соціального захисту та соціального забезпечення населення країни, визначає структурні елементи соціального захисту, досліджує світовий досвід реалізації державної політики щодо соціального захисту різних країн Європи та Америки та окреслює основні моделі систем соціального захисту громадян. С. Прохоровська [2] у своїй роботі висвітлює питання реформування системи гарантування належного рівня соціального забезпечення громадян на фоні їх зубожіння та масового переміщення, тих хто втратив житло та роботу.

В силу військових дій, що відбуваються на фоні повномасштабної збройної агресії, максимально актуалізується питання реформування національної системи соціального забезпечення на умовах збалансованості та урегулювання потоків фінансових ресурсів. Досить виправданою з точки зору доцільності можемо вважати інституційно-функціональні зміни, проведені в системі соціального захисту станом на 01.01.2023 року. Так, уповноваженим органом управління в системі загальнообов'язкового державного соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та від нещасного випадку законодавчо задекларовано Пенсійний фонд України (далі – ПФУ) [3].

Отже, ПФУ набув статусу уповноваженого органу управління фондом соціального страхування, та, відповідно, фонд соціального страхування – увійшов до структури ПФУ частково на умовах збереження власної видової системи. З огляду на таке, ПФУ виступає єдиним відповідальним органом в системі виплат соціального захисту, це зумовлює доцільність охарактеризувати його структуру. Вона, відповідно, складається з апарату, інформаційного центру персоніфікованого обліку ПФУ та територіальних органів.

В Україні наразі діє система солідарності поколінь – це система що базується на засадах солідарності і субсидування та здійснення виплати пенсій і надання соціальних послуг за рахунок коштів ПФУ на умовах та в порядку, визначених законодавством. Вона передбачає мобілізацію коштів, що формуються за рахунок економічних агентів та застрахованих осіб з відповідним їх перерозподілом на користь належних отримувачів (пенсіонерів). Така модель не є типовою для багатьох іноземних практик з організації пенсійного забезпечення. Це, відповідно, дає можливість оцінити рівень раціональності застосування зарубіжного досвіду й в Україні.

З початком повномасштабного вторгнення росії на територію України, певна частина працездатного населення була переміщена за межі національного кордону, що призвело до суттєвого скорочення кількості працюючих громадян. Інша, доволі чисельна кількість громадян, мобілізованих до лав Збройних Сил

України, – поступово виходить з категорії працездатного населення, та потребують належного соціального захисту та підтримки. Таким чином, кількість працездатного населення в Україні з об’єктивних причин поступово зменшується, а потреба у коштах соціального забезпечення – зростає. Все це призводить до формування надмірного тиску на національну систему соціального забезпечення та потребує прийняття невідкладних реформаторських рішень.

Доцільним вважаємо дослідити показники діяльності органів ПФУ у I півріччі 2024 та 2023 років. Так, упродовж I півріччя 2024 року ПФУ профінансовано: 359,8 млрд. грн на пенсійні виплати; 16,5 млрд. грн – на загальнообов’язкове соціальне страхування у зв’язку з тимчасовою втратою працездатності та від нещасного випадку на виробництві; 24,1 млрд. грн – на виплату житлових субсидій та пільг [5].

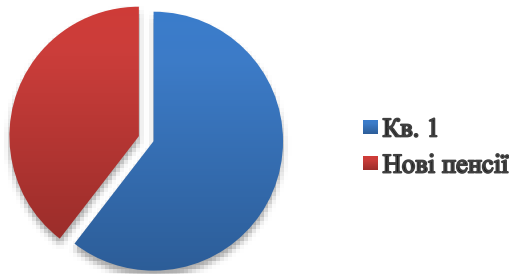

Рис. 1. Виплати пенсій упродовж I півріччя 2023 року

Джерело: сформована на основі [5]

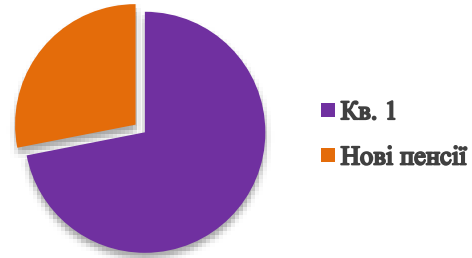

Рис. 2. Виплати пенсій упродовж I півріччя 2024 року

Джерело: сформована на основі [4]

Згідно даних рис. 1 та рис. 2 у I півріччі 2023 року забезпечено виплату пенсій 10,6 млн. громадян на загальну суму 327,7 млрд. грн, у тому числі з урахуванням особливостей виплати пенсій на період введення воєнного стану та призначено понад 237 тис. нових пенсій. У I півріччі 2024 року було забезпечено виплату пенсій 10,3 млн. громадян на загальну суму 359,8 млрд. грн, у тому числі з урахуванням особливостей виплати пенсій на період введення воєнного стану та призначено відповідно понад 235,3 тис. нових пенсій.

Дані рис. 3 свідчать, що середній розмір пенсії упродовж I півріччя 2023 року зріс із 4622,59 грн. станом на 01.01.2023 року до 5311,44 грн. станом на 01.07.2023 року відповідно. А середній розмір пенсії упродовж I півріччя 2024 року зріс із 5385,25 грн. станом на 01.01.2024 року до 5816,62 грн. станом на 01.07.2024 року відповідно.

Крім того, важливим є проаналізувати зміни обсягів видатків та доходів ПФУ, сформовані упродовж I півріччя 2024 та 2023 років (рис. 4, рис. 5).

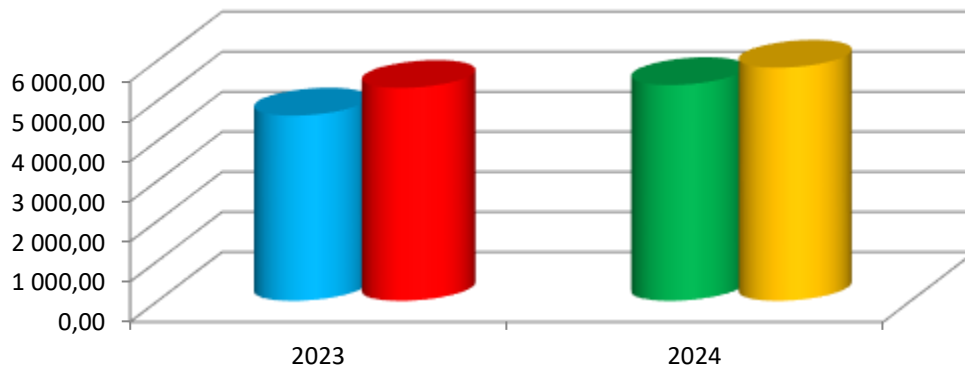

Рис. 3. Середній розмір пенсії за I півріччя 2023 та 2024 років
Джерело: сформована автором на основі [4, 5]

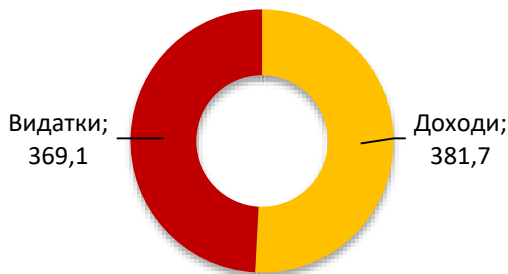

Рис. 4. Видатки та доходи ПФУ за I півріччя 2023 року

Джерело: сформована на основі [4]

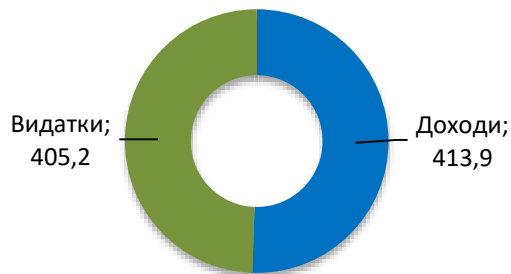

Рис. 5. Видатки та доходи ПФУ за I півріччя 2024 року

Джерело: сформована на основі [5]

Дані рис. 4 свідчать, що у I півріччі 2023 року загальні видатки ПФУ становили 405,2 млрд. грн, а доходи його бюджету склали 413,9 млрд. грн. З рис. 5 можемо зробити висновок, що у I півріччі 2024 року загальні видатки ПФУ становили 369,1 млрд. грн, а доходи його бюджету склали відповідно 381,7 млрд. грн.

Отже, дослідивши головні показники функціонування системи соціального забезпечення (зокрема пенсійного) в Україні, варто зазначити, що наразі запроваджені реформаторські дії переважно носять точковий характер і не змінюють всі параметри функціонування системи, особливо в умовах суттєвих викликів. Зважаючи на поточні дисбаланси з перерозподілу фондів фінансових ресурсів, виникає нагальна потреба формування цілісної системи соціального захисту, що базується на принципах справедливості, солідарності, відповідності, прозорості та довіри.

Література:

1. Бондар М., Цятковська О., Чемодурова Є. Соціальне забезпечення в територіальних громадах. Економіка та суспільство. 2021. Випуск № 33. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/916/878>.

2. Прохоровська С., Кулина Г., Стецько М. Реформування системи соціального страхування в Україні: проблемні аспекти та ключові завдання. Світ фінансів. 2022. Випуск № 3(72). URL: <http://sf.wunu.edu.ua/index.php/sf/article/view/1534>.

3. Конституція України: Закон України про основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від 31.03.2023 № 16/98-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/16/98-%D0%B2%D1%80#Text>.

4. Пенсійний фонд України: Звіт про роботу органів Пенсійного фонду України за I півріччя 2023 року. URL: <https://www.pfu.gov.ua/2160095-zvit-pro-robotu-organiv-pensijnogo-fondu-ukrayiny-u-i-pivrichchi-2023-roku/>.

5. Пенсійний фонд України: Звіт про роботу органів Пенсійного фонду України у I півріччі 2024 року. URL: <https://www.pfu.gov.ua/2167075-zvit-pro-robotu-organiv-pensijnogo-fondu-ukrayiny-u-i-pivrichchi-2024-roku/>.

УДК 336.2

Світлана Мірошніченко – здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – д.е.н., доцент, професор кафедри економіки та фінансів підприємства Тетяна Зубко

Державний торговельно-економічний університет

СИСТЕМА ОПОДАТКУВАННЯ ТА УПРАВЛІННЯ ПОДАТКАМИ: УКРАЇНА ТА ЕСТОНІЯ

Розпад СРСР вплинув на всі країни-республіки. Їхній подальший розвиток, не зважаючи на однакову політику за радянських часів, відбувався різними темпами та у різних сферах. З точки зору економіки та підприємництва цікавий саме розвиток оподаткування підприємств у двох пострадянських країнах: Україні та Естонії. Саме такий вибір можемо пояснити кількома факторами: обидві країни набули незалежності 1991 року, тобто самостійний розвиток бере свій початок саме з цього року; обидві країни мають вихід до моря, що означає наявність важливого сектору для господарства, інфраструктури та політики.

У цій роботі розглянемо особливості системи оподаткування цих двох країн та методи управління податками. Порівняння систем оподаткування представлено в таблиці 1.

Податок на прибуток підприємств в Естонії відсутній, податок сплачується при розподілі прибутку у вигляді дивідендів, викупу акцій, зменшення активів, ліквідаційних надходжень чи умовного розподілу прибутку на коригування трансферного ціноутворення, подарунки, пожертви та інше. Також податок сплачується на додаткові виплати. Але існують виключення серед дивідендів, що розподіляються естонськими компаніями. Така база оподаткування привабила велику кількість інвестицій в Естонію [2]. На жаль, такою практикою не може

похвалитися Україна, оскільки податок на прибуток є суттєвою часткою надходжень до бюджету. Натомість і в Естонії, і в Україні ставки податку на прибуток юридичних осіб відрізняються залежно від виду доходу.

Таблиця 1

Порівняння систем оподаткування в Україні та Естонії

Показник	Україна	Естонія
Орган, який впроваджує зміни	Міністерство фінансів України	Міністерство фінансів Естонії
Головний податковий документ	Податковий кодекс України	Закон про оподаткування
Поділ податків	Загальнодержавні, місцеві	Загальнодержавні
Загальнодержавні податки	Податок на прибуток підприємств; податок на доходи фізичних осіб; податок на додану вартість; акцизний податок; екологічний податок;	Прибутковий податок; соціальний податок; земельний податок; податок на азартні ігри; податок на додану вартість; мито; акцизний податок; податок з власників великовагових транспортних засобів; спрощений податок на прибуток підприємств
Місцеві податки та збори	рентна плата; мито Податок на майно; єдиний податок; збір за місця для паркування транспортних засобів; туристичний збір	
Податок на прибуток юридичних осіб	База – прибуток Базова ставка – 18%	База – дивіденди Базова ставка - 20%
Податок на прибуток фізичних осіб	Об’єкт – дохід Базова ставка – 18%	База – дохід Базова ставка – 20%
ЄСВ/Соціальний податок	База – заробітна плата працівників Базова ставка – 22%	База – заробітна плата працівників Базова ставка – 33%
ПДВ	База – вартість товарів та послуг Базова ставка – 20%	База – вартість товарів та послуг Базова ставка – 22%
Акцизний податок	База – вартість алкоголю, тютюну, пального, транспортних засобів, енергії Ставки - різні	База – вартість алкоголю, тютюну, пального, енергії Ставки - різні
Екологічний податок/Земельний податок	База – грошова оцінка землі Ставка – 0,3-3%	База – вартість землі, о використовується Ставка - 0,1 - 2,5%
Мито	База – вартість товарів імпорту та експорту Ставка – 0-10%	База – вартість товарів імпорту та експорту Ставка – 0-20%
Єдиний податок/Спрощений податок на прибуток підприємств	База – дохід ФОП та малих підприємств Ставка – 10%, 20%, 5%, 2%, 3%	База – надходження від передачі товарів чи надання послуг Ставка – 20% або 40%

ПДВ, аналогічно до податку на прибуток підприємств, має різні ставки залежно від виду продукції та послуг. Наприклад, в Естонії існують ставки 22%, 9%, 5% та 0% [2]; в Україні затверджені ставки ПДВ 20%, 14%, 7% та 0% [1].

Процес нарахування та сплати акцизного податку є ідентичним в обох країнах. Податок сплачується власниками підприємств, які виготовляють та реалізують підакцизні товари [1,2].

Мито нараховується від вартості товарів, які ввозять та вивозять з країни. Залежно від товарів та митного законодавства в Україні ставки варіюються від 0% до 10% [1], в Естонії – від 0% до 20% [2].

Єдиний податок або Спрощений податок на прибуток підприємств в Україні та Естонії відповідно можливі лише для малих підприємств, які відповідають вимогам законодавства. Єдиний податок має різні ставки та базу оподаткування залежно від групи: для групи I та групи II ставка податку становить 10% та 20% відповідно від прожиткового мінімуму; для III групи 5% без сплати ПДВ, 2% або 3% зі сплатою ПДВ від доходу [1]. Спрощений податок на прибуток підприємств утримується за ставкою 20% (або 40%) і включає в себе прибутковий податок, соціальний податок і внесок на накопичувальну пенсію (якщо особа приєдналася до системи додаткового пенсійного забезпечення). Базою оподаткування є платежі, отримані на рахунок підприємства від надання послуг або продажу товарів, без можливості вирахування витрат. Ставка податку становить 20% або 40% від доходу, якщо сума такого доходу менше або більше 25000 Євро протягом року відповідно [2].

Рентна плата складається з рентної плати за користування надрами для видобування корисних копалин; за користування радіочастотним спектром (радіочастотним ресурсом) України; рентної плати за спеціальне використання води; за спеціальне використання лісових ресурсів; рентної плати за транспортування нафти і нафтопродуктів. Ставки зазначені в фіксованих сумах на рік, а розмір плати залежить від кількості використаних надр [1].

Податок на майно складається з податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки; транспортного податку та плати за землю. Базою оподаткування є загальна площа приміщення, кількість автомобілів та площа землі. Ставка оподаткування є фіксованою на одиницю площі приміщення, автомобілів та одиницю площі землі [1].

Збір за місця для паркування транспортних засобів та туристичний збір є місцевими українськими податками, кошти від яких зараховуються до місцевих бюджетів. Ставки встановлюються місцевими радами відповідно [1].

Податок на азартні ігри стягується з сум, отриманих від лотереї, рекламної лотереї, тоталізатора, дистанційної азартної гри та турніру з азартних ігор. Податок стягується також з грального столу та грального автомата, що використовуються для проведення азартних ігор та ігор на майстерність, розташованих у ліцензованих приміщеннях. Ставка податку за один гральний стіл становить 1278,23 євро і 31,95 євро за один автомат для організації азартних ігор. Ставка збору за організацію азартних ігор становить 300 євро за один гральний автомат і 10% від загальної суми ставок, зроблених на гральних автоматах оператора азартних ігор, за вирахуванням виграшу. Ставка за проведення лотереї та рекламної лотереї становить 18%. Ставка за організацію тоталізатора, дистанційної азартної гри та турніру з азартних ігор становить 5%

[2].

Податок з власників великовагових транспортних засобів стягується з вантажних автомобілів з дозволеною максимальною масою або повною масою не менше 12 тонн і автопоїздів, що складаються з вантажівок і одного або більше причепів масою не менше 12 тонн, але існують виключення для транспортних засобів певних організацій. Ставка податку залежить від того, наскільки вантажний автомобіль впливає на дороги, а отже, від зареєстрованої ваги великовантажного транспортного засобу, кількості осей вантажного автомобіля або автопоїзда та типу підвіски вантажного автомобіля [2].

Робота з податками закладається не лише в їх отриманні, але і в управлінні ними. Управління податками полягає в трьох етапах:

- Законотворчій діяльності;
- Плануванні податків;
- Податковому контролю.

З огляду держави ці етапи легко прослідкувати. Міністерства фінансів обох країн як органи, які розробляють нові та вносять правки до вже наявних нормативних актів, здійснюють законотворчу діяльність. Ці органи виконавчої влади повинні не лише здійснювати аналіз ефективності вже впроваджених документів, але й аналізувати ці нормативні акти, пропонувати більш доцільні зміни, проводити розрахунок вигідності впровадження та врешті решт вносити зміни до наявних кодексів, законів, наказів і тд [3].

Планування податків полягає в передбаченні сум та платежів, які надійдуть до бюджету протягом року. Цей процес є простішим, коли податки вже сплачувалися в попередніх періодах, оскільки є можливість провести порівняльний аналіз, прослідкувати тенденцію до збільшення чи зменшення сум та на основі цих розрахунків передбачити майбутні надходження. Важче провести такий розрахунок, коли податки та збори не сплачувалися раніше. Таке може виникнути за впровадження нових податків та зборів. У цьому випадку всі розрахунки будуть приблизними та базуватися на статистичних даних. Наприклад, якщо Україна слідуватиме прикладу Естонії та введе податок на азартні ігри, то розрахунок майбутніх надходжень до бюджету буде проводитися, базуючись на кількості діючих підприємств, їхньому прибутку від діяльності або доходах від проведення азартних ігор, приблизній кількості гравців та витратах кожного з них [3].

Завершальним етапом управління податками на рівні держави є податковий контроль, який полягає в необхідності контролювати правильність нарахування та своєчасність сплати податків та платежів на користь держави. Обидві країни мають чіткий графік подання звітності з податків та їхньої сплати. Відповідно за прострочення цих термінів підприємствам будуть нараховані штрафи. З метою роз'яснення питань щодо нарахування та ведення обліку існують спеціалізовані нормативні документи: в Україні – Податковий кодекс України, в Естонії – Закон про оподаткування. Щоправда, контроль за дотриманням податкового законодавства здійснюється шляхом проведення перевірок [3].

Отже, системи оподаткування України та Естонії є досить схожими. Естонія

має деякі податки, які могли б ефективно бути впроваджені в Україні, наприклад, податок на азартні ігри та податок на великовантажні автомобілі. Важливо пам'ятати, що впровадження податків має бути економічно обґрунтоване, отримані податки цілеспрямовано розподілені, контроль чесно проведено. Україні є чому повчитися в Естонії. Сподіваємося, що колись Україна також зможе похвалитися відсутністю податку на прибуток підприємств.

Література:

1. Податковий кодекс України. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/conv#n1144>
2. Taxes of Estonia. Ministry of finance Republic of Estonia. URL:
<https://www.fin.ee/en/taxes>
3. Податковий менеджмент: поняття, джерела формування. Реферат. URL:
<https://osvita.ua/vnz/reports/management/14207/>

УДК 336.14:336.2

Артем Петух – здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти

Науковий керівник – д.е.н., проф. Лариса Сідельникова

Херсонський національний технічний університет

ПОДАТКОВІ РИЗИКИ ФОРМУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УМОВАХ ВІЙНИ

Економічна стабільність є основою розвитку будь-якої держави, а місцеві бюджети відіграють ключову роль у забезпеченні функціонування громад. Проте війна та економічна нестабільність суттєво впливають на формування місцевих бюджетів, зокрема через зменшення обсягу податкових надходжень у прифронтових територіях і зонах активних бойових дій. Разом з тим, податкові надходження, акумульовані у бюджетах локального рівня, залишаються ключовим джерелом фінансування регіонального розвитку. Так, у 2020 році їхня питома вага у доходах місцевих бюджетів України становила 60,57%; у 2021 році – 59,71%; у 2022 році – 70,88%; у 2023 році – 66,59%; за 9 місяців 2024 року – 64,23% [1].

Основними бюджетоформуючими податками на регіональному рівні є:

- податок на доходи фізичних осіб – основне податкове джерело формування доходів громад;
- місцеві податки та збори – податок на майно (який складається з податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки; плати за землю і транспортного податку), єдиний податок, туристичний збір, збір за місця для паркування транспортних засобів;
- акцизний податок – акцизний податок з реалізації суб'єктами

господарювання роздрібною торгівлі підакцизних товарів; частина акцизного податку з виробленого в Україні та з ввезеного на митну територію України пального;

- інші податки – податок на прибуток підприємств, екологічний податок, рентна плата тощо.

За рахунок цих податкових надходжень органи місцевої влади та місцевого самоврядування фінансують соціальну сферу, місцеву інфраструктуру та адміністративні потреби громад. Разом з тим, повномасштабне вторгнення РФ на територію нашої держави генерує податкові ризики формування місцевих бюджетів, оскільки територіальні громади зіштовхуються з новими викликами у забезпеченні стабільного надходження податкових платежів. Масштабне переміщення населення, скорочення економічної активності та руйнування бізнесів у зоні бойових дій суттєво зменшують базу оподаткування бюджетів громад, наближених до лінії фронту. Військові дії призвели до зупинки роботи підприємств, знищення інфраструктури та втрати робочих місць. Це зменшило податкову базу, особливо у прифронтових та окупованих регіонах. Масова евакуація громадян з постраждалих територій скоротила кількість платників податків [2, с. 85]. У деяких громадах втрати надходжень податку на доходи фізичних осіб досягли критичних рівнів.

Економічна нестабільність сприяє ухиленню від сплати податків, що додатково зменшує надходження до місцевих бюджетів. Туристичний збір фактично зник у регіонах, охоплених війною. Зменшилися надходження від плати за землю та податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, через щільне мінування територій та руйнування об'єктів.

Крім того, значну роль відіграє загальний рівень податкової дисципліни, який у воєнний період може погіршуватися через фінансові труднощі у платників податків. Підприємства, які продовжують працювати, часто ухиляються від сплати податків або використовують неформальні механізми, щоб зберегти конкурентоспроможність. Така ситуація створює додаткові ризики для місцевих бюджетів, послаблюючи їх фінансову стійкість і підриваючи довіру до державної фіскальної політики.

Це ускладнює виконання місцевих бюджетів, що критично важливо для фінансування соціальних програм, відновлення інфраструктури та забезпечення життєдіяльності громад. Тим більше, що наразі значні кошти спрямовуються на допомогу внутрішньо переміщеним особам, відновлення інфраструктури та підтримку соціальних потреб, що перевантажує місцеві бюджети.

В розрізі регіонів одразу ж простежуються особливості окремих областей та зміна ділової активності по регіонах. Помітним є зниження доходів по областях, де ведуться (велися) бойові дії. Натомість в областях, де розміщена велика кількість внутрішньо переміщених осіб та відновлено діяльність бізнесу, спостерігається значний приріст, у порівнянні з відповідним періодом минулого року. Приріст доходів загального фонду місцевих бюджетів по окремих областях України в 2022 році становив більше 30%, а саме: Львівська область (+43,2%), Житомирська (+42,0%), Закарпатська (+41,9%), Волинська (+37,7%),

Хмельницька (+34,5%), Чернівецька (+33,9%), Івано-Франківська (+31,7%) [3].

Отже, місцеві бюджети громад, розташованих у відносно безпечних областях, отримали перевагу в акумуляції податкових надходжень через масову релокацію на їхню територію підприємств з прифронтових або окупованих територій. Натомість, регіони, що перебувають у зоні бойових дій, майже повністю втратили податкові надходження.

Для зменшення податкових ризиків місцевим бюджетам необхідна підтримка як від держави, так і міжнародних організацій. Зокрема, важливим є впровадження тимчасових податкових пільг, оптимізація міжбюджетних трансфертів і підвищення прозорості податкових процесів. Ефективна комунікація з платниками податків і підтримка малого і середнього бізнесу також сприятимуть збереженню економічної активності на місцевому рівні та забезпеченню базових фінансових потреб громад.

В даний час, основними шляхами мінімізації впливу війни та економічної нестабільності на податкові надходження місцевих бюджетів можуть бути:

- фінансова підтримка постраждалих регіонів: надання державних субвенцій для покриття втрат, залучення міжнародної допомоги для відновлення громад;
- податкові стимули: введення податкових пільг для бізнесу у постраждалих регіонах;
- розвиток цифрових інструментів: використання технологій для моніторингу податкових надходжень і боротьби з тінізацією економіки;
- відновлення інфраструктури: інвестиції в ключові об'єкти для стимулювання економічної активності;
- залучення інвестицій: створення умов для залучення інвесторів, зокрема міжнародних.

Війна та економічна нестабільність створили значні виклики для місцевих бюджетів України. Зменшення податкових надходжень, викликане руйнуванням економічної бази, міграцією населення та зростанням тіньової економіки, значно обмежує можливості громад. Однак впровадження системних реформ, міжнародна підтримка та ефективне управління ресурсами можуть мінімізувати наслідки та закласти основу для відновлення після війни.

Повоєнне відновлення країни, особливо на рівні місцевих громад, потребує значних фінансових ресурсів, які можуть бути отримані з різних джерел. Основним джерелом є податкові надходження, серед яких важливу роль відіграють місцеві податки, такі як податок на майно та єдиний податок, а також акцизи на певні види товарів, що сприяють фінансуванню необхідних інфраструктурних відновлень. Однак у повоєнний період економіка часто зазнає значних змін, зокрема через скорочення економічної активності, тому місцевим бюджетам необхідно активно використовувати можливості міжбюджетних трансфертів, субвенцій від держави та міжнародної допомоги.

У довгостроковій перспективі важливим ресурсом для місцевих бюджетів є залучення інвестицій та розвиток нових економічних секторів. Для цього необхідна підтримка малих і середніх підприємств, які будуть сприяти

відновленню регіональних економік. Окрім того, важливим інструментом є доступ до кредитних ресурсів на пільгових умовах, що дозволяє громадам фінансувати великі інфраструктурні проекти. Загалом, ефективне використання цих ресурсів має забезпечити не лише відновлення інфраструктури, а й сталий розвиток територіальних громад у майбутньому.

Література:

1. Звітність про виконання місцевих бюджетів України. *Open Budget*. URL: <https://openbudget.gov.ua> (дата звернення: 18.11.2024).
2. Західна О.Р., Бундз Н.Б. Аналіз дохідної частини місцевих бюджетів України в умовах воєнного стану. *Молодий вчений*. 2022. № 12 (112). С. 84-91. URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/5670/5548>
3. Пилипенко Я.В. Формування та виконання місцевих бюджетів в умовах війни. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 54. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/2756/2678/>

УДК 336.22

Катерина Поліщук – здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Ольга Грін

Львівський національний університет імені Івана Франка

ВДОСКОНАЛЕННЯ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ ЩОДО НЕПРЯМОГО ОПОДАТКУВАННЯ ВІДПОВІДНО ДО ВИМОГ ЄС

Україна взяла курс на вступ до Європейського Союзу (далі ЄС) та активізацію міжнародного співробітництва, тому виникла потреба у вдосконаленні податкової політики відповідно до стандартів і вимог ЄС, зокрема у сфері непрямого оподаткування. З огляду на досвід розвинених країн, що вступили до ЄС, актуальним залишається питання реформування податкової системи нашої країни. Податкові системи різних держав світу мають свої особливості: різняться за структурою, кількістю податків, ставками, методами розрахунку та способами збору. Усі податки за методом стягнення поділяють на прямі та непрямі. Проте для ЄС важливо, щоб усі елементи фіскальної системи функціонували злагоджено та гармонійно, сприяючи суспільному добробуту.

Зарубіжний досвід показує, що країни ЄС не мають спільної податкової системи, але прагнуть до гармонізації податкової політики в сфері непрямих податків, а також до зближення законодавства у частині прямих податків. В рамках податкової політики ЄС можна виділити два основні напрями її розвитку:

- підтримка податкової конкуренції (коли уряд країни встановлює низькі податкові ставки та сприятливі умови оподаткування, щоб залучити інвестиції і стимулювати ділову активність);
- гармонізація податкових систем.

Також досвід країн Європи демонструє, що податкова конкуренція дозволяє знижувати податкові ставки та стимулювати економічну лібералізацію. Важливо зазначити, що зниження податкових ставок не завжди призводить до скорочення податкових надходжень. Навпаки, завдяки залученню інвестицій і зростанню ділової активності, бюджетні доходи можуть, навіть, збільшитися. Це показує, що ефективна податкова конкуренція може стати каталізатором економічного зростання, створюючи сприятливі умови для бізнесу та інвесторів.

Щоб забезпечити справедливість та ефективність податкових систем, ЄС підтримує ініціативи з обміну інформацією між країнами-членами, спрямовані на зниження ризиків ухилення від сплати податків і підвищення прозорості фінансових операцій. Це включає впровадження уніфікованих стандартів звітності та контролю, що сприяє покращенню податкового клімату в регіоні. Також у боротьбі з податковим шахрайством ЄС стимулює держави-члени до спільних зусиль для адаптації податкових систем до нових викликів, спричинених глобалізацією та цифровізацією економіки. Таким чином, гармонізація податкового законодавства в ЄС стає ключовим інструментом для забезпечення економічної стабільності та справедливого оподаткування в регіоні.

Щодо кожної країни, яка прагне приєднатися до ЄС, що є актуальним і для України, проводиться аналіз поточної системи ставок ПДВ, а також механізмів отримання звільнень і пільг, які можуть застосовуватися в перехідний період після вступу до ЄС, а також тих, що вже діють у державах-членах. Розробляються спеціальні документи, які містять огляд схем ЄС для малих підприємств і фермерів, включно з механізмом єдиної ставки, що наразі відсутній у податковій системі України.

Окрім цього, такий пакет документів містять загальні принципи акцизного оподаткування та окремі директиви, що визначають базу для гармонізованих акцизів на алкоголь, тютюн і паливно-енергетичні ресурси. Зокрема, передбачено можливості спрощення для малих виробників алкогольних напоїв, які можуть бути адаптовані до українських умов.

Також сторони угоди про асоціацію, як з боку ЄС так і з боку України визнають і зобов'язуються застосувати принципи належного управління у сфері оподаткування, зокрема принципи прозорості, обміну інформацією та добросовісної податкової конкуренції, яких дотримуються держави-члени ЄС. Із цією метою нашій державі слід серйозно задуматись про посилення міжнародного співробітництва у сфері оподаткування, сприяти збору законних податкових надходжень та розвивавати заходи ефективної імплементації усіх принципів, що ведуть до адаптації податкової системи. Обидві сторони також мають сприяти зміцненню співробітництва, орієнтованого на вдосконалення та розвиток податкової системи і податкових органів України. Зокрема, акцент робиться на підвищенні ефективності збору податків, посиленні контролю, з особливою увагою до процедур відшкодування ПДВ, щоб уникнути накопичення заборгованості, а також на забезпеченні активізації боротьби з

податковим шахрайством та ухиленням від сплати податків.

Сторони прагнуть покращити співпрацю та обмін досвідом у протидії податковому зловживанню, зокрема, "корупційному шахрайству".

З огляду на статус України як кандидата на вступ до ЄС, надзвичайно важливо, щоб широке коло українських представників вищої влади, експертів, підприємців і населення мало глибоке розуміння європейської гармонізованої системи непрямих податків та напрямів її реформування, що стане запорукою злагодженої праці для досягнення спільної мети. Це сприятиме легшій інтеграції України в єдиний ринок ЄС на умовах, які забезпечать швидкий розвиток українського бізнесу, економіки та покращить добробут громадян. Також ефективна робота усіх рівнів податкової системи гарантує плавний перехід на стандарти та вимоги ЄС щодо непрямого оподаткування без шкоди економіці України.

Інтеграційне майбутнє України в ЄС для нас відкриває багато перспектив розвитку та вдосконалення вітчизняної податкової системи. Запозичення досвіду ЄС у боротьбі із наявними проблемами в Україні допоможе розвинути нашу економіку у сфері фіскального наповнення. Важливим є процес гармонізації нашої податкової системи згідно вимог Європейського Союзу з усуненням можливостей переймання негативних чинників з боку системи ЄС та розвинути гнучкість і адаптивність відносно усіх викликів на цьому шляху.

Література:

1. Податковий Кодекс України : Закон України від 02.12.1999 р. № 13-14, № 15-16, № 17, ст.112 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
2. М. Г. Волощук, О. О. Петріченко, О. В. Білаш, Т. О. Карабін, М. В. Менджул. Податкове право країн ЄС. Ужгород 2021 URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/36800/.pdf>
3. Центр економічної стратегії. Гармонізація податкової політики з ЄС. Рамки та можливості для України. URL: <https://ces.org.ua/harmonizing-taxes-with-the-eu-brief/>
4. Liga 360. Закон України «Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони». [Електронний ресурс] – URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/T141678?an=1>

УДК 658.152+338.245

Руслана Самодай – здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.т.н., доц. Наталія Штефан

Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

ПРЯМІ ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ ЯК ДЖЕРЕЛО ФІНАНСУВАННЯ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ

Збройна агресія росії проти України розпочалася у 2014 році та загострилася у 2022 році. Внаслідок цього на сьогодні Україна зазнає значних негативних змін у економіці через руйнування інфраструктури та виробничих секторів.

На відновлення у майбутньому потрібно багато фінансових ресурсів, джерелами яких можуть стати: внутрішні ресурси держави (облігації, податки, фонди для відновлення), міжнародна фінансова допомога (гранти, кредити, позики), але найвагомішими з них є інвестиції, а саме – прямі іноземні інвестиції.

Прямі іноземні інвестиції – найбільш бажана форма капіталовкладень для економік, що розвиваються, тому що вона дозволяє реалізовувати великі проекти; крім того в країну надходять нові технології, нові практики корпоративного управління, тощо [1].

Однак зараз стан інвестиційної діяльності не є достатнім. З початком повномасштабного вторгнення багато іноземних інвесторів утримались від подальшого інвестування в ринок України, це можна спостерігати за динамікою прямих іноземних інвестицій на рис. 1.

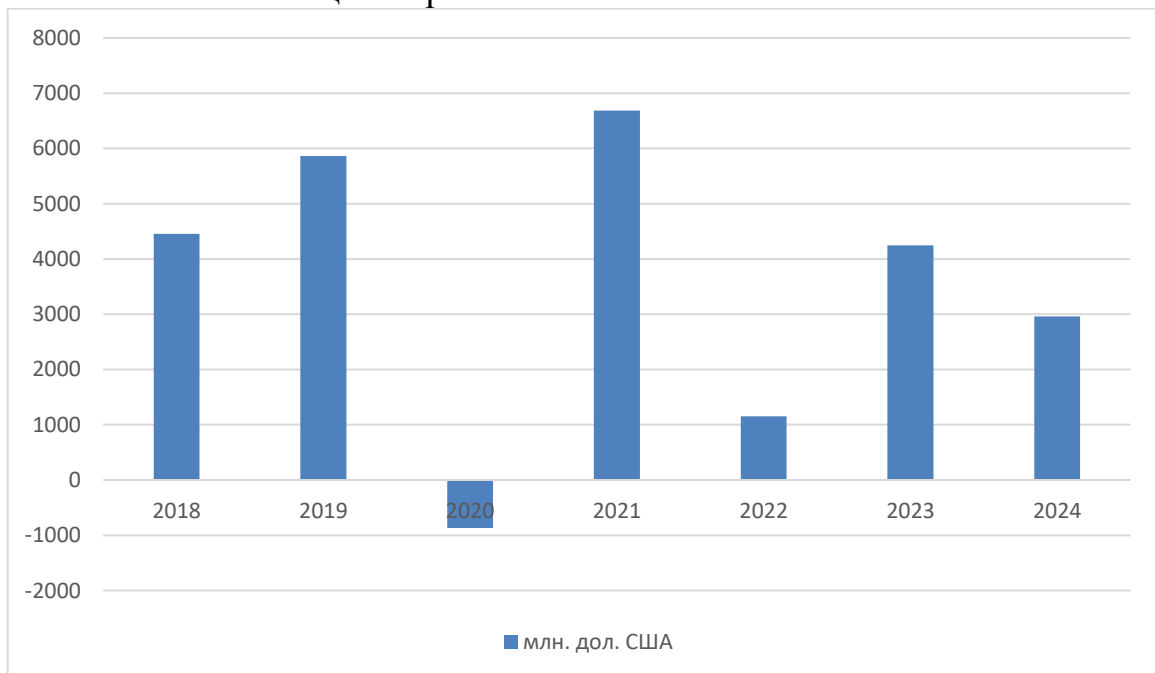

Рис.1. Динаміка прямих іноземних інвестицій в економіку України за 2018-2024 рр. [1]

За останні 7 років найбільше значення капіталовкладень від іноземних інвесторів було у 2021 році (6687 млн. дол. США), у 2022 році цей обсяг скоротився до 1152 млн. дол. США. Така динаміка свідчить про значний відтік капіталу з країни та зниження інвестиційної привабливості України на міжнародному ринку.

Рівень інвестиційної привабливості також є вагомим фактором у дослідженні інвестиційної діяльності. В Україні за останні роки він був нейтральним (рис.2).

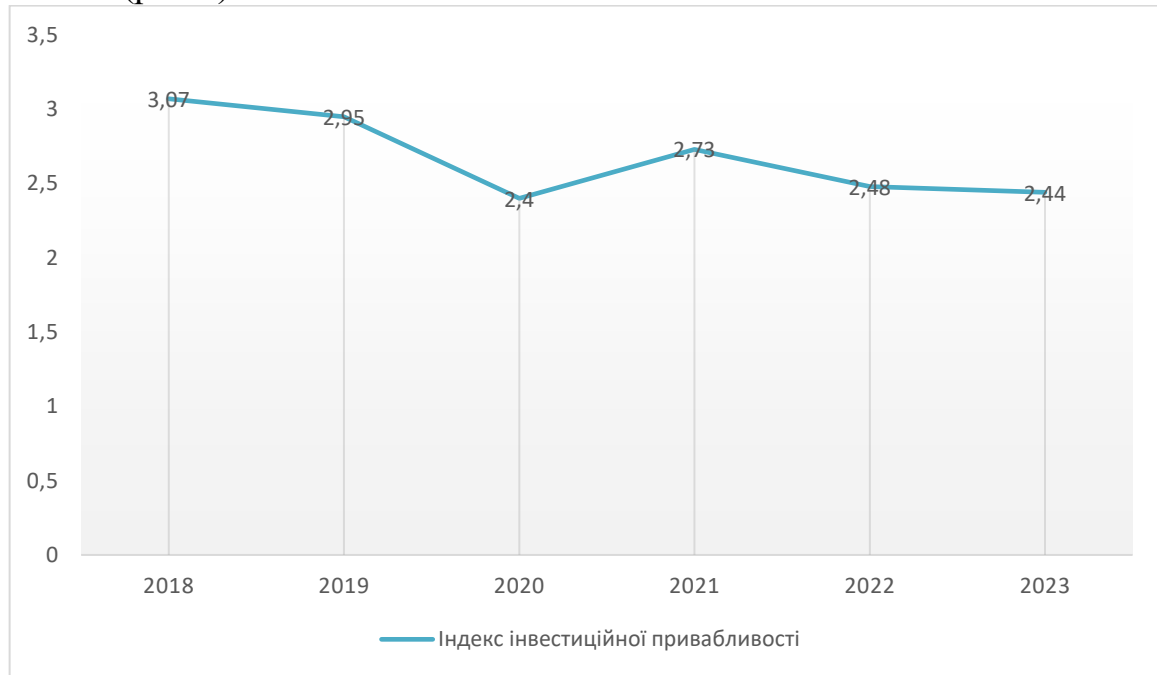

Рис.2. Індекс інвестиційної діяльності України за 2018-2023 рр. [2]

Інвестиційна привабливість – це набір фінансово-економічних показників які визначають оцінку зовнішнього середовища, рівень позиціонування на ринку та потенціал отриманого в кінці результату [3].

Інвестиційна привабливість України знизилася з 2022 року, що пов'язано не лише зі збройною агресією (але вона є найвагомим чинником), а й з такими факторами як корупція та слабка судова система.

Для покращення інвестиційної привабливості України потрібно спочатку подолати корупцію, запроваджуючи відповідні реформи. Таким чином можна буде надалі рухатися шляхом покращень і створювати інвестиційні проекти та вживати заходи, які будуть зацікавлювати інвесторів. Україна починає вже працювати у такому напрямку.

На даний момент для залучення в українську економіку іноземних інвесторів вже створено унікальну електронну платформу Advantage Ukraine, на якій зібрано понад 500 інвестиційних проектів та можливостей у 10-ти галузях економіки [4].

Інвестори зацікавлені у відповідному страхуванні активів. З цією метою Парламент ухвалив відповідні зміни щодо можливості здійснення такого страхування. Цю місію покладено на Експортно-кредитне агентство, що вже

успішно застрахувало перший інвест-кредит від воєнних ризиків на 9 млн грн для львівського експортера [5].

Американська міжнародна інвестиційна компанія BlackRock у майбутньому планує долучитися до відбудови України і заснувати фонд для цього, працюючи над конкретними інвестиційними проектами в Україні.

Імпакт-інвестування також може стати важливим механізмом в умовах післявоєнного відновлення України. На відміну від традиційних підходів, цей вид інвестицій спрямований не лише на прибуток, але й на вирішення критичних суспільних проблем, таких як відбудова інфраструктури, охорона довкілля та підтримка соціальних груп. Такий підхід дозволяє залучити капітал для сталого розвитку країни та забезпечення гідного рівня життя.

Україна має значний потенціал у видобутку стратегічно важливих ресурсів для відновлення джерел енергії, тож проекти, розроблені у цьому напрямку, також можуть допомогти залучати іноземні інвестиції.

Інвестиційна діяльність в Україні зазнала суттєвих втрат через війну, що призвело до відтоку капіталу та зниження інвестиційної привабливості. Проте держава має перспективи для залучення іноземних інвестицій задля відновлення економіки, інфраструктури і соціального стану населення.

Література:

1. Прямі іноземні інвестиції (2024). *Ставки, індекси, тарифи*. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/fdi/2024/>
2. Європейська Бізнес Асоціація. Дослідження та аналітика. URL: <https://eba.com.ua/research/doslidzhennya-ta-analytyka/>
3. Shushkova Y., Matviyuk M., Kolisnyk M. INVESTMENT IMAGE AND INVESTMENT ATTRACTIVENESS OF UKRAINE ON THE WORLD STAGE. *Young Scientist*. 2019. Т. 11, № 75. URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-11-75-139>
4. Інвестиції в Україну та відновлення економіки | Міністерство економіки України. URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=62bfd716-8665-4a4c-9e2d-6325ba53b3c8&title=InvestitsiiVUkrainuTaVidnovlenniaEkonomiki>
5. Приватні інвестиції у повоєнній трансформації України - Юридична Газета. *Юридична газета – онлайн версія*. URL: <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/privatni-investitsiyi-u-povoenniy-transformaciyi-ukrayini.html>

УКД 330.4:519.86

Олександра Ткачук – здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Віра Кміть

Львівський національний університет імені Івана Франка

ВПЛИВ ВІЙНИ НА ІМПОРТ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ІНСТРУМЕНТІВ ТОРГОВЕЛЬНОГО ЗАХИСТУ

За оцінками Світового банку збитки України від війни уже сягають сотень млрд. доларів. Обсяги експортно-імпорتنих операцій впали, особливо на початку війни. При цьому в березні імпорт знизився суттєвіше, як результат, сформувалося плюсове сальдо в міжнародній торгівлі. З квітня імпорт та експорт почали нерівномірно зростати і ми отримали уже звичне для останніх років значне перевищення ввезення над вивезенням, що негативно впливає на платіжний баланс, стабільність вітчизняної валюти та і взагалі функціонування економіки. Важливо в умовах війни, за рахунок, в тому числі, і здійснення ефективної митної політики, забезпечити внутрішні потреби та оптимальний баланс між імпортом та експортом. Тому проводити дослідження у сфері митної справи, розробляти рекомендації для поліпшення її ефективності є актуальним завданням та має практичне значення.

З перших днів повномасштабного вторгнення Росії в Україну держава почала реагувати на ситуацію, включно з впровадженням низки заходів, безпосередньо пов'язаних з оформленням митних питань. Зокрема, 24 лютого Держмитслужба закрила всі пункти пропуску на білоруському кордоні з окупантами та їхніми пособниками. Але основні рішення щодо митної політики нашої країни приймаються після того, як перший шок для населення та ринку пройде, і влада зможе більш-менш реально оцінити ситуацію та потенційні ризики та вжити виважених заходів для стабілізації ситуації. Внутрішня ситуація. У березні Верховна Рада ухвалила зміни до податкового та митного законодавства, спрямовані на стимулювання імпорту товарів військового часу (продовольство, паливо, гуманітарна допомога тощо). Постановою КМУ 426 від 9 квітня 2022 року прийнято додатково закрити кордони з країнами-супротивниками. Ще до цього постанова №330 від 20 березня 2022 року повністю заборонила ввезення російських товарів на митну територію України. КМУ надав право вибору спрощеного способу митного контролю та оформлення, за яким імпорт міг здійснюватися без справляння митних платежів, у тому числі ПДВ, акцизу та мита, через подання митному органу попередньої декларації без здійснення митного огляду, заходів нетарифного регулювання ЗЕД безпосередньо у пунктах пропуску. При цьому митне оформлення мало завершуватися за одну годину (замість чотирьох), а плата за здійснення митних

формальностей поза місцем розміщення митних органів або у неробочий час відмінялася. Таке рішення мало розвантажити пункти пропуску та пришвидшити доставку стратегічно важливого імпорту в Україну - в кінцевому випадку так і сталося.

Крім того, товари, які можуть належати до культурних цінностей, психотропних чи наркотичних речовин, радіоелектронних засобів, товарів військового чи подвійного використання, небезпечні відходи могли пропускатися через кордон лише за наявності заяви про відсутність по відношенню до них заборон та обмежень.

Важливим кроком, на мій погляд, був перегляд можливостей завезення гуманітарної допомоги. Гуманітарна допомога - адресна безкоштовна допомога, що надається донорами із гуманних мотивів, в тому числі для підготовки до захисту держави у разі збройної агресії чи конфлікту. На митну територію нашої країни дозволяється імпорт предметів гуманітарної допомоги, які задовольняючи потреби її набувачів не створюють загрози життю або здоров'ю.

«Гуманітарні вантажі» передаються в пріоритеті за присутності одержувача, без попереднього декларування та сплати митних платежів. Митне оформлення гуманітарних вантажів здійснюється одержувачем самостійно або митним брокером. Подайте деклараційну заяву до митниці за місцем реєстрації у довільній формі. Митні брокери забезпечують подачу «гуманітарних» документів згідно з затвердженим митницею графіком. При цьому на паперових носіях, наприклад, деклараціях чи інших супровідних документах, має бути нанесений логотип «Гуманітарна допомога». Продаж заборонено. "

Товари гуманітарної допомоги підлягають заходам офіційного контролю в установленому порядку. Ці заходи здійснюються першочергово та безкоштовно. При імпорті чи транзиті гуманітарна допомога звільняється від сплати ввізного мита.

Під час воєнного стану стандартні процедури розмитнення, які діяли до початку тотальної війни, не поширювалися на імпорт гуманітарної допомоги. Вимагати застави, як-от заставу від військової адміністрації, правоохоронного органу чи іншої військової організації під час пропуску товарів подвійного використання, імпортованих як «гуманітарні товари». Товари, що належать до групи 27 митного тарифу (нафта, паливо тощо), визнаються гуманітарною допомогою та передаються на потреби сил оборони. На окремі товари групи 27 (бензин, дизель, скраплений газ) було знижено (до нуля) ставку акцизу та зменшено ПДВ при імпорті. Постановою №330 Уряд прирівняв бронежилети та каски до гуманітарної допомоги.

Крім цього до переліку «гуманітарки» увійшли: переносні радіостанції нецивільного призначення; пластини до бронежилетів; квадрокоптери нецивільного призначення; безпілотні літальні апарати; монокуляри та інші оптичні труби; біноклі; збільшувачі нецивільного призначення; магніфери; приціли нецивільного призначення; коліматорні приціли; прилади нічного бачення; тепловізори.

З 1 квітня 2022 року повністю звільнили від оподаткування імпорт

фізичними особами легкових автомобілів, а також ввезення товарів суб'єктами, які зареєстровані платниками єдиного податку I-III груп. Цей крок був, в основному, спрямований для забезпечення потреб сил оборони у транспорті, а також підтримку бізнесу, що здійснює ЗЕД. Однак, якщо скасування платежів для певних категорій підприємницької діяльності мала ефект, то пільгове розмитнення авто більшість цивільних використали для покупки автомобілів для власних потреб. При цьому окремі посередники отримали непогані прибутки, а держава втратила потенційні надходження до бюджету. Саме, в тому числі, по цій причині пільгове розмитнення товарів та авто було відмінено з 1 липня.

Під час війни уряд встановив нові правила експорту певної сільськогосподарської та супутньої продукції. Зокрема, забороняється експорт гречки, проса, солі, цукру, жита, живої худоби та продуктів її переробки. Дозволяється експорт кукурудзи, пшениці та житньої суміші, курятини та соняшникової олії. Щоб підтримувати баланс на внутрішньому ринку добрив, Кабмін ввів заборону на експорт добрив. Так діє нульова квота (або фактично заборона) для експорту:

- добрив мінеральних або хімічних, фосфорних (код УКТ ЗЕД 3103);
- добрив мінеральних або хімічних, азотних (код УКТ ЗЕД 3102);
- добрив мінеральних або хімічних із вмістом 2 чи 3 поживних елементів: азоту, фосфору та калію;
- інших добрив (код УКТ ЗЕД 3105);
- добрив мінеральних або хімічних, калійних (код УКТ ЗЕД 3104).

Зауважимо, що нові митні правила не поширюються на алкогольні напої, тютюнові вироби, алкоголь та тютюнові вироби, замінники тютюну тощо. Передбачається спрощення митних процедур для імпорту фармацевтичної продукції, але тимчасово заборонено експорт препаратів крові (альбумінів та імуноглобулінів).

Оцінюючи митну справу в Україні у воєнний час можна зробити загальний висновок, що уряду вдалося забезпечити митну безпеку країни, перешкодити виникненню дефіциту та організувати роботу структурних підрозділів митниці, зокрема і пунктів пропуску. Особливої уваги потребує дослідження функціонування «зернового коридору», яке повноцінно можливо буде здійснити у післявоєнний період. Але поряд з кроками, що здійснює Україна, суттєвого значення набувають заходи ЄС, направлені на підтримку нашої держави. Зокрема, мова йде про рішення Європейського союзу про скасування з 4 червня на рік усіх мит на українські товари та запровадження з 1 жовтня 2022 року режиму спільного транзиту так званого «митного безвізу», який передбачає, що український бізнес має можливість переміщати товари по ЄС за принципом: один транспорт – одна декларація – одна гарантія. Саме ефективна власна митна політика за підтримки іноземних партнерів дозволить Україні з найменшими потрясіннями пройти шлях до нашої перемоги.

Література:

1. Деякі питання митного оформлення окремих товарів, що ввозяться на митну територію України у період дії воєнного стану : Постанова КМУ № 236 від 09.03.2022. Офіційний вісник України. 2022. № 25. С. 330. Ст. 1318.
2. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 № 4495-VI. Офіційний вісник України. 2012. № 32. С. 9. Ст. 1175.
3. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдово- сконалення законодавства на період дії воєнного стану : Закон України № 2142-IX від 24.03.2022. Офіційний вісник України. 2022. № 32. С. 34. Ст. 1693.
4. Про застосування заборони ввезення товарів з Російської Федерації : Постанова КМУ № 426 від 09.04.2022. Офіційний вісник України. 2022. № 33. С. 256. Ст. 1785.
5. Про перелік товарів критичного імпорту: Постанова КМУ № 153 від 24.02.2022. Офіційний вісник України. 2022. № 29. С. 7. Ст. 1562.

СЕКЦІЯ 4. Фінансова підтримка розвитку підприємницького сектору в Україні в реаліях сьогодення

УДК 336.71:338.23

Віталій Богущ – здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Оксана Снитюк

Черкаський державний технологічний університет

ФІНАНСОВІ РИЗИКИ ПІДПРИЄМСТВ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ В УМОВАХ ВІЙНИ

Із 24 лютого 2022 року середовище, в якому працюють агропідприємства, суттєво змінилося внаслідок російського вторгнення в Україну.

Наразі, сільськогосподарські виробники стикаються з широким спектром серйозних викликів, пов'язаних з війною, які піддаються непередбачуваним і швидким змінам. Тому вони мають постійно оцінювати рівень ризику та дії, необхідні для захисту своєї діяльності та позиції на ринку. Нездатність впоратися з цими проблемами може мати суттєвий негативний вплив на бізнес, оскільки компанії прагнуть підтримувати роботу, одночасно досягаючи стратегічних цілей і забезпечуючи стійкі фінансові показники.

Війна росії проти України продовжує серйозно впливати на діяльність компаній. Тривають нерегулярні та часті атаки безпілотниками та ракетами проти цивільних, енергетичних та інших об'єктів інфраструктури, створюючи для агропромислових підприємств складне та руйнівне матеріально-технічне середовище, що спричиняє додаткові інші витрати, пов'язані з війною.

Майже щодня війна створює нові та значні виклики, а отже с/г підприємства не впевнені, що їх виробничі потужності не стануть ціллю шкідливих атак. У фінансовому плані більшість підприємств зазнало значних прямих витрат, пов'язаних з війною. Так, наприклад, ПРАТ МХП у 2023 році зазнав втрат в розмірі 35 мільйонів доларів США (2022 рік – 69 мільйонів доларів США), у т.ч. пожертвування на підтримку громад, списання запасів і біологічних активів та інші специфічні витрати, пов'язані з війною [1].

Багато агропромислових підприємств долають значні та постійні збитки в кількох ключових експортних каналах і регіонах, зокрема:

1) Чорноморські експортні маршрути продовжуються, незважаючи на односторонній вихід росії з Чорноморської зернової ініціативи в липні 2023 року;

2) регулярні обстріли українських портів та іншої транспортної інфраструктури російськими безпілотниками та ракетами роблять ситуацію надзвичайно нестабільною;

3) у Червоному морі націлювання на кораблі з боку ополченців Хуситів;

4) періодичні страйки на кордоні з Польщею разом із подібними проблемами на кордонах в Угорщині, Румунії та Словаччині продовжують збільшувати витрати на доставку продукції до ЄС, оскільки доводиться використовувати альтернативні, довші маршрути.

На щастя, значна частина сільськогосподарських компаній пристосовує свій підхід до даної ситуації та оперативно реагує на будь-які зміни. Зокрема, вдається швидко:

– змінювати вид транспорту або маршрут, коли це було необхідно (одним із прикладів є перенаправлення парку вантажівок через інші країни через страйки на кордоні);

– змінювати бізнес-модель зернової торгівлі на пряму оренду та страхування суден.

Також, значну роль з початку повномасштабного вторгнення росії відіграв тимчасовий режим вільної торгівлі між ЄС та Україною. Це було життєво важливим фінансовим і комерційним порятунком для нашої країни. Ця підтримка безпосередньо дозволяє українським компаніям підтримувати комерційну діяльність, зберігати робочі місця, сплачувати податки та залучати вкрай необхідні іноземні інвестиції.

Необхідно відмітити, що російські атаки спрямовані саме на критично важливу українську інфраструктуру, а наявність безперервного та стабільного енергопостачання залишається основним фактором ризику для операцій компаній. Тому агропромисловим підприємствам доводиться зосереджуватись на пошуку нових та ефективних енергетичних технологій для підвищення енергоефективності та розвитку енергетичної незалежності та безпеки, наприклад через інвестиції в сонячну енергетику.

Ризики, пов'язані з війною, за визначенням, є суттєвими й істотними для сільськогосподарських підприємств. До ТОП-5 основних ризиків, пов'язаних з війною можна віднести [1]:

- Ракетний обстріл виробничих приміщень та сховищ продукції;
- Перебої з електропостачанням;
- Економічний вплив війни на звичайні комерційні важелі;
- Неодноразове блокування експорту зерна морем і сушею;
- Перебої в постачанні виробничої сировини, матеріалів та ресурсів;

Серед інших ризиків, пов'язаних з війною, виділяються:

- ✓ Військові дії в країнах, куди компанії експортують товари (наприклад, Ізраїль);
- ✓ Втрата доступу до орендованих земель, офісів і виробничих приміщень на окупованих територіях;
- ✓ Відсутність або втрата працівників, що призвело до порушення бізнес-процесів;
- ✓ Відсутність кваліфікованих кадрів для запуску нових інвестиційних проєктів, зокрема будівництва нових об'єктів (велика кількість фахівців служить

у Збройних силах України) та встановлення/налагодження нового обладнання (іноземні фахівці відмовляються їхати в Україну);

- ✓ Нестача людських ресурсів для виробництва. Відтік кваліфікованих спеціалістів;
- ✓ Порушення логістичних маршрутів в Україні;
- ✓ Нездатність вести експортну діяльність;
- ✓ Можлива кібератака, втрата даних і порушення бізнес-процесів.

Основними фінансовими ризиками є:

- Транскордонні платежі;
- Коливання курсів іноземних валют;
- Коливання процентних ставок;
- Кредитний ризик;
- Ризик ліквідності, недоступність кредитів, неможливість рефінансування боргів;
- Неефективні інвестиції.

Оскільки багато з цих ризиків знаходяться поза контролем агропромислових підприємств, триваюча криза змушує їх ставати більш гнучкими з систематичним, швидким і динамічним аналізом ризиків і послідовним впровадженням заходів для їх пом'якшення. Це прискорить розвиток і зміни, підвищить здатність і готовність виробників сільськогосподарської продукції реагувати на майбутні виклики.

Перелік основних ризиків не є вичерпним, і додаткові ризики та невизначеності, про які, наразі, не відомо або які, наразі, вважаються несуттєвими, також можуть суттєво негативно вплинути на бізнес, фінансовий стан або результати.

Тому агропромислові підприємства мають залишатися пильними та активними у виявленні та зменшенні ризиків, щоб забезпечити безперервність своєї діяльності та гнучкі рішення у відповідь на обставини, що змінюються.

Література:

1.Офіційний сайт ПРАТ МХП. Електронний ресурс. URL:
<https://mhp.com.ua/en/mhp-se>

УДК 005.52:005.334:005.934

Максим Грищенко – здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – д-р. наук з держ. упр., проф. Ірина Гончаренко

Черкаський державний технологічний університет

ДОСЛІДЖЕННЯ РИЗИКІВ В УПРАВЛІННІ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА

Фінансово-господарська діяльність будь-якого суб'єкта господарювання пов'язана із широким спектром ризиків та загроз, котрі породжуються як зовнішнім, так і внутрішнім середовищем. Такі чинники спричиняють виникнення ризиків у фінансовій безпеці підприємницьких структур, управління якими дозволяє регулювати міру їх впливу на ефективність функціонування підприємств.

Вплив таких ризикоутворюючих чинників легко виміряти в конкретному періоді часу, однак, дуже важко в динаміці, позаяк невідомо, коли саме відбуватиметься перехід від однієї стадії економічного розвитку до іншої, або коли настануть умови, що частково чи кардинально змінять орієнтири глобального співробітництва, економіко-правового та соціального поля функціонування акціонерних товариств або ж їх власну фінансову політику [1].

Саме невідомість породжує ризики та є підґрунтям їхньої генерації в умовах ринку, обумовлюючи позитивні й негативні фінансові ефекти для господарюючого суб'єкта через вплив відповідних факторів. Тому необхідно удосконалити механізм моніторингу, аналізу та протидії ризикам у короткостроковому і довгостроковому періоді з урахуванням невідомості внутрішнього та зовнішнього середовища функціонування суб'єкта господарювання, тобто впливу ендогенних та екзогенних ризикоутворюючих факторів з використанням інструментів ризик-менеджменту [2].

Гарантування економічної безпеки підприємства включає в себе виокремлення, аналіз та оцінку існуючих загроз з кожної функціональної складової опрацювання на їх основі системи застережних та протидійних заходів [1].

Систематизація матеріалів дозволяє нам виділити наступні етапи управління загрозами економічної безпеки підприємств легкої промисловості: - оцінка господарської ситуації, що склалася на підприємстві; - дослідження сфери можливого впливу внутрішніх та зовнішніх факторів; - виявлення, аналіз та оцінка загрози; - оцінка впливу виявленої загрози на діяльність підприємства; - запобігання або нейтралізація загрози чи наслідків дії загрози; - розробка заходів щодо запобігання подальшій появі загрози. При цьому, необхідно пам'ятати, що на усіх етапах необхідно проводити діагностику середовища підприємства та

систематично співставляти дійсний стан з бажаним, а також поєднувати функції контролю, планування й інформаційного забезпечення.

У першу чергу, для того, щоб попередити виникнення загрози і нейтралізувати її негативні наслідки необхідне ефективне управління ризиками, так як, на думку багатьох вчених, загроза – це негативний результат ризику. Тобто прогнозування можливості настання потенційно ризикової події та можливість вчасно вжити заходів щодо запобігання або зниження ступеня наслідків, які можуть настати від ризику, виключить настання загрози діяльності підприємства. Наявність ризику в економічній діяльності означає, що задля досягнення поставлених цілей, підприємству потрібно розробляти плани його розвитку з врахуванням ймовірного характеру походження подій. Для будь-якого підприємства вивчення та оцінка ризиків необхідні для того, щоб визначити настання подій із негативними наслідками, а також небезпеку виникнення непередбачених втрат, збитків та недоотримання прибутку в порівнянні з запланованим [2].

У цілях безпеки управління ризиком включає в себе такі методи: -усунення чи запобігання ризику (необхідно уникати ризик неповернення кредиту, невиконання зобов'язань та ін.); -зменшення несприятливого впливу тих чи інших факторів на результати виробництва та в цілому підприємницької діяльності; -передача або переведення ризику; -оволодіння ризиком, що є найбільш дієвим методом ризик-менеджменту, застосування якого доцільно та необхідно, коли потенційні втрати незначні та коли робиться все можливе для попередження чи зниження шкоди від впливу непередбачених обставин [3].

До головних ефективних напрямків регулювання ступеня ризику належать: -уникнення ризику –заходи, що спрямовані на недопущення ризикових ситуацій. Ризикові ситуації виступають об'єктом превентивних заходів, які, у свою чергу, поділяються на універсальні (характерні для різних видів ризику та за суттю мають однаковий характер впливу) і спеціальні (спрямовані на недопущення окремих видів господарського ризику); -вирівнювання ризику –процес нейтралізації негативного впливу здійснення ризикових операцій за рахунок паралельного проведення операцій, що дають гарантовано позитивний результат чи здійснення розподілу втрат серед суб'єктів, які причетні до господарського ризику.

Для вирівнювання ризику потрібні незначні витрати. Вирівнювання ризику виступає невід'ємним складовим елементом підприємницьких дій, свідченням високої економічної культури працівників досліджуваного підприємства.

Таким чином, за результатами проведеного дослідження, вважаємо за доцільне виділити та більш детально охарактеризувати види фінансових ризиків, які безпосередньо впливають на фінансову безпеку підприємства. На нашу думку, до таких ризиків належать: ризик зниження фінансової стійкості; ризик ліквідності; ризик неплатоспроможності; кредитний ризик; процентний ризик; інвестиційний ризик; валютний ризик; депозитний ризик; інфляційний ризик; податковий ризик; селективний ризик; ризик банкрутства; криміногенний ризик.

Однак, є цілий ряд фінансових ризиків, які підприємство при прийнятті доцільних рішень може самостійно усунути. Дані ризики є несистематичними і залежать від діяльності господарюючого суб'єкта. Так щоб не допустити появи інвестиційного ризику, при розробці проектів необхідно враховувати всі ризики, що ведуть до ризику втрат інвестицій, а також недоотримання очікуваних доходів і здійснювати розподіл інструментів управління ризиками за фазами життєвого циклу інвестиційного проекту, також потрібно оцінити ефективність кожного проекту і вибрати найбільш вигідний проект з альтернативних

Література:

1. Костюк Ж. С. Шляхи попередження та нейтралізації ризиків та загроз економічній безпеці підприємств залізничного транспорту. Вісник економіки транспорту і промисловості. 2014. Вип. 45. С. 88-92.
2. Ролько О. Управління ризиками в системах управління. Стандартизація. Сертифікація. Якість : науково-технічний журнал. 2011. № 1. С. 47-52.
3. Пашнюк Л. Загрози економічній безпеці підприємства та засоби їх нейтралізації. Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Сер. Економіка. Київ : Вид-во КНУ імені Тараса Шевченка. 2013. №20 (151). С. 93 –96.
4. Іванків О. Діагностика загроз економічній безпеці підприємства й напрями їх нівелювання в умовах євроінтеграційних процесів. Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Луцьк : Ви-во Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. 2016. № 1. С. 40-45.

УДК 336.1; 355

Світлана Запорожець – к.е.н., доц.

Черкаський державний технологічний університет

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ОБОРОННОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Оборонна промисловість слугує потенційним драйвером економічного зростання національної економіки. Особливої актуальності питання нарощення обсягів оборонної промисловості набуває в умовах повномасштабного військового вторгнення. Крім того, надважливою є необхідність забезпечення якісного супроводження інноваційного процесу виробництва як однієї із забезпечувальних компонент оборонно-промислового комплексу. Все це вимагає суттєвих витрат фінансових ресурсів, рівень обмеженості яких сьогодні є гостро проявленим під впливом зовнішніх геополітичних викликів та загроз.

Отже, крім організаційно-методологічних та інституційних передумов, що

стимулюють розвиток національної оборонної промисловості, її фінансове забезпечення також відіграє доволі значущу роль та обумовлює актуальність пошуку найоптимальнішої диверсифікації джерел фінансової підтримки.

Важливу роль посеред основних напрямів фінансування потреб економічних агентів оборонної промисловості, в тому числі при реалізації інноваційних проєктів, відіграють державні фінансові ресурси як найбільш ефективні з точки зору забезпечення розвитку галузі на умовах оптимізації рівня фінансової стабільності її економічних агентів [1,2]. Крім того, фінансова політика держави спрямована на забезпечення комплексного підходу до підтримки пріоритетних сфер, розвитку критично важливих галузей та відновлення економіки в умовах війни.

Так, фінансування потреб оборонної промисловості визначене пріоритетним напрямом першого порядку. При формуванні витрат Державного бюджету України на 2025 рік передбачено спрямування 26,3% ВВП країни на безпеку та оборону (розмір видатків зросте до 2,23 трлн грн, що на 47,6 млрд грн більше порівняно з уточненим планом 2024 року). Крім того, обсяг державного фінансування потреб оборонно-промислового комплексу зросте до 55,1 млрд грн (на 15,3 млрд грн більше, ніж у 2024 році) [3].

Організаційно-фінансове сприяння інноваційному розвитку озброєння та військової техніки в умовах воєнного стану (за участі коштів державного бюджету) здійснюється через функціонал таких інституцій:

1) Кабінет Міністрів України – забезпечення формування державних фондів розвитку інновацій у промисловості, встановлення цільових показників ефективності здійснення фінансової підтримки, співфінансування інноваційних проєктів.

2) Державний Фонд розвитку інновацій – надання фінансової підтримки, технічної допомоги для реалізації інноваційних проєктів економічних агентів у сфері промисловості, в тому числі й оборонної.

3) Кластер підтримки військових розробок в Україні (Defense Tech) – інноваційний проєкт Brave1, що діє в напрямку забезпечення розвитку основних пріоритетних напрямів поширення інноваційних технологічних розробок, які визначені Генеральним штабом Збройних Сил України.

Головна мета реалізації державного кластеру – постачання на озброєння зразків військової техніки, розроблених в результаті імплементації обґрунтованих інноваційних вітчизняних технологічних рішень, надання комплексної організаційно-фінансової підтримки вітчизняним розробникам у сфері розвитку інноваційних оборонних технологій [4].

Інноваційна платформа Brave1 слугує унікальною регуляторною військовою пісочницею (Military Sandbox), здатною забезпечити професійну фінансово-організаційну підтримку виробників в цілях реалізації пріоритетних проєктів. Для фінансування інноваційних проєктів в галузі оборонних технологій за участі грантових програм, реалізованих за допомогою платформи Brave1, в Державному бюджеті України на 2024 рік передбачено 1,5 млрд грн. В

цілях надання Фондом розвитку інновацій фінансової підтримки розробникам наразі надано 186 грантів на загальну суму понад 3,2 млн дол [5].

Дослідження основних параметрів функціонування платформи доводить її унікальність, що стосується надання доступу до цільових фондів фінансових ресурсів при відповідності представлених інноваційних проєктів ряду заявлених кластером вимог з одного боку, та обмеження інклюзивного входу до платформи інших учасників, промислові рішення яких не визначені Генеральним штабом Збройних сил України як пріоритетні – з іншого. Це зумовлює необхідність до створення нових спеціалізованих кластерів з надання організаційно-фінансової підтримки виробникам оборонної промисловості.

Література:

1. Деякі питання забезпечення розвитку інновацій та технологій для потреб оборони : Постанова КМУ № 262 від 8.03.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/262-2024-%D0%BF#Text>.
2. Створення військового сектору в економіці України. Укрінформ. <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3832259-stvorennna-vijskovogo-sektoru-v-ekonomici-ukraini-comu-var-to-investuvati.html>.
3. Верховна Рада України прийняла держбюджет на 2025 рік: оборону країни буде забезпечено. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/verkhovna-rada-ukrainy-priyniala-derzhbiudzheth-na-2025-rik-oboronu-krainy-bude-zabezpecheno>.
4. Кластер підтримки Defense Tech розробок в Україні URL: <https://brave1.gov.ua>.
5. Defense-tech кластеру Brave1 – рік. Головні досягнення проєкту. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/defense-tech-klasteru-brave1-rik-holovni-dosiahnennia-proektu>.

УДК 338.1

Юрій Скляр – здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Світлана Запорожець

Черкаський державний технологічний університет

НАПРЯМИ ОЦІНКИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

Інвестиційна привабливість підприємств виступає ключовим чинником економічного розвитку, особливо в умовах сучасних макроекономічних викликів, з якими стикається Україна. Збройна агресія, нестабільність валютного ринку та високий рівень інфляції значно ускладнюють функціонування

підприємств і створюють перепони для залучення інвестицій. У цьому контексті ефективна оцінка інвестиційної привабливості підприємств набуває стратегічного значення.

Наукові дослідження підтверджують, що саме системний підхід до аналізу інвестиційної привабливості дозволяє визначити основні ризики та потенційні можливості для зростання підприємств. Наприклад, Жук В.М. у своїй роботі наголошує, що інвестиційна привабливість є інтегральним показником фінансової стійкості, рентабельності та адаптивності підприємства до змін зовнішнього середовища [1]. Белова О.В. акцентує увагу на необхідності використання якісних та кількісних методів аналізу, що дозволяють врахувати не лише фінансові показники, але й вплив макроекономічних факторів [2].

Згідно з даними Міжнародного валютного фонду (IMF), економіка України продемонструвала значну стійкість навіть в умовах війни, але перспективи її відновлення залежать від здатності підприємств залучати зовнішні інвестиції [4]. У цьому контексті фінансовий аналіз є одним із найважливіших інструментів, який дозволяє оцінити такі показники, як ліквідність, платоспроможність та рентабельність. Наприклад, стабільна динаміка ліквідності окремих українських підприємств свідчить про їхню спроможність забезпечувати короткострокові фінансові зобов'язання, однак зниження рентабельності активів на фоні кризового середовища є викликом для забезпечення довгострокової стійкості.

Особливу увагу слід приділити зовнішнім ризикам, які впливають на інвестиційний клімат. Серед ключових ризиків дослідники виокремлюють валютну нестабільність, що суттєво ускладнює планування витрат і доходів, а також зміну регуляторного середовища, яка може обмежити доступ до ресурсів [3]. SWOT-аналіз є ефективним інструментом для оцінки цих факторів. Він дозволяє визначити сильні сторони підприємства (наприклад, конкурентоспроможну продукцію чи високу якість послуг), а також виявити слабкі місця (такі як низький рівень технологічного забезпечення чи недостатня диверсифікація продукції) [2].

У сучасних умовах інвестиційна привабливість українських підприємств має розглядатися в рамках їхньої здатності до інновацій. Як зазначає Савчук О.Л., впровадження технологічних інновацій є не лише фактором підвищення конкурентоспроможності, а й важливим інструментом зниження операційних ризиків [3]. Розвиток екологічного та технологічного секторів є перспективним напрямом для залучення міжнародного капіталу.

Таким чином, оцінка інвестиційної привабливості є багатограним процесом, що включає аналіз фінансових, операційних і ринкових факторів. Вона дозволяє не лише визначити сильні та слабкі сторони підприємства, але й розробити стратегії для залучення інвестицій, зниження ризиків та забезпечення сталого розвитку навіть у складних економічних умовах.

Література:

1. Жук В. М. Фінансовий аналіз підприємства: сучасні підходи та методики. – Київ: Ліра-К, 2021.

2. Белова О. В. Інвестиційна привабливість підприємств: монографія. – Харків: Інжек, 2020.
3. Савчук О. Л. Управління фінансовими ризиками. – Львів: Аверс, 2022.
4. International Monetary Fund. Economic Outlook 2023. – Washington: IMF, 2023.

УДК 658.1:005.32

Софія Сміх – здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Ольга Кушнір – здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Марія Рубаха

Львівський національний університет імені Івана Франка

ФІНАНСОВІ РІШЕННЯ У БІЗНЕСІ: ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ РОБОТИ ПІДПРИЄМЦЯ

Актуальність теми психології фінансових рішень у бізнесі зумовлена зростанням складності сучасних ринків та збільшенням кількості факторів, що впливають на прийняття фінансових рішень. Окрім раціональних аспектів, рішення у сфері бізнесу часто залежать від психологічних чинників, таких як ризикова толерантність, емоційний стан керівників та їхні особисті упередження. Ці чинники можуть впливати на ефективність управління компаніями та зумовлюють потребу в поглибленому розумінні психологічних процесів, що стоять за ухваленням рішень у бізнесі.

Незважаючи на те, що існує багато досліджень у сфері економічної психології, в Україні тема психологічних аспектів фінансових рішень у бізнесі залишається малодослідженою. Наприклад, праці Миколи Бутка і дослідження, представлені в наукових журналах, таких як «Економічна психологія» та «Вісник економіки», підкреслюють важливість психологічного аналізу для розуміння процесів управління фінансами та ухвалення фінансових рішень [2][4]. Проте питання взаємодії між раціональними та ірраціональними аспектами рішень у бізнес-середовищі досі потребує подальшого дослідження.

У нашому дослідженні ми проаналізували кілька основних психологічних факторів, які впливають на фінансові рішення у бізнесі. Серед цих факторів особливу роль відіграють емоційний стан, когнітивні упередження, особистісні риси керівників, а також рівень толерантності до ризику. Кожен із цих аспектів по-різному впливає на прийняття рішень, особливо в умовах невизначеності чи кризових ситуацій, що часто трапляються у бізнес-середовищі.

Емоційний стан і його вплив на прийняття рішень

Емоційний стан керівників значно впливає на їхню здатність оцінювати ситуацію і приймати фінансові рішення. Дослідження, зокрема, вказують, що

страх втрат, надмірний оптимізм або, навпаки, песимізм можуть змінити об'єктивність аналізу ризиків та потенційної вигоди. Страх втрат призводить до того, що керівники можуть уникати навіть перспективних інвестицій, тоді як надмірний оптимізм може стимулювати їх брати на себе зайві ризики. Наприклад, під час економічної кризи керівники часто ухвалюють обережніші рішення через страх втрат, уникаючи ризикових інвестицій, навіть коли такі інвестиції мають великий потенціал для прибутку. [2, ст. 72–74, 88–89]

Крім того, рівень емоційного стресу впливає на здатність керівника об'єктивно оцінювати фінансові можливості. У стресових ситуаціях мозок схильний до «швидких» рішень, що часто не є оптимальними з економічної точки зору. Це може спричиняти як консервативні підходи, так і необґрунтовані ризики, які знижують ефективність управлінських рішень. [4, ст. 45–47]

Когнітивні упередження

Когнітивні упередження – це автоматизовані патерни мислення, які впливають на сприйняття інформації та прийняття рішень. Найпоширенішим у фінансовій сфері є упередження підтвердження, коли керівники схильні шукати та сприймати лише ту інформацію, яка відповідає їхнім початковим переконанням, ігноруючи чи знецінюючи суперечливі дані. Наприклад, коли керівник впевнений у вигідності інвестицій у певний проєкт, він може ігнорувати можливі ризики, що викликає упередження у його підході до ризик-менеджменту. Це підтверджують дослідження з економічної психології, які свідчать, що 70% управлінців схильні ігнорувати негативні сигнали ринку в періоди впевненості у своїх прогнозах.

Іншим прикладом є «ефект якоря», коли керівники базують свої рішення на першій отриманій інформації, навіть якщо вона не є релевантною чи оновленою. Такий підхід може впливати на фінансові прогнози і стратегічні рішення компанії, оскільки початкова інформація формує певне сприйняття ризиків, яке важко змінити, навіть якщо з'являються нові обставини. Подібні когнітивні упередження часто призводять до стратегічних помилок у фінансовому плануванні. [5, ст. 40–42]

Ризикова толерантність

Толерантність до ризику є важливою психологічною характеристикою, яка визначає ступінь готовності керівників йти на ризики у фінансових рішеннях. Дослідження показують, що рівень ризикової толерантності залежить від віку, досвіду, психологічних характеристик і навіть гендеру керівників. Наприклад, молоді керівники більш схильні до ризикових рішень, ніж старші, які частіше вибирають обережні підходи. Це пояснюється як відмінностями в накопиченому досвіді, так і ставленням до ризиків, яке формується з віком. [1, ст. 57–60]

Серед представників малого бізнесу ризикова толерантність часто знижена через обмежені фінансові ресурси, тому вони уникають великих інвестиційних проєктів. Це підтверджує «ефект втрати», який проявляється в тому, що керівники часто сприймають втрати болісніше, ніж можливі прибутки. У результаті компанії втрачають потенційні можливості для зростання,

орієнтуючись на мінімізацію втрат, що може призвести до менш динамічного розвитку. [3, ст. 35–38]

Особистісні риси та поведінкові особливості

Фінансові рішення також залежать від особистісних рис керівників, таких як схильність до аналізу, рішучість, самооцінка та здатність до адаптації. Дослідження показують, що керівники з високою самооцінкою частіше ухвалюють ризикові рішення, вважаючи свої прогнози правильними, навіть якщо аналітичні дані свідчать про зворотне. Такі керівники можуть ігнорувати ризики, вірячи у свої здатності подолати будь-які труднощі. [5, ст. 98–101]

Також варто відзначити вплив групового мислення, коли рішення приймаються під тиском колективної думки, що часто призводить до помилкових рішень. Групове мислення знижує рівень критичного осмислення ситуації, оскільки керівники можуть не висловлювати свої застереження для збереження «командного духу». Це явище поширене серед компаній, які мають ієрархічну структуру, де підлеглі можуть уникати критики рішень керівників, навіть коли є об'єктивні ризики.

На основі проведеного дослідження можна зробити висновок, що психологічні фактори відіграють ключову роль у процесі ухвалення фінансових рішень у бізнесі. Емоційний стан, когнітивні упередження, ризикова толерантність та особистісні риси керівників значно впливають на якість управлінських рішень, інколи навіть більше, ніж економічні фактори. У кризових ситуаціях або в умовах нестабільності психологічні чинники можуть суттєво підвищувати ризик ухвалення необґрунтованих або надмірно обережних рішень.

Для покращення процесу ухвалення фінансових рішень у бізнесі рекомендується:

1. Здійснювати психологічну підготовку керівників, зокрема тренінги з управління емоціями та розвиток навичок критичного мислення.
2. Застосовувати аналіз упереджень та «ефектів якоря» при прийнятті рішень, що допоможе керівникам уникнути необ'єктивних висновків.
3. Інвестувати у розробку політик управління ризиками, які враховують психологічні особливості та допомагають знизити ймовірність емоційного впливу на важливі фінансові рішення.

Література:

1. Методичні рекомендації до виконання курсової роботи з освітніх компонент: «Обґрунтування підприємницьких рішень та оцінювання ризиків» // *eVNUIR*

URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/22344>

2. Бутко М. П., Неживенко А. П., Пепа Т. В. Економічна психологія навч. посіб. // Чернігівський національний технологічний університет // Київ 2016. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Butko_Mykola/Ekonomichna_psykholohiia.pdf

3. Карпишин Н.І., Табака С.А. Психологія прийняття фінансових рішень громадянами // Актуальні проблеми та перспективи розвитку національного

<http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/32818>

4. Кривий В.І. Сутність та основні теоретичні блоки поведінкових фінансів // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету 2015 URL: <http://vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2017/23-1-2017/5.pdf>

5. Євчук Л.А. Поведінкові фактори впливу фінансового сектора на розвиток економіки країни // Чорноморський національний університет імені Петра Могили // Миколаїв 2017 URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/390737>

УДК 658.14/.15:005.931.1

Катерина Токовенко – здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – д-р. наук з держ. упр., проф. Ірина Гончаренко

Черкаський державний технологічний університет

ФІНАНСОВА СТРАТЕГІЯ ПІДПРИЄМСТВА У КОНТЕКСТІ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ

Процес розробки стратегії антикризового управління базується на ретельному вивченні усіх можливих напрямів розвитку та діяльності та містить вибір загального напрямку, ринків, обслуговування потреб, методів конкуренції, залучення всіх видів ресурсів та визначення моделі ведення бізнесу, яка покликана посилити положення підприємств аграрної сфери на ринку та забезпечити координацію зусиль щодо нарощення ринкової вартості аграрного бізнесу. Важливе місце в системі стратегічного та антикризового управління належить фінансовим ресурсам та ризикам їх використання, що забезпечують реалізацію управлінських рішень у сфері ризик-менеджменту, дозволяють мінімізувати ризики фінансового забезпечення реалізації стратегічних завдань.

У спеціальній науковій літературі наведено широке коло визначень поняття «стратегічне управління», які об'єднують притаманні йому риси: спрямованість на довгострокову перспективу, реагування на зміну в оточенні шляхом проведення перетворень на підприємстві, перевага значущості використання фінансового потенціалу та нематеріальних активів, орієнтація на споживача тощо. Узагальнення існуючих підходів до трактування поняття «стратегічне управління» вказує на відсутність у них створення потенціалу підприємства як об'єктивно обумовленої системи, до якої входить управлінський та виробничий потенціал, необхідний для досягнення поставлених цілей. Отже, стратегічне управління – це процес, який містить не тільки стратегічне планування (вибір стратегічних цілей, розробка стратегії розвитку, її реалізація), а й

цілеспрямоване, взаємоузгоджене і своєчасне формування виробничого та управлінського потенціалу, що у комплексі забезпечує ефективну діяльність підприємства в майбутньому. Ресурсне забезпечення ринкової вартості підприємства за критерієм часу відбувається у двох періодах: короткостроковому і довгостроковому. При цьому фінансові ресурси генерують різні за кількісними і якісними характеристиками обсяги вартості. У короткостроковому періоді джерелом нарощення ринкової вартості є здатність підприємства повністю використовувати ефективні комбінації сформованого обсягу активів, а також наявність оптимальної структури джерел їх фінансування [4].

У довгостроковому періоді джерелом нарощення ринкової вартості є здатність підприємства акумулювати потенційні ресурси та оптимально використовувати їх комбінації. Для цього серед усієї сукупності ресурсів підприємства виокремлено категорію стратегічних ресурсів, що мають найбільший вплив у процесі розробки стратегій антикризового управління, а також на формування стійких конкурентних переваг. Елементи ресурсів або їх комбінацій, що є основою формування організаційних знань, досвіду і навиків як джерела компетенцій і динамічних можливостей підприємства, а також мають потенціал генерування грошових потоків, є його стратегічними ресурсами. З огляду на це визначення «фінансові ресурси аграрного підприємства» необхідно також віднести до стратегічних ресурсів, які в процесі реалізації фінансового потенціалу формують ринкову вартість підприємств аграрного виробництва. Процес стратегічного управління базується на оцінці дієвості механізмів управління фінансовими ризиками, впливу ресурсного забезпечення, у тому числі і фінансового забезпечення на формування ринкової вартості [2].

При антикризовому управлінні незалежно від того, чи на підприємстві реалізують попереджувальні або реактивні антикризові заходи, воно продовжує свою основну діяльність, з метою якої створене, тому всі негативні чинники, що впливають на нього, можна поділити на дві групи: – ризики і загрози поточної діяльності підприємства; – ризики і загрози процесу антикризового управління. Поточну діяльність підприємства можна розглядати як сукупність виробничо-господарської та фінансової діяльності, що не має капітального та довгострокового характеру і в умовах кризи повинна насамперед забезпечити максимальне збереження його потенціалу. Поточна діяльність підприємства в умовах кризи пов'язана з окремими видами ризиків і загроз, що характерні для підприємницької діяльності. Діагностика кризових явищ починається із визначення причин цих явищ, які можуть мати зовнішній та внутрішній характер [1].

До зовнішніх причин відносяться: економічна та політична ситуація в державі, зміна впливу конкурентних сил. До внутрішніх належать: неефективна інвестиційно-інноваційна політика, неефективний менеджмент, неефективна маркетингова та фінансова стратегія, помилки в управлінні фінансовою діяльністю, а також причини, пов'язані з операційною діяльністю підприємства. При цьому важливим є ефективне використання інструментарію щодо

попередження і виявлення симптомів настання кризи.

Концептуально механізм антикризового фінансового управління визначається чіткою структурою і набором складових елементів з чітким поліцентричним фокусом і розподілом повноважень кожного його інституціонального рівня. Рівень формування макроекономічних передумов антикризового фінансового управління формує каркас ефективної і швидкої адаптації галузі до фінансових криз, що мають зовнішній характер походження. Набір складових внутрішньої дії визначає потенційну спроможність фінансового механізму здійснювати захист і реалізовувати потенціал антикризового управління на рівні окремих підприємств аграрного виробництва.

Генеральною метою антикризового фінансового управління підприємствами аграрної сфери є стабілізація їх розвитку, підвищення ступеня адаптованості до внутрішніх і зовнішніх загроз, нарощування потенціалу мінімізації втрат і нівелювання негативних наслідків кризових явищ в довгостроковій перспективі з одночасним вирішенням проблеми продовольчої безпеки шляхом реалізації потенціалу антикризового управління галузі. Система антикризового фінансового управління аграрних підприємств має носити комплексний характер і забезпечувати ефективне вирішення багатоаспектних фінансово-економічних проблем.

Література:

1. Гришова І.Ю. Оцінювання чинників формування фінансового потенціалу аграрного виробництва/ І. Ю. Гришова, О. В. Митяй, В. В. Кужель// Актуальні проблеми економіки. – 2020. – № 10(172). – С. 169-172.

2. Шабатура Т.С. Розробка заходів управління ризиками фінансової безпеки підприємства. / І. Ю. Гришова, Т. С. Шабатура // Вісник Сумського національного аграрного університету: науково-методичний журнал. Серія: фінанси і кредит. – №2 (33). – 2022. – С. 15-21.

3. Хома І. Б. Формування аналітичного інструментарію діагностики рівня фінансово-кредитної захищеності промислового підприємства: монографія / І. Б. Хома. – Розділ 3.16 –С. 149-157 // Аспекти соціально-економічного розвитку транзитивної економіки. – Частина 2. Під ред. д. е. н., проф. О. О. Непочатенко. – Умань: Видавець «Сочінський», 2021. – 278 с.

УДК 336.563:658.114:338.124.4] (477)

Софія Хомляк – здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Марія Рубаха

Львівський національний університет імені Івана Франка

ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВОЇ ПІДТРИМКИ РОЗВИТКУ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ УКРАЇНИ В УМОВАХ СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНИХ ПОТЯСІНЬ

Підприємства малого та середнього бізнесу завжди відігравали ключову роль у економічному зростанні, оскільки їх діяльність забезпечує основу для соціально-економічного розвитку країни. Вони забезпечують створення нових робочих місць, зниження соціальної напруженості, розвиток конкуренції, а також підвищення інвестиційної та інноваційної привабливості держави. Також саме малий та середній бізнес сприяють формуванню та розвитку середнього класу, визначають темпи економічного розвитку, а також структуру валового внутрішнього продукту (ВВП).

Водночас, під час кризових ситуацій будь-якого характеру саме ці суб'єкти першими зазнають негативного впливу. Усвідомлюючи важливість малого і середнього бізнесу, зокрема фізичних осіб-підприємців (ФОПів), уряди різних країн використовують найрізноманітніші механізми їх підтримки. Особливо критичною для них є державна фінансова допомога під час виникнення форс-мажорних ситуацій, таких як війна чи пандемія. Важливо зазначити, що для власників малих і середніх підприємств стабільність правових умов ведення бізнесу є надзвичайно важливою в будь-яких обставинах, тому питання поєднання державних заходів обмеження та підтримки бізнесу є особливо актуальними сьогодні.

Згідно з даними Центру економічного відновлення, до початку повномасштабної війни з Росією малий та середній бізнес був найбільшим роботодавцем в Україні. Близько 75% усіх працівників країни, або 4,8 мільйона осіб, працювали на підприємствах малого та середнього бізнесу[1].

Основними видами державної фінансової підтримки для розвитку малого та середнього бізнесу в Україні в умовах соціально-економічних потрясінь є:

- часткова компенсація процентних ставок за кредитами, що надаються для реалізації проектів малих та середніх бізнесів;
- часткова компенсація орендної плати, плати за факторинг і плати за гарантії користування;
- надання гарантій та поручительств за кредитами суб'єктам малого та середнього бізнесу;
- кредити, включно з мікропозиками, для започаткування та ведення власної справи;

- кредити на закупівлю та впровадження нових технологій;
- компенсація витрат на розвиток малих та середніх бізнесів у

співпраці з великими підприємствами;

- фінансова підтримка проєктів з енергозбереження та охорони довкілля;
- інші види фінансової підтримки, дозволені законодавством.

У контексті економічних викликів, глобальних загроз та потреби в посиленні конкурентоспроможності країни, державні програми підтримки бізнесу відіграють важливу роль у стимулюванні економічного зростання та розвитку. До основних фінансових інструментів, які використовує уряд для підтримки бізнесу можна віднести наступні програми: Програма «Доступні кредити 5-7-9%» та Програма «Фінансовий лізинг 5-7-9%» (націлені на забезпечення більш ефективного використання державних ресурсів, що у свою чергу сприяють підтримці підприємств на сьогодні з врахуванням складності макроекономічної та безпекової ситуації в Україні), Програма з кредитування ММСП України за пріоритетними напрямками, Програма з підтримки фінансування інвестиційних проєктів МСП за пріоритетними напрямками, Програма грантової підтримки проєктів подвійного призначення, Компенсація за працевлаштування внутрішньо переміщених осіб, Грант на створення або розвиток власного бізнесу, Програма Інноваційних ваучерів [2].

Водночас важливо пам'ятати, що державна політика має не тільки стимулювати бізнес, але й включати механізми контролю, щоб уникнути таких негативних наслідків, як монополізація ринків чи екологічні проблеми. Також слід зважати на різноманітність підприємств і їхні потреби, розробляючи політику, яка враховує унікальні особливості різних галузей та регіонів.

Одночасно з цим, фінансування програм підтримки та розвитку малого та середнього бізнесу, створює додатковий фінансовий тягар для місцевих бюджетів та, як наслідок, для локальних виробників, на податки яких і здійснюються протекційні заходи. Це може призвести до значного браку ресурсів для забезпечення економічного розвитку територіальних громад, заміни високотехнологічного виробництва на низькотехнологічне, а також до підвищення собівартості продукції через відсутність програм співпраці між промисловістю та науково-технічними установами на місцевому рівні.

Ця проблематика спонукає до пошуку додаткових ефективних інструментів підтримки українських представників малого та середнього бізнесу, одним із яких є співпраця з країнами ЄС у цій сфері. Серед таких інструментів – програма підтримки збереження робочих місць (фонд Support to mitigate Unemployment Risks in an Emergency), що передбачає програми підтримки зайнятості в кризовий період, включаючи субсидії роботодавцям для часткової оплати праці працівників (у 2020 році програмою було охоплено близько 31 мільйона осіб і 2,5 мільйона підприємств)[3]; а також ваучерні програми, спрямовані на підтримку співпраці між українськими підприємствами та бізнесом країн ЄС. Такі ініціативи сприяють як короткостроковому партнерству для закупівлі товарів і послуг, так і довготривалому співробітництву, інтегруючи українські компанії в міжнародні мережі співпраці та ланцюги створення вартості. Це

досягається через реалізацію спільних проєктів у сферах досліджень, розробок, інновацій та цифровізації.

Отже, умови фінансової та безпекової кризи в Україні посилюють необхідність цільової підтримки малого та середнього бізнесу як важливого елемента економічної стабільності. Основні напрямки фінансової підтримки мають включати часткову компенсацію кредитних ставок, гарантії за кредитами та субсидії для зменшення витрат на ведення бізнесу. Зокрема, важливо забезпечити ефективний механізм контролю та прозорість у розподілі ресурсів, щоб уникнути надмірної концентрації коштів у великих компаніях та стимулювати рівномірний розвиток регіонів. Важливо також впроваджувати інструменти підтримки інновацій та екологічно орієнтованих проєктів для забезпечення довготривалого зростання підприємств. Успішне впровадження таких заходів сприятиме збереженню робочих місць, покращенню фінансової стійкості та прискоренню економічного відновлення країни.

Література:

1. Журнал «Публічне управління і адміністрування в Україні», Випуск 33, 2023, ІНСТРУМЕНТИ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ РОЗВИТКУ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ, Карпенко Л.М., Іжа М.М., Гороховський М.В., С.68 URL: <https://pag-journal.iei.od.ua/archives/2023/33-2023/12.pdf>

2. Алексеєва, К. (2024). ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА БІЗНЕСУ В ПЕРІОД КРИЗ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ЗАГРОЗ. *Наукові перспективи (Naukovi perspektivi)*, (3 (45)), С.84-85 URL: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-3\(45\)-80-90](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-3(45)-80-90)

3. Корнеєв Р. В. Стратегічні орієнтири державної підтримки малого та середнього бізнесу в умовах воєнного стану / Р. В. Корнеєв, Н. І. Шевченко // Публічне управління та митне адміністрування, № 1 (40), 2024. С. 39-41. URL: <http://212.1.86.13/jspui/bitstream/123456789/6698/1/8.pdf>

УДК 334.012.6

Анна Шаран – здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Богдана Вишивана

Львівський національний університет імені Івана Франка

ФІНАНСОВІ ПРОГРАМИ ПІДТРИМКИ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Підприємницький сектор в Україні переживає складний, але дуже важливий етап трансформації, адаптуючись до змін, спричинених військовими діями, економічними труднощами та невизначеністю на ринку. Водночас ці виклики також створюють нові можливості, які український бізнес активно освоює.

Повномасштабна війна суттєво вплинула на ведення бізнесу в Україні. Багато підприємств зіштовхнулися з проблемами фізичного знищення або втрати активів через бойові дії. Крім того, проблеми з логістикою, дефіцит робочої сили через мобілізацію та вимушене переміщення працівників створюють додатковий тиск. В цих умовах підприємства змушені шукати нові шляхи для продовження роботи та адаптуватися до нових реалій, наприклад, через релокацію виробничих потужностей на захід України чи за кордон.

Малий та середній бізнес (МСБ) є важливим сектором економіки України, оскільки формує значну частину робочих місць, сприяє економічному зростанню, стимулює інновації та забезпечує місцеві громади товарами і послугами. Внесок малого підприємництва у розвиток української економіки є беззаперечним, адже впродовж 2010–2022 років їхня частка у загальній кількості суб'єктів господарювання коливалася на рівні 94–95%. До того ж на малі підприємства у довоєнний час припадало 73% зайнятості в країні та 63% валових продажів. До початку війни майже дві третини українських малих підприємств були розташовані в регіонах, які зазнавали або досі зазнають активних наземних бойових дій. Кількість осіб, зайнятих у сфері малого підприємництва була майже удвічі більшою, а обсяги продажів в їхніх межах були майже втричі вищими у порівнянні з іншими регіонами країни [2, с. 12].

У нинішніх умовах малі підприємства потребують фінансових ресурсів для реалізації проєктів з відновлення та розвитку бізнесу. Як впливає з результатів досліджень, проведених Асоціацією експертів зі сталого розвитку у другій половині 2022 року, для відновлення українського малого бізнесу на той час потрібно було близько шести млрд євро [4].

Війна прискорила цифровізацію та розвиток інновацій в Україні: компанії переводять послуги в онлайн, впроваджують автоматизацію, а ІТ-сектор і технологічні стартапи створюють робочі місця і зміцнюють технологічний імідж країни. Втрата традиційних ринків збуту стимулює український бізнес орієнтуватися на ЄС, США та Азію з урядовою підтримкою через спрощення експортних процедур та митні пільги. Державна допомога й міжнародні партнери підтримують бізнес, сприяючи економічній стабільності України під час війни.

Одним із ключових інструментів є державні кредитні програми, спрямовані на підтримку малого та середнього бізнесу, серед яких програма «Доступні кредити 5-7-9%» – запроваджена в Україні для підтримки малого та середнього бізнесу, а також стимулювання підприємницької діяльності. Започаткована у 2020 році, програма значно активізувалася під час війни, щоб допомогти підприємцям зберегти робочі місця, підтримати виробництво та розширити можливості бізнесу в умовах економічної нестабільності [1]. Крім того, Кабінет Міністрів розробляє додаткові механізми субсидій та безвідсоткових позик, щоб підтримати підприємства, які постраждали від військових дій.

Європейський Союз, Агентство США з міжнародного розвитку (USAID), Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР), Міжнародний валютний

фонд (МВФ), а також уряди окремих країн активно надають гранти, кредити та технічну підтримку українському бізнесу під час війни

(табл.1).

Таблиця 1

Фінансові програми підтримки українського бізнесу під час війни

Орган, що здійснює фінансування/назва програми	Напрямок фінансування
Агентство США з міжнародного розвитку (USAID)	“Програма економічної стійкості”, фінансова допомога українським малим і середнім підприємствам, зокрема тим, що постраждали від війни. Підтримка робочих місць, розширення можливостей для експорту та розвиток нових напрямів
Програма ініціатива Союзу EU4Business, Європейського Союзу	Підвищення конкурентоспроможності українських підприємств. Розвиток цифровізації, оновлення виробничих потужностей, освоєння нових ринків
Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР)	Програма кредитування та консалтингова допомога. Підтримка інноваційного розвитку, інвестиції в інфраструктуру та зниження впливу війни на бізнес.
Європейський Союз (ЄС) та Європейський інвестиційний банк (ЄІБ)	Відновлення та розширення виробничих потужностей підприємств, що підтримують українську економіку та створюють нові робочі місця.
Спільні програми з урядами інших країн та донорськими організаціями	Гранти і фінансова допомога підприємствам у сферах енергетики, агропромисловості та IT
Міжнародний валютний фонд (МВФ), Світовий банк	Стабілізація економіки та підтримка критично важливих секторів, зокрема малого бізнесу. Грантові програми для українських підприємців у сфері інновацій, зеленої енергетики та будівництва інфраструктури
Уряд Канади	Грантова та кредитна підтримка для українських підприємців, зокрема для жінок і представників малого бізнесу.
Програми підтримки від урядів Швеції, Німеччини та Японії	Підтримка малого бізнесу, модернізація виробничих процесів, зелена енергетика, навчальні проекти для підприємців

*Складено автором на основі [3]

Перелічені програми підтримують підприємства у відновленні діяльності, розширенні та підвищенні конкурентоспроможності, зокрема через міжнародні гранти, що забезпечують фінансування, доступ до навчання, консалтингу й вихід на нові ринки. Україна також запровадила податкові послаблення для зменшення тиску на бізнес і підтримує релокацію підприємств до безпечних регіонів. Спрощення умов експорту допомагає вітчизняним компаніям виходити на нові ринки. Державні й міжнародні програми для технологічних бізнесів стимулюють диджиталізацію, сприяючи адаптації бізнесу та стабільності навіть під час війни.

Література:

1. Державна програма підтримки бізнесу «Доступні кредити 5-7-9%»: у пошуках оптимального дизайну. Укрінформ [електронний ресурс]. URL:

<https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3836803-derzavna-programa-pidtrimki-biznesu-dostupni-krediti-579-u-posukah-optimalnogo-dizajnu.html> (Дата звернення 15.10.2024).

2. Експрес-оцінка впливу війни на мікро-, малі та середні підприємства в Україні. Аналітичний звіт. Київ: Програма розвитку ООН в Україні. 2022. 77 с. [електронний ресурс]. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/publications/ekspres-otsinka-vplyvu-viynu-na-mikro-mali-ta-seredni-pidpryyemstva-v-ukrayini> (Дата звернення 15.10.2024).

3. Економічний розвиток. Ukraine. USAID. URL: <https://www.usaid.gov/uk/ukraine/economic-growth> (Дата звернення 25.10.2024).

4. Соколенко А. Для відновлення українського малого та середнього бізнесу потрібно € 6 млрд. Forbes Ukraine [електронний ресурс]. URL: <https://forbes.ua/company/cherez-viynu-dlya-vidnovlennya-ukrainskogo-malogo-ta-serednogo-biznesu-potribno-6-mlrd-doslidzhennya-01092022-8060> (Дата звернення 15.10.2024).

УДК 336.2

Богдан Яновський – здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Світлана Запорожець

Черкаський державний технологічний університет

ДЕРЖАВНО-БАНКІВСЬКА ФІНАНСОВА ПІДТРИМКА СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМСТВА

З початком повномасштабного вторгнення росії мале підприємництво, поряд з іншими категоріями функціонуючих в Україні економічних агентів, зазнало значних втрат, що призвело до формування всеохоплюючих кризових економічних наслідків. Суттєва кількість суб'єктів малого підприємництва вимушені були припинити чи призупинити свою діяльність та здійснити релокацію. Це, своєю чергою, призвело до зменшення обсягів виробництва та підприємницького прибутку; скорочення обсягів робочих місць (нестачі кваліфікованого персоналу), відсутності доступу до необхідних ресурсів та проблем з логістикою. Все це обумовлює потребу в наданні ефективної повноцінної фінансової підтримки суб'єктам господарювання.

Дослідження ролі банків у фінансуванні потреб економічних агентів малого підприємства здійснюється багатьма вітчизняними науковцями та практиками-експертами. Так, К. Оксенюк [1] аналізує способи фінансування суб'єктів малого підприємства, зокрема банківського, обґрунтовує переваги та недоліки розглянутих) видів надання фінансової підтримки, обґрунтовує важливість застосування запозичених джерел задля сприяння розвитку підприємницької

діяльності. Ю. Шопська[2] у своєму науковому доробку досліджує теоретичні основи забезпечення фінансової безпеки малого підприємництва, здійснює аналіз поточних загроз та викликів, обґрунтовує напрями подолання окреслених проблем за участі державно-банківської підтримки з прогнозом перспектив до 2030 року.

Варто зауважити, що банківську підтримку підприємств, в тому числі суб'єктів малого підприємництва, доцільним вважаємо поділити на дві окремі групи: організаційну та фінансову. Крім того, практичний досвід взаємодії банків з економічними агентами свідчить про нерозривний поточний формат надання фінансової підтримки поряд з організаційною. Так, під організаційною підтримкою з боку банків розуміємо здійснення розрахунково-касового обслуговування, застосування програм лояльності, надання консультаційної допомоги та реалізацію банком технологічного базису на користь клієнта щодо реалізації інноваційних цифрових рішень та автоматизованих систем обслуговування. До фінансової банківської підтримки підприємств відносимо кредитно-депозитну діяльність та надання гарантій здійснення платежів. В контексті досліджуваної проблематики найбільш значущою, з точки зору надання фінансової підтримки, особливо в умовах суттєвих геополітичних викликів, об'єктивно виступає кредитна фінансова підтримка.

Також важливим є те, що наразі банківська фінансова підтримка є синергетично підкріпленою та посиленою з боку держави, що сприяє нарощенню обсягів фінансових ресурсів, спрямованих на задоволення підприємницьких потреб. Наразі банки активізують свою діяльність з надання підтримки у вигляді супроводження пільгових кредитів, реалізації інвестиційних програм, перерозподілу грантових ресурсів та поширення фінансової грамотності. Більшість посеред зазначених видів взаємодії передбачають безпосередню участь у фінансуванні державних коштів. Так, доволі активним залишається масштабування програми «Доступний фінансовий лізинг 5-7-9%», що надає змогу підприємствам придбати необхідне обладнання для подальшого розвитку шляхом зменшення відсоткової ставки. Також банки активно виступають уповноваженими установами при реалізації інших програм пільгових кредитів, грантових програм за підтримки міжнародних організацій (USAID, EU4Business, IFC, ЄБРР) та інвестиційних програм.

Державна підтримка малого підприємництва є надзвичайно важливим фактором для зростання потенціалу бізнесу. Державні гранти активно використовуються для забезпечення потреб малого підприємства. Так, грантова програма «Власна справа» від Міністерства економіки України може надати до 250 тис. грн. Грант «Створюй» від Європейського Союзу виділяє до 15000 євро на придбання приміщень та необхідне обладнання. Інноваційний проєкт «eРобота» надає гранти для розвитку переробного підприємства, реалізацію стартапів у сфері ІТ, створення нових робочих місць. Також важливою є підтримка організації MercyCorps, спрямована на фінансування екологічного бізнесу, розмір коштів сягає до 20000 доларів США[3]. Особливої уваги в контексті надання фінансової підтримки заслуговують інноваційні проєкти, на реалізацію

яких створюються та діють окремі кредитні програми та грантові пропозиції [4].

Отже, роль банків у фінансовій підтримці суб'єктів малого підприємства є надважливою, але й неповноцінною без поєднання зусиль з державними організаційно-фінансовими інструментами. Саме формат державно-банківської підтримки є спроможним до сприяння ефективному розвитку національної економіки шляхом підтримки економічних агентів в умовах сучасних викликів та загроз.

Література:

1. Оксенюк К.І. Фінансове забезпечення розвитку малого підприємництва в Україні. Молодий вчений. 2017. № 7 (47). С. 440-443. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/molv_2017_7_100.pdf.
2. Шопська Ю.К. Інструменти зміцнення фінансової безпеки сектора малого підприємництва. Дисертація. 2024. С. 209-213. URL: https://lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2024/06/diss_Shopska.pdf#page=209.
3. Топ-5 грантів для малого бізнесу. 2024. URL: <https://www.grantsense.com.ua/blogs/top-5-grantiv-dlya-malogo-biznesu-2024>.
4. Кльоба Л.Г., Добош Н.М., Сорока О.П. Впровадження фінансових технологій – стратегічний напрям розвитку банків. Ефективна економіка. 2020. № 12. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/12_2020/130.pdf.

СЕКЦІЯ 5. Фінансові ринки, фінансові посередники

УДК 336.76

Олексій Асанов – здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.т.н., доц. Наталія Штефан

Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

ВЗАЄМОДІЯ ФІНАНСОВИХ РИНКІВ ТА ПОСЕРЕДНИКІВ, ЇХ ВПЛИВ НА СТАБІЛЬНІСТЬ ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ

Фінансові ринки та фінансові посередники є ключовими елементами сучасної економічної системи, що забезпечують ефективний розподіл ресурсів, стабільність грошового обігу та сприяючи економічному зростанню. У сучасному світі глобалізація та технологічний розвиток швидко змінюють традиційні фінансові механізми, роль фінансових ринків та посередників стає все більш важливою.

Фінансові посередники – це «архітектори», які будують міст між тими, хто має гроші, і тими, хто їх потребує. До них належать банки, страхові компанії, пенсійні фонди, інвестиційні фонди та інші фінансові установи. Вони відіграють важливу роль в економічній системі будь-якої країни. Вони забезпечують функцію зв'язку між тими, хто має надлишок коштів, і тими, хто їх потребує. Це дозволяє забезпечити ефективний розподіл фінансових ресурсів, що сприяє економічному зростанню, стабільності та розвитку.

У сучасній вітчизняній і зарубіжній літературі фінансові посередники, як правило, розглядаються як фінансові інститути. Фінансовий посередник - юридична особа, що на підставі ліцензії (дозволу) здійснює визначену законодавством комерційну (інвестиційні фонди та інвестиційні компанії), представницьку (довірчі товариства) або посередницьку (торговці цінними паперами, комерційні банки) діяльність стосовно обігу приватизаційних паперів, або філія цієї юридичної особи. [1].

У світовій практиці найчастіше фінансових посередників класифікують за характером проведення фінансових операцій, а саме: депозиторські установи, ощадні установи контактного типу, інвестиційні посередники[2].

Однією з основних функцій фінансових посередників є мобілізація капіталу. Вони накопичують заощадження приватних осіб та підприємств і трансформують їх у кредити чи інші інвестиційні продукти. Це дозволяє забезпечити необхідний фінансовий ресурс для бізнесу, інфраструктурних проектів та споживчих потреб. Банки, наприклад, приймають депозити від населення і надають кредити компаніям, які хочуть розширити своє виробництво. Фінансові посередники також забезпечують важливу функцію

зниження ризиків для інвесторів. Завдяки диверсифікації портфелів вони можуть зменшити ймовірність фінансових втрат. Наприклад, інвестиційні фонди формують портфелі з різноманітних активів, що дозволяють розподілити ризики між багатьма інвесторами. Крім того, страхові компанії допомагають розподілити ризики через страхування, захищаючи фізичних осіб і бізнеси від непередбачуваних збитків.

Фінансові посередники також забезпечують ліквідність фінансових ринків, що є критично важливим для нормального функціонування економіки. Вони створюють умови для швидкого і легкого обміну активів. Наприклад, банки надають можливість своїм клієнтам отримувати готівку на вимогу через депозитні рахунки, а фондові біржі забезпечують купівлю та продаж акцій і зобов'язань.

Фінансові посередники збирають та аналізують інформацію про ринок і кредитоспроможність позичальників, що допомагає їм приймати зважені рішення. Вони використовують різні методи оцінки ризиків, що дозволяє знизити ймовірність невиконання кредитів. Ця інформація також корисна для інвесторів, оскільки допомагає їм зрозуміти, в які активи варто інвестувати.

Переваги фінансових посередників в інвестиційній діяльності є:

- економія часу. Це основна перевага інвестицій через фінансових посередників. Якщо самостійні інвестиції потребують значних витрат часу, то вкладення грошей в банк або в пайові інвестиційні фонди складнощів не представляє;
- професійне управління (теоретично). Вашими інвестиціями займатимуться люди, які є професіоналами, навчалися цього, мають досвід подібної діяльності і т.п. Нажаль, це не гарантує, що ефективно розміщення Ваших коштів;
- зниження ризиків. При інвестиціях через фінансових посередників знижуються ризики втрати грошей через неправильний вибір об'єктів інвестування.

Недоліки фінансових посередників в інвестиційній діяльності:

- неможливий контроль над бізнесом. У разі інвестування через фінансових посередників, прямий контроль інвестора над бізнесом зникає. В більшості випадків Ви, навіть, не зможете достовірно і вчасно дізнаватися куди ж саме інвестовані Ваші кошти;
- частина прибутку йде посереднику. Посередник отримує відсоток від прибутків;
- мала ймовірність високої прибутковості. Так, як: частина доходу йде посереднику; диверсифікації, яка усереднює прибутковість; обмеження, накладені регуляторами з метою уникнення ризикованих (але найбільш прибуткових) операцій;
- ризиковість самого фінансового посередника. Необхідно бути впевненому у надійності фінансового посередника, якого Ви обираєте [3].

Банківська система є домінуючим фінансовим посередником в Україні. Історично банки завжди відігравали центральну роль у фінансовій системі,

забезпечуючи збір депозитів, надання кредитів, здійснення розрахунків. Кількість комерційних банків в Україні з 2008 по 2024 рр. постійно зменшується, наприклад: на 01.01.2008 р. складало 175 банків, а на 01.01.2024 р. вже 63. [4]. Зміна кількості банків з 2008 по 2024 рік свідчить про суттєву трансформацію банківського сектора України. Хоча це скорочення може обмежити конкуренцію та доступність банківських послуг, воно водночас підвищує стабільність та посилення довіри до фінансової системи країни.

Таким чином, в умовах швидких змін, пов'язаних з технологічним прогресом та глобалізацією, роль фінансових ринків і фінансових посередників стає ще більш важливою. Вони повинні адаптуватися до нових викликів, таких як цифровізація, зміна регуляторного середовища та конкуренція з фінансовими технологіями. Успішне функціонування фінансових ринків і посередників є запорукою економічної стабільності та сталого розвитку, що робить їх невід'ємною частиною сучасної економіки.

Фінансові ринки підтримують стабільність економічної системи. Інтервенції на валютному ринку дозволяють стабілізувати курс національної валюти, а операції з державними зобов'язаннями дають можливість регулювати обсяг боргових зобов'язань держави. Таким чином, фінансові ринки є інструментом макроекономічного регулювання та стабілізації економіки.

Зростаюча глобалізація фінансових ринків сприяє посиленню взаємозалежності економік різних країн, полегшуючи доступ до іноземних інвестицій.

Сучасні тенденції розвитку фінансових ринків, такі як цифровізація та інтеграція ESG-критеріїв, також сприяють збільшенню доступності ринків для нових учасників і підвищенню відповідальності компаній перед суспільством. Однак глобалізація фінансових ринків також підвищує ризики системної кризи, економічні потрясіння в одній країні можуть швидко вплинути на інші економіки.

Українські фінансові ринки знаходяться в дуже складному стані. Фінансові послуги не є конкурентоспроможними на світовому ринку. Відповідно до глобального рейтингу конкурентоспроможності країн світу Україна набрала 56,99 балів зі 100 у Звіті про глобальну конкурентоспроможність за 2019 рік, опублікованому Всесвітнім економічним форумом. Індекс конкурентоспроможності в Україні становив у середньому 16,02 бала з 2007 по 2019 рік, досягнувши найвищого за весь час рівня 57,03 бала в 2018 році та рекордно низького рівня в 3,90 бала в 2011 році. [5]

Рейтинг глобальної конкурентоспроможності України за версією Інституту розвитку менеджменту (IMD) у 2019-2021 роках мав низькі значення за рахунок незначних внутрішніх економічних показників – низького накопичення капіталу та ВВП на душу населення; за показником «інституційна структура» (58, 61, 59 місця за 2019-2021 роки відповідно). У блоці ефективності бізнесу останні місця в рейтингу за критерієм «фінанси» (56, 60, 64 місця за роками відповідно): не захищені права акціонерів, не розвинені фондові біржі. У блоці «ефективність інфраструктури» погіршували ситуацію показники зниження кількості

населення (від 42,1 млн. осіб у 2018 році до 41,58 млн. осіб у 2020 році) [6], [7], низька якість життя, нерозвиненість інфраструктури охорони здоров'я та негативний вплив на навколишнє середовище через низьку енергоємність виробництва.

Тому необхідно посилити реформування політичної, правової та судової систем, боротьбу з корупцією; відновлення економіки та реалізацію приватно-державного партнерства, особливо для інфраструктурних проєктів; підвищення реальних доходів домогосподарств та норми збереження й поживлення вітчизняного фондового ринку.

Література:

1. Фінансовий посередник. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki>
2. Вергун А. М. Фінансова стабільність: глобальний, європейський та національний контексти: навч. посіб. Київ: КНУТД, 2023. 178 с.
3. Переваги й недоліки фінансових посередників в інвестиційній діяльності [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://financier.ua>
4. Офіційний сайт .URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/count/>
5. Індекс конкурентоспроможності України URL: <https://tradingeconomics.com/ukraine/competitiveness-index>
6. International Institute for Management Development. (2020). IMD World Competitiveness Booklet 2020. Retrieved from <https://imd.cld.bz/IMD-World-CompetitivenessYearbook-2020/115/#zoom=z>
7. International Institute for Management Development. (2021). IMD World Competitiveness Yearbook 2021. Retrieved from https://nitelibrary.remotexs.in/sites/default/files/wcy_2021_with_covers.pdf

УДК [336:330.341.1]:338.436

Андрій Борисенко – здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – д-р. наук з держ. упр., проф. Ірина Гончаренко

Черкаський державний технологічний університет

ІННОВАЦІЙНІ ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ В СИСТЕМІ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ

Фінансове становище підприємства прямо залежить від ефективності його діяльності, у той час як про зворотну залежність стверджувати однозначно не слід. Так, незадовільне фінансове становище підприємства може призвести до зниження притоку зовнішніх фінансових надходжень, що природно, на розмірі створених фінансових ресурсів. Однак варто погодитися з тим, що вміле маневрування наявними фінансовими ресурсами й ефективне їхнє використання дає можливість підприємству поліпшити власне фінансове становище.

Ефективність матеріального виробництва полягає у віддачі від витрат праці і витрат матеріальних ресурсів. Якщо перший варіант вираження ефективності характеризує рівень витрат виробництва на одиницю продукції, то другий варіант показує реалізацію потенційних можливостей збільшення обсягу виробництва або додержання максимального результату при наявності даної кількості і якості виробничих ресурсів. Ефективність завжди повинна виявлятися в співставленні вироблених і спожитих ресурсів. Це завжди відносна, а не абсолютна величина [1].

У самому широкому розумінні ефективність виробництва визначається як здатність даної кількості і якості виробничих витрат забезпечити досягнення мети виробництва. Сутність проблеми підвищення ефективності виробництва зводиться до збільшення національного доходу в розрахунку на одиницю сукупних витрат трудових, матеріальних і фінансових ресурсів. У цьому, в кінцевому рахунку, і полягає підвищення продуктивності суспільної праці в цілому [3].

Однак для того, щоб суспільство могло існувати, процес виробництва має постійно повторюватися, тобто необхідним є процес відтворення. У процесі відтворення виникають закони розвитку і функціонування технологічного способу виробництва, закони розвитку і функціонування технологічного способу виробництва, закони розвитку виробничих відносин, або відносин власності, а також закони, властиві будь-якому суспільному способу виробництва. Розрізняються і розширене відтворення в залежності від результатів цього процесу.

З погляду економічного прогресу важливе розширене відтворення, коли в кожному наступному циклі відбувається кількісне збільшення і якісне поліпшення випущеної продукції за умови більш високого рівня розвитку продуктивних сил. Оскільки відносини власності є формою, а продуктивні сили – змістом суспільного способу виробництва, і визначальною у співвідношенні цієї пари категорією є зміст, то розвиток продуктивних сил виступає більш загальним критерієм економічного прогресу. З розвитком продуктивних сил збільшується продуктивність праці, національне багатство, з'являються нові виробництва, джерела енергії, продукція тощо [3].

Однак не слід розуміти занадто широко складову соціальної ефективності, що входить у це поняття. Дослідження теорії ефективності, проведені у попередні роки, принаймні припускали попереднє вирішення двох важливих методологічних моментів. Перший – це розмежування соціальної і техніко-економічної ефективностей. Другий – вирішення питання про те, чи ефективність суспільного виробництва властива тільки існуючій формації або ж іншим способам виробництва, про що мова йтиме нижче.

Розмежування соціальної і техніко-економічної ефективностей, їхніх показників необхідно хоча б тому, що мова йде про взаємозалежні, але різні за характером явища. У цьому зв'язку не можна погодитися з визначенням, що соціальний результат – це поняття, що характеризує досягнення цілей, заданих суспільством як споживачем, що виражається у формі споживчих вартостей і тих

змін у людині, які вони викликають у процесі споживання.

Економічний же результат характеризує досягнення цілей, заданих суспільством як власником засобів виробництва і виражених у формі прибутку [3]. Соціальна ефективність в остаточному підсумку пов'язана з особистими інтересами виробників. Техніко-економічна ефективність означає ефективність функціонування матеріального виробництва без його соціальної спрямованості. Вона відображає рівень і ступінь досягнення об'єктивної мети виробництва, реалізації основних виробничих функцій [1].

Але було б невірно тільки розмежовувати їх і не поєднувати в аналізі. Поєднання їх повинно йти, як видно, з погляду співвідношення між метою суспільного виробництва і засобами її досягнення. Якщо мету або її досягнення в даний період часу найбільш повно характеризує соціально-економічна ефективність, то техніко-економічна ефективність показує засоби досягнення даної мети. Мета суспільного виробництва найбільшою мірою реалізується у випадку підвищення техніко-економічної ефективності та інших рівних умов. Таким чином, комплексне уявлення про ефективність суспільного виробництва, техніко- і соціально-економічна ефективності можуть дати тільки в спільному аналізі, оскільки вони нерозривні. Техніко-економічна ефективність виступає тут в якості чинників росту соціально-економічної ефективності [2].

Немає сумнівів, що існують певні проблеми суспільства, які не можна звести до виробництва: охорона навколишнього середовища, збереження обороноздатності країни тощо. І в той же час слід зазначити, що соціальна ефективність останнім часом часто трактувалася в широкому розумінні. Все, що пов'язано з потребами людини, відносилось до соціальних проблем, а ступінь задоволення цих потреб – до соціальної ефективності. Однак, як відзначалося вище, економічний прогрес в якості мети містить у собі задоволення потреб людей і всебічний розвиток особистості. І в зазначеному плані це, насамперед, пов'язане з економікою, а не виходить за її межі.

Таким чином, хоча економічна ефективність і визначається у вузькому розумінні як функція тільки економії витрат, цілком правомірно, використовуючи термін "економічна ефективність", припускати ефективність соціально-економічну. Це положення виходить з того, що все економічне є одночасно і соціальним, тобто кінцевим результатом будь-якого економічного процесу є досягнення соціальних цілей або вирішення соціальних завдань, що ставить перед собою суспільство на кожному конкретному етапі свого розвитку. Економіка є не самоціллю, а тільки засобом для досягнення цілей соціальних. Міра відповідності останнім і виступає в якості критерію успішності економічних заходів, оцінки рівня розвитку економіки.

Економічний процес ґрунтується на реальних досягненнях у процесі економічного зростання, що і повинно служити критерієм оцінки господарських заходів. Будь-який процес, що відбувається в природі, суспільстві, науці і у всіх інших сферах людської діяльності, визначається ефективністю, і критерієм її є певні досягнення, що характеризують цю ефективність. Критерій, з одного боку, повинний відображати кінцевий результат здійснення господарських заходів

відповідно до поставленої суспільством соціально-економічної мети його розвитку, а з іншого боку – надавати якісну характеристику такому результату. Соціально-економічна мета суспільного виробництва в цьому випадку визначається сутністю і вмістом основного економічного закону, що виражає найбільш глибокі зв'язки між продуктивними силами і виробничими відносинами, відносинами власності у взаємодії з розвитком продуктивних сил [1].

Таким чином, критерії економічної ефективності повинні бути єдиним при оцінці певного виду господарських заходів. Єдність критерію обумовлюється єдністю мети суспільного способу виробництва, вміст якої і розкривається критерієм. Думки, що зустрічаються в літературі про багатокритеріальний підхід до оцінки ефективності виробництва, власне кажучи, є не чим, іншим, як змішуванням категорії критерію і поняття показника ефективності.

Література:

1. Аграрна наука для інноваційної стратегії розвитку АПК. URL: <http://agrobusiness.com.ua/agro/ekonomichnyi-hektar/item/27570-ahrarna-nauka-dlia-innovatsiinoi-stratehii-rozvytkuapk.html>;

2. Добрунік Т. П., Кузнєцова О. В. Проблеми і напрямки розвитку аграрного сектору України в умовах економічної нестабільності. Економіка та суспільство. 2022. Випуск 42. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1619/1556>;

3. Інноваційний розвиток аграрного сектора: моделі фінансування та оцінка впливу фінансування на регіональному рівні / Сус Т., Судук Н., Ємець О., Мовчун С., Цюпа О. Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. 2023. Т. 2 (49). С. 181–193.

УДК: 336.774

Уляна Гіць – здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Богдана Вишивана

Львівський національний університет імені Івана Франка

ФІНАНСОВИЙ ЛІЗИНГ В УКРАЇНІ

Фінансовий лізинг – це вид правових відносин, за якими лізингодавець на підставі договору передає лізингоодержувачу у користування та володіння об'єкт лізингу, що є його власністю, або майно, яке було спеціально придбане відповідно до вимог лізингоодержувача. Договір передбачає визначений строк та оплату, а також наявність хоча б однієї ознаки фінансового лізингу, що встановлені законодавством [1].

Державне регулювання лізингової діяльності в Україні забезпечене Законом

України “Про фінансовий лізинг”, відповідно до норм якого ознаками фінансового лізингу є те, що:

1. Об’єкт фінансового лізингу передається у користування на період, протягом якого амортизується щонайменше 75% його початкової вартості, з можливістю придбати майно у власність.

2. Сума лізингових платежів на момент укладення договору фінансового лізингу дорівнює первісній вартості об’єкта фінансового лізингу або перевищує її.

3. На момент завершення строку дії договору фінансового лізингу балансова (залишкова) вартість об’єкта фінансового лізингу не перевищує 25% його початкової вартості (ціни), визначеної на початку дії цього договору.

4. Об’єкт фінансового лізингу, виготовлений на замовлення лізингоодержувача, після закінчення дії договору фінансового лізингу не може бути використаний іншими особами, крім лізингоодержувача, зважаючи на його технологічні та якісні характеристики.

Об’єктом фінансового лізингу може бути майно, визначене індивідуальними ознаками, що відповідає критеріям основних засобів відповідно до законодавства, не заборонене законом до вільного обігу на ринку і щодо передачі якого в лізинг законом не встановлено обмежень, проте не можуть бути земельні ділянки та інші природні об’єкти [1].

У портфелях більшості лізингових компаній домінуючим об’єктом фінансового лізингу є транспортні засоби. Такий вид лізингу передбачає довгострокову оренду автомобіля при щомісячній виплаті лізингових платежів. Проте лізингоодержувач може стати власником цього автомобіля лише тоді, коли викупить його у кінці строку використання. До цього об’єкт автолізингу перебуває у його володінні та користуванні.

У 2022 році вартість автолізингових угод складала 9,1 млрд. грн, що на 74% менше, ніж за аналогічний період 2021 року. Всього 3459 легкових авто було зареєстровано на умовах фінансового лізингу за 2022 рік, що на 77% менше відносно кількості наданих авто в лізинг у 2021 році [2].

Причиною такого падіння укладення лізингових угод стало повномасштабне вторгнення РФ, яке дестабілізувало економіку України. В населення виникли інші пріоритети використання коштів. Крім того більшість лізингових компаній в той період не проводили закупівлю нових автомобілів.

У 2023 році продажі автомобілів зросли на 51%. Важливу роль в цьому відіграли фінансовий лізинг та автокредитування [3]. Між ними існують певні відмінності, характеристику яких наведено в табл. 1.

Відмінності між фінансовим лізингом та кредитуванням дають можливість обрати той вид угоди, який підійде відповідно до потреб і бажань клієнта.

За підсумками 2023 року купівля автомобілів із залученням банківського фінансування, або у лізинг становила 21% всіх транзакцій з новими авто. Проте у 1 кварталі 2024 року частка лізингу авто зменшилася до 7%. За підсумками 2023 року в лізинг було передано 7964 автомобілі, що становить 11% ринку, тоді

як у першому кварталі 2024 року кількість таких авто склала 1285 одиниць, або 7% ринку [5].

Таблиця 1

Відмінності фінансового лізингу і кредиту на прикладі автотранспорту [4]

Характеристика угоди	Фінансовий лізинг	Кредит
Термін прийняття рішення	До 2 днів	5-15 днів
Необхідність надання майна в заставу, або поруку	Ні	Так
Мінімальний строк договору	Від 12 місяців	Немає
Необхідність відкриття нових рахунків у банку	Ні	Так
Необхідність переведення частини грошових потоків на рахунки в банку (для юр. осіб)	Ні	Так
Власність на транспортний засіб під час дії договору	Ні	Так
Кількість договорів для підписання (та внесення змін, за необхідності)	2 (договір фінансового лізингу, договір страхування)	Мінімум 4 (кредитний, договір застави, купівлі-продажу, страхування)
Можливість розстрочки платежів (реєстрація, техобслуговування)	Так	Ні
Страхування	КАСКО, АВТОЦИВІЛКА	КАСКО, АВТОЦИВІЛКА, страхування життя або працездатності (для фізичних осіб)
Врегулювання страхового відшкодування зі страховою компанією у випадку настання страхового випадку	Здійснює лізингова компанія	Здійснює позичальник самостійно за підтримки банку-вигодонабувача
Можливість накладення арешту на транспортний засіб	Ні	Так
Технічна підтримка у випадку несправності	Так	Можливо (за умови самостійного укладення угоди з сервісом)

Варто зазначити, що фінансовий лізинг автотранспорту, як і будь-який інший вид лізингу має як переваги, так і недоліки. До переваг можна зачислити:

- невеликий перелік документів, необхідних для оформлення лізингової угоди;
- швидкий період оформлення лізингової угоди;
- можливість користуватися автомобілем після внесення першого платежу;
- змога викупити авто.

Недоліками автолізингу є:

- ризик втратити авто внаслідок невиконання лізингоодержувачем своїх зобов'язань;

– валютний ризик, а саме можливість переплати під час сплати лізингових платежів, якщо вони прив'язані до курсу валют.

Активна конкуренція між банками та лізинговими компаніями за клієнтів створюють сприятливі умови для розвитку ринку, посилення захисту прав споживачів цієї фінансової послуги. Підтримка та гнучкість імпортерів також сприяють покращенню умов кредитування задля збільшення продажів їхніх брендів та моделей.

Отже, законодавче врегулювання, переваги фінансового лізингу та умови, що склалися на ринку, дають підстави сподіватися на його активний розвиток у найближчій перспективі.

Література:

1. Про фінансовий лізинг: Закон України від 04.02.2021р. 1201-IX. Дата оновлення: 01.01.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1201-20#Text> (дата звернення: 19.11.2024)

2. Що відбувається на ринку лізингу автомобілів в Україні. Думка головних операторів. AUTO-Consulting. 2023. 5 травня. URL: <https://autoconsulting.ua/article.php?sid=53841>

3. Роль кредитування та лізингу в розвитку ринку автопродажів. Financial Club. 2024. 9 липня. URL: <https://finclub.net/projects/kruglye-stoly/rol-kredytuvannia-ta-lizynhu-v-rozvytku-rynku-avtoprodazhiv.html>

4. Відмінності фінансового лізингу від кредиту на прикладі автотранспорту. URL: <https://uul.com.ua/wp-content/uploads/2019/10/LIZYNG-VS-KREDYT.pdf>
Як працюють лізингові компанії під час війни. AUTO-Consulting. 2024. 24 квітня. URL: <https://autoconsulting.ua/article.php?sid=56243>

УДК 336.748.12(477)

Людмила Горька – здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Алла Бурковська

Миколаївський національний аграрний університет

ІНФЛЯЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ ТА ЇХ ВПЛИВ НА КУПІВЕЛЬНУ СПРОМОЖНІСТЬ ГРИВНІ

Економічна ситуація в Україні значною мірою зумовлена наслідками воєнного стану, що проявляється у зростанні інфляції. Люди, які щодня ходять на ринки і в супермаркети за одними і тими ж товарами, виявляють, що ціни зросли менш ніж за місяць, що призводить до втрати купівельної спроможності. Зростання цін на продукти харчування та знецінення валюти відчувають на собі всі українці в умовах воєнного стану.

У 2022 році ціни на продукти харчування в Україні зросли на 25%, а основними драйверами зростання цін є фрукти (60,2%), овочі (58,5%), риба (33,1%), хліб (29%), цукор (27,9%) та алкоголь і тютюн, які подорожчали на 23,6% та 13,3% відповідно [1, с. 209-211].

Інфляція – це довгострокове підвищення загального рівня цін на товари, робочу силу та послуги (для громадян і бізнесу), що означає знецінення грошей і зниження купівельної спроможності грошової одиниці. Інфляція – це зниження купівельної спроможності грошової одиниці та зростання цін на товари і послуги в економіці.

Країни з низькою інфляцією зазвичай мають сильніші валюти, оскільки вони мають більшу купівельну спроможність, ніж інші валюти. Важливо враховувати ризики інфляції, оскільки інфляція може знизити реальну вартість інвестицій і купівельну спроможність грошей [2, с. 16].

Війна в Україні та ескалація світової кризи оголили тісний взаємозв'язок між політичною, економічною, грошово-кредитною та фінансовою сферами. Через певні обставини вплив на ключові сфери економічної діяльності та на фінансову безпеку країни в цілому виявився надзвичайно значним. Повномасштабне вторгнення в Україну призвело до різкої девальвації гривні та розвитку інфляції. Це негативно вплинуло на купівельну спроможність населення та конкурентоспроможність української продукції на світовому ринку. Крім того, пандемія COVID-19 призвела до зростання цін на енергоносії та продукти харчування у всьому світі. Це посилює інфляційний тиск та сповільнює економічне зростання в багатьох країнах, у тому числі в Україні [3, с. 57].

Інфляція спричиняє знецінення національної валюти. Особливо це стосується високих темпів інфляції, коли ціни зростають, а пропозиція валюти в обігу для населення залишається незмінною, що призводить до втрати купівельної спроможності національної валюти. Зіткнувшись з ризиком інфляції, компанії змушені підвищувати ціни на свої товари та послуги, щоб впоратися з падінням прибутковості та норми прибутку. Однак майбутні обсяги продажів скорочуються, оскільки купівельна спроможність українського населення під час війни знизилася, а сукупний попит зменшується. Водночас зростають складські запаси окремих товарів та прострочена дебіторська заборгованість. Внаслідок війни погіршується фінансова стійкість підприємств, оскільки сповільнюється оборотність оборотного капіталу та не виконуються зобов'язання перед кредиторами [1, с. 7].

Попри всі виклики та проблеми, Україна вживає заходів для боротьби з високою інфляцією, частково прискореною війною та глобальним інфляційним тиском. Адміністративні заходи НБУ та українського уряду, головним чином фіксація обмінного курсу гривні та ціна газ і опалення, були ключовими важелями стримування інфляції важелем стримування інфляції. Національний банк України (НБУ), як і більшість центральних банків, підвищив облікову ставку у відповідь на різке зростання цін і регулярно коригує обмінний курс гривні до долара США з метою підвищення конкурентоспроможності

українських виробників і наближення обмінного курсу до різних груп бізнесу та домогосподарств [4, с.2].

Таким чином, для зниження рівня інфляції уряд повинен переглянути свої бюджетні витрати, проаналізувати свої доходи та вжити заходів для їх збільшення. Для підвищення стійкості української економіки до криз і війни уряд має створити комфортні умови для вітчизняних виробників.

Література:

1. Акімова А.О., Боднар О.А. Вплив інфляції на фінансову безпеку держави. Перспективи розвитку бухгалтерського обліку, аудиту, оподаткування та фінансів в умовах Євроінтеграції.

URL: https://www.mnau.edu.ua/files/nauk_prof_konf/zbirnyk-tez-22-05-23.pdf.

2. Бурковська А.В., Саркова А.М. Основні фактори впливу на валютні курси. Трансформація фінансової системи України: тенденції та перспективи розвитку.

URL: https://www.mnau.edu.ua/files/nauk_prof_konf/zbirnyk-tez-25-11-20.pdf.

3. Мікуляк К.А. Вплив міжнародних відносин на економіку України. Трансформація фінансової системи України: тенденції та перспективи розвитку.

URL: https://www.mnau.edu.ua/files/nauk_prof_konf/zbirnyk-tez-25-11-20.pdf.

4. Степаненко Н.С., Дубіщев В.П. Інфляційні процеси в Україні: причини та наслідки.

URL: <https://reposit.nupp.edu.ua/bitstream/PolNTU/12397/1/75%20%D0%A2.1-361-363.pdf>.

УДК 336.76

Діана Михайлова – здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.т.н., доц. Наталія Штефан

Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

ФІНАНСОВІ ПОСЕРЕДНИКИ НА ФІНАНСОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

Розвиток фінансових відносин веде за собою зростання ролі фінансового ринку в економіці. Функціонування фінансового ринку прямо залежить від наявності фінансових посередників, що займають ключове місце у фінансових взаємовідносинах.

Слід зазначити, що серед вчених-економістів відсутній єдиний спосіб визначення терміну «фінансового посередника», тож у табл.1. подані визначення різних вчених.

Беручи до уваги погляди та визначення вчених, можна стверджувати, що фінансові посередники – це юридичні особи, які провадять комерційну або посередницьку діяльність. До них належать суб'єкти банківської системи,

небанківські фінансові та кредитні інститути, контрактні фінансові інститути. Фінансові посередники мають змогу отримати прибуток, обумовлений наданням позик і розрахунків за них, розподіляючи ризики. Тож розробка нових фінансових інструментів є шляхом до виходу на передову позицію на фінансовому ринку та досягнення більшого прибутку.

Таблиця 1

Визначення терміну «фінансові посередники» вченими-економістами

Вчений	Визначення
Смагін В. Л.	Фінансові посередники - фінансові інститути, що опосередковують рух коштів від індивідуальних інвесторів до їх кінцевих користувачів [1].
Некрасова О. Л.	Фінансові посередники - це юридичні особи, що беруть активну участь в організації процесу переміщення коштів у межах єдиної фінансової системи та надають фінансові послуги у встановленому законом порядку, здійснюють свою діяльність на ринку фінансових послуг з метою отримання прибутку або задоволення потреб суб'єктів цього ринку у фінансових послугах [2].
Школьник І. О.	Фінансові посередники – це фінансові установи, до яких належать суб'єкти банківської системи, небанківські фінансові та кредитні інститути, контрактні фінансові інститути [3].

Ступінь розвитку фінансових посередників характеризується кількістю послуг, які вони надають. Деякі надають лише один вид послуг при обслуговуванні клієнтів, в той час як інші мають широкий спектр фінансових послуг. Основними функціями фінансових посередників є:

- Аналіз та визначення ефективності використання власного капіталу та доцільність його перенаправлення між споживачами;
- Досягнення ефективності інвестування учасниками фінансового ринку. Для цього фінансові посередники здійснюють пошук таких об'єктів вкладень, при яких рівень прибутку буде найбільшим;
- Надання фінансових консультацій та рекомендацій вкладникам і позичальникам;
- Зниження фінансових ризиків. Фінансові інститути надають гарантії (поруки) та забезпечують страховим захистом клієнтів, тим самим зменшуючи їхні ризики.
- Розробка нових варіантів банківського кредитування;
- Сприяння розвитку фінансового ринку. Діяльність фінансових інститутів розвиває грошовий, фондовий та валютний ринки та забезпечує формування попиту з боку інвесторів.

Можна стверджувати, що ступінь розвитку фінансового ринку характеризується кількістю фінансових посередників та кількістю і різноманітністю фінансових послуг, які вони надають користувачам.

Загалом на ринку України присутні 1082 діючі фінансові посередники, з яких 990 є компаніями, а інші 92 – фізичні особи-підприємці (ФОП). У табл. 2 наведений перелік фінансових посередників з найбільшою сумою виручки за 2023 рік.

Таблиця 2

Перелік фінансових посередників з найбільшою виручкою за 2023 рік[4]

№	Назва компанії	Виручка, грн
1	ТОВ "НоваПей" / 38324133	7 475 221 000,00
2	ТОВ "ФІНАНСОВА КОМПАНІЯ "КОНТРАКТОВИЙ ДІМ" / 35442539	1 383 387 000,00
3	ТОВ "ФІНАНСОВА КОМПАНІЯ "ВАЛТА ГРУП" / 40153285	1 382 662 000,00
4	ТОВ "МАНІВЕО ШВИДКА ФІНАНСОВА ДОПОМОГА" / 38569246	1 300 150 000,00
5	ТОВ "ФІНАНСОВА КОМПАНІЯ "АП.МІ ФІНАНС" / 40461899	840 959 000,00
6	ТОВ "ФІНАНСОВА КОМПАНІЯ "ГЕРЦ" / 39763909	396 253 000,00
7	ТОВ "ФІНАНСОВА КОМПАНІЯ "ЕВО" / 43170392	359 402 000,00
8	ТОВ "ФІНАНСОВА КОМПАНІЯ МБК" / 37973945	344 142 000,00
9	ТОВ ФІНАНСОВА КОМПАНІЯ "ВЕЙ ФОР ПЕЙ" / 39626179	307 079 000,00
10	ТОВ "УНІВЕРСАЛЬНІ ПЛАТІЖНІ РІШЕННЯ" / 37973023	266 211 000,00

Більшість фінансових посередників орієнтовані на кредитування, надання позик, а також на приймання депозитів.

Згідно даних табл. 2, провідне місце на фінансовому ринку України серед фінансових посередників займає ТОВ «НоваПей» з виручкою у розмірі 7 475 221 000,00 грн. За основним видом економічної діяльності воно спеціалізується на категорії «Інші види грошового посередництва», що охоплює послуги з обробки платежів, мікрофінансування та інших подібних видів діяльності. Компанія посідає провідне місце серед конкурентів зокрема завдяки інноваціям, зручності користування послугами, а також їх доступності для широкої аудиторії. Всі ці фактори дозволили ТОВ «НоваПей» значно максимізувати прибуток (рис.1) та забезпечити надійними фінансовими послугами населення і бізнес.

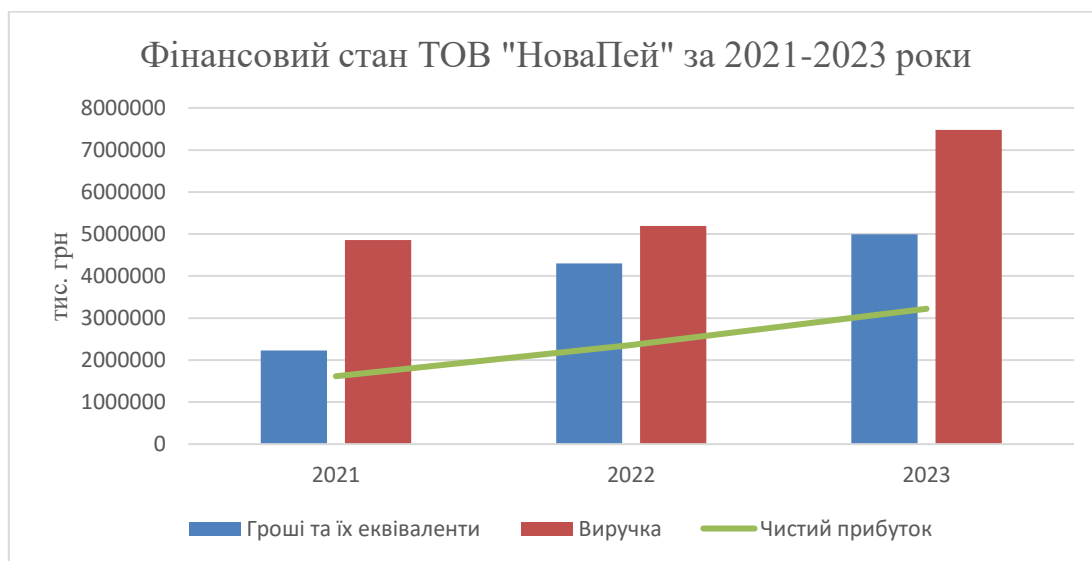

Рис.1. Фінансовий стан ТОВ «НоваПей» за 2021-2023 роки[4]

Проаналізувавши фінансовий ринок України та визначивши найуспішніших фінансових посередників, можна дійти висновку, що такі компанії, як ТОВ

«НоваПей», не тільки займають провідні позиції за обсягами виручки, але й активно впливають на розвиток фінансових послуг

в країні.

Отже, фінансові посередники відіграють важливу роль у розширенні доступу до фінансових послуг, що сприяє фінансовій інклюзії та економічному розвитку країни. Водночас конкуренція на фінансовому ринку стимулює компанії вдосконалювати свої послуги, що в кінцевому підсумку приносить користь як споживачам, так і посередникам. Тенденція до цифровізації, поширення мобільних фінансових технологій та впровадження нових фінансових продуктів і інструментів свідчать про перспективність подальшого зростання й розвитку фінансового сегмента.

Фінансові посередники, особливо такі, як ТОВ «НоваПей», не тільки збільшують власні прибутки, а й забезпечують стабільність та розвиток фінансового ринку України, сприяючи зростанню економіки країни в цілому.

Література:

1. Смагін В.Л. Діяльність базових інститутів фінансового ринку в контексті інституціональних змін. №1 (2013). С. 207-212. URL: <https://jrn1.nau.edu.ua/index.php/SR/article/view/6854>
2. Некрасова О.Л. Механізм правового регулювання діяльності фінансових посередників ринку фінансових послуг. Випуск 1. Том 2 №1 (2012): Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. С. 157-162. URL: https://journals.uran.ua/tpa_pstu/article/view/6434
3. Школьник І.О. Фінансові посередники та їх роль у розвитку фінансового ринку. Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: зб. наук. праць. Суми, 2007. Вип. 22. С. 272-281. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/54828/5/Shkolnyk_Finansovi_poserednyky.pdf;jsessionid=E4568B70C28EEEEC819A8CE59DD1B0AD
4. Інтернет-ресурс «YouControl». Каталог компаній України. Фінансові посередники України. URL: <https://catalog.youcontrol.market/finansovi-poserednyky> (дата звернення 30.10.2024)

УДК 336.717.1(477)

Андрій Підзameцький – здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти

Анастасія Безрученко – здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Тетяна Шпомер

Національний університет «Чернігівська політехніка»

РОЗВИТОК СИСТЕМ ПЕРЕКАЗУ КОШТІВ В УКРАЇНІ

У сучасному світі швидкі та надійні грошові перекази стали необхідною частиною функціонування як бізнесу, так і особистих фінансів. Україна за останнє десятиліття зробила значний прогрес у розвитку та модернізації фінансової інфраструктури, впроваджуючи інноваційні платіжні системи. Ці зміни дозволили спростити процеси переказу коштів як всередині країни, так і за її межами.

Розвиток українського платіжного ринку характеризується поступовим зростанням кількості систем переказу коштів протягом 2018-2022 рр., однак у 2023 році спостерігається їх зменшення (табл. 1). Це зумовлено передусім законодавчими змінами, пов'язаними із введенням в дію Закону України «Про платіжні послуги» відповідно до якого, платіжна система повинна нараховувати щонайменше три прямих учасника, не враховуючи оператора та розрахункового банку, якщо вони безпосередньо виконують функцію учасника платіжної системи [1].

Таблиця 1

Динаміка розвитку систем переказу коштів в Україні

Показник	Роки					
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Кількість міжнародних систем переказу коштів	15	17	21	23	25	20
<i>в т.ч. створених банками України</i>	5	5	6	7	8	5
небанківськими установами України	3	4	6	7	7	5
нерезидентами	7	8	9	9	10	10
Кількість внутрішньодержавних систем переказу коштів	12	13	12	12	12	8
<i>в т.ч. створених банками України</i>	3	2	1	1	1	0
небанківськими установами України	9	11	11	11	11	8
Загальна кількість систем переказу коштів	27	30	33	35	37	28
Загальна кількість платіжних систем	44	48	48	53	54	37
Питома вага систем переказу коштів в загальній кількості платіжних систем, %	61,4	62,5	68,8	66,0	68,5	75,7

Джерело: складено та розраховано авторами на основі даних [1-2]

Як видно з табл. 1, скорочення спостерігається як за міжнародними, так і внутрішньодержавними платіжними системами. Міжнародні системи переказу коштів, які на сьогодні функціонують на українському платіжному ринку створені порівну резидентами (банківськими і небанківськими установами) та нерезидентами, а саме: 4 системи з США (RIA, Sige Money Transfer, Money Gram, Western Union), 2 – з Великобританії (Transfer Go, R360), по 1 – з Грузії (IntelExpress), Литви (PaySera), Канади (Meest) [1]. Тоді як внутрішньодержавні системи переказу коштів представлені небанківськими установами.

У структурі платіжного ринку системи переказу коштів займають левову частку, яка з кожним роком зростає. Крім того, до платіжних систем, які мають статус важливих, за підсумками 2023 року входять 3 системи переказу коштів:

- 2 міжнародні платіжні системи, з яких одна створена банківською установою – PrivatMoney (АТ КБ «Приватбанк»), а інша – небанківською установою – NovaPay (ТОВ «НоваПей»);

- 1 внутрішньодержавна, що створена небанківською установою – «Фінансовий світ» (ТОВ «Українська платіжна система») [2]. До того ж, така тенденція зберігається протягом декількох останніх років.

Серед платіжних операцій, виконаних у межах України, в Україні та за її межі платіжними системами, створеними резидентами та нерезидентами NovaPay займає 28,17% (із них 100% платіжних операцій в межах України), PrivatMoney – 16,13% (із них 87,15% платіжних операцій в межах України), «Фінансовий світ» - 13,21% [2].

Однією з найважливіших тенденцій у розвитку систем переказу коштів є цифровізація фінансових послуг. Цифрові технології платіжного ринку стають основним засобом управління фінансами для населення. Завдяки ним, користувачі можуть надсилати та отримувати гроші за лічені секунди з будь-якої точки світу, не виходячи з дому.

Майбутнє систем переказу коштів в Україні виглядає досить перспективним. З подальшим розвитком цифрових технологій, появою нових фінансових інструментів та збільшенням конкуренції між банками і платіжними сервісами, користувачі отримуватимуть ще більше можливостей для здійснення швидких, зручних та безпечних фінансових операцій. До того ж, інтеграція України у світову фінансову систему дозволить ще більше модернізувати та покращити наявні системи грошових переказів.

Таким чином, розвиток систем переказу коштів в Україні є важливим кроком на шляху до фінансової стабільності, інтеграції у світову економіку та забезпечення зручності для громадян і бізнесу.

Література:

1. Національний банк України. Платежі та розрахунки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/ua/payments>
2. Звіт з оверсайту інфраструктури фінансового ринку 2023 рік

УДК 336.777

Ольга Поводиренко – здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Тетяна Шпомер

Національний університет «Чернігівська політехніка»

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ НЕБАНКІВСЬКИХ ЕЛЕКТРОННИХ ПЛАТІЖНИХ СИСТЕМ

Небанківські електронні платіжні системи стали невід’ємною частиною сучасної фінансової інфраструктури. В умовах розвитку цифрової економіки та глобалізації вони забезпечують швидкі, зручні та безпечні способи проведення фінансових операцій, дозволяючи користувачам здійснювати платежі без необхідності звернення до традиційних банківських установ. Такі системи пропонують різноманітні послуги, що виходять за межі стандартних банківських сервісів, включаючи міжнародні грошові перекази, мобільні платежі та електронну комерцію. Важливою особливістю небанківських платіжних систем є їхня автономність та доступність, що сприяє розширенню фінансових можливостей для великої кількості людей у всьому світі, включаючи тих, хто не має доступу до традиційних банківських послуг.

Небанківські електронні платіжні системи мають низку переваг, які сприяють їх популярності (табл. 1).

Крім того, їх функціонування має свої специфічні риси, що визначаються технологічними, регуляторними та безпековими аспектами. Серед основних технологічних аспектів небанківських електронних платіжних систем варто виділити використання інноваційних методів обробки даних, таких як блокчейн, хмарні обчислення та мобільні технології, що дозволяють значно прискорити транзакції та знизити їхню вартість. Завдяки цим рішенням такі системи стають доступнішими для більш широкого кола користувачів і пропонують ширший спектр послуг, включаючи міжнародні перекази, оплату товарів та послуг онлайн, а також інтеграцію з іншими цифровими платформами.

Регуляторні аспекти мають вирішальне значення для забезпечення надійності та безпеки операцій. Багато країн запроваджують жорсткі правила щодо електронних платіжних систем, зокрема у сфері боротьби з відмиванням грошей і фінансуванням тероризму. Водночас правове середовище повинне бути достатньо гнучким, аби стимулювати інновації та розвиток цього сектору.

Таблиця 1

Переваги функціонування небанківських електронних платіжних систем

Перевага	Характеристика
Автономність	Функціонують незалежно від банківської мережі, що дозволяє користувачам здійснювати платежі без залучення традиційних банківських послуг.
Швидкість транзакцій	Операції проводяться в режимі реального часу або за короткий період, що забезпечує високу швидкість обробки платежів.
Зниження вартості послуг	Використання таких систем дозволяє знизити витрати на здійснення транзакцій через мінімізацію комісій та відсутність додаткових банківських зборів.
Простота використання	Часто мають інтуїтивно зрозумілий інтерфейс та просту реєстрацію, що робить їх доступними для широкого кола користувачів.
Широкий спектр послуг	Можуть включати в себе різні функції, такі як грошові перекази, оплата товарів та послуг, онлайн-торгівля, міжнародні платежі тощо.
Доступність	Можуть працювати в міжнародному масштабі, забезпечуючи можливість здійснення транзакцій між різними країнами та валютами; через відсутність необхідності відкривати банківські рахунки такі системи забезпечують фінансову інклюзію для людей без доступу до традиційних банківських послуг.
Безпека та конфіденційність	Для захисту даних користувачів використовуються сучасні методи шифрування, двофакторна аутентифікація та інші технології безпеки.

Джерело: складено автором на основі [1-3]

Безпека – ключовий виклик для небанківських платіжних систем. Використання сучасних методів шифрування, біометричної аутентифікації та багаторівневих систем захисту допомагає мінімізувати ризики шахрайства та несанкціонованого доступу до фінансових даних користувачів. Однак постійна еволюція кіберзагроз вимагає від цих систем безперервного вдосконалення механізмів захисту, щоб гарантувати довіру користувачів і стабільність функціонування.

До рейтингу найкращих платіжних систем, які обслуговують клієнтів в електронному вигляді належать: Google Pay, Apple Pay, Wise, EasyPay, Payeer та PayPal [1]:

1. Google Pay – це система онлайн-платежів, розроблена компанією Google для Android. Вона пропонує зручний спосіб здійснення локальних бізнес-платежів і грошових переказів між користувачами (P2P) у місцевій валюті. Система здобула популярність завдяки високому рівню безпеки, простоті використання та широкій доступності.

Переваги Google Pay:

- забезпечує надійний захист під час грошових переказів та конфіденційність особистих даних користувачів;
- підтримує можливість додавання кількох банківських карток;

- сумісна з пристроями на операційній системі Android;
- гарантує швидке здійснення фінансових транзакцій.

Недоліки платіжної системи Google Pay:

- не підтримується пристроями з операційною системою нижче Android 4.4;
- функціонування електронного гаманця залежить від рівня заряду батареї;
- не працює на телефонах, які не мають підтримки NFC.

2. Apple Pay – це електронний гаманець і система мобільних платежів, розроблена компанією Apple, яка дозволяє здійснювати електронні платежі. За допомогою Apple Pay можна оплачувати покупки через безконтактний зв'язок або через додаток Wallet. Система підтримує роботу з картками MasterCard, Visa та ExpressPay. Електронна платіжна система дозволяє власникам пристроїв Apple здійснювати покупки у будь-яких магазинах, а також в Інтернеті. Процес оплати є повністю безпечним завдяки використанню спеціального коду безпеки для збереження даних картки.

Переваги Apple Pay:

- швидкий і зручний спосіб оплати;
- можливість додати кілька карток до гаманця;
- захищений за допомогою технологій безпеки Touch ID та Face ID.

Недолік Apple Pay полягає в тому, що іноді Touch ID вимагає здійснення кількох спроб для успішного розпізнавання.

3. Wise – це відома міжнародна платіжна система, яка надає послуги міжнародних онлайн-переказів і підтримує 56 валют. Механізм нарахування комісії є прозорим, тому відправник одразу бачить точну суму збору за переказ. Окрім цього, сервіс дозволяє визначити час, необхідний для зарахування коштів на рахунок отримувача.

Сильними сторонами платіжної системи Wise є:

- швидка реєстрація (2-5 хвилин);
- низькі комісії (до 2%);
- справедливий курс без прихованих зборів;
- доступний мультивалютний рахунок;
- мобільний додаток доступний для iOS та Android;
- можливість перевірки комісій та курсу обміну для кожного окремого випадку на сайті.

Слабка сторона платіжної системи Wise полягає в обмеженні переліку країн, куди можна надсилати долар. Зокрема, українці можуть отримувати платежі у доларах тільки із США.

4. EasyPay – електронна платіжна система, яка дозволяє переказувати кошти та оплачувати послуги онлайн. Сьогодні це одна з найпопулярніших платіжних систем в Україні, за допомогою якої щодня обробляється понад мільйон транзакцій. Користувачі можуть здійснювати платежі через вебсайт, мобільний додаток та більше ніж 18 500 терміналів по всій країні, з підтримкою 24/7.

Використання платіжної системи EasyPay надає користувачам ряд переваг:

- відсутність комісії під час оплати товарів і послуг;
- зручність та легкість у користуванні;

- не потрібно встановлювати додаткові програми;
- забезпечена багаторівнева система захисту;

- можливість контролювати процес виконання платежів.

Ключовими недоліками EasyPay є:

- висока комісія за перекази між клієнтами системи;
- незручний інтерфейс операційної системи.

5. Payeer – це електронна платіжна система з інтегрованим криптовалютним гаманцем. Вона надає можливість здійснювати внутрішні перекази між акаунтами, виводити кошти в різних валютах, а також торгувати цифровими активами на криптовалютних біржах. Важливо зазначити, що Payeer проводить перевірку всіх криптовалютних операцій на потенційні ризики, зокрема шахрайство, кібератаки, тероризм тощо.

Переваги застосування Payeer:

- зручний спосіб прийому платежів;
- можливість інтеграції API на свій сайт для обробки транзакцій;
- високий рівень конверсії платежів (99,5%);
- інтеграція з електронним гаманцем платформи для купівлі та продажу криптовалют;
- доступна реферальна програма.

Серед її недоліків можна виділити обмежений вибір платіжних систем і платформ, що підтримують Payeer та відносно високі комісійні збори.

6. PayPal – одна з найвідоміших електронних платіжних систем, яка забезпечує можливість здійснення онлайн грошових переказів майже для всіх користувачів у світі. Вона пропонує безпечну та зручну альтернативу традиційним способам переказу коштів.

PayPal дозволяє:

- здійснювати швидкі транзакції;
- проводити обмін валют;
- не стягувати комісії за виведення коштів на банківську картку;
- безкоштовно обслуговувати персональні акаунти;
- отримувати платежі за товари та послуги від іноземних партнерів.

Однак, поряд із перевагами застосування PayPal має і певні вади:

- необхідність верифікації рахунку за допомогою кредитної картки у разі зберігання великих сум;
- активізація шахрайства по відношенню до акаунтів PayPal;
- зобов'язання Інтернет-продавців сплачувати комісію платіжній системі за отримані платежі.

Таким чином, небанківські електронні платіжні системи є важливим інструментом сучасної фінансової інфраструктури, але їхній розвиток і стабільне функціонування залежать від вдалого поєднання технологічних інновацій, регуляторного нагляду та ефективних заходів безпеки.

Література:

1. Кращі електронні платіжні системи. URL:

2. Лозовицький А. Типологія небанківських електронних платіжних систем. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 5. С. 137-143. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/5/25.pdf>

3. Шевченко Р. Небанківські платіжні системи: що це і які їхні функції? URL: <https://mixfin.com/ua/blog/shcho-take-nebankivski-platizhni-sistemi>

УДК 658.155

Богдана Рибалка – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.т.н., доц. Наталія Штефан

Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФОРМУВАННЯМ І РОЗПОДІЛОМ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Головною метою господарської діяльності будь-якого підприємства є отримання прибутку. Він є основним фінансовим показником ефективності його роботи, який забезпечує фінансову стійкість, стимулює розвиток та інвестування, а також, при раціональному використанні, сприяє підвищенню конкурентоспроможності.

В сучасних умовах, коли українські компанії вже сильно постраждали і продовжують зазнавати великих збитків та руйнувань внаслідок повномасштабної війни, бізнесам, що змогли адаптуватися до реалій сьогодення і продовжують функціонувати, критично важливо чітко розуміти свої фінансові можливості та зважено використовувати свої фінансові ресурси. А оскільки джерелом формування останніх є саме прибуток, управління його формуванням та розподілом є надзвичайно важливою темою як для розвитку окремих суб'єктів господарювання, так і для загальноекономічного розвитку країни.

Прибуток являє собою виражений у грошовій формі чистий дохід підприємця на вкладений капітал, що характеризує його винагороду за ризик здійснення підприємницької діяльності, що являє собою різницю між сукупним доходом і сукупними витратами в процесі здійснення цієї діяльності [1, с. 173-174]. Під формуванням прибутку розуміється саме остання частина цього визначення, тобто, процес створення фінансового результату шляхом зменшення суми отриманих доходів на суму понесених витрат.

Під час формування та використання прибутку, як правило, виділяють наступні його види [2, с. 37]:

- Валовий прибуток (збиток);
- Фінансовий результат від операційної діяльності;
- Фінансовий результат до оподаткування;

- Чистий фінансовий результат;
- Інший сукупний дохід до оподаткування;
- Інший сукупний дохід після оподаткування;
- Сукупний дохід.

Розподілом прибутку прийнято вважати процес формування напрямів його майбутнього використання відповідно до цілей та завдань розвитку підприємства [3, с. 56]. Як правило, він здійснюється в два етапи.

На першому етапі відбувається розподіл між підприємством та державою. Тоді, об'єктом виступає прибуток до оподаткування. З нього, за законодавчо встановленими ставками, стягується податок до державного бюджету.

На другому етапі чистий прибуток спрямовується на потреби підприємства та його власників (акціонерів). Основними напрямками розподілу чистого прибутку можуть бути наступні:

- Виплата дивідендів;
- Формування резервного капіталу;
- Реінвестування в підприємство;
- Інвестування у поліпшення умов праці, навчання та підвищення кваліфікації працівників;
- Погашення зобов'язань;
- Формування резервів та фондів.

Таким чином, розподіл прибутку є важливим етапом у забезпеченні безперервної діяльності та сталого розвитку суб'єктів господарювання. Однак, результативність та раціональність цього процесу, як і процедури формування прибутку, неможлива без належної системи управління. Саме по собі, управління прибутком є комплексним процесом, що включає аналіз, планування, регулювання та контроль формування, розподілу і використання прибутку, який реалізується за допомогою багаторівневої і взаємозалежної системи всіх організаційних елементів підприємства [4, с. 121].

Мета управління формуванням та розподілом прибутку на підприємстві насамперед полягає в його максимізації, підвищенні фінансової стійкості, задоволенні інтересів власників та акціонерів, а також збільшенні ринкової вартості і створенні умов для успішного довгострокового розвитку самого суб'єкта господарювання. І в поточних умовах нестабільної економічної ситуації досягнення цієї мети для підприємств є критично важливим. Ефективна система управління прибутком дозволяє їм не тільки вижити в складних умовах, але й знайти можливості для зростання.

Таким чином, аналізуючи фінансові показники українських підприємств різних галузей за 2020 – 2023 роки, можна прослідкувати їх тісну залежність від економічного стану країни. Всі вони мають схожу тенденцію до зростання у 2021 році, що вказує на відновлення діяльності після пандемії COVID-19. Однак, вже у 2022 році показники різко знижуються до від'ємних результатів внаслідок початку повномасштабної війни та викликаних нею таких негативних наслідків як: руйнування активів та логістичних ланцюгів, різке зменшення доходів через скорочення попиту та збільшення витрат через підвищення цін на ресурси,

втрата кваліфікаційних кадрів через масову міграцію населення тощо. Всі ці чинники вплинули не тільки на загальні прибутки, а й на кількість компаній, що їх генерувала, яка значно знизилась через вимушене припинення діяльності або банкрутство.

Таблиця 1

Фінансові результати роботи підприємств усіх галузей України [5]

Показник	Рік			
	2020	2021	2022	2023
Фінансовий результат до оподаткування, млрд. грн	134,7	1034,0	-216,6	563,1
Чистий фінансовий результат, млрд. грн	68,1	885,3	-276,3	427,7
– Прибуток, млрд. грн	599,4	1117,1	639,2	914,7
– Прибуток, %	71,0	72,9	65,8	70,7
– Збиток, млрд. грн	531,3	231,9	915,5	487,0
– Збиток, %	29,0	27,1	34,2	29,3
Рентабельність операційної діяльності, %	6,2	12,6	3,3	8,0
Рентабельність всієї діяльності, %	0,9	10,1	-3,2	4,5

Тим не менш, вже у 2023 році можна спостерігати поступове збільшення фінансових показників, що вказує на успішну адаптацію частини бізнесів до поточних економічних умов.

Рис. 1. Динаміка чистого прибутку

Як видно з наведеного графіку, не дивлячись на те, що у 2023 році загальні прибутки знову перевищили збитки, вони досягли лише половини того, що спостерігалось у 2021 році.

Показники рентабельності, у свою чергу, вказують на те, що підприємствам вдалося оптимізувати свою операційну діяльність, однак вони все ще зазнають збитків у зв'язку з неефективністю інвестиційної та фінансової діяльності.

Таким чином, стає очевидною необхідність удосконалення систем

управління формуванням і розподілом прибутків суб'єктів господарювання. Адже, їх ефективність є ключовим чинником сталого розвитку економіки всієї країни, яка, через зниження доходів, отримує значно менші суми податків до бюджету.

Отже, перспективними шляхами удосконалення управління прибутком можуть бути:

1. Розробка політики прибутку, а саме встановлення чітких правил та процедур управління доходами і витратами, спрямованих на забезпечення стабільного зростання прибутковості;

2. Визначення пріоритетів використання прибутку, які найбільш позитивно впливають на ефективність діяльності та розвиток підприємства;

3. Впровадження системи ідентифікації та мінімізації ризиків і загроз для фінансової стабільності суб'єкта господарювання;

4. Автоматизація процесів бухгалтерського обліку та управління, використання програмного забезпечення як інструменту для більш точного аналізу фінансових даних та прогнозування;

5. Планування майбутніх доходів та витрат, складання бюджетів та аналіз відхилень фактичних показників від запланованих;

6. Забезпечення балансу між покриттям інтересів підприємства, власників (акціонерів), працівників та суспільства при розподілі прибутку;

7. Впровадження сучасних інструментів фінансового аналізу для систематичної оцінки прибутковості та виявлення резервів зменшення витрат, збільшення доходів і відповідного коригування напрямку діяльності;

8. Диверсифікація джерел доходу (розробка нових товарів та послуг, вихід на нові ринки тощо) задля зменшення залежності окремо від кожного з них.

Таким чином, удосконалення управління формуванням та розподілом прибутку є складним процесом, який вимагає системного підходу. Впровадження запропонованих ідей дозволить не лише оптимізувати його, а й забезпечити адаптивність і стійкість бізнесів в умовах сучасних економічних викликів та стати ключовим чинником їх довгострокового успіху.

Література:

1. Сіренко К. Ю. Формування та розподіл прибутку підприємства. *Науковий вісник Сіверщини*. 2021. №2. С. 171-185.

2. Іванюк Т. Ю. Теоретичні засади управління прибутком підприємства в ринкових умовах. *Інноваційний розвиток та конкурентоспроможність підприємств і секторів економіки*. 2024. С. 37-38.

3. Демчук Я. О. Механізм формування та використання прибутку підприємств та його вдосконалення. *Економіка та управління соціально-економічним розвитком країни в умовах глобалізаційних викликів*. 2021. С. 55-57.

4. Ларіонова К., Капінос Г. Механізм управління прибутком підприємства. *Modeling the development of the economic systems*. 2022. №1. С. 120-128.

5. Статистична інформація. Економічна статистика України / Діяльність підприємств [електронний ресурс]. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>

УДК 336.77

Марія Шибанова – здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Богдана Вишивана

Львівський національний університет імені Івана Франка

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ ФАКТОРИНГУ В УКРАЇНІ

Ринок факторингу в Україні є важливим сегментом фінансової інфраструктури, який виконує ключову функцію забезпечення ліквідності підприємств, особливо в умовах економічної нестабільності та обмеженого доступу до традиційних банківських кредитів. Сучасний етап розвитку факторингових послуг в Україні характеризується зростанням попиту на інструменти короткострокового фінансування, що обумовлено необхідністю оперативного управління оборотним капіталом, забезпечення безперервності бізнес-процесів та підтримки конкурентоспроможності суб'єктів господарювання.

Розширення інтеграції України у світові економічні процеси, актуалізація цифровізації фінансових послуг, реформування регулювання діяльності компаній, які спеціалізуються на послугах факторингу та зростання потреби підприємств у доступних фінансових ресурсах створюють сприятливі передумови для подальшого розвитку ринку факторингу. Водночас його потенціал залишається недостатньо реалізованим через низку системних проблем, зокрема низький рівень обізнаності бізнесу про переваги факторингових інструментів та обмежений доступ до них для малих і середніх підприємств, а також недосконалість нормативно-правового регулювання.

Дослідження сучасного стану та перспектив розвитку ринку факторингу в Україні є надзвичайно актуальним з огляду на нещодавні законодавчі та економічні зміни.

Ключові напрями розвитку ринку факторингу, що визначені Національним банком України в рамках стратегії розвитку та регулювання ринку, націлені на зміцнення позицій та перспектив цього сегмента фінансових послуг і закладають основу для його майбутнього зростання. Нова модель регулювання факторингової діяльності покликана забезпечити можливості для сталого та гармонійного розвитку ринку факторингу в Україні, а також врегулювати діяльність факторингових та колекторських компаній відповідно до правил добросовісної ринкової поведінки під час роботи з клієнтами та боржниками [1].

Певні кроки в реалізації цієї стратегії вже зроблені. З 1 січня 2024 року набув чинності Закон України “Про фінансові послуги та фінансові компанії” [2], який розширив можливості факторингових компаній щодо залучення фінансування та покращив регулювання факторингу, зокрема на небанківському ринку. Замість

попередньої моделі, яка вимагала отримання окремих ліцензій для кожного виду фінансових операцій, впроваджена універсальна ліцензія під назвою «На діяльність фінансової компанії». Цей інструмент об'єднує всі необхідні дозволи, які раніше надавалися окремо для кожної операції, зберігаючи при цьому регуляторну функцію та вимоги до дотримання стандартів діяльності.

Такий підхід забезпечує низку суттєвих переваг. По-перше, він значно скорочує адміністративні процедури, пов'язані з отриманням ліцензій, що знижує витрати часу та ресурсів як для регулятора, так і для фінансових компаній. По-друге, уніфікація ліцензійного режиму сприяє підвищенню прозорості та передбачуваності регуляторного середовища, що є важливим для залучення інвесторів, зокрема міжнародних.

Такі регуляторні та ринкові зміни визначають подальші перспективи розвитку ринку факторингу в Україні, що підтверджують і дослідження Незалежної асоціації банків України. За результатами опитування, в якому взяли участь 14 фінансових інституцій, 73% вже надають факторингові послуги, а решта планують запровадити цей фінансовий продукт протягом року. Основна частина клієнтів факторингових послуг – малі та середні підприємства, які становлять 86,7% від загальної кількості отримувачів [3].

Важливим є також вдосконалення системи нагляду за ринком факторингу для підвищення її ефективності. Це потребує впровадження чітких вимог та обмежень, спрямованих на запобігання можливим кризовим явищам у цій сфері. Особлива увага повинна бути приділена питанням фінансового моніторингу для зменшення ризиків використання факторингових компаній у схемах відмивання коштів. У зв'язку з цим повинні бути посилені вимоги до звітності та контроль за дотриманням нормативних стандартів.

Актуальним залишається доцільність збереження обов'язкового зовнішнього незалежного аудиту діяльності факторингових компаній, вдосконалення механізмів публікації відкритої інформації про їхню діяльність, а також заходів, спрямованих на підвищення рівня саморегулювання ринку. Оптимізація процедур виходу компаній із ринку має забезпечити підвищення стабільності й прозорості його функціонування.

Ключовим моментом майбутнього реформування факторингу має стати відокремлення торгового (класичного) факторингу від послуги викупу проблемного кредитного портфелю у мікрофінансових організацій.

Класична модель торгового факторингу, визначена Цивільним кодексом України, передбачає викуп (відступлення) клієнтом права грошової вимоги (наявної, чи такої, що виникне в майбутньому) до боржника – суб'єкта господарювання на користь фінансової компанії (фактора) [4]. За даними НБУ частка класичного факторингу наразі незначна [1]. Натомість на ринку мікрокредитування популярності набула практика, коли факторингова компанія здійснює викуп проблемного портфелю кредитів у фінансових компаній, які займаються видачею споживчих кредитів фізичним особам на невеликі суми та на нетривалий період часу. Така діяльність є збуванням кредитними компаніями

прострочених кредитів з метою покращення якості кредитного портфелю за рахунок залучення факторингових компаній [5].

Реформування саме цього аспекту є одним із першочергових завдань, оскільки чинна модель ліцензування та регулювання діяльності факторингових компаній створила одну з основних перепон для розвитку та популяризації факторингу в Україні – недовіру до таких установ через відсутність чіткого розмежування між торговим факторингом і так званою колекторською діяльністю, що нерідко асоціюється з агресивними методами стягнення боргів.

Розділення регулювання торгового факторингу та інших видів діяльності, які наразі формально підпадають під ті ж самі категорії, дозволить створити умови для подальшого розвитку ринку факторингових послуг в Україні. Такі заходи сприятимуть стимулюванню економічної активності, забезпеченню підприємств доступним фінансуванням і підвищенню ефективності фінансової інфраструктури держави.

Література:

1. Концепція реформування регулювання факторингу в Україні: схвалена Правлінням НБУ 20.06.2023 р. Офіційне інтернет-представництво НБУ. [Електронний ресурс]. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/kontseptsiya-reformuvannya-regulyuvannya-faktoringu-v-ukrayini-16746>
2. Про фінансові послуги та фінансові компанії: Закон України від 14.12.2021 № 1953-IX [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1953-20#Text>
3. Незалежна асоціація банків України. НАБУ та IFC дослідили ринок факторингу. [Електронний ресурс]. URL: <https://nabu.ua/ua/nabu-ta-ifc-doslidili-rinok-faktoringu.html>
4. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
5. Лотиш А., Поляков О. Факторинг в Україні: концепція розвитку на 2023–2024 роки. [Електронний ресурс]. URL: <https://lotysh.com/factoryng-v-ukraini/>

УДК 336.7

Андрій Шкулка – здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Віра Кміть

Львівський національний університет імені Івана Франка

ФІНАНСОВІ РИНКИ ТА ФІНАНСОВІ ПОСЕРЕДНИКИ

Фінансові ринки та посередники відіграють ключову роль у забезпеченні функціонування сучасної економіки, виконуючи важливу місію у розподілі та ефективному використанні капіталу. Вони забезпечують прямий і непрямий

доступ підприємств, державних установ та домогосподарств до фінансових ресурсів, необхідних для реалізації інвестиційних проєктів, покриття дефіциту бюджету чи задоволення споживчих потреб.

Завдяки своїй інфраструктурі, фінансові ринки та посередники сприяють мобілізації заощаджень та їх трансформації у довгострокові інвестиції, що є основою для економічного зростання. Водночас вони знижують ризики для інвесторів, забезпечуючи механізми диверсифікації, управління ризиками та ліквідності.

Розвиток цих інститутів має прямий вплив на економічну стабільність: вони сприяють зниженню вартості капіталу, покращують доступ до кредитів, підвищують рівень фінансової інклюзії та стимулюють інновації. Їх функціонування також впливає на макроекономічні процеси, включаючи інфляцію, валютний курс та зайнятість.

Водночас недоліки в регулюванні чи дисбаланси у функціонуванні фінансових ринків можуть спричинити серйозні економічні кризи, як це стало очевидним під час глобальної фінансової кризи 2008 року. Тому для забезпечення їх ефективності необхідно постійно вдосконалювати нормативно-правову базу, стимулювати прозорість та підвищувати рівень фінансової грамотності серед населення.

Таким чином, фінансові ринки та посередники є стратегічно важливими компонентами економічної системи. Їх ефективний розвиток та функціонування є запорукою стабільного економічного зростання, зниження економічних ризиків та створення сприятливих умов для сталого розвитку суспільства.

Фінансовий ринок – це система відносин, які виникають між продавцями та покупцями фінансових інструментів з метою перерозподілу грошових ресурсів [1, с.9]. Основними сегментами фінансового ринку є:

- Грошовий ринок (короткострокові кредити та депозити);
- Ринок капіталу (довгострокові інвестиції);
- Валютний ринок;
- Ринок деривативів;
- Ринок страхових послуг.

Функції фінансового ринку:

1. Акумулявання капіталу.
2. Перерозподіл фінансових ресурсів.
3. Зниження ризиків через диверсифікацію.
4. Формування ринкових цін.

Фінансові посередники – це господарюючий суб'єкт, який перерозподіляє фінансові ресурси шляхом проведення операцій з грошима або цінними паперами. До таких суб'єктів належать: банки, інвестиційні компанії, страхові пенсійні фонди, довірчі товариства[2, с.15].

Види посередників:

- Банки – пропонують депозити, кредити, валютні операції.
- Інвестиційні компанії – займаються емісією цінних паперів, управлінням активами.

- Страхові компанії – забезпечують страхування ризиків.
- Пенсійні фонди – акумулюють кошти для пенсійного

забезпечення.

Рис. 1. Структура фінансових посередників

Фінансові посередники виконують кілька функцій:

- Забезпечення ліквідності фінансових інструментів.
- Управління ризиками.
- Надання доступу до капіталу.

Фінансові посередники звичайно поділяються на три великі групи: депозитні, контрактно-ощадні та інвестиційні.

Загальна характеристика посередників полягає в тому, що вони залучають кошти через відкриття чекових та ощадних, у тому числі й страхових, рахунків і використовують їх для надання різних позик, придбання кредитних заставних і цінних паперів держави та корпорацій[4, с.55].

До фінансових посередників депозитного типу належать комерційні банки, ощадно-кредитні асоціації, кредитні спілки, взаємні грошові фонди.

Комерційні банки є найпотужнішими установами депозитного типу. Пасиви комерційних банків складаються переважно з поточних вкладів та ощадних рахунків. Активи приблизно рівномірно розподілені між казначейськими зобов'язаннями, муніципальними облігаціями, позиками бізнесу, кредитами споживачам, заставними кредитами, готівкою і резервами.

Відповідно до високої рухливості пасивів активи комерційних банків мають високу ліквідність. Банки-члени резервної системи перебувають під контролем Центрального банку. Банки, які не є членами резервної системи, все одно мають дотримуватися вимог щодо розмірів резервів.

Ощадно-кредитні асоціації – це спеціалізовані фінансові організації, що залучають кошти через відкриття ощадних рахунків і використовують їх для

надання цільових заставних кредитів. Аналогічно функціонують так звані взаємні ощадні банки. Але на відміну від асоціацій вони призначені для дрібних вкладників. Традиційно ці банки встановлюють верхню межу вкладів, розраховуючи на їх стабільніший потік. Взаємні ощадні банки обмежують номенклатуру активів в основному заставними кредитами, казначейськими зобов'язаннями і високо-надійними облігаціями корпорацій[6, с.25-26].

Ощадно-кредитні асоціації і взаємні ощадні банки – це так звані небанківські фінансові організації, тобто вони не є банками.

У таблиці 1 наведено основні відмінності між фінансовими ринками та посередниками.

Таблиця 1

Основні відмінності фінансових ринків та посередників

Параметр	Фінансові ринки	Фінансові посередники
Суб'єкти	Продавці та покупці	Інститути-посередники
Прямий/непрямий доступ	Прямий	Непрямий
Приклади інструментів	Акції, облігації	Кредити, страхові поліси

Отже, фінансові ринки та посередники відіграють ключову роль у забезпеченні функціонування сучасної економіки, виконуючи важливу місію у розподілі та ефективному використанні капіталу. Вони забезпечують прямий і непрямий доступ підприємств, державних установ та домогосподарств до фінансових ресурсів, необхідних для реалізації інвестиційних проєктів, покриття дефіциту бюджету чи задоволення споживчих потреб.

Завдяки своїй інфраструктурі, фінансові ринки та посередники сприяють мобілізації заощаджень та їх трансформації у довгострокові інвестиції, що є основою для економічного зростання. Водночас вони знижують ризики для інвесторів, забезпечуючи механізми диверсифікації, управління ризиками та ліквідності.

Розвиток цих інститутів має прямий вплив на економічну стабільність: вони сприяють зниженню вартості капіталу, покращують доступ до кредитів, підвищують рівень фінансової інклюзії та стимулюють інновації. Їх функціонування також впливає на макроекономічні процеси, включаючи інфляцію, валютний курс та зайнятість.

Водночас недоліки в регулюванні чи дисбаланси у функціонуванні фінансових ринків можуть спричинити серйозні економічні кризи, як це стало очевидним під час глобальної фінансової кризи 2008 року. Тому для забезпечення їх ефективності необхідно постійно вдосконалювати нормативно-правову базу, стимулювати прозорість та підвищувати рівень фінансової грамотності серед населення.

Таким чином, фінансові ринки та посередники є стратегічно важливими компонентами економічної системи. Їх ефективний розвиток та функціонування

є запорукою стабільного економічного зростання, зниження економічних ризиків та створення сприятливих умов для сталого розвитку суспільства.

Література

1. Мішкін Ф. С. Економіка грошей, банківської справи і фінансових ринків. – К.: Основи, 2019.
2. Скотт Д. Управління ризиками на фінансових ринках. – Львів: Світ, 2020.
3. Базилевич В. Д. Фінансові послуги та ринки. – Київ: Київський університет, 2021.
4. Федоренко В. Г. і К°. Інвестування. Зайнятість. Освіта. – К.: Науковий Світ, 2002.
5. Федоренко В. Г. і К°. Шляхи підвищення ефективності інвестицій в Україні.: – К.: Науковий Світ, 2003.
6. Федоренко В. Г. Інвестиційний менеджмент. –К.: МАУП, 1999.
7. Федоренко В. Г. Інвестиції і капітальне будівництво в ринкових умовах. – К.: Міжнар. фінанс. агенція, 1998.

СЕКЦІЯ 6. Інновації та сучасні фінансові технології

УДК 336:330.341=111

Josseline Brugière – étudiant de l'enseignement supérieur

Superviseur académique – Professeur Jacques Moreau

Université de Lyon, France

INNOVATIONS AND MODERN FINANCIAL TECHNOLOGIES

Financial technology, commonly known as fintech, is rapidly transforming the landscape of financial services. This innovative sector is leveraging cutting-edge technologies to improve and automate the delivery of financial products and services, making them more accessible, efficient, and user-friendly.

AI and ML are at the forefront of fintech innovation, revolutionising various aspects of financial services[1][2]. These technologies are being used to: personalise financial advice and product recommendations, automate customer service through chatbots and virtual assistants, enhance fraud detection and risk assessment, optimise investment strategies through robo-advisors.

For instance, AI-powered chatbots have seen a remarkable 3,150% growth rate in successful interactions, highlighting their increasing effectiveness in customer service [4]. Blockchain technology is disrupting traditional financial protocols by offering secure, transparent, and decentralised transactions[1][2]. Key applications include: cryptocurrencies like Bitcoin and Ethereum, smart contracts for automated, trustless agreements, decentralised finance (DeFi) platforms. Implementing blockchain in financial services could potentially reduce banks' infrastructure costs by 30%, saving over \$10 billion annually[2].

Open banking is fostering innovation by allowing third-party providers to access consumer financial data through APIs[2]. This trend is driving: greater financial transparency, development of new financial products and services, enhanced competition in the financial sector.

In 2024, over 100 billion APIs were accessed globally, demonstrating the rapid growth of this technology [2]. Embedded finance is integrating financial services into non-financial platforms and applications [4]. This trend is expected to: increase the accessibility of financial services, create new revenue streams for non-financial companies, enhance user experience by offering seamless financial transactions.

The fintech sector is poised for continued growth, with revenues expected to increase almost three times faster than those in traditional banking between 2023 and 2028[5]. As technologies like AI, blockchain, and open banking mature, we can expect to see even more innovative financial products and services that cater to the evolving needs of consumers and businesses.

In conclusion, modern financial technologies are reshaping the financial services industry, offering improved efficiency, accessibility, and user experience. As these innovations continue to evolve, they will play a crucial role in shaping the future of finance and banking.

Citations:

1. Financial Technology (Fintech): Its Uses and Impact on Our Lives
2. <https://acropolium.com/blog/top-financial-technology-trends-transforming-fintech/>
3. Overview of digital finance - European Commission
4. 10 Emerging Technologies Shaping the Financial Services Industry in 2024
5. The Future of Banking: Key Technologies Redefining Financial Services - Leobit

УДК 336 (477)

Катерина Бараболя – здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к. філософ. н., доц. Олена Чумак

Національний університет «Запорізька політехніка»

**РОЗВИТОК ФІНАНСОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УКРАЇНІ:
МОЖЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

Сучасні досягнення в галузі інформаційних технологій відкрили нові горизонти у фінансовому секторі, стимулюючи впровадження інновацій та підвищення якості послуг. Рушійною силою у світовій економіці стали фінансові технології. З'явилася можливість створювати нові рішення – трансформувати традиційні банківські та фінансові операції. Цей напрямок набуває особливої важливості для України, яка наразі стикається з численними викликами, пов'язаними з війною та глобальною нестабільністю. Фінансові інновації не просто полегшують доступ до сучасних послуг, вони відкривають шлях до інтеграції України в глобальну економіку, надаючи їй конкурентні переваги. Впровадження фінансових технологій і стартапів стане не лише основою для зміцнення банківської системи, а й потужним стимулом для стійкого економічного зростання, що дозволить Україні ефективніше адаптуватися до нових глобальних умов.

У рамках нашого дослідження першочергово необхідно з'ясувати термінологічний зміст основного поняття «фінансові технології».

FinTech, за визначенням вітчизняних науковців, - це галузь, яка застосовує інноваційні технології для вдосконалення й оптимізації надання та отримання фінансових послуг і яка в сучасному світі розвивається надзвичайно швидкими

темпами, порушує та трансформує фінансову сферу, з метою скорочення витрат, покращення якості фінансових послуг (а також їх інклюзивності) та створення більш різноманітного та стабільного фінансового ландшафту [1, с.60].

В умовах постійних змін у глобальній економіці та розвитку інформаційних технологій FinTech набув значення основного двигуна трансформацій у фінансовому секторі. Україна, як країна, що переживає складні економічні та політичні процеси, має великий потенціал для впровадження інновацій у фінансову сферу, які можуть стати основою для відновлення та розвитку економіки. Про це свідчать наступні цифри. В Україні на сьогодні функціонує понад 250 фінтех-компаній, які працюють у таких напрямках, як мобільний банкінг, цифрові платежі, онлайн-кредитування та блокчейн-рішення. За поточний 2024 рік кількість учасників фінтех-ринку збільшилась на 20%, що підтверджує стабільне зростання галузі та підвищення попиту на цифрові фінансові послуги. Капіталізація фінтех-сектора в нашій країні у 2024 році зросла на 18%, завдяки залученню міжнародних інвестицій та співпраці з європейськими партнерами. Розширення ринку підтримується державними ініціативами, спрямованими на інновації, а також законодавчими змінами для прозорості та безпеки діяльності фінтех-компаній [2].

Можливості розвитку фінансових технологій в Україні безпосередньо пов'язані з кількома ключовими факторами.

По-перше, високий рівень мобільності населення та широке поширення мобільних пристроїв створюють сприятливі умови для розвитку цифрових фінансових послуг, наприклад, оформлення документів через додатки на телефоні, а також інтернет-банкінг. Ці інструменти дозволяють значно спростити доступ до фінансових послуг для широких верств населення, зокрема в віддалених регіонах, де традиційні банківські установи можуть бути недоступні.

По-друге, розвиток блокчейн-технологій і криптовалют відкриває нові можливості для фінансових ринків в Україні. Технологія блокчейн, що є розподіленою базою даних, дозволяє значно знижувати витрати на фінансові транзакції, а також забезпечує їх прозорість і безпеку. Використання дистрибутивних реєстрів допомагає створити більш відкриту та надійну фінансову систему. Враховуючи проблеми з довірою до традиційних фінансових установ, блокчейн може стати ефективним інструментом для забезпечення стабільності та прозорості фінансових процесів в Україні. [3]

Перспективи розвитку фінансових технологій в Україні є багатообіцяючими, але водночас пов'язані з певними викликами. З одного боку, існує потреба в удосконаленні законодавчої бази для підтримки інноваційних технологій, що дозволить залучити більше інвестицій у FinTech-стартапи та створить умови для розширення цього сектору. Зокрема, це стосується питань захисту прав споживачів, регулювання криптовалют і блокчейн-технологій, а також забезпечення кібербезпеки. З іншого боку, успішне впровадження фінансових технологій залежить від рівня фінансової грамотності населення. Для

повноцінного використання новітніх фінансових інструментів важливо проводити освітні програми, які дозволять громадянам розуміти переваги і можливості цифрових фінансів. У цьому контексті державні ініціативи, спрямовані на підвищення рівня фінансової грамотності, можуть стати важливим елементом у розвитку фінансових технологій в Україні.

Можливості розвитку фінансових технологій в Україні включають не лише покращення доступу до фінансових послуг, а й створення рівних можливостей для різних верств населення. Наприклад, у віддалених регіонах і серед малозабезпечених груп діджиталізація допомагає подолати соціальні бар'єри, зокрема через мобільні платіжні системи та онлайн-кредитування. Це також може сприяти зниженню фінансової нерівності, надаючи більше можливостей людям з різними доходами.

Також важливо зазначити, що впровадження інноваційних технологій в фінансовому секторі відкриває нові можливості для підтримки малого та середнього бізнесу. Фінансові технології можуть сприяти розвитку підприємництва завдяки доступу до більш дешевих і швидких фінансових інструментів, а також залученню інвестицій у сектор стартапів. Зокрема, інвестиції в FinTech-стартапи можуть створити нові робочі місця і сприяти розвитку інноваційної економіки.

Не менш важливою є роль держави та приватного сектору у розвитку фінансових технологій. Інвестиції в цифрову інфраструктуру, підтримка стартапів і удосконалення законодавчої бази є важливими кроками на шляху до створення сприятливого середовища для інновацій.

Підсумовуючи вище сказане, необхідно наголосити, що фінансові технології в Україні мають значний потенціал для розвитку національного фінансового ринку, який може сприяти економічному відновленню та інтеграції країни у світову економіку. В умовах глобальних викликів, таких як війна та економічна нестабільність, діджиталізація та інновації у фінансовому секторі відкривають нові можливості для зростання і створення рівних умов для всіх верств населення. Співпраця фінтех-компаній і банків, розвиток онлайн-платежів і мобільних фінансових сервісів вже значно покращили доступ до фінансових послуг [4].

Проте для того, щоб фінансові технології стали рушійною силою економічних змін, необхідно вирішити низку питань, таких як вдосконалення законодавчої бази, захист прав споживачів і підвищення фінансової грамотності населення. Якщо ці умови будуть виконані, фінансові технології стануть важливим інструментом для стабільного економічного зростання і розвитку України в майбутньому.

Література:

1. Балицька М. В. Бровенко Фінансові технології як драйвер розвитку фінансових ринків. / М. В. 1. Балицька, К. С. Бровенко [електронний ресурс]. URL: // Інвестиції: практика та досвід. – 2021. – № 9. – С. 59–65. URL:

2. Розвиток фінтех-галузі в Україні: аналіз ключових показників та тенденцій 2024 року [електронний ресурс] // Академія Консалтингового Бізнесу – 2024. – 7 листопада. – URL: <https://www.bca.education/rozvytok-fintech-ukraine/>

3. Шевченко О.М. Розвиток фінансових технологій в умовах цифровізації економіки України / О.М. Шевченко, Л.В. Рудич [електронний ресурс] // Ефективна економіка. – 2020. – № 7. – URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=8053>. – DOI: 10.32702/2307-2105-2020.7.61

4. Федосюк Юлія Основні тренди в галузі фінтеху в Україні та світі / Юлія Федосюк [електронний ресурс] // Економічна правда. – 2024. – 4 серпня. – URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2024/01/4/708359/>

УДК 336.71(477)

Юрій Барган – здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Богдана Вишивана

Львівський національний університет імені Івана Франка

ВПЛИВ ДИДЖИТАЛІЗАЦІЇ НА БАНКІВСЬКИЙ СЕКТОР УКРАЇНИ

Диджиталізація (цифровізація), як процес використання цифрових технологій у сучасному світі, є однією з визначальних тенденцій розвитку людської цивілізації, яка формує більш інклюзивне суспільство та кращі механізми управління, розширює доступ до охорони здоров'я, освіти та банківської справи, підвищує якість та охоплення державних послуг, розширює спосіб співпраці людей, а також дає змогу скористатися більшим розмаїттям товарів за нижчими цінами [1]. Відповідно, диджиталізація банківського сектору – процес використання цифрових технологій для оптимізації роботи банків, підвищення ефективності їх діяльності, швидкості обробки інформації та обслуговування клієнтів.

Цифровізація банківського сектору для виконання поставлених завдань повинна підпорядковуватися таким основним принципам, як зручність, безпечність, доступність і простота у використанні, оперативність, гнучкість, ефективність, відсутність бюрократизації та нульова толерантність до корупції.

Стимулом до нововведень, зазвичай, є певні кризові ситуації, а точніше пошук способів їх вирішення. Такі ситуації економічної невизначеності в Україні трапляються регулярно, тому фінансові інститути, передусім банки, постійно знаходяться в пошуку й процесі розробки модернізованих інструментів та каналів з надання власних послуг і комунікації з клієнтами.

Трансформація банківської системи відбувається шляхом оптимізації

банками своєї організаційної структури, у зв'язку з чим кількість структурних підрозділів банків скорочується. За останні 10 років помічаємо чітку тенденцію до зменшення кількості структурних підрозділів: з 2013 по 2023 їхня кількість зменшилася на 14 тис. [2].

Результатом активної диджиталізації банківського сектору стала поява та стрімкий розвиток необанків, які працюють в онлайн режимі, використовуючи технології цифрового доступу та управління рахунками у мобільному застосунку. На відміну від традиційних банків необанки працюють без фізичних відділень. Зменшивши операційні витрати на утримання та обслуговування, необанки пропонують послуги за привабливими для клієнтів тарифами та з мінімальними комісіями, які нижчі, ніж в традиційних банках.

У світлі останніх подій клієнти необанків особливо відчули всі переваги обслуговування в таких установах – розбудована та налагоджена цифрова інфраструктура для дистанційної комунікації, електронний підпис, відео- та біометрична ідентифікація, канали підтримки клієнтів та персоналізований підхід, доступність «24/7» тощо. Необанки стрімко захоплюють ринок роздрібного банкінгу і Україна не стала винятком. Найпопулярнішим сьогодні серед необанків є продукт АТ «Універсал Банк», більш відомий як «monobank».

Зауважимо, що цифровізація банківського сектору в Україні, якщо правильно врахувати можливі ризики, є доволі перспективним напрямом. Вона може допомогти банкам працювати ефективніше, автоматизувати процеси, знизити витрати та ризики, стати більш стійкими й прибутковими. Банки, які зараз активно вкладають кошти в нові технології, зможуть конкурувати з фінтех-компаніями, завойовувати лояльність клієнтів, зменшити втрати від шахрайства та впровадити сучасні автоматизовані бізнес-процеси.

Однак надмірно агресивна диджиталізація може призвести до нових ризиків, які виникають разом із трансформацією банківських систем, продуктів і послуг. Регулятори та банки повинні зосередитися не лише на традиційних фінансових ризиках, але й на безпеці даних, конфіденційності, використанні штучного інтелекту та інших нових викликах.

Пріоритетами політики НБУ у сфері цифровізації банківської діяльності є [3]:

- 1) забезпечення розвитку цифрових технологій, комп'ютерного проектування, аналізу big data, blockchain, автоматизації, роботизації та використання штучного інтелекту, для досягнення яких планується розробити та затвердити програму фінансування розвитку інвестиційних стартапів, діяльність яких спрямована на залучення інвестицій; впровадити в промислову експлуатацію ІТ-платформи для споживачів фінансових послуг задля захисту їхніх прав та регулювання ринкової поведінки; розробити та впровадити уніфіковані бази даних, правила захисту інформації та її обміну між базами (у т.ч. через API); створити платформу для аналізу ризиків на базі операцій, які проводять через інформаційні системи НБУ та об'єктів нагляду й аналізу інформації;

2) вивчення можливості випуску цифрової валюти центрального банку е-гривні, зокрема обговорення з учасниками платіжного ринку можливості випуску е-гривні; підготовка оновленої концепції випуску е-гривні на основі аналізу різних моделей;

3) забезпечення посилення кібербезпеки, що вимагає удосконалення підходів щодо використання міжнародних стандартів захисту; визначення можливості розвитку Security Operation Centre в частині підвищення кібербезпеки фінтех-компаній;

4) розширення доступу учасників ринку до публічних реєстрів, що вимагає удосконалення системи регулювання доступу та у сфері обміну електронними даними між суб'єктами;

5) розвиток системи віддаленої ідентифікації BankID НБУ та онлайн-сервісів фінансових послуг;

6) розвиток та використання хмарних технологій, IT-інфраструктури та електронного документообігу, що передбачає побудову та сертифікацію ЦОД НБУ відповідно до вимог міжнародного Uptime Institute Tier IV; удосконалення системи регулювання використання хмарних технологій.

Цифровізація підвищує ефективність банківської діяльності, забезпечує прозорість та довіру до системи управління, якість надання адміністративних та банківських послуг, рівень фінансової грамотності та культури. Водночас вона поки знаходиться на початковій стадії свого розвитку і залежить від низки чинників соціального, економічного та політичного характеру. Попри позитивний вплив, надмірна диджиталізація може створювати нові ризики, зокрема щодо конфіденційності, кібербезпеки та управління даними, що вимагає додаткових заходів із боку регуляторів і банків.

НБУ активно підтримує цифрову трансформацію, зосереджуючись на кібербезпеці, розвитку віддаленої ідентифікації, впровадженні електронного документообігу та навіть розглядаючи можливість запуску цифрової валюти – е-гривні. Це підвищує стійкість банківського сектору в умовах зростаючих цифрових загроз і забезпечує поступовий перехід до сучасної фінансової інфраструктури, адаптованої до потреб клієнтів і вимог глобального ринку.

Література:

1. Маркевич К. Цифровізація: переваги та шляхи подолання викликів. Разумков центр. 2021. 06 вересня. URL: <https://razumkov.org.ua/statti/tsyfrovizatsiia-perevagy-ta-shliakhy-podolannia-vyklykiv>.

2. Наглядова статистика Національного банку України. Офіційне Інтернет-представництво НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist>.

3. Стратегія розвитку фінансового сектору України. Офіційне Інтернет-представництво НБУ. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_finsector_NBU.pdf?v=9 (Дата звернення: 30.10.2024)

УДК 004.65:336.7

Гліб Бразілій – здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.т.н., доцент Марина Чичужко

Черкаський державний технологічний університет

ВПРОВАДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЇ БЛОКЧЕЙН У ФІНАНСОВИХ ОПЕРАЦІЯХ

Актуальність та необхідність впровадження технології блокчейн у фінансових операціях обумовлена численними перевагами, які вона може надати, особливо в контексті України. По-перше, блокчейн забезпечує високий рівень прозорості завдяки дистрибуції даних по численних вузлах мережі, що унеможлиблює їх підробку або зміну без відома всіх учасників. Це означає, що всі транзакції стають доступними для перевірки, що значно знижує ризик шахрайства та корупції – проблем, які мають велике значення для української економіки.

По-друге, технологія блокчейн сприяє підвищенню довіри між учасниками фінансових операцій. Завдяки незмінності записів, кожен учасник може бути впевнений у достовірності інформації. Це особливо важливо для України, де історично існували проблеми з недобросовісною практикою в бізнесі та фінансах.

Крім того, блокчейн дозволяє автоматизувати процеси через смарт-контракти, які виконуються автоматично за певних умов. Це не лише знижує витрати на адміністрування, але й скорочує час на виконання фінансових операцій, що є критично важливим для розвитку бізнесу.

Впровадження блокчейн-технологій також може стимулювати іноземні інвестиції. Інвестори охоче вкладають кошти в країни з прозорими та надійними фінансовими системами. Таким чином, блокчейн може стати важливим інструментом для підвищення конкурентоспроможності України на міжнародній арені. Загалом, технологія блокчейн є потужним механізмом для забезпечення прозорості та підвищення ефективності фінансових операцій в Україні, що може сприяти стабільному економічному розвитку та зміцненню довіри до фінансової системи країни.

Впровадження технології блокчейн у фінансових операціях викликає численні дискусійні питання та проблеми, які потребують ретельного аналізу. По-перше, одним із основних аспектів є питання безпеки. Хоча блокчейн забезпечує високу ступінь захисту даних, існують ризики, пов'язані з кіберзлочинністю, такими як атаки на гаманці або біржі. По-друге, регуляторні питання залишаються невизначеними. Багато країн ще не мають чіткої правової бази для використання блокчейн-технологій, що може призвести до правових

колізій та нерегульованості ринку. Крім того, питання масштабованості також є важливим. Блокчейн-системи можуть стикатися з проблемами швидкості обробки транзакцій, особливо в умовах високого навантаження. Це може стати перешкодою для широкого впровадження технології у фінансовому секторі, де швидкість і ефективність є критично важливими [1].

Також варто зазначити питання енергетичної ефективності. Деякі блокчейн-протоколи, зокрема ті, що використовують механізм консенсусу Proof of Work, споживають значну кількість енергії, що викликає занепокоєння з точки зору екологічної стійкості.

Не менш важливим є аспект довіри. Хоча технологія блокчейн забезпечує прозорість і незмінність даних, необхідно, щоб учасники ринку довіряли цій технології та розуміли її принципи. Це може бути складним завданням, особливо для тих, хто не має технічного бекграунду.

Нарешті, соціальні та економічні наслідки впровадження блокчейну також викликають дискусії. Зміна традиційних фінансових структур може призвести до втрати робочих місць у деяких секторах або ж навпаки, створити нові можливості для інновацій та стартапів.

Основна мета впровадження технології блокчейн у фінансових операціях полягає в підвищенні ефективності, безпеки та прозорості фінансових транзакцій. Блокчейн дозволяє створити дистрибутивну базу даних, де інформація зберігається в незмінному вигляді, що знижує ризик шахрайства та маніпуляцій з даними. Це забезпечує більшу довіру між учасниками угод, оскільки всі транзакції є доступними для перевірки і не можуть бути змінені без консенсусу мережі.

Крім того, технологія блокчейн здатна значно скоротити витрати на обробку транзакцій, усуваючи посередників і зменшуючи час, необхідний для виконання угод. Це особливо актуально для міжнародних переказів, які зазвичай супроводжуються високими комісіями та тривалими термінами обробки. Впровадження блокчейну також може сприяти фінансовій інклюзії, надаючи доступ до фінансових послуг людям, які раніше були виключені з традиційної банківської системи. Завдяки децентралізованій природі блокчейну, користувачі можуть здійснювати транзакції без необхідності мати рахунок у банку.

Отже, основна мета впровадження технології блокчейн у фінансових операціях полягає в створенні більш ефективної, безпечної та прозорої системи, яка відповідає сучасним вимогам ринку та потребам користувачів [2].

Впровадження технології блокчейн у фінансових операціях має на меті вирішення кількох ключових завдань. По-перше, це підвищення безпеки транзакцій. Блокчейн забезпечує незмінність даних, що ускладнює можливість шахрайства і маніпуляцій.

По-друге, він сприяє прозорості, адже всі учасники мережі можуть бачити історію транзакцій, що підвищує довіру між сторонами.

По-третє, блокчейн дозволяє зменшити витрати на обробку фінансових операцій. Завдяки децентралізації усуваються посередники, що знижує комісії та

прискорює процеси. Четверте завдання полягає в скороченні часу на виконання транзакцій, особливо в міжнародних переказах, які зазвичай займають кілька днів.

Крім того, технологія може сприяти фінансовій інклюзії, надаючи доступ до фінансових послуг людям, які не мають можливості користуватися традиційними банківськими системами. Нарешті, впровадження блокчейну може стимулювати інновації у фінансовому секторі, відкриваючи нові можливості для розвитку фінансових продуктів і послуг. Усі ці завдання разом сприяють створенню більш ефективної та сучасної фінансової екосистеми.

Впровадження технології блокчейн у фінансових операціях в Україні відбувається через кілька ключових методів. Одним з яких це розвиток стартапів та інноваційних компаній, які створюють рішення на основі блокчейн-технологій. В Україні активно працюють проекти, що пропонують послуги з обробки транзакцій, децентралізованих фінансів (DeFi) та криптовалютних бірж.

Важливим аспектом є співпраця з державними органами. Український уряд починає вивчати можливості використання блокчейну для підвищення прозорості у фінансових операціях, зокрема в сфері державних закупівель та управління активами. Це може включати впровадження системи електронного голосування або реєстрації прав власності.

Навчання та підвищення обізнаності про блокчейн серед фінансових установ також є важливим кроком. Багато банків і фінансових компаній проводять семінари та тренінги для своїх співробітників, щоб ознайомити їх із новими технологіями та їхніми перевагами [3].

Крім того, існує потреба в розробці регуляторної бази для роботи з криптовалютами та блокчейн-технологіями. Створення чітких правил і стандартів допоможе залучити інвестиції та забезпечити безпеку користувачів.

Загалом, методи впровадження блокчейн-технологій в Україні включають розвиток стартапів, співпрацю з державою, навчання фахівців і формування регуляторного середовища, що сприятиме інтеграції цієї технології у фінансову систему країни.

Впровадження технології блокчейн у фінансові операції в Україні відкриває нові можливості для підвищення прозорості та зменшення корупційних ризиків. Блокчейн забезпечує децентралізований і незмінний реєстр транзакцій, що дозволяє всім учасникам системи мати доступ до однакової інформації. Це сприяє зменшенню можливостей для маніпуляцій і шахрайства, оскільки будь-яка зміна в даних потребує консенсусу більшості учасників мережі.

Завдяки прозорості, яку надає блокчейн, громадськість може легше контролювати фінансові потоки, що особливо важливо в державному секторі. Наприклад, використання блокчейн-технологій у державних закупівлях може значно знизити ризики корупції, оскільки всі етапи процесу будуть зафіксовані в реєстрі, доступному для перевірки. Це дозволяє уникнути непрозорих схем та забезпечити відповідальність за витрати бюджетних коштів.

Крім того, блокчейн може сприяти автоматизації процесів через смарт-контракти, які виконують умови угод без необхідності втручання третіх осіб. Це

не лише підвищує ефективність, але й зменшує ймовірність корупційних дій.

Важливо також зазначити, що для успішного впровадження блокчейн-технологій необхідна відповідна регуляторна база. Законодавство повинно підтримувати інновації та захищати права користувачів, що створить сприятливе середовище для розвитку технології.

Отже, впровадження блокчейн у фінансові операції в Україні може суттєво підвищити прозорість та зменшити корупційні ризики, проте для досягнення цих цілей потрібні зусилля з боку держави, бізнесу та суспільства.

Література:

1. Балазюк О., Пилявець В. Технологія блокчейн: дослідження суті та аналіз сфер використання. Економіка та суспільство. 2022. № 43. URL: <http://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1701/1636>
2. Ніколаєв С.О., Вороненко В.І., Ковальов Б.Л., Гриценко П.В., Одеволе О.О. Блокчейн як фактор цифрової трансформації економіки України. Вісник Сумського державного університету. Серія «Економіка». 2021. № 2. С. 16–23. DOI: <https://doi.org/10.21272/1817-9215.2021.2-2>
3. Ющенко Н. Л. Розвиток блокчейн-технологій в Україні та світі. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/19_ukr/40.pdf

УДК 336.717.1(477)

Богдана Вишивана – к.е.н., доц.

Вероніка Мяснікова – здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Львівський національний університет імені Івана Франка

ІННОВАЦІЙНІ ПЛАТІЖНІ ТЕХНОЛОГІЇ В СИСТЕМІ БЕЗГОТІВКОВИХ РОЗРАХУНКІВ УКРАЇНИ

Впровадження інноваційних технологій є основою успішної та ефективної роботи банківського сектора в сучасних умовах. Розвиток нових технологій суттєво вплинув на банківську систему, яка є ключовим драйвером безготівкових розрахунків. Використання безготівкових платежів дозволяє скоротити витрати на проведення операцій, прискорити розрахунки та рух коштів. Крім того, безготівкові операції сприяють накопиченню грошей на банківських рахунках, забезпечують контроль за їхнім використанням та безпеку транзакцій. Таким чином формується попит споживачів на нові банківські технології, які спрощують їхню діяльність і скорочують час, витрачений на стандартні операції.

На сьогодні в банківській сфері впроваджено чимало інноваційних платіжних технологій, серед яких ключовими є такі [1; 4; 5]:

1. Безконтактні технології – реалізують за допомогою NFC-модифікованої системи радіозв'язку на коротких відстанях, яка дозволяє проводити платежі через термінали за допомогою смартфона. Універсальні інноваційні рішення Visa PayWave і MasterCard PayPass швидко завоювали платіжний ринок в Україні та за її межами.

2. Біометричні технології використовують унікальні фізичні або поведінкові ознаки: відбитки пальців, розпізнавання обличчя, голосу, сканування райдужної оболонки ока. За прогнозами, до 2029 року світовий ринок біометричних карток досягне майже 18,4 млрд дол. США, що свідчить про все більше визнання та інтеграцію біометричної автентифікації в платіжні системи.

3. QR-технології. QR-код або код швидкої відповіді використовують в цифрових транзакціях для швидкого та безперебійного обміну інформацією. Під час проведення платежів QR-коди можуть надавати інформацію про транзакції у формі, яка, коли клієнт сканує її своїм смартфоном або іншим пристроєм, ініціює платіж, не вимагаючи від клієнта вводити дані вручну. Закодована інформація може містити облікові дані клієнта, суму транзакції або іншу допоміжну інформацію. Таке цифрове вираження транзакційних даних допомагає оптимізувати процес платежу, скорочуючи час і зусилля, необхідні для завершення транзакції.

4. Технологія блокчейн. Її головні ознаки – відсутність централізованого управління, незворотність і неможливість змінити вже записані транзакції. Кожен блок містить набір підтверджених операцій. Технологія працює без посередників, а надійність угод підтверджує сама система та її учасники. Першими світовими банками, що займаються дослідженнями в цій галузі, стали Goldman Sachs, JP Morgan, Credit Suisse і Barclays.

5. Технологія IoT (Інтернет речей) дозволяє спрощувати платіжні транзакції. Пристрої з підтримкою Інтернету речей можна використовувати для автентифікації транзакцій, надання послуг на основі визначення місцезнаходження та підвищення безпеки. Наприклад, смарт-годинники використовують для авторизації транзакцій за допомогою біометричної автентифікації, зокрема розпізнавання відбитків пальців або обличчя.

6. Віртуальний банкінг за своїми функціональними можливостями не поступається традиційному. В Україні сьогодні активно розвиваються такі віртуальні банки: Monobank, O.Bank 2.0, Izibank, Банк “Власний Рахунок”.

Технологічний прогрес, охоплюючи всі аспекти суспільного життя, спричинив формування таких ключових тенденцій, які відображають поточний стан розвитку та впровадження безготівкових розрахунків у світі й Україні [2; 3]:

1. Активний розвиток хмарних електронних платіжних рішень. Віртуальні картки дають змогу безконтактною оплати в Інтернеті та в фізичних магазинах (за умови попередньої реєстрації в електронному гаманці Apple Pay або Google Pay) одноразово або постійно. Вони також гарантують такий самий рівень безпеки, як і традиційні платіжні картки, можливість миттєвого блокування віддалено у випадку крадіжки або сумнівної транзакції. Згідно з дослідженням Juniper

Research до 2028 року кількість транзакцій за допомогою віртуальних карток у всьому світі сягне 175 млрд дол. США.

2. Можливість перетворення будь-яких технічно придатних пристроїв на POS-термінали: завдяки спеціальному програмному забезпеченню мобільні телефони та інші пристрої можуть функціонувати як термінали для приймання платежів.

3. Платіжні можливості месенджерів, зокрема WeChat, Facebook Messenger, WhatsApp дають змогу користувачам проводити P2P перекази, купувати безпосередньо в застосунках.

4. Цифрові валюти центральних банків (ЦВЦБ) на основі технології блокчейн є безпечною альтернативою криптовалютам. ЦВЦБ зменшують потребу в посередниках у платіжному процесі, що знижуватиме транзакційні витрати та підвищуватиме швидкість розрахунків.

5. Відкритий банкінг, що надає доступ до нових можливостей для інновацій у розробці платіжних продуктів, зокрема проведення миттєвих платежів завдяки доступу до банківських даних третім особам за допомогою API (інтерфейсів прикладного програмування).

6. Боротьба з шахрайством завдяки штучному інтелекту (ШІ). У 2024 році використання штучного інтелекту в платіжній екосистемі продовжує активно розвиватися завдяки його ключовій ролі в боротьбі з шахрайством у сфері цифрових платежів. Алгоритми на основі штучного інтелекту здатні правильно ідентифікувати аномалії транзакцій і підозрілу поведінку, полегшуючи моніторинг у режимі реального часу, крім того розмовний ШІ також можна використовувати для голосової автентифікації.

Отже, сучасний розвиток безготівкових розрахунків базується на інноваційних продуктах і підходах. Особливістю таких платіжних інновацій є їхній позитивний вплив на становлення безготівкової економіки. Інноваційні технології не лише сприяють перспективному розвитку банківської сфери, а й підвищують рівень конкуренції, вимагаючи нових рішень для ефективної стратегії розвитку банків. Зі зростанням конкуренції банківські установи повинні постійно вдосконалювати свої продукти й послуги, впроваджувати найбільш дієві методи управління, що дозволяють оперативно реагувати на зміни у зовнішньому середовищі, забезпечуючи високу якість послуг, ефективність витрат і стабільність на фінансовому ринку.

Запровадження інноваційних платіжних технологій підвищує продуктивність, оптимізує витрати, підвищує ефективність управління ресурсами та збільшує прибуток, що в результаті покращує конкурентоспроможність банківської сфери й забезпечує її стабільний розвиток на глобальному ринку.

Література:

1. Застосування технології IoT у сфері платежів. 07.06.2023 [електронний ресурс]. URL: <https://stfalcon.com/uk/blog/post/Application-of-the-IoT-technology-in-payment>

2. Ayman Abi Karam. Central Bank Digital Currency (CBDC) and blockchain enable the future of payments. 17.08.2023 [електронний ресурс]. URL: <https://www.ibm.com/think/topics/blockchain-for-cbdc>
3. Payments: 8 key trends for 2024 and beyond. BNP PARIBAS. 01.08.2024 [електронний ресурс]. URL: <https://group.bnpparibas/en/news/payments-8-key-trends-for-2024-and-beyond>
4. QR code payments: How businesses can generate and use QR codes. 05.10.2023 [електронний ресурс]. URL: <https://stripe.com/resources/more/qr-code-payments>
5. What are biometric payments? A quick guide for businesses. 16.04.2024 [електронний ресурс]. URL: <https://stripe.com/resources/more/what-are-biometric-payments-a-quick-guide-for-businesses>

УДК [336.74:004.738.5] (477)

Аліна Миркула – здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Тетяна Шпомер

Національний університет «Чернігівська політехніка»

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННИХ ГРОШЕЙ В УКРАЇНІ

В епоху цифрової економіки електронні гроші стають важливим інструментом для спрощення фінансових операцій, підвищення фінансової доступності та зниження витрат на обслуговування платежів. В Україні сфера електронних грошей швидко розвивається, що стимулює розширення безготівкових розрахунків. Однак зростання популярності електронних грошей супроводжується низкою проблем та викликів.

Відповідно до Закону України «Про платіжні послуги» електронні гроші визначаються як «одиниці вартості, що зберігаються в електронному вигляді, випущені емітентом електронних грошей для виконання платіжних операцій (у тому числі з використанням наперед оплачених платіжних карток багатоцільового використання), які приймаються як засіб платежу іншими особами, ніж їх емітент, та є грошовим зобов'язанням такого емітента електронних грошей» [1]. Водночас в цьому ж законодавчому акті зазначається, що до електронних грошей не належать будь-які одиниці вартості, які:

- обліковуються суб'єктом господарювання, який їх емітував, або зберігаються на будь-якому фізичному носії й застосовуються обмежено; зокрема, надають власнику можливість купувати товари та послуги тільки у суб'єкта, що здійснив випуск цих одиниць вартості, незалежно від його місцезнаходження;

- використовуються абонентом постачальника електронних комунікаційних послуг для оплати та отримання цифрового контенту через будь-який

електронний чи цифровий пристрій за умови, що абонент самостійно оплачує такі послуги [1].

Тобто, електронні гроші є своєрідною віртуальною формою вираження грошового зобов'язання. До суб'єктів-емітентів належать виключно банки, установи електронних грошей, філії іноземних платіжних установ, оператори поштового зв'язку, Національний банк України та органи державної влади, органи місцевого самоврядування [1]. Вони ж і надають користувачам послуги з використанням електронних грошей, яке дозволяє здійснювати такі платіжні операції:

- купівля електронних грошей у емітента в обмін на грошові кошти;
- повернення електронних грошей емітенту для обміну на кошти;
- обмін електронних грошей одного емітента на електронні гроші іншого емітента;
- проведення інших платіжних операцій з використанням електронних грошей.

Зокрема, користувачі, які виступають у ролі суб'єктів господарювання, за допомогою електронних грошей можуть здійснювати:

- оплату товарів, робіт і послуг, придбаних ними для здійснення господарської діяльності;
- сплату податків, зборів та інших обов'язкових платежів згідно з чинним законодавством;
- благодійні внески і пожертвування;
- прийом електронних грошей як платіжних засобів за товари (роботи, послуги), які продаються (виконуються, надаються) ними;
- повернення електронних грошей користувачам у разі повернення товарів, придбаних за електронні гроші;
- переведення коштів між власними електронними гаманцями.

У свою чергу, користувачі, які є споживачами мають змогу з використанням електронних грошей проводити:

- оплату товарів, робіт і послуг для особистого користування;
- переказ електронних грошей на користь інших користувачів-споживачів або між власними електронними гаманцями;
- сплату податків, зборів та інших обов'язкових платежів згідно з вимогами законодавства;
- внесення благодійних пожертв та інших внесків.

Користувачі, які є органами державної влади або місцевого самоврядування та виконують фіскальну функцію державного або місцевого бюджету, мають право здійснювати з електронними грошима лише ті платіжні операції, що передбачені їхніми законодавчо встановленими повноваженнями:

- приймання електронних грошей від користувачів як сплату податків, зборів та інших обов'язкових платежів відповідно до порядку і умов, визначених законодавством;
- повернення електронних грошей користувачам згідно з установленими законом порядком і умовами.

Значним поштовхом у розвитку електронних грошей стало прийняття Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо платіжних послуг», який дозволив:

- легалізувати електронні гроші;
- прирівняти статус електронних гаманців до банківських рахунків;
- використання електронних грошей для сплати податків та комунальних платежів;
- легалізувати розрахунки електронними грошима за товари та послуги між суб'єктами господарської діяльності [2].

Однак, поряд із розширенням сфери застосування електронних грошей їх розвиток стикається з низкою проблем. Зокрема, при здійсненні податкових платежів на рахунок Державної податкової служби кошти проходять через Держказначейство, тобто податковому органу мають бути зараховані саме фіатні, а не електронні гроші. Це створює певні труднощі у тому випадку, коли оператор електронних грошей не може гарантувати обмін електронної валюти на фіатну. Тобто, існує ризик того, що платіж фактично не буде здійснено, а це в свою чергу може призвести до відповідальності за невиконання податкових зобов'язань. До того ж, зростає і державний контроль над електронними грошима. Будь-які рахунки та електронні гаманці можуть бути заблоковані, арештовані чи використані для стягнення податкового боргу. Це фактично позбавляє сферу електронних грошей статусу своєрідного «безпечного простору» від доступу податкових органів [2].

Сучасний розвиток електронних грошей супроводжується інтенсивним зменшенням використання готівки та паперових платіжних документів, переходом на нові платіжні інструменти та технології. Електронні гроші дедалі частіше входять в обіг і стають важливим елементом фінансової інфраструктури.

Швидкий розвиток інформаційних технологій призводить до змін у способі життя більшості населення країни, а зростання доступу до Інтернету сприяє підвищенню популярності електронних платежів. Більшість працездатного населення країни активно використовує банківські платіжні картки для оплати товарів і послуг, насамперед, для поповнення рахунку мобільного телефону, покупок в Інтернет-магазинах, сплати комунальних послуг тощо.

За даними НБУ населення продовжує віддавати перевагу безготівковим розрахункам. Так, у I кварталі 2024 року питома вага безготівкових операцій у загальній кількості платіжних операцій склала 94,2%, а за сумою операцій – 64,5% [3].

Таким чином, електронні гроші в Україні мають значний потенціал для розвитку, сприяючи зручності платежів, зростанню фінансової інклюзії та посиленню цифрової економіки. Проте їхнє поширення стикається з низкою викликів, серед яких недостатнє відпрацювання положень нового законодавчого регулювання, питання безпеки та певні труднощі з інтеграцією у фіатну економіку. При цьому, важливими кроками для подолання проблем є розробка інноваційних механізмів конвертації електронних грошей у фіатні, підвищення

рівня кібербезпеки та посилення інтеграції із системою оподаткування для попередження різного роду ризиків. Це створить умови для подальшого зростання сфери електронних грошей, сприятиме довірі до електронних фінансів та забезпечить їхню стійкість у фінансовій системі країни.

Література:

1. Про платіжні послуги [Електронний ресурс] : Закон України від 30.06.2021 р. № 1591-IX . – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#Text>
2. Легалізація електронних грошей: що змінює Закон №2888-IX. URL: https://biz.ligazakon.net/analytys/217609_legalzatsya-elektronnikh-groshey-shcho-zmnyu-zakon-2888-ix
3. Операції з використанням платіжних карток в Україні та за кордоном за I квартал 2024 року. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/operatsiyi-z-vikoristannyam-platijnih-kartok-v-ukrayini-ta-za-kordonom-i-kvartal-2024-roku>

УДК [338:004]

Артем Скоробагатий – здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти

Сумський державний університет

ВПЛИВ ІННОВАЦІЙ ТА СУЧАСНИХ ФІНАНСОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ КОНКУРЕНТНОЇ СТРАТЕГІЇ КОРПОРАТИВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Інновації та сучасні фінансові технології (fintech) суттєво змінюють корпоративний сектор, забезпечуючи нові можливості для підвищення ефективності стратегій і посилення конкурентоспроможності. У сучасних умовах глобалізації та швидких технологічних змін компанії, що інтегрують фінансові технології, не лише знижують витрати, але й створюють додаткову цінність для клієнтів, підвищуючи лояльність і покращуючи свою позицію на ринку. Завдяки таким інноваціям, як штучний інтелект, блокчейн, big data та автоматизація, підприємства можуть скоротити час обробки фінансових операцій, знизити ризики та швидше адаптуватися до змін у бізнес-середовищі [1].

Основні інноваційні напрями, які посилюють конкурентні стратегії корпоративних підприємств, включають:

1. Впровадження штучного інтелекту (ШІ) для аналізу великих даних.

Впровадження штучного інтелекту (ШІ) для аналізу великих даних відкриває перед компаніями нові горизонти можливостей. Завдяки ШІ, підприємства здатні обробляти величезні обсяги структурованих і

неструктурованих даних, виявляючи в них приховані закономірності та тренди. Наприклад, у банківській сфері ШІ дозволяє прогнозувати зміну поведінки клієнтів на основі їхніх транзакцій, історії взаємодії з банком і зовнішніх факторів, таких як економічні показники та демографічні дані. Це дозволяє оптимізувати маркетингові кампанії, розробляючи персоналізовані пропозиції для кожного клієнта, підвищувати ефективність продажів і знижувати витрати на маркетинг. Крім того, ШІ може виявляти шахрайські операції в реальному часі, аналізуючи транзакції на предмет відхилень від звичайної поведінки клієнтів. Це дозволяє захистити кошти клієнтів і уникнути фінансових втрат. Таким чином, використання ШІ в банківській сфері сприяє підвищенню якості послуг, зниженню витрат і, як наслідок, посиленню конкурентних позицій на ринку [3].

2. Блокчейн для покращення прозорості та безпеки транзакцій.

Блокчейн, як розподілений реєстр, забезпечує високий рівень безпеки та прозорості транзакцій завдяки кільком ключовим особливостям. Кожна транзакція записується в блок, який додається до ланцюжка попередніх блоків. Для підтвердження нової транзакції необхідна згода мережі учасників, що унеможливорює підробку даних. Крім того, використання криптографічних алгоритмів забезпечує захист даних від несанкціонованого доступу та модифікації. Завдяки цим властивостям блокчейн значно підвищує довіру до даних, що особливо важливо для компаній, які працюють у сферах з високим рівнем регулювання, таких як фінанси та охорона здоров'я. Скорочення витрат на транзакції, зменшення ризиків шахрайства та підвищення ефективності бізнес-процесів – це лише деякі з переваг, які блокчейн може запропонувати компаніям [2].

3. Автоматизація та роботизація фінансових процесів.

Автоматизація та роботизація фінансових процесів надають компаніям потужний інструмент для підвищення ефективності та конкурентоспроможності. Автоматизація рутинних операцій, таких як обробка рахунків, звітності та платежів, дозволяє значно скоротити витрати на оплату праці та звільнити співробітників для виконання більш складних і творчих завдань. Роботизація, в свою чергу, дозволяє мінімізувати людський фактор, що є причиною більшості помилок у фінансових процесах. Завдяки роботам, компанії можуть досягти вищої точності та швидкості обробки даних, що є критично важливим для прийняття обґрунтованих бізнес-рішень. Крім того, автоматизація та роботизація сприяють підвищенню прозорості фінансових операцій та забезпечують дотримання нормативних вимог. Заощаджені кошти та ресурси компанії можуть інвестувати в розробку нових продуктів і послуг, а також у підвищення кваліфікації співробітників, що дозволить їм адаптуватися до швидко мінливих умов ринку [3].

4. Використання мобільних та онлайн-платформ для обслуговування клієнтів.

Широке розповсюдження смартфонів та розвиток мобільних технологій сприяють активному переходу обслуговування клієнтів у цифрову площину.

Мобільні та онлайн-платформи надають клієнтам можливість отримувати необхідні послуги в будь-який зручний час і в будь-якому місці, що значно підвищує рівень задоволеності. Фінансові компанії, такі як Monobank, є яскравим прикладом успішного впровадження фінтех-інновацій. Їх мобільний додаток пропонує клієнтам широкий спектр послуг, включаючи відкриття рахунків, здійснення платежів, перекази коштів, інвестування та багато іншого. Це не лише спрощує життя клієнтів, але й дозволяє компаніям розширити свою клієнтську базу та зменшити витрати на обслуговування фізичних відділень.

5. Застосування технологій big data для персоналізації послуг.

У сучасному світі, де конкуренція зростає з кожним днем, персоналізація послуг стала одним з найважливіших факторів успіху. Компанії, які вміють ефективно використовувати технології big data, отримують значну конкурентну перевагу. Завдяки персоналізації, компанії можуть будувати довгострокові відносини зі своїми клієнтами, підвищувати лояльність та знижувати відтік клієнтів. Крім того, персоналізація дозволяє оптимізувати маркетингові кампанії, збільшуючи їх ефективність і знижуючи витрати. В результаті, компанії, які інвестують у технології big data, можуть досягти стійкого зростання і зміцнити свої позиції на ринку[4].

Інтеграція сучасних фінансових технологій є важливим чинником підвищення ефективності конкурентних стратегій корпоративних підприємств. Вона дозволяє не лише покращити управління ресурсами та фінансовими операціями, а й значно підвищити рівень взаємодії з клієнтами, забезпечуючи персоналізований підхід і швидке реагування на зміни ринку. Підприємства, що швидко адаптуються до нових технологій, створюють додаткові конкурентні переваги, що дозволяє їм досягати стабільного росту та зміцнювати свої позиції у глобальній економіці.

Література:

1. K. Kajatazi, G. Rexhepi, A. Sharif, I. Ozturk. (2023). Business model innovation and its impact on corporate sustainability. Journal of Business Research. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S014829632300440X>
2. KPMG. (2024). Global analysis of fintech funding. Pulse of Fintech. URL: <https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/xx/pdf/2024/02/pulse-of-fintech-h2-2023.pdf>
3. Deloitte. (2023). A Financial Services Industry Perspective. Deloitte Research Reports. URL: <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/us/Documents/financial-services/us-hc-trends-2023.pdf>
4. Silicon Valley Bank. (2023). Future of Fintech. SVB`s Outlook on Innovation in the Fintech Industry. URL: https://www.svb.com/globalassets/trendsandinsights/future-of-fintech-report-2023_final.pdf

УДК 336:004.056

Дар'я Степанова – здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – д.е.н., доц. Оксана Кондратюк

Державний торговельно-економічний університет

КІБЕРБЕЗПЕКА В СУЧАСНИХ ФІНАНСОВИХ СИСТЕМАХ

Сучасні фінансові системи є ключовою складовою світової економіки, тому забезпечення кібербезпеки є критично важливим через зростаючу кількість атак. У 2023 році кількість кібератак по світу, включно з фінансовим сектором, значно збільшилася. Наприклад, в Україні безпосередньо аналітиками безпеки було зафіксовано та оброблено 1105 кіберінцидентів, що на 62,5% більше ніж за результатами 2022 року. 30 із цих інцидентів припадає на фінансовий сектор [4].

Тож забезпечення захисту даних та конфіденційності клієнтів є ключовими аспектами кібербезпеки в сучасних фінансових системах, адже від цього залежить стабільність роботи установ та довіра споживачів до фінансового сектору.

Ключову роль у забезпеченні надійного захисту фінансових платформ відіграють сучасні інформаційні технології, такі як криптографія, машинне навчання, блокчейн та інші.

Криптографія є однією з найважливіших технологій, що забезпечують захист фінансових даних. Це метод захисту даних за допомогою шифрування, тобто перетворення інформації в код, який неможливо прочитати без спеціального ключа.

У фінансових установах криптографія використовується для захисту таких речей, як дані клієнтів, інформація про транзакції та паролі. Для прикладу, при перерахуванні грошей через мобільний додаток, ваші дані шифруються, і навіть якщо хакер перехопить ці дані, він не зможе їх прочитати чи змінити без ключа.

У 2023 році 94% українців, які користуються банківськими картками, активно використовують цифровий банкінг, причому 75% з них надають перевагу мобільним додаткам. Крім того, понад половина опитаних (51%) готові повністю перейти на цифровий банкінг протягом наступних двох років. Ці дані свідчать про те, що значна частина населення України користується послугами, які базуються на криптографічних технологіях для забезпечення безпеки фінансових операцій [5].

Сучасна криптографія гарантує безпеку операцій, покладаючись на складні математичні обчислення. Завдяки шифруванню, дані стають недоступними для несанкціонованого доступу. Найпоширенішими методами є симетричне та асиметричне шифрування. Симетричне шифрування використовує один ключ для шифрування і дешифрування інформації, що робить цей метод ефективним,

але вимагає надійної передачі ключа. Асиметричне шифрування, з іншого боку, застосовує пару ключів (відкритий та закритий), що дозволяє здійснювати обмін даними без передачі ключа [1, 89].

Таким чином, криптографія захищає конфіденційність і гарантує, що інформація залишається недоступною для зловмисників, що дуже важливо для безпеки фінансових систем.

Блокчейн – це інноваційна технологія, яка значно підвищує рівень безпеки у фінансових системах. Вона працює як розподілений реєстр, де всі транзакції записуються в блоки, а потім зберігаються на багатьох вузлах мережі [1]. Основна перевага блокчейну – це його незмінність: дані, внесені до реєстру, не можна змінити або підробити, що забезпечує цілісність фінансової інформації та зменшує ризик шахрайства.

Використання смарт-контрактів на основі блокчейн також дозволяє автоматизувати фінансові операції без необхідності в посередниках. Смарт-контракти – це програми на основі блокчейн, які автоматично виконують умови угоди без участі посередників за умови виконання умов [1]. У випадку кредитування, коли клієнт подає заявку на кредит і умови договору виконані (наприклад, підтверджено стабільний дохід та внесено аванс), смарт-контракт автоматично видасть кредитні кошти на рахунок клієнта. Це знижує витрати, виключає людський фактор і підвищує надійність операцій, оскільки смарт-контракти виконуються автоматично за умовами, закріпленими в коді, без можливості втручання сторонніх осіб.

Для захисту від кібератак, таких як несанкціонований доступ чи інші злочинні дії, фінансові установи активно використовують системи виявлення та запобігання вторгненням (IDS/IPS). Ці системи аналізують мережевий трафік в режимі реального часу і поведінку користувачів, виявляючи підозрілі дії на основі раніше визначених правил або аномалій [3].

Завдяки застосуванню машинного навчання ці системи можуть автоматично адаптуватися до нових загроз і визначати ще не відомі варіанти атак.

Якщо фінансова установа використовує систему IDS/IPS для моніторингу своїх мереж, що обробляють транзакції клієнтів, то система виявляє аномальну поведінку, наприклад, незвично великі перекази на рахунки, пов'язані з високим ризиком, або спроби доступу до конфіденційних даних без авторизації, у такому випадку автоматично активується блокування або надається сповіщення адміністраторам на невідомі загрози, що у свою чергу значно знижує ризики фінансового шахрайства. Застосування цієї системи дозволяє значно скоротити час на виявлення шахрайства та оперативно блокувати шкідливі дії.

Штучний інтелект (AI) і машинне навчання (ML) дозволяють виявляти шахрайські операції в реальному часі, аналізуючи великі масиви даних та виявляючи аномальні патерни в транзакціях [3]. Якщо певний користувач починає здійснювати транзакції на великі суми або з нових географічних локацій, система може виявити ці відхилення і автоматично заблокувати операцію або надіслати попередження адміністраторам.

Машинне навчання також дозволяє постійно вдосконалювати алгоритми

для виявлення нових типів шахрайства, що робить такі системи динамічними та гнучкими у боротьбі з кіберзлочинцями.

Мультифакторна аутентифікація (MFA) є ще одним важливим інструментом для захисту фінансових акаунтів. Вона вимагає використання кількох факторів для підтвердження особистості користувача: зазвичай це поєднання пароля, одноразового коду, надісланого на телефон або електронну пошту, а також біометричних даних (відбитки пальців, розпізнавання обличчя) [2]. Це значно підвищує рівень захисту, оскільки навіть у разі компрометації одного з факторів доступу зловмисникам буде складніше отримати доступ до акаунта.

Системи управління інформацією та подіями безпеки (SIEM) збирають та аналізують дані з різних джерел для виявлення потенційних загроз у реальному часі [2]. Вони дозволяють фінансовим організаціям швидко реагувати на інциденти безпеки, спрощуючи процес виявлення, дослідження і реагування на загрози. За допомогою таких систем можна відслідковувати аномальні події, що можуть свідчити про спроби шахрайства або кібератаки.

Атаки типу "відмова в обслуговуванні" (DDoS, Distributed Denial of Service) – це спроби зупинити роботу веб-сайтів чи онлайн-сервісів, "перевантаживши" їх величезною кількістю трафіку. Для захисту від таких атак застосовуються спеціалізовані платформи, які фільтрують шкідливий трафік. Прикладами таких платформ є: Cloudflare, Akamai Kona Site Defender та Imperva Incapsula [2, 8]. Ці платформи використовують різноманітні технології, включаючи аналіз великих обсягів даних, машинне навчання та спеціалізовані фільтри, щоб своєчасно виявляти та блокувати DDoS-атаки, забезпечуючи безперервний доступ до онлайн-сервісів і захист фінансових установ від значних збитків через відмову в обслуговуванні.

Отже, сучасні фінансові системи стикаються з великими викликами у сфері кібербезпеки, оскільки вони обробляють величезні обсяги чутливої інформації, що може стати мішенню для кіберзлочинців. Використання сучасних інформаційних технологій, таких як криптографія, блокчейн, штучний інтелект, багатфакторна аутентифікація та інших, дозволяє значно підвищити рівень захисту даних і забезпечити конфіденційність інформації.

Однак, з огляду на постійний розвиток кіберзагроз, фінансовим установам необхідно постійно вдосконалювати свої технології та стратегії кіберзахисту. Лише так можна забезпечити стабільність фінансових систем і зберегти довіру користувачів у цифровому світі.

Література:

1. Яровенко Г. М.; Ковач В. О. Перспективи застосування технології блокчейн у системах забезпечення кібербезпеки банків. *Підприємництво та інновації*. 2020. № 12: С.206-214. URL: <http://ei-journal.in.ua/index.php/journal/article/view/334>
2. Краус К. М., Краус Н. М., Манжура О. В. Blockchain як новітній фінансовий інститут: процеси, стратегії, технології та практика застосування в

21.02.2024).

3. Обушний С., Арабаджи К., Костікова К Фінансові технології в Україні: шлях до інновацій та стабільності. Європейський науковий журнал Економічних та Фінансових інновацій, 2023. URL: <https://journal.eae.com.ua/index.php/journal/article/view/181/148>.

4. Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України. URL: <https://cip.gov.ua/ua/news/2023-roku-kilkist-zareyestrovanih-kiberincidentiv-zroslo-na-62-5-zvit-operativnogo-centru-reaguvannya-na-kiberincidenti-dckz> (дата звернення: 20.11.2024).

5. Дослідження Mastercard: 51% українців готові користуватися виключно цифровим банкінгом. *Mastercard - Ein globales Technologieunternehmen in der Zahlungsverkehrsbranche.* URL: https://www.mastercard.com/news/eemea/uk-ua/?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 20.11.2024).

УДК 005.342:336.012.23

Марія Фурман – здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.т.н., доц. Наталія Штефан

Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

ІННОВАЦІЇ У ГАЛУЗІ ФІНАНСІВ ТА В СФЕРІ ТЕХНОЛОГІЙ

Сучасний світ розвивається з надзвичайною швидкістю, що обумовлює значні зміни в економіці, технологіях та фінансовій системі. Інновації в цих галузях стають рушійною силою для підвищення ефективності, скорочення витрат та поліпшення якості послуг. Впровадження передових технологій у фінансовому секторі та розвиток технологій загалом сприяють глобальній трансформації та підвищують конкурентоспроможність бізнесів і держав.

Таблиця 1

Визначення терміну «фінансові технології»

Вчений	Визначення
Поченчук Г. М.	Фінансові технології - нова фінансова галузь, яка застосовує технології для поліпшення фінансової діяльності [1].
Семенов А. Ю., Кривич Я. М., Цирулик С. В.	Фінансові технології - послуги, що надаються технологічними компаніями за допомогою спеціального програмного забезпечення та зосередженні на фінансових потребах клієнтів. [2].
Дудинець Л.А.	Фінансові технології - технології, які використовуються у фінансовій галузі. [3].

На основі аналізу поглядів різних авторів на сутність фінансових технологій можна зробити висновок про те, що одні дослідники їх сутність

розглядають як галузь, сферу, інші – як технологію, послугу.

Однак, у кожному визначенні фінансових технологій прослідковується ключова їх особливість, яка полягає в тому, що ці технології практично не можуть функціонувати без цифрових технологій. Цифрові технології, будучи ядром надання фінансових послуг, стимулюють проникнення інновацій у фінансовий сектор.

На сьогодні досягнення у автоматизації та програмуванні у фінансовому секторі мають великий успіх. Тому, до основних технологій та інновацій у сфері фінансів слід віднести: [4]

- *Штучний інтелект (AI)* стає дедалі важливішим у фінтех-індустрії, пропонуючи автоматизацію процесів, здатність до аналізу великих обсягів даних та підвищення ефективності ухвалення фінансових рішень. Від алгоритмічної торгівлі на фондовому ринку до персоналізованих фінансових порад – AI відкриває нові можливості для інновацій та забезпечує більшу доступність фінансових послуг.

- *Блокчейн* перетворив спосіб, яким ми думаємо про безпечні фінансові транзакції. Ця технологія забезпечує прозорість, безпеку та децентралізацію, що є ключовими для розвитку цифрових валют, смарт-контрактів та інших інноваційних фінансових продуктів. Блокчейн відіграє значну роль у створенні нових способів управління активами та підходів до банківських послуг.

- *Хмарні обчислення* дозволяють фінтех-компаніям пропонувати гнучкі та масштабовані послуги, значно знижуючи витрати та забезпечуючи високий рівень доступності. Це, у поєднанні з іншими технологіями, такими як IoT (Інтернет речей) та SaaS (програмне забезпечення як послуга), сприяє появі нових інноваційних продуктів та моделей обслуговування у фінансовій сфері.

Слід зауважити, що український фінтех-сектор за останні кілька років демонструє помітне зростання. Це зростання сприяло збільшенню кількості стартапів та інноваційних платформ, які пропонують широкий спектр послуг: від мобільних платежів до розширених інструментів для управління особистими фінансами.

Інновації у безготівкових платежах та електронному банкінгу: українські фінтехи активно розвивають рішення для полегшення повсякденних фінансових транзакцій. Це включає мобільні додатки для безконтактних платежів, а також комплексні платформи електронного банкінгу.

Розвиток онлайн-кредитування: окрема увага приділяється розвитку онлайн-кредитування, зокрема через P2P платформи, що дозволяють користувачам отримувати швидкі та зручні кредити без необхідності відвідування банківських відділень.

Фінансова інклюзія та доступність: одним з основних напрямків розвитку фінтеху в Україні є забезпечення фінансової інклюзії. Фінтех-стартапи спрямовують свої зусилля на те, щоб зробити фінансові послуги доступними для тих регіонів та верств населення, які традиційно обмежені у доступі до банківських послуг.

Технологічний розвиток та інновації: український фінтех

також активно впроваджує передові технології, такі як блокчейн та штучний інтелект, для розробки нових продуктів та підвищення ефективності існуючих фінансових послуг.

Але незважаючи на вищезазначені переваги впровадження фінансових технологій, вони мають ряд недоліків: недостатній рівень нормативного регулювання внаслідок використання фінтех компаніями відмінних від традиційних установ бізнес-моделей; спонтанність прийняття рішення споживачами онлайн-послуг; обмеженість доступу з огляду на певний рівень вмінь та наявності гаджетів у користувачів для здійснення онлайн-операцій. [5]

Тому, маючи існуючі ризики фінансових технологій, потенціал їх використання набагато вищий, тому державним органам слід вдосконалювати інституціональну структуру фінтех, моніторити найпрогресивніші глобальні фінансові технології, адаптуватись до міжнародних регуляторних правил та наглядових практик та модернізувати законодавство.

Фінтех-сектор характеризується значною різноманітністю у типах компаній, які входять у цю галузь. Від невеликих стартапів, що впроваджують інноваційні фінансові послуги, до великих банків, які інтегрують новітні технології для покращення своїх традиційних послуг.

На 2024 рік найпопулярнішими і найприбутковішими банками в Україні є: [6]

ПриватБанк – лідер за прибутковістю, що заробив близько 37,16 млрд грн, що становить 40% прибутку всього банківського сектору. Це найбільший державний банк, що має велику базу клієнтів і високий рівень довіри.

Ощадбанк – також серед державних банків, який отримує значний прибуток та забезпечує стабільність завдяки своїм широким операціям.

Райффайзен Банк – є лідером серед банків з іноземним капіталом, прибуток якого зріс на 28%, досягнувши 4,87 млрд грн.

Універсал Банк (монобанк) – популярний серед приватних банків завдяки своєму мобільному застосунку та інноваційним послугам. Він отримав значний прибуток у розмірі 3,2 млрд грн, що також робить його одним із провідних банків в Україні.

Сукупний прибуток банківського сектору цього року зріс на 13% і досягнув 93,61 млрд грн. На топ-10 банків припадає 86% цього прибутку, що демонструє значну концентрацію на ринку банківських послуг в Україні. Ці компанії пропонують різноманітні продукти та послуги, включаючи мобільні платежі, автоматизоване інвестування, криптовалютні біржі та багато іншого.

Фінансові технології надають гільну заміну традиційні фінансовій моделі, пропонуючи більшу прозорість, зменшуючи витрати, та вдосконалюючи користувацький досвід. Інновації, які вносяться, допомагають формувати більш інтегровану та доступну фінансову екосистему.

У майбутньому можна очікувати продовження інтеграції нових технологій, таких як штучний інтелект, блокчейн та хмарні обчислення, у фінансових технологіях. Це відкриє нові горизонти для подальших інновацій та

розвитку фінтех-ринку. З урахуванням глобальних тенденцій та постійного технологічного прогресу, фінтех має всі шанси залишатися ключовим гравцем у світі фінансів.

Література:

1. Поченчук Г.М. Фінансові технології: розвиток і регулювання. Економіка і суспільство. 2017. №13. – С. 1193-1200. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/13_ukr/200.pdf
2. Семенов А.Ю., Кривич Я.М., Цирулик С.В. FinTech технології: суть, роль і значення для економіки країни. Вісник Одеського національного університету імені І.І. Мечникова. Серія: Економіка. 2018. Вип. 2(67). Т. 23. С. 100–105. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vonu_econ_2018_23_2_22
3. Дудинець Л.А. Розвиток фінансових технологій як фактор модернізації фінансової системи. Глобальні та національні проблеми економіки. 2018. Вип. 22. С. 794–798. URL: <http://global-national.in.ua/archive/22-2018/149.pdf>
4. Інтернет ресурс «Дебет-кредит». URL: <https://news.dtki.ua/finance/other/90055-fintex-innovaciyi-u-galuzi-finansiv-ta-v-sferi-technologii>
5. Калашнікова Т.В., Самохіна С.А. Розвиток ринку фінансових технологій в Україні як фактор сприяння фінансовій інклюзивності. Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. 2018. № 3. Серія Економічні науки. С. 201–210. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Vkhnu_ekon_2018_3_23
6. Інтернет ресурс «Liga.net». URL: <https://finance.liga.net/ua/infographic-of-the-day/infografica/prywat-oshchad-ta-inshi-khto-uviishov-do-reitynhu-naibilsh-prybutkovykh-bankiv-u-2024-mu>

УДК 336:004](477)

**Слизавета-Параскевія Яцула, Тетяна Пушкар – здобувачі першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти**

Науковий керівник – к.е.н., доц. Марія Рубаха

Львівський національний університет імені Івана Франка

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

У сьогоднішній процес цифровізації виступає ключовим фактором економічного зростання будь-якої країни. Впровадження сучасних цифрових технологій та інформаційних інновацій поступово змінює механізми

функціонування економічних систем у різних державах.

Трансформація економіки кожної країни в умовах глобальної цифровізації вимагає результативного розвитку фінансового ринку, який є ключовою ланкою національної економіки, оскільки вона тісно пов'язана з обробкою й аналізом інформації, а більшість фінансових послуг реалізується без фізичних активів чи прямої взаємодії учасників. Саме цей сектор був одним із перших, хто почав застосовувати інноваційні рішення для підвищення ефективності та гнучкості роботи власної інфраструктури, і продовжує утримувати лідерські позиції в сфері цифрових технологій.

Важливі процеси, такі як автоматизація операцій, розвиток онлайн-банкінгу й мобільного банкінгу, поширення цифрових і електронних грошей, використання *P2P*-транзакцій, технологій блокчейну, хмарних сховищ і штучного інтелекту, розвиваються в цьому секторі надзвичайно активно. Крім того, поширеною є технологія, яка відкриває нові перспективи для компаній, що діють у сфері фінансових послуг, а саме – шерінг інформації. Шерінг передбачає тимчасове надання фінансових ресурсів або інформації для спільного використання. Прикладом застосування такої технології є мобільний додаток «Дія», який дозволяє компаніям і банківським установам проводити верифікацію та ідентифікацію клієнтів через онлайн-ресурс, використовуючи цифрові документи на смартфоні. Це значно скорочує час, необхідний для обробки документів, і підвищує ефективність процесів надання фінансових послуг [2, ст.3].

За результатами дослідження у 2021 році було з'ясовано, що серед українських фінтех-компаній найбільш поширеними технологіями є API, які застосовують 29% відповідачів. На другому місці знаходяться чат-боти, що стали базовою складовою платіжних сервісів та інструментів для управління персональними фінансами. Значне поширення також має штучний інтелект, який здебільшого використовується для створення рішень у сфері онлайн-кредитування, страхування та для порівняння фінансових продуктів. Найменш популярними серед фінтехів є такі технології, як оптичне розпізнавання символів, *NFT* і *DeFi*, які інтегрують лише 3% компаній [3, ст.26].

Інтеграція новітніх технологій тісно пов'язана із необхідністю зберігання та ефективного використання великих обсягів фінансової інформації, адже це сприяє покращенню управління ризиками, співпраці між установами, а також аналізу даних для раціоналізації бізнес-процесів. Це дозволяє зібрати більше даних про клієнтів для виважених рішень, а цифровізація платежів забезпечує швидкість розрахунків. Незважаючи на безсумнівний позитивний вплив процесів цифровізації на розвиток ринку фінансових послуг, виникають певні ризики та виклики, які стосуються функціонування учасників цього сектору. Серед них можна виділити наступні:

— Шахрайство, яке часто реалізується через незаконне заволодіння коштами користувачів, зокрема завдяки спрощеній ідентифікації та транзакціям, що робить їх вразливими до зловмисників.

— Технологічний ризик, що передбачає можливість порушення безперервного надання послуг через збої чи помилки в роботі сервісів.

— Маніпулювання інформацією, поширення фейкових даних, а також використання імен фінансових установ для шахрайських повідомлень.

— Репутаційні ризики для фінансових установ, які не забезпечують належного рівня захисту особистої інформації клієнтів і не гарантують надійність транзакцій, що може призвести до зниження довіри.

Кібератаки, які можуть спричинити несанкціонований доступ до корпоративних інформаційних систем, втрату або розповсюдження персональних даних клієнтів, що потребує значних зусиль для відновлення та вирішення таких проблем, особливо у випадку великої кількості клієнтів.

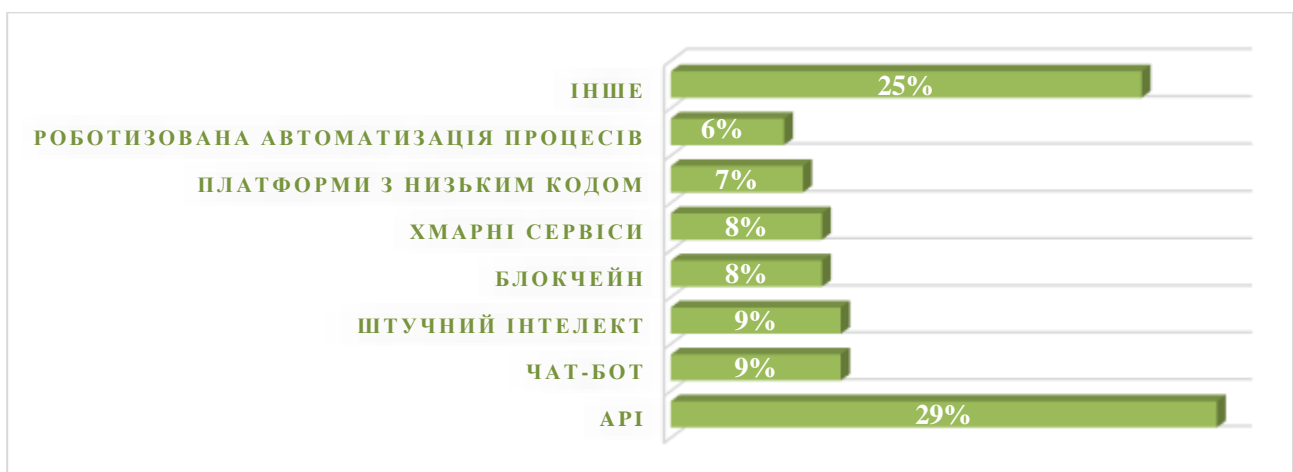

Рис.1 Головні технології серед українських фінтех-компаній

Джерело: [3 ст.26]

Одним із основних викликів у процесі цифровізації фінансових послуг в Україні стало впровадження відповідної нормативно-правової бази, яка забезпечила б ефективне функціонування ринку в умовах цифрових трансформацій. Однак у цьому напрямі досягнуто значного прогресу завдяки активній підтримці ініціатив Верховної Ради України. Прийняття Закону України «Про платіжні послуги» в червні 2021 року визначило основи функціонування платіжних систем і створило передумови для розвитку відкритого банкінгу (*Open banking*), що стало важливим етапом у цифровізації фінансового сектору.

Крім того, з 1 січня 2024 року набув чинності новий Закон України «Про фінансові послуги та фінансові компанії», що замінив чинний закон «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг». Цей закон встановлює чіткі вимоги до роботи фінансових установ, створюючи умови для їх інноваційного розвитку та забезпечення прозорих правил гри на фінансовому ринку. Зміни, внесені до статті 7 Закону про НБУ, сприяють розвитку інновацій та технологій у фінансовому секторі, створюючи регуляторну платформу для тестування нових фінансових послуг, платіжних

інструментів та технологій. Національний банк України активно підтримує цей процес, не лише виконуючи функції регулятора, але й ініціюючи та сприяючи розвитку фінтех-проектів. Так, у 2020 році були затверджені «Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року» та «Стратегія розвитку фінтеху в Україні до 2025 року». Перші кроки щодо реалізації стратегії вже зроблено, зокрема відбувся перехід на нове покоління системи електронних платежів (СЕП-4) у квітні 2023 року на базі міжнародного стандарту *ISO20022*, а також обговорюється проект концепції е-гривні, що є важливим етапом на шляху до повної цифровізації фінансових послуг в Україні. [4]

Таким чином, цифровізація фінансових послуг в Україні в умовах війни забезпечила безперебійне функціонування фінансового сектору через електронні гроші, мобільні платежі та онлайн-банкінг. В подальшому, на наш погляд, цифровізація стане основою для економічного відновлення, розвитку інклюзивних фінансових послуг та кіберзахисту.

Перспективи цифровізації фінансових послуг в Україні залежать від подальшого вдосконалення нормативно-правової бази, яка має сприяти не тільки розвитку інноваційних технологій, а й забезпеченню надійного захисту персональних даних та безпеки транзакцій. Активна участь Національного банку України, впровадження нових технологій, таких як система *ISO20022* та дослідження цифрових валют, відкривають нові можливості для розвитку фінансового сектору та покращення його інтеграції з глобальними фінансовими ринками. Однак для досягнення успішної цифровізації необхідно також подолати існуючі проблеми в галузі кібербезпеки, зокрема через створення ефективних механізмів захисту від шахрайства та кіберзагроз. Урахування цих факторів дозволить Україні досягти значних успіхів у трансформації фінансових послуг, що стане основою для сталого економічного зростання та розвитку в умовах глобалізації цифрових фінансів.

Література:

1. Дубина М., Холявко Н., Попело О. Цифровізація ринку фінансових послуг: переваги та ризики для домогосподарств. *Науковий вісник Полісся*, 2022. № 2 (25). С. 160-177
2. Гнидюк І. В., Складанюк М. С. Розвиток Digital-технологій на ринку фінансових послуг України в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2022. № 42. URL: <http://surl.li/uivvro>.
3. Каталог фінтех-компаній України 2021. *UAFIC*. С. 99. URL: <https://drive.google.com/file/d/1muA2397xKPSbQEM86Ws8fTame-3jplif/view>
4. Про фінансові послуги та фінансові компанії: Закон України від 14.12.2021 р. № 1953-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1953-20#top>

СЕКЦІЯ 7. Питання обліку, менеджменту і маркетингу у фінансовому секторі

УДК 657:336.744

Наталія Бразілій – к.е.н., доц.

Черкаський державний технологічний університет

ОБЛІК КРИПТОВАЛЮТ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ ФІНАНСОВОГО СЕКТОРУ

Багато країн починають впроваджувати регуляції щодо обліку криптовалют, що вимагає від фінансових установ адаптації своїх облікових систем і процедур. Крім того криптовалюти мають високу волатильність, що може впливати на фінансові результати компаній. Ефективний облік допомагає управляти цими ризиками.

Зростаюча кількість транзакцій з криптовалютами потребує належного аудиту для забезпечення прозорості та довіри з боку інвесторів. Криптовалюти відкривають нові можливості для інвестицій, кредитування та інших фінансових послуг, що вимагає нових підходів до обліку. Злиття традиційних фінансових систем і криптовалютних платформ створює нові виклики для обліку, які потребують інтеграції різних підходів. Криптовалюти можуть впливати на економічну стабільність, тому їх облік важливий для аналізу економічних тенденцій.

Блокчейн-технології пропонують нові можливості для автоматизації облікових процесів, що може зменшити витрати та підвищити ефективність. Облік криптовалют є складним, але необхідним завданням, яке відкриває нові горизонти для фінансового сектору, забезпечуючи при цьому належний контроль і управління ризиками.

Останні дослідження в сфері обліку криптовалют зосереджені на кількох ключових напрямках. Важливим аспектом є регуляторні рамки, оскільки країни по всьому світу впроваджують нові закони та норми, що стосуються обліку криптовалют. Ці зміни впливають на бухгалтерський облік і звітність компаній, що працюють із цифровими активами.

Дослідники розробляють нові методології обліку криптовалют, які включають оцінку активів, методи амортизації та підходи до визначення справедливої вартості. Також важливим є аналіз волатильності криптовалют і її вплив на фінансову звітність компаній, що веде до розробки стратегій управління ризиками.

Дослідження також охоплюють використання блокчейн-технологій для автоматизації облікових процесів, що може підвищити прозорість і знизити витрати. Окрему увагу приділяють аудиторам криптовалютних активів,

розробляючи стандарти та практики, які враховують питання безпеки та прозорості. Нарешті, соціально-економічні аспекти криптовалют також стають предметом досліджень, оскільки вони впливають на традиційні фінансові системи та економіку в цілому [1].

Ці теми активно обговорюються в академічних колах і професійних виданнях, підкреслюючи зростаючу важливість обліку криптовалют у сучасному світі. Тому, основною метою обліку криптовалют в сучасних умовах господарювання є забезпечення прозорості, достовірності та ефективності фінансових операцій, пов'язаних з використанням цифрових активів.

Облік криптовалют допомагає підприємствам і організаціям правильно відображати їх у фінансовій звітності, що є важливим для прийняття управлінських рішень, залучення інвесторів та дотримання нормативних вимог.

Основними завданнями обліку криптовалют є:

- ідентифікація та класифікація активів: визначення природи криптовалют як нематеріальних активів або фінансових інструментів, залежно від їх використання;

- визначення вартості: оцінка криптовалют на основі ринкових цін, що дозволяє правильно відображати їх у балансі підприємства;

- ведення обліку операцій: Реєстрація всіх транзакцій з криптовалютами, включаючи купівлю, продаж, обмін та використання в розрахунках;

- звітність: Формування фінансової звітності з урахуванням криптовалют, що відповідає міжнародним стандартам обліку та вимогам податкового законодавства;

- аудит та контроль: Забезпечення належного контролю за операціями з криптовалютами для запобігання шахрайству і забезпечення відповідності внутрішнім політикам і зовнішнім вимогам.

Таким чином, облік криптовалют є важливим елементом управління ризиками та підтримки фінансової стабільності підприємств в умовах швидко змінюваного цифрового середовища.

Важливим напрямом вирішення проблем з питань обліку криптовалют є розробка чітких нормативно-правових актів та стандартів обліку, які б регулювали використання криптовалют у фінансовій звітності. Це дозволить забезпечити єдині підходи до класифікації та оцінки цифрових активів.

Оцінка та класифікація криптовалют з метою бухгалтерського обліку є важливими аспектами, що дозволяють правильно відображати ці активи у фінансовій звітності. Криптовалюти зазвичай класифікуються як нематеріальні активи або фінансові інструменти, залежно від їх використання. Якщо криптовалюти придбані з метою отримання прибутку, вони можуть бути класифіковані як інвестиційні активи. У випадку використання криптовалют для розрахунків за товари та послуги, їх можна класифікувати як засоби платежу.

Криптовалюти оцінюються за їхньою справедливою вартістю на момент придбання. Це може бути ціна покупки або ринкова вартість на дату угоди. Після первісної оцінки, для нематеріальних активів застосовують метод амортизації (якщо це передбачено), а для інвестиційних активів – метод оцінки за

справедливою вартістю або методом собівартості. При реалізації криптовалют необхідно враховувати різницю між ціною продажу та первісною вартістю для визначення прибутку або збитку. Витрати на придбання криптовалют, а також комісії за транзакції можуть бути визнані як витрати [2].

Важливо враховувати чинні законодавчі норми та рекомендації щодо обліку криптовалют, оскільки вони можуть варіюватися в залежності від юрисдикції. Відсутність єдиних стандартів обліку криптовалют може призводити до неоднозначностей у їх класифікації та оцінці. Це створює виклики для бухгалтерів у забезпеченні точності і прозорості фінансової звітності.

Загалом, правильна класифікація та оцінка криптовалют є критично важливими для забезпечення достовірності фінансової звітності і управлінського обліку.

Крім того, необхідно впровадження сучасних інформаційних технологій для автоматизації процесів обліку. Використання спеціалізованих програмних рішень може суттєво спростити ведення обліку криптовалют, забезпечуючи точність і швидкість обробки даних.

Використання спеціалізованих програмних рішень для ведення обліку криптовалют є важливим аспектом управління фінансами в умовах сучасної цифрової економіки. Ці програми забезпечують автоматизацію процесів обліку, що значно спрощує роботу бухгалтерів і фінансових менеджерів. Вони дозволяють зберігати та обробляти великі обсяги транзакцій, що є характерним для криптовалютних активів, забезпечуючи точність і швидкість обліку.

Такі рішення часто включають інструменти для моніторингу ринкових цін, що допомагає своєчасно оцінювати вартість активів і приймати обґрунтовані рішення щодо інвестицій. Крім того, спеціалізовані програми можуть автоматично розраховувати прибутки та збитки від торгівлі криптовалютами, що спрощує підготовку звітності та податкових декларацій. Вони також забезпечують відповідність з нормативними вимогами, зокрема в частині звітності та аудиту, що є критично важливим для компаній, які працюють з криптовалютами.

Завдяки інтеграції з різними біржами та гаманцями, ці рішення дозволяють вести облік у реальному часі, що підвищує ефективність управління фінансовими ресурсами. У підсумку, використання спеціалізованих програмних рішень для обліку криптовалют сприяє зменшенню ризиків, пов'язаних з людським фактором, підвищує прозорість фінансових операцій і покращує загальну ефективність бізнес-процесів.

Ще одним важливим напрямом є навчання та підвищення кваліфікації бухгалтерів і фінансових фахівців. Знання специфіки обліку криптовалют, а також розуміння їхньої природи та ризиків, пов'язаних з ними, є критично важливими для ефективного управління цими активами.

Процес навчання та підвищення кваліфікації бухгалтерів і фінансових фахівців з питань обліку криптовалют є надзвичайно важливим у сучасному фінансовому середовищі, оскільки криптовалюти стають дедалі популярнішими

як інвестиційний інструмент і засіб платежу. Суть цього процесу полягає в тому, щоб надати фахівцям знання та навички, необхідні для ефективного управління криптовалютними активами, а також для забезпечення відповідності з правовими та регуляторними вимогами.

Перш за все, навчання охоплює основи криптовалют, їх технології (зокрема блокчейн), а також принципи роботи бірж і гаманців. Фахівці повинні розуміти, як функціонують транзакції з криптовалютами, які є ризики та переваги, пов'язані з їх використанням. Це знання дозволяє бухгалтерам правильно оцінювати активи, вести облік транзакцій і формувати фінансову звітність.

Далі, важливим аспектом є розуміння податкових наслідків операцій з криптовалютами. Бухгалтери повинні бути обізнані в законодавчих змінах і специфіці оподаткування криптоактивів у своїй юрисдикції, щоб уникати правових проблем і забезпечувати коректність звітності.

Крім того, навчання включає використання спеціалізованих програмних рішень для обліку криптовалют. Фахівці повинні вміти працювати з такими інструментами, які автоматизують процеси обліку, моніторингу ринкових цін і підготовки звітності, що значно підвищує ефективність їхньої роботи.

Не менш важливою складовою є етика та безпека в роботі з криптовалютами. Фахівці повинні знати про ризики шахрайства та маніпуляцій на ринку, а також дотримуватися стандартів етики у своїй професійній діяльності.

Сутність інформаційної безпеки в обліку криптовалют полягає в забезпеченні конфіденційності, цілісності та доступності інформації, що стосується криптоактивів. Це охоплює захист даних від несанкціонованого доступу, втрати або зміни, а також запобігання шахрайству та зловживанням. У світі криптовалют, де транзакції є анонімними та децентралізованими, інформаційна безпека набуває особливого значення.

Важливо забезпечити конфіденційність особистої інформації користувачів та фінансових даних. Це передбачає використання шифрування, двофакторної аутентифікації та інших методів захисту, щоб уникнути витоків даних. По-друге, цілісність даних є критично важливою, адже будь-яка зміна або підробка записів може призвести до значних фінансових втрат. Використання технології блокчейн допомагає забезпечити цілісність завдяки незмінності записів.

Доступність інформації також є ключовим аспектом. Системи обліку повинні бути надійними і доступними для користувачів у будь-який час, що передбачає регулярне резервне копіювання даних та наявність планів на випадок відмови системи. Крім того, важливо дотримуватися правових норм і регуляторних вимог щодо обліку криптовалют, що включає ведення документації та звітності [3].

Таким чином, інформаційна безпека в обліку криптовалют є комплексним процесом, що включає технічні, організаційні та правові аспекти, які разом сприяють захисту активів і даних користувачів у динамічному та швидко змінюючому середовищі цифрової економіки.

Крім того, важливою складовою є розвиток внутрішнього контролю і

аудитів, що дозволяє виявляти та запобігати можливим зловживанням і шахрайству в сфері криптовалют. Це включає в себе регулярні перевірки транзакцій, а також аналіз ризиків, пов'язаних із володінням і використанням цифрових активів.

Загалом, комплексний підхід, що поєднує нормативне регулювання, технологічні інновації, навчання фахівців та внутрішній контроль, є ключем до успішного вирішення проблем обліку криптовалют.

Література:

1. Бруханський Р. Ф., Спільник І. В. Криптоактиви у системі бухгалтерського обліку та звітності. Проблеми економіки. 2019. № 2. С. 145–156. DOI: 10.32983/2222-0712-2019-2-145-156.
2. Колдовський А., Чернега К. Проблемні аспекти теоретичного осмислення криптовалют, як явища сучасної інформаційної економіки. URL: <http://dspace.uabs.edu.ua/jspui/handle/123456789/13905>
3. Назаренко О. В., Ликова В. В. Криптовалюта: інтерпретація, організаційні аспекти державного регулювання та облікового відображення. Економічна наука. Інвестиції: практика та досвід. 2019. № 24. С. 25–30. URL: <http://www.investplan.com.ua/?op=1&z=6942&i=3>

УДК 657.6–051:174

Уляна Веремчук – здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Віра Кміть

Львівський національний університет ім. Івана Франка

ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА АУДИТОРА: ФУНДАМЕНТАЛЬНІ ПРИНЦИПИ

Питання професійної етики аудитора виникає у різних ситуаціях – зокрема, під час переходу спеціаліста з однієї аудиторської компанії до іншої; укладання договору на аудит з державним підприємством, керівник відділу закупівель якого є близьким родичем директора аудиторської компанії; проведення аудиту фінансової звітності підприємства компанією, яка одночасно здійснює на ньому ведення бухгалтерського обліку тощо. І таких випадків може бути безліч. Розглянемо, як аудитору не порушити принципів професійної етики.

Професійна етика – кодекс правил, що визначає поведінку спеціаліста під час виконання службових завдань, норм, які відповідають чинним законам та іншим нормативним документам, професійним знанням, відносинам у колективі, глибокому усвідомленню моральної відповідальності за виконання професійних обов'язків. Завдання професійної етики полягає в тому, щоб вивчити складний процес віддзеркалення професійних відносин у площині моральної свідомості. Відсутність етичної поведінки у спілкуванні між зацікавленими сторонами,

недотримання або ігнорування етичних правил призводить до виникнення та процвітання корупції. [2, с.38]

Міжнародна федерація бухгалтерів (далі – МФБ) запропонувала Кодекс етики професійних бухгалтерів як основу етичних вимог до професійних бухгалтерів у кожній країні, що повною мірою стосується і аудиторів.

Обов'язок представників професії перед своїм фахом і суспільством може іноді видаватися таким, що суперечить безпосереднім особистим інтересам чи необхідності виявляти лояльність щодо свого роботодавця. Розуміючи це, МФБ зобов'язує своїх членів установити етичні вимоги, щоб забезпечити найвищу якість їхньої роботи та підтримувати довіру до професії. Характерною рисою будь-якої професії є прийняття відповідальності перед громадськістю. Що стосується аудиторів, то для них громадськість охоплює насамперед клієнтів, кредиторів, уряди, роботодавців, працівників, інвесторів, ділові та фінансові кола, а також інших осіб, що покладаються на об'єктивність і чесність професійних бухгалтерів з метою підтримки впорядкованого ведення комерційної діяльності і її контролю. Громадські інтереси визначаються як колективний добробут співтовариства людей та організацій, яким аудитори надають послуги. [3]

Громадські інтереси значною мірою визначають стандарти професії, наприклад:

- незалежні аудитори допомагають забезпечити повноту та ефективність фінансових звітів, що надаються фінансовим установам як часткове підтвердження кредитоспроможності, а акціонерам – для залучення капіталу;
- внутрішні аудитори забезпечують упевненість у наявності надійної системи внутрішнього контролю, що підвищує достовірність зовнішньої фінансової інформації їх роботодавця;
- експерти з оподаткування допомагають забезпечити ефективність та довіру до правильності визначення об'єкта оподаткування, а також чесне застосування чинних норм законодавства;
- відповідальність консультантів полягає у задоволенні громадських інтересів через підтримання прийняття раціональних управлінських рішень.

Ставлення та поведінка аудиторів під час надання послуг впливає не лише на їхній особистий добробут, але й на економічне благополуччя країни в цілому. Отже, аудитори в усьому світі є найбільш зацікавленими особами в тому, щоб довести до відома клієнтів, що послуги виконуються на найвищому рівні якості та надаються відповідно до етичних вимог, покликаних забезпечити такий рівень. Згідно з Кодексом етики професійних бухгалтерів цілі професії бухгалтера й аудитора взаємопов'язані і полягають у виконанні роботи відповідно до найвищих стандартів професіоналізму, у досягненні найкращих результатів діяльності й загалом у задоволенні громадських інтересів та вимагають задоволення основних потреб:

- у довірі;
- у професіоналізмі;
- у якості послуг;

- у надійності.

Для досягнення цілей професії аудитори повинні дотримуватися в повсякденній роботі фундаментальних принципів або, як їх називають інакше, норм етики. [5, с.3]

Розглянемо фундаментальні принципи, що передбачені Кодексом етики.

Аудитор повинен бути відвертим та чесним, надаючи професійні послуги. Згідно із Законом України Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» аудитор повинен належним чином виконувати свої обов'язки і нести за це відповідальність. Аудитор повинен бути чесним і не здійснювати вчинків, які можуть похитнути довіру і прихильність громади до аудиторської професії в цілому. Він не має права залучати клієнтів шляхом введення в оману, надання хибних уявлень і вчинення помилкових дій. Аудитор має бути доброзичливим, сприяти встановленню добрих стосунків між колегами і представниками інших аудиторських фірм.

Об'єктивність являє собою поєднання неупередженості та інтелектуальної чесності. Найважливішим фундаментальним принципом, який є основою професії аудитора, є незалежність. Незалежність визначається як взаємозв'язок двох складових: незалежності думки і поведінки.

Незалежність думки – це спрямованість думок, яка дає можливість надати висновок без будь-якого впливу, що може ставити під загрозу професійне судження, і перешкоджати діяти чесно, об'єктивно і з професійним скептицизмом.

Незалежність поведінки – уникнення фактів та обставин настільки значущих, що розсудлива та поінформована третя сторона, знаючи всю відповідну інформацію, у тому числі вжиті застережні заходи, обґрунтовано дійшла би висновку, що чесність, об'єктивність чи професійний скептицизм фірми або члена групи з виконання завдання знаходяться під загрозою. Оскільки аудитор не може бути абсолютно незалежним, незалежність повинна розглядатися в конкретному контексті відносин з клієнтом. Аудитору слід бути справедливим та не дозволяти собі необ'єктивності або упередженості, конфлікту інтересів та впливу інших осіб, які шкодитимуть його об'єктивності.

Аудитору слід виконувати професійні послуги з належною ретельністю, компетентністю та старанністю. Він зобов'язаний постійно підтримувати професійні знання та навички на рівні, потрібному для надання клієнтові чи роботодавцеві переваг професійних послуг компетентної особи, яка спирається на сучасні тенденції у практиці, законодавстві та методах роботи. Важливим принципом етичної незалежності аудиторів є їхня професійна компетентність. У зарубіжних країнах це забезпечується обов'язковим навчанням (стажуванням) протягом трьох років за навчальною програмою не менше 120 годин. Тривалість стажування встановлюється залежно від базової освіти та вимог кваліфікаційного іспиту.

Аудитору слід поважати конфіденційність інформації, одержаної у процесі надання професійних послуг і ділових відносин, та не слід використовувати (чи розголошувати) таку інформацію без належних і визначених повноважень або

якщо немає юридичного чи професійного права та обов'язку розкривати цю інформацію. Принцип конфіденційності отриманої інформації забороняє аудитору розголошувати факти виявлених порушень.

Аудитор зобов'язаний зберігати в таємниці інформацію, отриману під час проведення аудиту та виконання інших аудиторських послуг, не розголошувати відомості, що становлять предмет комерційної таємниці, і не використовувати їх у своїх інтересах або в інтересах третіх осіб. Встановлення складу, обсягу відомостей, що становлять комерційну таємницю, порядку їх захисту є правом керівника підприємства.

За розголошення інформації, яка входить до складу комерційної таємниці, в Україні можуть бути застосовані адміністративна та кримінальна відповідальність.

Деякі представники органів влади наділені повноваженнями отримувати інформацію, що становить комерційну таємницю. Наприклад, працівники поліції мають право безперешкодно отримувати відомості, які становлять комерційну таємницю, від установ, підприємств незалежно від форми власності. Для цього достатньо подати письмовий запит. Однак ці відомості повинні бути отримані тільки у зв'язку з розслідуваннями злочинів, які перебувають у провадженні. В Україні єдиним винятком із загального правила (розголошення будь-якої інформації лише з дозволу клієнта) є рішення суду або санкції прокурора.

Міжнародна практика передбачає розкриття конфіденційної інформації з дозволу клієнта на вимогу законодавства чи професійних організацій (перевірка якості роботи аудитора уповноваженими органами професійних організацій, обмін інформацією зі слідчими чи дисциплінарними органами професійних організацій тощо).

Отже, «професійна етика» трактується як сукупність норм і правил, або ж як кодекс правил щодо виконання фахівцем своїх професійних обов'язків, при тому в Україні етичні норми аудитора врегульовані переважно Міжнародним Кодексом етики та Законом України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність». Для досягнення цілей професії аудитори зобов'язані керуватися основоположними принципами: чесність, об'єктивність, професійна компетентність та належна ретельність, конфіденційність та професійна поведінка. Для створення позитивного іміджу професії аудитора у суспільстві держава має проводити активну інформаційну політику (співробітництво з вищими навчальними закладами з метою популяризації професії аудитора серед молоді, адаптації навчальних процесів майбутніх аудиторів та підвищення кваліфікації діючих щодо умов сучасного діджиталізованого середовища, співробітництво з бізнесом з метою проведення спільних заходів).

Література:

1. Аудиторська палата України | Офіційний сайт. Аудиторська палата України | Офіційний сайт [електронний ресурс]. URL: <https://www.apu.com.ua/>.

2. Голов С. Ф., Голубка Я. В., Костюченко В. М., Кузіна Р. В., Чижевська Л. В. Професійна етика бухгалтера: підручник. Житомир : ПП Рута, 2022. 260 с.

3. Міжнародний Кодекс етики професійних бухгалтерів. Ethics Board [електронний ресурс]

URL: <https://www.ethicsboard.org/publications/mizhnarodniy-kodeks-etiki-profesiynikh-bukhgalteriv>.

4. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність : Закон України від 21.12.2017 № 2258-VIII : станом на 20 черв. 2024 р. [електронний ресурс] URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text> (дата звернення: 15.11.2024).

5. Фоміна О., Ромашко О., Семенова С. Професійна етика бухгалтерів: її особливості та проблемні аспекти дотримання етичних принципів. Економіка та суспільство. 2022. № 46. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-46-42>

УДК 657 УДК 657: 65.011.56

Валентина Гавриленко – д.е.н, доцент,

Анна Шевченко – здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

Черкаський державний технологічний університет

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ТОВАРІВ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Розвиток сучасних технологій істотно вплинув на всі аспекти господарської діяльності підприємств, зокрема на організацію обліку товарів. Облік поступово трансформувався із суто документального процесу у високотехнологічну систему, яка сприяє забезпеченню прозорості, точності та оперативності облікової інформації. У цьому контексті штучний інтелект (ШІ) відіграє ключову роль, відкриваючи нові можливості для автоматизації, аналізу та прогнозування.

Впровадження інформаційних технологій, зокрема алгоритмів ШІ, обумовлено зростанням обсягів даних, важливістю їх достовірності та швидкості обробки. Штучний інтелект дозволяє підприємствам автоматизувати рутинні процеси, зменшувати кількість помилок, аналізувати великі обсяги інформації в режимі реального часу та прогнозувати тенденції попиту. Завдяки цьому значно підвищується ефективність управління запасами, оптимізується логістика та вдосконалюється процес прийняття управлінських рішень.

Це особливо актуально в умовах цифрової трансформації, яка охоплює всі сфери економіки. Використання ШІ дозволяє підприємствам адаптуватися до нових викликів, підвищувати конкурентоспроможність та забезпечувати інноваційний розвиток облікових процесів.

Штучний інтелект – це здатність комп'ютерів та машин мислити й

вирішувати завдання, які зазвичай вимагають людського інтелекту. Іншими словами, це імітація людського мозку машинами, які можуть навчатися, розмірковувати, робити висновки та діяти відповідним чином [1].

Системи штучного інтелекту (ШІ) відкривають нові можливості для здійснення обліку товарів більш ефективно при цьому зменшити витрати часу.

До переваг використання сучасних технологій в обліку товарів можна віднести:

- 1) автоматизація обліку мінімізує ймовірність помилок, які можуть виникнути через ручне введення даних;
- 2) дані стають доступними в режимі реального часу для всіх учасників процесу, що дозволяє оперативно реагувати на зміни;
- 3) вдосконалення швидкості обробки даних і зниження витрат на ведення обліку сприяє підвищенню загальної ефективності;
- 4) сучасні технології, такі як криптографія, забезпечують високий рівень безпеки облікової інформації, захищаючи її від несанкціонованого доступу та втрат [2].

Організація обліку товарів за допомогою сучасних технологій відкриває широкі можливості для підприємств, зокрема через використання штучного інтелекту (ШІ). Інновації в цій галузі забезпечують значну ефективність, прозорість та безпеку облікових процесів, що дозволяє бізнесу залишатися конкурентоспроможним у швидко змінному середовищі. Штучний інтелект має потужний потенціал для покращення точності та швидкості обробки даних, що сприяє оптимізації процесів, таких як прогнозування попиту, управління запасами та планування ресурсів [3].

Однак підприємства повинні враховувати певні виклики, які можуть виникнути при впровадженні таких технологій. Важливо інвестувати в навчання персоналу та підтримку нових рішень, щоб максимально реалізувати потенціал ШІ та забезпечити безперешкодну інтеграцію технологій у повсякденну діяльність. У майбутньому розвиток цифрових інструментів, таких як штучний інтелект, сприятиме подальшій трансформації облікових процесів, відповідаючи на сучасні вимоги бізнес-середовища.

Література:

1. Що таке штучний інтелект простими словами. URL: <https://biznestrendy.com.ua/shcho-take-shtuchnyy-intelekt-prostymy-slovamy/> (дата звернення: 15.11.2024).

2. Роль штучного інтелекту у сучасному складському обліку. URL: <https://val.ua/uk/132401.html> (дата звернення: 15.11.2024).

3. Пелех У. В., Тенюх З. І., Хоча Н. В. Технології штучного інтелекту (ШІ) в управлінському обліку. Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія економічна. Серія юридична. № 39, 2023, С. 12-19. <https://nzlubp.org.ua/index.php/journal/article/view/951/850>

УДК 657.6–057.54:658.15

Людмила Горька – здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – асистент кафедри фінансів, банківської справи та страхування Катерина Мікуляк

Миколаївський національний аграрний університет

ЗОВНІШНІЙ АУДИТ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЗОРОСТІ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

У сучасному бізнес-ландшафті цільність фінансової звітності стала наріжним каменем корпоративного управління та підзвітності. Якщо підприємство прагне зберегти довіру бажаних сторінок і відповідати дедалі складнішому нормативному середовищу, зовнішні аудити виконують ключову роль у підвищеній прозорості фінансової звітності. Виконуючи функції незалежної перевірки фінансової звітності компаній, зовнішні аудити не тільки перевіряють точність цих звітів, але й зміцнюють довіру серед інвесторів, регуляторів та громадськості.

Зовнішній аудит як незалежна оцінка фінансової звітності організації, яка проводиться сертифікованими фахівцями, як правило, зовнішніми фірмами. Основна мета цих аудитів полягає в тому, щоб забезпечити впевненість у тому, що фінансові звіти не відповідають суттєвих викривлень внаслідок шахрайства чи помилок. Проводячи судові процедури аудиту, зовнішні аудиторі перевіряють точність фінансової звітності, що дозволяє зацікавленим сторонам приймати обґрунтовані рішення на основі достовірних даних. Наприклад, коли публічна компанія проводить зовнішній аудит, результати мають вирішальне значення для інвесторів, які містяться в цих звітах для оцінки діяльності компанії та майбутніх перспектив [1].

Вплив зовнішнього аудиту виходить за межі простої відповідності; вони значно підвищують довіру та впевненість зацікавлених сторінок. Надаючи неупереджену перевірку, зовнішні аудиторі допомагають пом'якшити передбачуваний ризик, пов'язаний з фінансовою звітністю, таким чином заохочуючи інвестиції та участь у зростанні компанії.

Суворі методологія, що застосовується в зовнішньому аудиті, ще більше підвищує прозорість фінансової звітності. Аудиторі використовують різні методи, такі як тестування по суті, аналітичні процедури та запити, щоб зібрати достатні та належні аудиторські докази. Вони вивчають первинні документи, проводять звірки та аналізують фінансові тенденції, щоб перевірити точність і повноту фінансової звітності. Такий ретельний процес перевірки допомагає виявити будь-які розбіжності або порушення, які в іншому випадку могли б

залишитися непоміченими, тим самим підвищуючи надійність фінансової інформації, що подається громадськості.

Крім того, зовнішній аудит сприяє підвищенню прозорості через публікацію аудиторських звітів. Ці звіти надають незалежну думку про те, чи фінансова звітність відображає правдиве та неупереджене уявлення про фінансовий стан компанії. Аудиторський звіт також включає ключові питання аудиту, тобто сфери, які вимагали значної уваги аудитора під час перевірки. Висвітлюючи ці важливі аспекти, аудиторські звіти надають заінтересованим сторонам цінну інформацію про ризики та складнощі, пов'язані з фінансовою звітністю компанії. Цей додатковий шар інформації підвищує прозорість, забезпечуючи більш повне розуміння фінансового стану компанії.

Повне розуміння процесу зовнішнього аудиту розкриває його ключові компоненти, які є промисловими для забезпечення прозорості. Процес починається з поточного планування та оцінки ризиків, коли аудиторія оцінює невід'ємні ризики, пов'язані з фінансовою звітністю клієнта. Етап включає розуміння бізнес-середовища та визначення цієї області, які можуть вимагати більшого результату вивчення [2].

Після фази планування аудиторі спробують різні методи збору доказів, такі як тестування по суті та аналітичні процедури. Наприклад, вони можуть порівнювати фінансові коефіцієнти за час або з галузевими контрольними показниками, щоб визначити аномалії. Кульмінацією процесу аудиту є звітування та повідомлення зацікавленими сторонами результатів аудиту. Аудиторський звіт, який містить висновок аудиторії щодо чесності фінансової звітності, є інструментом для цільових сторінок, передаючи результат аудиту в чіткій та зрозумілій формі. Ця прозорість у комунікації не тільки завершується довірою до фінансових звітів, але й посилює підзвітність підприємства перед зацікавленими сторонами.

Одним із серйозних занепокоєнь є можливість конфлікту інтересів між аудиторіями та підприємствами, які вони перевіряють. Наприклад, якщо аудиторська фірма значною мірою вкладається на одного клієнта для отримання прибутку, тиск з підтримки хороших відносин може поставити під загрозу незалежність та об'єктивність аудиторії. Крім того, іноземні невід'ємні обмеження у сфері зовнішнього аудиту; аудиторі можуть не перевіряти кожен транзакцію чи подію через обмеження часу та ресурсів, що призводить до можливості невиявлених помилок або шахрайства.

Нормативні зміни можуть бути впроваджені на практику аудиту та стандарти прозорості. Наприклад, Закон Сарбейнса-Окслі запровадив судові правила після корпоративних скандалів, але адаптація до цих змін може бути складною для аудиторських фірм. Як результат, хоча зовнішній аудит є життєво важливим механізмом для сприяння прозорості, розуміння цих проблем має вирішальне значення для цільових сторінок, які складаються на аудиторські звіти для прийняття рішень [3].

Завдяки незалежній перевірці фінансової звітності аудиторі зміцнюють довіру зацікавлених сторінок і тим самим покращують вирішальну роль у

системі корпоративного управління. Структурований процес аудиту, що включає планування, збір доказів і чітку комунікацію, зміцнює довіру до фінансових звітів.

Однак такі проблеми, як конфлікт інтересів, обмеження сфери аудиту та зміна нормативного середовища, створюють значні перешкоди, які необхідні вірусу, для підтримки ефективності зовнішнього аудиту. Оскільки продовжують орієнтуватися в складах фінансової звітності, постійне вдосконалення практик і стандартів аудиту буде необхідним для підтримки принципів прозорості та підзвітності, яка є фактично максимальною для сталого економічного зростання.

Література

1. Закон України “Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність”. Аудиторська палата України | Офіційний сайт. URL: <https://www.apu.com.ua/zakonproaud/>
2. Зміст аудиторського процесу, його стадії та етапи - Бібліотека BukLib.net. Головна - Бібліотека BukLib.net. URL: <https://buklib.net/books/31783/>
3. Учасники проектів Вікімедіа. Закон Сарбейнса – Окслі – Вікіпедія. Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Закон_Сарбейнса_–_Окслі

УДК 614:005

Поліна Гуржий – здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти

Науковий керівник – д.е.н., проф. Оксана Бутько

Дніпровський державний технічний університет

УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ЗАКЛАДІВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Реалії сьогодення потребують від закладів охорони здоров'я (ЗОЗ) проведення політики постійного покращання їхньої діяльності, що забезпечується через здійснення управління розвитком, яке спрямовується на вдосконалення усіх аспектів функціонування медичної установи з метою задоволення вимог та потреб пацієнтів. За цих умов формування системи управління розвитком медичного закладу є одним із головних завдань його успішної та ефективної діяльності.

ЗОЗ організують свою діяльність відповідно до вимог Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» [1]. Управління розвитком закладу охорони здоров'я – це комплекс заходів, спрямованих на покращання якості надання медичних послуг, розвиток і вдосконалення інфраструктури закладу, удосконалення роботи медичного персоналу та ефективне фінансове управління. Процес розвитку медичного закладу передбачає функціонування ефективної системи управління розвитком, що

обумовлює необхідність визначення таких її елементів, як мета та завдання управління розвитком ЗОЗ, об'єкт (діяльність ЗОЗ) та суб'єкт (керівництво ЗОЗ), функцій.

Мета управління розвитком закладу охорони здоров'я полягає у забезпеченні ефективного надання медичних послуг, покращанні якості обслуговування пацієнтів та оптимізації ресурсів. Завданнями є розробка чіткого стратегічного розвитку, яке враховує потреби пацієнтів та технологічні інновації; забезпечення адекватного фінансування для впровадження нових технологій, модернізацію обладнання та професійного розвитку медичного персоналу; постійне вдосконалення якості наданих послуг; здійснення моніторингу та оцінювання результатів розвитку ЗОЗ; залучення висококваліфікованого персоналу, стимулювання його професійного розвитку та забезпечення належних умов праці.

Функціями управління розвитком ЗОЗ є планування, організація, контроль, регулювання, координація, стимулювання. Крім того, важливою функцією управління розвитком є оцінка рівня досягнення результатів встановленим цілям розвитку [2].

Розвиток ЗОЗ характеризується такими ознаками як стратегічне планування, інновації в медицині, зміни в організаційній структурі, розвиток медичного персоналу, пацієнтоорієнтованість, модернізація інфраструктури, розширення ринку надання медичних послуг та підвищення їх якості, фінансова стабільність, соціальна відповідальність.

Стратегічне планування включає чітке формулювання мети діяльності закладу охорони здоров'я, оцінку внутрішніх та зовнішніх чинників, встановлення конкретних, вимірюваних, досяжних цілей, визначення шляхів їх досягнення.

Інновації в медицині означають постійне впровадження нових ідей, послуг, технологій, які можуть покращити надання медичних послуг та задовольнити вимоги пацієнтів. До таких технологій можуть бути віднесені телемедицина, електронні медичні записи, штучний інтелект для покращання процесів діагностики та лікування.

Зміни в організаційній структурі здійснюються з метою врахування чинників внутрішнього і зовнішнього середовища. Вони включають перерозподіл обов'язків і відповідальностей між співробітниками, створення окремих підрозділів або відділень, зміни у системі управління.

Розвиток медичного персоналу передбачає постійне підвищення професійного рівня та професійного росту персоналу, що включає участь у конференціях, курсах підвищення кваліфікації, а також впровадження новітніх технологій та методів лікування.

Пацієнтоорієнтованість означає урахування унікальних потреб кожного пацієнта, залучення їх до процесу прийняття рішень, побудову відкритого діалогу між пацієнтами та медичним персоналом, надання пацієнтам чіткої та зрозумілою інформації про їх стан, лікування та процедури, збір відгуків щодо якості медичних послуг. У цілому пацієнтоорієнтованість сприяє покращанню

результатів лікування, підвищення задоволеності пацієнтів та зміцнення довіри до системи охорони здоров'я.

Модернізація інфраструктури включає оновлення медичного обладнання шляхом впровадження сучасних лікувально-діагностичних пристроїв, реконструкцію та модернізацію лікарняних приміщень, використання ІТ-технологій, поліпшення доступу до закладів охорони здоров'я, зокрема дорожньої інфраструктури, енергетичних та комунікаційних мереж.

Розширення ринку медичних послуг передбачає вихід на нові цільові групи пацієнтів з метою проведення не тільки лікувально-діагностичних процесів, а й надання профілактичних послуг.

Розвиток закладу охорони здоров'я також характеризується підвищенням якості медичних послуг через впровадження систем оцінки якості медичних послуг (акредитація, опитування пацієнтів, проведення аудиту), використання сучасних технологій для діагностики та лікування, підвищення кваліфікації медичного персоналу, розробку і впровадження протоколів лікування, які базуються на найкращих практиках і досвіді та ін.

Фінансова стабільність означає здатність закладу охорони здоров'я забезпечувати своє функціонування та розвиток при наявності ресурсів, необхідних для надання високоякісних медичних послуг. Ознаками фінансової стабільності є достатність фінансування, раціональне планування і контроль за витратами, залучення різних джерел фінансування, вкладення у нові технології, забезпечення ліквідності закладу.

Соціальна відповідальність передбачає активну участь закладу охорони здоров'я у соціальних проектах та ініціативах, що допомагає покращити імідж медичного закладу.

Реалізація заходів, спрямованих на розвиток закладу охорони здоров'я має базуватися на програмі, розробка якої здійснюється за етапами: визначення цілей функціонування закладу в короткостроковій і довгостроковій перспективі, що передбачає проведення аналізу поточного стану ЗОЗ, потреб пацієнтів; розробка стратегії; оцінювання ресурсів (аналіз матеріальних, фінансових та людських ресурсів); розробка детального плану дій (складання чіткого плану впровадження програми та визначення ключових показників ефективності для моніторингу); реалізація програми.

До управління розвитком ЗОЗ можуть застосовуватися різні підходи, серед множини яких слід виділити: функціональний (передбачає чітку ієрархію і розподіл функцій об'єкта управління); процесний (передбачає орієнтацію діяльності на процеси, які відбуваються у ЗОЗ); програмно-цільовий підхід (розробка пакету програм-ініціатив з розвитку закладу за визначеними видами діяльності з чітко сформульованими довгостроковими цілями); системний підхід (базується на понятті системи як сукупності взаємопов'язаних компонентів, які мають внутрішню єдність); адаптивний підхід (полягає у цілеспрямованій зміні структури, властивостей та параметрів системи у результаті впливу факторів зовнішнього та внутрішнього середовища).

Також можуть застосовуватися комбіновані підходи, які орієнтовані на

інновації, підвищення ефективності надання медичних послуг та які враховують чинники зовнішнього середовища. Вибір підходу залежатиме від конкретних цілей діяльності закладу охорони здоров'я, водночас всі вони повинні бути соціально-орієнтованими, що передбачає фокус на потребах і інтересах пацієнтів, громади та інших соціальних груп.

Таким чином, успішне функціонування ЗОЗ базується на чітко побудованій системі управління розвитком медичного закладу, елементи якої спрямовані на реалізацію стратегії діяльності ЗОЗ в умовах невизначеності. Ефективне управління розвитком ЗОЗ сприяє підвищенню рівня задоволеності пацієнтів, зменшенню витрат і покращанню результатів діяльності закладу за всіма аспектами.

Література:

1. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України, від 19.11.1992 р. № 2801-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text>
2. Ястремська О.М., Ястремська О.О. Управління розвитком підприємств: уточнення теоретичних положень. Проблеми економіки. 2020. №1 (43). С. 214–226.

УДК 657–044.337:658

Євгеній Дяговець, Ян Кужим – здобувачі другого (магістерського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Ольга Лега

Полтавський державний аграрний університет

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ДОХОДІВ ТА ВИТРАТ ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: СИСТЕМАТИЗАЦІЯ НАУКОВИХ ПОГЛЯДІВ

У системі бухгалтерського обліку інформація про доходи та витрати діяльності підприємства є надзвичайно цінною, багатогранною та швидкоплинною. Перш, за все, це пов'язано із їх впливом на кінцевий фінансовий результат. Удосконалення обліку витрат та доходів операційної діяльності є ключовим фактором для досягнення стабільності, ефективності та конкурентоспроможності підприємства, а також забезпечує:

1. Точність фінансової звітності. Правильний облік витрат і доходів забезпечує точність фінансової звітності, що є необхідним для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Помилки в обліку можуть призвести до неправильних висновків про фінансовий стан підприємства.

2. Оптимізацію витрат. Удосконалений облік дозволяє детально аналізувати витрати, виявляти їх структуру та джерела. Це сприяє виявленню

резервів для зниження витрат і підвищення ефективності використання ресурсів.

3. Підвищення рентабельності. Чітке розуміння доходів та витрат допомагає підприємствам визначити найприбутковіші напрямки діяльності, що в свою чергу сприяє підвищенню рентабельності.

4. Прогнозування та планування. Якісний облік витрат і доходів є основою для прогнозування фінансових результатів і розробки стратегічних планів. Це допомагає підприємствам адаптуватися до змін на ринку.

5. Покращення управлінських рішень. Систематичний облік витрат і доходів дозволяє керівництву оперативно отримувати інформацію для прийняття рішень, що стосуються оптимізації бізнес-процесів.

Тож, для більш ретельного обґрунтування проблематики обліку доходів та витрат операційної діяльності узагальнено результати наукових досліджень науковців у табл. 1.

Отже, для удосконалення обліку доходів і витрат операційної діяльності доцільно:

1. Оптимізувати процес аналізу витрат через класифікацію і централізоване управління. Оперативний та точний аналіз витрат дозволяє вчасно виявляти проблемні ділянки і оптимізувати витрати. Для цього важливо розробити чітку систему класифікації витрат і централізованого контролю:

- розробка детальної класифікації витрат за категоріями (змінні та постійні витрати, витрати на виробництво, на збут, адміністративні витрати) дозволяє краще управляти кожною статтею витрат;

- впровадження централізованої системи управління витратами на рівні підприємства дає змогу знижувати нецільові витрати і своєчасно коригувати бюджети;

- постійний моніторинг відхилень фактичних витрат від планових показників дає можливість своєчасно виявляти фактори перевищення витрат та вживати заходів для їх скорочення.

2. Удосконалення управлінського обліку через деталізацію фінансових показників, що допоможе не тільки відстежувати загальний фінансовий стан, але й більш детально аналізувати операційні показники, що важливо для стратегічного управління:

- ведення обліку витрат і доходів за окремими підрозділами підприємства дозволяє краще розуміти, які саме частини бізнесу приносять прибуток, а які – збитки;

- використання методики маржинального аналізу дозволяє оцінити, які саме витрати є необхідними для покриття і які доходи генеруються за кожною одиницею продукції чи послуги;

- визначення ключових фінансових та операційних індикаторів, таких як собівартість одиниці продукції, рентабельність, продуктивність, допомагає керівництву ефективніше планувати і контролювати фінансові результати.

**Шляхи удосконалення обліку доходів та витрат операційної діяльності:
систематизація наукових поглядів***

Джерело	Проблемні питання	Рішення
[4]	1. Необхідність переходу українських підприємств на міжнародні стандарти обліку, зокрема МСФЗ 15, що викликає труднощі у визначенні доходів.	1. Запровадження балансового методу, який передбачає врахування змін вартості активів і зобов'язань.
	2. Потреба в адаптації бізнес-процесів та облікових практик для виконання вимог нових стандартів.	2. Можливість оцінки доходів не лише за справедливою вартістю, але й за скоригованою ринковою ціною, очікуваними витратами або залишковим методом.
	3. Відсутність чітких вказівок у національних стандартах, що ускладнює коректне відображення доходів.	3. Необхідність внесення змін до НП(С)БО 15 для забезпечення відповідності та зіставності обліку доходів в Україні.
[1]	1. Різноманітність факторів, що впливають на організацію обліку витрат, ускладнює стандартизацію процесів.	1. Вибір відповідних методів обліку витрат, адаптованих до специфіки діяльності підприємства.
	2. Неправильне визначення та оцінка витрат можуть призвести до неефективного управління.	2. Розробка чіткої облікової політики щодо витрат операційної діяльності.
	3. Недостатня документація та затримки у відображенні витрат у обліку.	3. Організація ефективного документообігу для забезпечення своєчасності та повноти інформації.
	4. Відсутність аналітичної інформації про витрати, що ускладнює прийняття управлінських рішень.	4. Впровадження автоматизації облікових процесів для покращення управління витратами
	5. Необхідність адаптації обліку до змін ринкових умов.	5. Удосконалення класифікації витрат для коректного віднесення їх до відповідних видів діяльності.
[3]	1. Необхідність ефективного управлінського обліку: визначено, що управлінський облік є ключовим для успішного функціонування автотранспортних підприємств, але його недосконалість може негативно впливати на результати	1. Розробка рекомендацій для вдосконалення обліку: запропоновано створити практичні рекомендації для покращення управлінського обліку операційних витрат.

Джерело	Проблемні питання	Рішення
	2. Високі операційні витрати: операційні витрати складають значну частину загальних витрат, що підкреслює важливість їх раціонального управління для підвищення прибутковості.	2. Впровадження нових методик: пропонується застосування нових методів обліку, зокрема, ведення субрахунків для чіткішого контролю витрат.
	3. Відсутність належної організації обліку: існують проблеми з системою обліку операційних витрат, що потребує вдосконалення для забезпечення ефективного управління.	3. Застосування системи обліку за центрами відповідальності: це дозволить оптимізувати управління витратами та підвищити ефективність використання ресурсів.
	4. Неповнота нормативно-правового регулювання: необхідно проаналізувати наявні законодавчі акти та наукові дослідження для виявлення прогалин у регулюванні обліку витрат.	4. Аналіз та узагальнення наукових доробків: використання сучасних досліджень для формування теоретичних основ обліку витрат і покращення практики управління.
[2]	1. Недостатній облік доходів і витрат: відсутність системного підходу до обліку фінансових результатів у підприємствах готельно-ресторанної сфери ускладнює контроль за фінансовою діяльністю.	1. Удосконалення обліку: запровадження системного підходу до ведення обліку доходів і витрат, що дозволить отримувати точні дані про фінансові результати.
	2. Обмеженість методів збору та аналізу: сучасні методи збору фінансових даних можуть бути неефективними, що перешкоджає детальному аналізу фінансового стану.	2. Впровадження нових методів аналізу: розробка і використання сучасних статистичних методів для збору та аналізу фінансових даних, що підвищить точність інформації.
	3. Використання результатів аналізу: неправильне або недостатнє використання отриманих фінансових даних при прийнятті управлінських рішень може призвести до неефективного управління.	3. Забезпечення зворотного зв'язку: створення механізмів для використання отриманих результатів у процесі управлінських рішень, що дозволить підприємствам адаптувати свою стратегію відповідно до фінансових показників.
		4. Навчання персоналу: проведення тренінгів для управлінців у сфері використання фінансових даних для прийняття обґрунтованих рішень, що підвищить загальну ефективність управління підприємствами.

*узагальнено на підставі [1, 2, 3, 4]

Тож, оптимізація аналізу витрат через класифікацію і контроль, а також удосконалення управлінського обліку через деталізацію фінансових показників, дозволяють значно покращити облік доходів і витрат операційної діяльності, що в свою чергу сприяє підвищенню ефективності та фінансової стабільності підприємства.

Література:

1. Кучерук В.В. Шляхи вдосконалення організації обліку витрат операційної діяльності *Сучасні проблеми бухгалтерського обліку та фінансів: Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції, 16-17 листопада 2023 р. Київ : НУХТ, 2023. 158 с URL: <https://dspace.nuft.edu.ua/server/api/core/bitstreams/dc6b50a9-97ba-4228-b709-b65df0c3030c/content#page=31> (дата звернення 12.10.2024).*

2. Малюга, Л., Гоменюк, М., & Пархоменко, Л. (2023). Статистика обліку доходів і витрат в управлінні підприємствами сфери обслуговування. *Економіка та суспільство*, (47). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-54> (дата звернення 12.10.2024).

3. Манойленко, О., Давидюк, Т., & Шевченко, М. (2023). Напрями удосконалення управлінського обліку операційних витрат автотранспортних підприємств. *Цифрова економіка та економічна безпека*, (8 (08)), С. 199-206. URL: <https://doi.org/10.32782/dees.8-33> (дата звернення 12.10.2024).

4. Нашкерська Г. В. Вплив МСФЗ 15 «Дохід за договорами з клієнтами» на відображення доходів операційної діяльності підприємств. *Науковий вісник Львівської академії. Серія: Економіка, менеджмент та право*. С. 66-71 URL: doi 10.33251/2707-8620-2023-8-66-71 (дата звернення 12.10.2024).

УДК 336.1:334.012.

Марина Єщенко – к.п.н., доц.

Донбаська національна академія будівництва і архітектури

Тетяна Петленко

Центральноукраїнський національний технічний університет

СУЧАСНІ АСПЕКТИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Станом на сьогодні, фінансове забезпечення розвитку малого підприємництва в Україні є важливим аспектом економічного зростання, адже малий бізнес відіграє ключову роль у створенні робочих місць, підвищенні податкових надходжень і сприяє економічній стабільності. Однак, малий бізнес

в Україні стикається з низкою викликів, пов'язаних із фінансуванням та доступом до ресурсів. Ось основні аспекти сучасного стану фінансового забезпечення для малого бізнесу в Україні:

Державна підтримка:

-Програми державного фінансування: Серед основних державних програм, що підтримують малий бізнес, є доступ до кредитів через програми «Доступні кредити 5-7-9%». Ця програма, започаткована у 2020 році, має на меті надати підприємцям можливість отримувати кредити під низькі відсотки, що сприяє розвитку нових підприємств і збереженню існуючих.

-Гранти на підтримку бізнесу: У зв'язку з війною, в Україні також зросла кількість грантів для підтримки малого бізнесу, особливо для релокованих підприємств з регіонів, що постраждали від бойових дій. Ці гранти надаються як державними структурами, так і міжнародними організаціями, зокрема Європейським Союзом.

Доступ до фінансових ресурсів

-Національний банк України, Міністерство фінансів України, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку та Фонд гарантування вкладів фізичних осіб затвердили нову **Стратегію розвитку фінансового сектору України** (далі – Стратегія). Цей документ встановлює актуальні пріоритети та цілі розвитку фінансового сектору, сфокусовані на спротиві російській агресії та відновленні країни. Його розроблення передбачене Меморандумом про економічну та фінансову політику між Україною та Міжнародним валютним фондом.

-Кредити від комерційних банків: Попри деякі полегшення, підприємці все ще часто стикаються з високими відсотковими ставками та жорсткими умовами кредитування. Підвищений рівень ризиків, особливо через нестабільність, обмежує доступ до банківського фінансування для малих підприємців.

-Мікрокредитування та фінансові платформи: Останніми роками набуває популярності мікрокредитування, що дозволяє малим підприємцям отримувати фінансування на короткий термін і на відносно невеликі суми. Розвиваються і альтернативні фінансові платформи, такі як краудфандинг та P2P-кредитування (кредитування від особи до особи), але ці інструменти ще недостатньо поширені в Україні.

Податкова політика

Для підтримки малого бізнесу в Україні діє спрощена система оподаткування, що дозволяє підприємцям сплачувати єдиний податок і уникати складного бухгалтерського обліку. Однак, податковий тиск все ще залишається високим для багатьох підприємців, особливо в контексті війни, коли бізнесу часто доводиться виконувати додаткові зобов'язання на підтримку держави.

Інвестиційний клімат

Інвестиційний клімат в Україні для малого бізнесу має потенціал до покращення, але залишається нестабільним через вплив війни та економічну невизначеність. Незважаючи на це, міжнародні організації все більше інвестують

у розвиток українських підприємств через грантові програми і допоміжні проекти, такі як технічна допомога для підвищення рівня компетенцій підприємців.

Проблеми та перспективи

Основні проблеми фінансового забезпечення малого бізнесу включають недостатню підтримку від комерційних банків, брак гарантій для отримання кредитів, високі відсоткові ставки і обмежений доступ до міжнародних ринків капіталу.

У перспективі Україна прагне вдосконалити підтримку малого бізнесу за рахунок розвитку нових фінансових інструментів, покращення доступу до кредитних програм, створення спеціальних фондів підтримки для підприємців у складних умовах, особливо для ветеранів та внутрішньо переміщених осіб.

Отже, сучасний стан фінансового забезпечення розвитку малого підприємництва в Україні має багато викликів, але й перспективи розвитку. Програми державної підтримки, гранти та міжнародні інвестиції є важливими компонентами розвитку цього сектору, особливо в умовах війни. Створення сприятливих умов для кредитування, зниження податкового навантаження та покращення інвестиційного клімату сприятиме подальшому зростанню малого бізнесу в Україні.

Література:

1. Звіт про фінансову стабільність. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2023-H2.pdf (дата звернення: 07.11.2024).
2. Офіційний сайт Міністерство фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/uk/budget_of_2024-698 (дата звернення: 06.11.2024).
3. Нова Стратегія розвитку фінансового сектору: протистояння викликам війни у фінансовому секторі та підтримання відновлення економіки України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/nova-strategiya-rozvitku-finansovogo-sektoru-protistoyannya-viklikam-viyni-u-finansovomu-sektori-ta-pidtrimannya-vidnovlennya-ekonomiki-ukrayini> (дата звернення: 08.11.2024).

УДК 336.1:334.012.

Марина Єщенко – к.п.н., доц.

Донбаська національна академія будівництва і архітектури

Світлана Бондарчук – к.б.н., доц.

Льотна академія Національного авіаційного університету

СУЧАСНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ПРОГРАМИ ДОГЛЯД ВДОМА В ТЧХУ

Соціальні помічники Українського Червоного Хреста здійснюють догляд вдома одиноких або умовно одиноких людей похилого віку, які потребують сторонньої допомоги.

Послуги з догляду вдома в Українському Червоному Хресті існують ще з 1961 року, коли була заснована патронажна служба, яка на безоплатній основі здійснювала догляд за самотніми непрацездатними людьми похилого вік. До 2017 року діяльність патронажної служби фінансувалася державою, а з 2017 року у послугах догляду вдома, було запроваджено новий концептуальний підхід і за підтримки партнерських організацій Українського Червоного Хреста цей проєкт продовжив свою діяльність спочатку лише в Луганській та Донецькій областях, а згодом був розширений ще в декількох областях України.

Сучасний соціальний менеджмент у напрямі послуги «Догляд вдома» в Товаристві Червоного Хреста України (ТЧХУ) має декілька важливих аспектів, що дозволяють забезпечувати якісну допомогу людям, які потребують особливого догляду. Ці аспекти охоплюють як організаційні, так і практичні елементи, зокрема:

1. Індивідуальний підхід

- Організація послуг «Догляд вдома» вимагає персоналізованого підходу, який враховує потреби, особливості здоров'я, соціальний стан і психологічний комфорт кожної людини. Соціальні помічники ТЧХУ адаптують послуги залежно від фізичних і психічних потреб, забезпечуючи не тільки медичний, а й психологічний та соціальний догляд.

2. Інноваційні технології

- У сучасному соціальному менеджменті ТЧХУ запроваджуються новітні технології для реєстрації надання послуг бенефіціарам та для моніторингу роботи соціальних помічників.

3. Професійний розвиток персоналу

- Соціальний менеджмент також включає регулярне навчання і професійний розвиток соціальних помічників, що надають послуги в програмі «Догляд вдома». Це допомагає підвищувати кваліфікацію фахівців, покращувати навички комунікації та надання допомоги, що значно впливає на якість обслуговування.

4. Психологічна підтримка

- Важливим аспектом є психологічна підтримка як для бенефіціарів, так і для соціальних помічників, що надають послуги по догляду на дому. В умовах стресу, з яким часто стикаються бенефіціари, дуже важливо забезпечити відповідний рівень моральної підтримки. ТЧХУ надає підтримку у вигляді регулярних консультацій, організовує групи підтримки або індивідуальні сесії з психологами для бенефіціарів та їхніх родин.

5. Фінансова та організаційна підтримка

- Важливим питанням є фінансова підтримка для розвитку послуг «Догляд вдома», яка забезпечується через допомогу донорів та благодійні внески. Це дозволяє ТЧХУ забезпечувати потреби клієнтів та розширювати кількість послуг.

6. Комунікація та зв'язок із громадськістю

- Соціальний менеджмент у сфері «Догляд вдома» включає активну комунікацію з громадськістю, яка підвищує обізнаність про потреби у таких

послугах, а також про можливості, що надає ТЧХУ. Завдяки інформаційним кампаніям суспільство краще розуміє важливість підтримки таких ініціатив.

Вирішення потреб у соціальному менеджменті є важливою складовою забезпечення ефективної соціальної підтримки, особливо для таких напрямків, як догляд вдома за вразливими верствами населення, забезпечення та підтримка соціально незахищених громадян. Пропонуємо наступні шляхи вирішення потреб соціального менеджменту: соціальний менеджмент вимагає раціонального використання наявних ресурсів, таких як фінансові, матеріальні та людські. Оптимізація включає залучення нових джерел фінансування (грантів та благодійних внесків) та ефективний розподіл фінансів на пріоритетні напрямки. Це дозволяє вирішувати проблему обмежених ресурсів, які часто є головною перешкодою для задоволення всіх потреб бенефіціарів.

Також для якісного надання соціальних послуг важливим є постійне підвищення кваліфікації працівників, які залучені до надання соціальної допомоги. Програми навчання допомагають розвивати у персоналу навички, необхідні для роботи з різними групами населення, зокрема літніми людьми, людьми з інвалідністю чи особами, що потребують психологічної підтримки. Соціальний менеджмент може значно виграти від залучення громадських організацій та волонтерів. Завдяки волонтерській допомозі можна покращити рівень догляду та підтримки, а також надати допомогу більшій кількості людей. Залучення громади також сприяє підвищенню суспільної свідомості щодо потреб уразливих груп і спонукає до створення підтримуючого середовища. Розширення доступу до послуг, зокрема в сільських і віддалених районах, є одним із головних завдань соціального менеджменту. Це можна реалізувати за допомогою виїзних команд, мобільних пунктів соціального обслуговування або віддалених консультацій. Такі заходи дозволяють забезпечити рівний доступ до послуг навіть у найвіддаленіших куточках.

Отже, соціальний менеджмент у програмі «Догляд вдома» ТЧХУ ґрунтується на сучасних принципах індивідуального підходу, інтеграції технологій, розвитку персоналу та активної взаємодії з громадою та включає в себе використання інноваційних технологій для покращення якості надання послуг. Це може включати в себе застосування цифрових платформ для координації та моніторингу надання послуг бенефіціарам, які потребують допомоги вдома. Також, соціальний менеджмент в цьому проєкті може орієнтуватися на індивідуальні потреби бенефіціарів через персоналізовані підходи до надання послуг. Основними принципами такого менеджменту можуть бути ефективна комунікація з бенефіціарами, врахування їхніх думок та побажань, а також постійне вдосконалення процесів надання допомоги.

Література:

1. Бондарчук С.В., Єщенко М.Г., Бондарчук Ю.П. Соціальний менеджмент при діяльності Червоного Хреста в Кіровоградській області (Проєкт «Догляд

звернення: 05.11.2024).

2. Євченко В., Хлопоніна-Гнатенко О. Соціальний менеджмент як технологія ефективного управління. *Економічний аналіз*. 2022 рік. Том 32. № 1. С. 7-13. URL: <file:///C:/Users/User/Downloads/1981-6565657997-1-PB.pdf> (дата звернення: 07.11.2024)

3. Офіційний сайт ТЧХ України. URL: <https://redcross.org.ua/social-services-home-care/> (дата звернення: 09.11.2024).

УДК: 338.5: 339.1

Анастасія Лепетко – здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Ірина Стояненко

Державний торговельно-економічний університет, м. Київ

ПСИХОЛОГІЧНЕ ЦІНОУТВОРЕННЯ: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА

Цінова політика відіграє ключову роль у ринкових відносинах. Її відмінність від продуктової політики, а також від розподілу і просування товару полягає в тому, що ціна безпосередньо впливає на кінцеві результати роботи підприємства. Закон попиту передбачає, що покупець купує більше за низькими цінами і менше за високими за рівності інших умов. Однак ці твердження правильні, тільки якщо на купівлю і продаж не впливають такі фактори, як дохід покупця, уподобання, очікування щодо майбутніх цін і бюджету, ціни конкурентів, сезонність, реклама і багато іншого.

Безумовно, базова ціна може розраховуватися на основі попиту, цін конкурентів або виробничих витрат. Однак, при остаточному встановленні ціни важливо враховувати психологічні аспекти. Згідно з дослідженнями Агілери Діас Аналіс [1], ціни виступають як показники вартості товарів чи послуг. Проте емпіричні дані та психологічний аналіз свідчать про те, що ціна виходить за межі суто економічного виміру, включаючи в себе психологічний аспект, що базується на сприйнятті, роблячи її аналіз складнішим.

Ціни відіграють ключову роль у кожній бізнес-стратегії, не тільки впливаючи на дохід, але й формуючи поведінку споживачів і їхнє сприйняття цінності продукту. Одним із цікавих підходів, що здобув широку популярність останнім часом, є психологічне ціноутворення. Цей метод використовує споживчі психологічні тенденції та упередження, щоб вплинути на рішення покупців.

Психологія цінового бар'єру припускає, що у споживача вже сформовано певний ціновий діапазон у межах доступного бюджету. Відмінності в цінах

усередині цього діапазону мало впливають на рішення про покупку [2]. Продукти з цінами, вищими за допустиму межу, стикаються з великим опором з боку попиту.

Другий аспект стосується сприйняття чисел або ефект, що використовують закордонні практики, “лівої ціни” [2]. У літературі описані такі поняття як нерівні або не округлені ціни, які створюють ілюзію вигіднішої пропозиції, ефект “лівої цифри” пояснюють з точки зору ефекту первинності, коли крайня ліва цифра відіграє ключову роль у сприйнятті числових значень. Наприклад, ціна 99 грн викликає більше бажання купити товар, ніж 100 грн або оскільки ми читаємо числа зліва направо, коли наші очі натрапляють на цифру «9» в ціні 99 гривень, розпочинається процес сприйняття величини. Цей прийом часто використовується разом із ціновими бар'єрами: зміна ціни з 199 до 200 грн сприймається як перехід в інший ціновий діапазон.

Третій аспект стосується сприйняття цін на великі упаковки або комплекти товарів, ще цей аспект можна назвати "ефект економії на обсязі" або "ефект вигідної упаковки.". Тут ціни встановлюються таким чином, щоб комплекти здавалися вигіднішими. Це мотивує покупців купувати більше, навіть якщо обсяг перевищує їхні поточні потреби, оскільки вони відчують, що заощаджують у довгостроковій перспективі. Таким чином, великі упаковки стають привабливими для покупців, які цінують економічну вигоду та раціональне використання коштів. Часто великі упаковки створюють ілюзію економії, хоча фактично товар може виявитися дорожчим. Недолік такого підходу в тому, що він не завжди збільшує попит, а лише призводить до накопичення запасів.

Останнім часом, у кожному роздрібному магазині завжди можна побачити оголошення на зразок цього: “Лише один день! Залишилося всього кілька годин! Обмежений розпродаж!” Підприємства часто створюють штучні часові обмеження, щоб викликати відчуття терміновості. Цей психологічний прийом можна застосовувати для продажу найрізноманітніших товарів. Події або розпродажі тривалістю в один день, які завершуються через декілька годин, спонукають клієнтів до швидких покупок – поки розпродаж не закінчився або їхні улюблені товари не розкупили. Хоча на веб-сайті може бути вказано, що розпродаж завершується, насправді таймер часто скидається, продовжуючи акцію. Ця стратегія базується на психологічному впливі: змусити клієнтів повірити, що час спливає, аби вони відразу вирішили купити. Можна використовувати принцип обмеження, змінивши підхід і презентуючи пропозицію як щось ексклюзивне, доступне лише для обраних. Таким чином, потенційні клієнти, завдяки слушному збігу обставин, потрапляють до вузької категорії споживачів цього товару чи послуги. Проте важливо дотримуватися обережності у використанні цього методу обмеження, щоб він сприяв покращенню репутації бренду та збільшенню продажів, а не навпаки.

Аспект психології звичних цін полягає в тому, що в кожного споживача є певна група товарів, які він купує регулярно, приміром, жуйка, цигарки чи льодяники. При частій купівлі таких товарів споживач звикає до певної ціни. Коли покупці натрапляють на іншу ціну, ніж очікували, їм слід вирішити,

наскільки значною є різниця між новою та старою цінами. Якщо різниця незначна, вони вважатимуть ціни (нові і старі) подібними та не змінять свою модель поведінки. У випадку значної різниці вони адаптують свою купівельну поведінку та віднесуть нову ціну до іншої категорії продукту: ціна. Однак у наш час значущість традиційних цін знизилася через інфляцію, що призводить до частих змін цін, а також через зміну добробуту людей, що впливає на сприйняття дрібних витрат.

Наступний важливий аспект - це психологія порівняння цін [3]. У разі рідкісних покупок споживачі не завжди здатні визначити вигіднішу ціну. Коли споживач бачить кілька варіантів із різною вартістю, він вибирає той, що виглядає як найкраще за ціною та якістю. Наприклад, якщо рекламується зменшення ціни з 200 гривень до 195 гривень, споживач може вважати це сприятливою пропозицією, навіть якщо ціна в 195 гривень була нормою протягом тривалого часу.

Розстрочка як інструмент психологічного ціноутворення значно змінює сприйняття цінності товару або послуги для покупців. Наприклад, мережа "Фокстрот" в Україні активно використовує цю модель, що дозволяє покупцям придбати техніку та електроніку "оплата частинами"[4]. Цей підхід сприяє суттєвому збільшенню обсягів продажів, знижуючи відчуття "болю" покупця від втрати значної суми коштів і стимулюючи споживання. Зростання споживання, у свою чергу, сприяє формуванню лояльності та підвищенню рівня утримання клієнтів. Проте одним із недоліків цієї моделі є те, що за відсутності фіксованого терміну контракту клієнти можуть припинити його в будь-який момент. Це вимагає підтримки високого рівня обслуговування. Крім того, розстрочка розподіляє прибутки протягом року, що може призвести до короткострокових проблем із грошовими потоками. Такий підхід робить бізнес вразливішим під час криз, коли попит на товари може зменшитися, спричиняючи різке падіння продажів.

Приманка є також ефективним аспектом психологічного ціноутворення, що передбачає введення менш привабливого варіанту, щоб інші виглядали більш привабливо. Така ціна спрямовує клієнтів до бажаного вибору, котрий здається найвигіднішим, використовуючи, тенденцію споживачів порівнювати опції між собою, а не за індивідуальними характеристиками. Застосовуючи приманку, підприємства створюють ілюзію вибору, одночасно направляючи покупців до певного продукту. Ця психологічна техніка ціноутворення широко використовується в галузях, таких як готельний сектор, електроніка та послуги, що містять підписку, з метою збільшення обсягів продажів через вплив на прийняття рішень. При вмілому використанні "приманкове" ціноутворення сприяє вибору клієнтів і підвищує прибутки компаній. Наприклад, у кінотеатрі «Мультиплекс» пропонується попкорн трьох розмірів: маленький за 75 гривень, середній за 135 гривень і великий за 175 гривень. Тут попкорн середнього розміру виступає як приманка. Він дешевший за великий, на 40 гривень, але дорожчий за маленький на 60 гривень. Така ціна робить великий попкорн більш привабливим – він коштує на 40 гривень більше за середній, але пропонує значно

більше. Тому більшість клієнтів обере великий попкорн, вважаючи його найкращою угодою. Це класичний приклад психологічного ціноутворення з використанням приманки, коли середній варіант отримує стратегічну ціну, щоб підштовхнути до покупки великого попкорну.

Ще одним психологічним аспектом є цінове сприйняття або цінова чутливість. Це спосіб, яким споживачі оцінюють і реагують на ціни товарів чи послуг, беручи до уваги не тільки їхню фактичну вартість, але й емоційне сприйняття отриманої вигоди. Споживачам пропонується розглядати ціну по частинах - на основний товар і додаткові послуги, як-от страхівка або доставка. Первісне рішення ґрунтується на ціні основного продукту, тоді як за додаткові компоненти платять окремо.

На сторінці маркетплейсу Rozetka можна побачити ефективний приклад психологічного ціноутворення [5]. Тут є розділ "разом дешевше", де пропонуються додаткові товари, які часто купують з основним продуктом. Ці предмети стратегічно демонструються з дещо зниженою ціною при купівлі в комплекті. Rozetka вдало використовує бажання споживачів до зручності та сприйнятої вигоди, що в підсумку стимулює додаткові продажі.

Візуальне оформлення цінника може значно вплинути на те, як споживачі сприймають цінність товару. Довші ціни виглядають дорожчими для людей, ніж коротші, навіть якщо з математичної точки зору вони однакові. Це цікаве явище пояснюється тим, що читання довгих цін займає більше часу. Ефект підсилюється використанням символу “€” при вказівці ціни, тому що це не лише візуально подовжує її, але й асоціюється з номером кредитної картки клієнта, що збільшує відчуття втрати зароблених грошей. Також ціни, які включають багато знаків, здаються вищими, оскільки люди підсвідомо проговорюють їх подумки, що займає більше часу порівняно з простими числами.

Варто звернути увагу на особливості формування ціни для преміум-сегмента. Часто вища ціна асоціюється з підвищеним статусом продукту, що робить його більш привабливим для покупців. Це викликає відчуття покращеної якості, статусу або ексклюзивності. Такий підхід може навіть збільшити попит, коли сприйняття цінності продукту перевищує його реальну вартість. Вважаючи високу ціну ознакою престижу, споживачі схильні обирати дорожчі товари, які вони сприймають як більш цінні та унікальні. Адже ціна часто виступає показником якості, особливо коли покупці не можуть оцінити її іншими шляхами.

З точки зору психологічного ціноутворення, додаткові пропозиції та стимули є одним із найефективніших способів обґрунтувати ціну. Якщо виділяти “бонуси” маркерами чи жирним шрифтом поруч із ціною, клієнти зрозуміють, які переваги можуть отримати разом із покупкою. Це спонукатиме їх побачити більшу вигоду і здійснити спонтанну покупку.

Аспект “безкоштовного” ціноутворення — передбачає надання базової версії продукту або послуги безкоштовно, тоді як за доступ до розширених можливостей чи преміального досвіду стягується плата. Це схоже на те, як в продуктовому магазині надають безкоштовні зразки, але стосується цифрових

продуктів. Концепція полягає в залученні користувачів через безкоштовну версію і в подальшому отримати більш розширену.

Наприклад, Canva дозволяє створювати презентації безкоштовно, але для кращої візуалізації пропонує платні елементи, такі як шаблони презентації, картинки, стикери, тощо, але з своїм знаком. Проте, якщо потрібно завантажити презентацію без обмежень і фірмових знаків канви, доведеться оплатити преміум-версію.

Психологічне ціноутворення ефективно для багатьох, але не може гарантувати результату для всіх. Цей підхід спирається на імпульсивну природу покупок, викликаючи емоції, такі як хвилювання від найвигіднішої ціни або страх пропустити вигідну пропозицію, що не завжди може виявитись правдивим твердженням.

Як бачимо, психологічні ціни - це ефективний засіб, що дозволяє підприємствам впливати на поведінку споживачів і підвищувати обсяги продажів. Завдяки розумінню психологічних уподобань клієнтів і застосуванню різноманітних методів ціноутворення, компанії можуть формувати сприйняття вартості, стимулювати рішення споживачів про купівлю та врешті-решт максимізувати свій прибуток. Також, варто зазначити, що ціна товару є лише відображенням цінності пропозиції, і жодні психологічні хитрощі чи рекомендації не можуть замінити враження потенційного клієнта від початкової ціни. Важливо пам'ятати, що рішення щодо застосування цих стратегій повністю залежить від споживача. Деякі можуть побачити в них безсовісну маніпуляцію, розраховану на людей з обмеженою математичною грамотністю та психологічними слабкостями, тоді як інші вважають їх невід'ємною частиною сучасної маркетингової діяльності.

У сучасних умовах немає універсальних формул для визначення оптимальних цін з урахуванням психології покупців. Маркетологи стикаються з багатьма змінними, такими як тип товару, бюджет споживачів та зовнішнє середовище. Найкращим підходом в ціноутворенні є ведення статистики змін обсягу продажів з урахуванням різних психологічних факторів, які компанія може використовувати при встановленні цін.

Література:

1. Aguilera Diaz A. The cost–benefit as a decision tool in investment in scientific activities. Cofin Havana. 2017. 11(2), pp. 322–343.

2. Kansara A. P., Sung M.-C., Ma T.J., Johnson E. V, Towards a beer understanding of the full impact of the ledigit effect on individual trading behaviour: Unearthing a trading profit effect. Eur. J. Finance. 2020. 26, pp. 874-891

3. Kravchenko A. The psychology of pricing. 2024. URL: <https://www.linkedin.com/pulse/psychology-pricing-artiom-kravchenko-mba-rkyne>

4. «Оплата частинами» - швидка та зручна розстрочка у «Фокстрот» URL: <https://www.foxtrot.com.ua/uk/article/1091>

5. Комплекти зі знижкою (Разом дешевше) URL: <https://sellerhelp.rozetka.com.ua/p326-kits.html>

УДК 658.155

Вікторія Любимова – здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.т.н, доц. Наталія Штефан

Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФОРМУВАННЯМ І РОЗПОДІЛОМ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Прибуток – це не просто число у фінансовій звітності, а життєва сила будь-якого підприємства. Вона є фундаментальним показником його фінансового здоров'я, гарантуючи стійкість, незалежність від зовнішніх кредиторів та забезпечуючи можливості для подальшого зростання та розвитку. Без достатнього прибутку компанія приречена на стагнацію, а в найгіршому випадку – на банкрутство. Тому ефективне управління прибутком – це не просто бажане, а критично важливе завдання для будь-якого керівника.

Управління прибутком - це комплексний процес, що охоплює всі аспекти діяльності підприємства. Воно включає як стратегічні рішення, що визначають довгострокову перспективу, так і тактичні дії, спрямовані на оптимізацію поточних результатів. Стратегічно, компанія має визначити свою нішу на ринку, розробити конкурентні переваги та побудувати ефективну бізнес-модель. Це може включати фокусування на вузькій спеціалізації, створення унікальної пропозиції для споживача (USP - Unique Selling Proposition), або розробку інноваційних продуктів і послуг, що випереджають конкурентів. [2]

Тактичні дії, спрямовані на збільшення прибутку, більш різноманітні та потребують постійного моніторингу та адаптації. Ключовим чинником є оптимізація витрат. Не означає просте скорочення витрат, а пошук шляхів підвищення ефективності використання ресурсів. Сюди належить аналіз витрат за виробництво, логістику, маркетинг і управління, виявлення " вузьких місць " і запровадження заходів щодо їх усунення. Це може включати автоматизацію процесів, впровадження нових технологій, перегляд системи закупівель та оптимізацію складського господарства. Впровадження lean-виробництва (ощадливого виробництва), наприклад, дозволяє мінімізувати відходи та максимізувати ефективність використання ресурсів. Застосування принципів Six Sigma допомагає знизити кількість помилок та дефектів у виробничому процесі.

Підвищення продуктивності праці – ще один важливий аспект управління прибутком. Це досягається шляхом підвищення кваліфікації персоналу, запровадження сучасних методів організації праці, оптимізації робочих процесів та забезпечення комфортних умов праці. Інвестиції у навчання та розвиток співробітників – це не просто витрати, а довгострокові інвестиції, які окупаються

багаторазово за рахунок підвищення ефективності та продуктивності. Система мотивації персоналу, заснована на результатах праці та досягнення компанії, також відіграє важливу роль у підвищенні продуктивності. Введення системи KPI (Key Performance Indicators – ключових показників ефективності) дозволяє відстежувати ефективність роботи співробітників та підрозділів, а також оперативно коригувати стратегію. [1]

Модернізація виробничих процесів та впровадження інноваційних технологій – це запорука конкурентоспроможності та підвищення ефективності. Автоматизація, роботизація, використання штучного інтелекту – все це дозволяє суттєво знизити витрати, підвищити якість продукції та прискорити виробничий процес. Однак важливо пам'ятати, що впровадження нових технологій потребує ретельного планування, навчання персоналу та оцінки ризиків.

Розвиток нових напрямків бізнесу – це стратегічний крок, що дозволяє диверсифікувати ризики та забезпечити стійке зростання. Це може включати розширення асортименту продукції, вихід на нові ринки, створення нових брендів або співробітництво з іншими компаніями. Однак перед запуском нового напрямку бізнесу необхідно провести ретельний аналіз ринку, оцінити потенційну прибутковість і розробити докладний бізнес-план.

Розподіл прибутку – ще один ключовий аспект фінансового управління. Існує кілька підходів до розподілу прибутку, кожен з яких має свої переваги та недоліки. Частина прибутку може бути спрямована на виплату дивідендів акціонерам, що підвищує інвестиційну привабливість компанії. Однак надто велика увага до виплати дивідендів може обмежити можливості для реінвестування у розвиток бізнесу. Тому важливо знайти баланс між задоволенням потреб акціонерів та забезпеченням сталого зростання компанії.

Напрямок прибутку на розвиток бізнесу – це довгострокова інвестиція, яка забезпечує сталий розвиток та зростання компанії. Ці інвестиції можуть включати модернізацію обладнання, розробку нових продуктів, розширення виробництва, маркетингові кампанії та навчання персоналу. Це дозволяє компанії залишатися конкурентоспроможною, збільшувати свою ринкову частку та забезпечувати довгострокову прибутковість [3]

Крім того, не можна забувати про соціальну відповідальність бізнесу. Частина прибутку може бути спрямована на благодійність, підтримку соціальних проєктів чи інвестиції у розвиток місцевого співтовариства. Це сприяє створенню позитивного іміджу компанії та зміцненню її репутації.

Насамкінець, ефективне управління прибутком – це складний і багатогранний процес, що вимагає системного підходу, постійного моніторингу, аналізу та адаптації до змінних умов ринку. Тільки комплексний підхід, що охоплює всі аспекти діяльності підприємства, дозволяє забезпечити стаке зростання прибутку та довгострокове процвітання компанії. Ігнорування будь-якого з цих аспектів може призвести до зниження прибутковості, втрати конкурентоспроможності і, зрештою, до фінансових труднощів. Постійний аналіз фінансових показників, моніторинг ефективності кожного підрозділу та оперативне реагування на зміни ринку – ось запорука успіху в управлінні

Література:

1. Бібік Г.Ю. Інформаційні технології в управлінні підприємствами/ Г.Ю. Бібік //Національна металургійна академія України. Дніпропетровськ, 2013. // URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/vdumov_2013_21_7%282%29__12
2. Економіка підприємства : підручник / під заг. ред. д.е.н., проф. Ковальської Л.Л. та проф. Кривов'язюка І.В. Київ : Видавничий дім «Кондор», 2020. 700 с. URL: <https://lib.lntu.edu.ua/sites/default/files/2021-03/%21%20підручник%20ЕП%20ПТБ.pdf>
3. Фінансовий менеджмент : підручник / за ред. д-ра екон. наук, проф. М. І. Крупки ; [М. І. Крупка, О. М. Ковалюк, В. М. Коваленко та ін.]. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2019. – 440 с. URL: <https://econom.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/02/Finansovyyu-menedzhment-1.pdf>

УДК 657:658.7] “364”

Зоряна Плиса – к.е.н., доц.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОПЕРАЦІЙ У МІКРОЛОГІСТИЧНИХ СИСТЕМАХ В СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ РЕАЛІЯХ ВОЄННОГО ЧАСУ

У соціально-економічних реаліях воєнного часу вирішення проблеми активізації ділового підприємництва в економіці України потребує проведення системного дослідження особливостей формування та шляхів оптимізації обліково-аналітичного забезпечення операцій у мікрологістичних системах, визначення основних концептуальних положень формування і адаптації у практику ефективної стратегії управління матеріально-технічним забезпеченням підприємств.

У сучасних економічних системах зазвичай застосовують дві форми організації матеріально-технічного забезпечення, що функціонують на принципах логістики – централізована і децентралізована. Кожній з вказаних форм може бути притаманна групована або розгалужена служба постачання і збуту. При групованій службі всі її підрозділи, що виконують окремі функції (постачання, збут, зберігання запасів, перевезення) знаходяться у підпорядкуванні одного відділу. Для розгалуженої служби характерне розосередження лінійних підрозділів на два або більше відділи. Основні переваги централізації управління службами матеріально-технічного забезпечення полягають у зниженні витрат й створенні умов для розробки єдиної заготівельної, збутової і транспортної політики підприємства. Скорочення витрат обігу при централізації матеріально-технічного забезпечення досягається

за рахунок того, що вона сприяє укрупненню партій отриманих товарів у постачальників (тобто при такій організаційній структурі підприємства можуть виходити на ринок як крупні гуртові покупці), робить можливим більш широкий вибір останніх і створює умови для вигідного контрагування транспорту і отримання знижок на ціни товарів. При децентралізованій формі організації служб постачання і збуту виробничі відділи підприємства змушені здійснювати закупівлю порівняно невеликими партіями і нести через це суттєві транспортні витрати.

Застосування сучасних логістичних підходів у системах управління потоковими процесами на підприємствах України дозволить оперативно керувати товарно-матеріальними потоками в нерозривному зв'язку з фінансовими, інформаційними й іншими потоками як по вертикалі, так і по горизонталі, оцінювати попит на продукцію, планувати показники запасів, прогнозувати необхідні потужності виробництва та транспорту, синтезувати задачі постачання, виробництва, складування, збуту готової продукції. Логістична система – це складна, організаційно завершена (структурована) система, що складається зі взаємозалежних у єдиному процесі управління основними потоковими процесами та супутніми їм потоками елементів-ланок, сукупність, межі й завдання функціонування яких об'єднані внутрішніми цілями організації бізнесу і (або) зовнішніми цілями. Логістичні системи поділяють на макро- і мікрологістичні. Макрологістична система – це велика система управління потоковими процесами, що охоплює підприємства й організації цілеспрямованому впорядкуванню та вдосконаленню механізму, структури та процесів бухгалтерського обліку. Впорядкування системи обліку „означає організацію цієї системи, зокрема її функціонування в часі та просторі”[2, с.103-104].

Формування підсистеми обліково-аналітичного забезпечення (організація облікового супроводу й аналітичної оцінки) операцій в мікрологістичних системах потребує системного підходу. При цьому обов'язковим є дотримання таких принципів: цілісності, всебічності, системоутворювальних відносин, динамічності, субординації та випереджувальних відносин, а також адаптивності, паралелізму, ритмічності, безперервності, прямопливності та пропорційності „обачності, повного висвітлення, автономності, послідовності, безперервності, превалювання сутності над формою, періодичності”[3, с.11-12].

Бухгалтерський облік логістичних операцій – це сукупність прийомів, правил і процедур за допомогою яких ідентифікують, проводять аналітико-синтетичну обробку й оприлюднення інформації про об'єкт обліку. Їхня сутність: „документування, оцінювання, рахунок, подвійне (балансове) узагальнення логістичних операцій, подвійне відображення логістичних операцій у системі рахунків, індивідуалізація та персоніфікація, прийом історизму, періодизація, повнота та ін”[4, с.495-496].

Разом із тим відносно відокремлені прийоми тільки у своїй єдності та сукупності забезпечують повне вивчення предмета бухгалтерського обліку й економічного аналізу операцій в мікрологістичних системах, одержання

необхідної для логістичного управління інформації. „Поєднання різних прийомів бухгалтерського обліку й економічного аналізу операцій в мікрологістичних системах забезпечує суцільне й безперервне вивчення його об’єкта – товарно-матеріальних потоків в нерозривному зв’язку з фінансовими, інформаційними й іншими потоками як по вертикалі, так і по горизонталі”[5, с.159]. При цьому досягається основна мета – отримання правдивої інформації про стан потокового процесу, його ефективність та вплив на результати господарської діяльності.

Формування ефективної підсистеми обліково-аналітичного забезпечення операцій в мікрологістичних системах дасть змогу інтегрувати отримані інформаційні потоки (результати облікових реєстрацій та аналітичних інтерпретацій) в єдину систему інформаційного забезпечення управління виробничо-збутовою системою, що в свою чергу підвищить рівень її безпеки.

Література:

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16 липня 1999 року № 996-XIV // База даних „Законодавство України” / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14/conv#top>.
2. Плиса В.Й., Плиса З.П. Облікове забезпечення операцій в мікрологістичних системах. *Облік, аналіз, аудит та оподаткування: сучасна парадигма в умовах сталого розвитку* : Збірник матеріалів VI міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 10 грудня 2020 р.). Київ, КНЕУ, 2020. 103-105.
3. Плиса В. Й., Плиса З. П. Теорія бухгалтерського обліку : підручник. Львів : Видавництво ННВК „АТБ”, 2023. 302 с.
4. Плиса В., Плиса З. Схеми балансових конструкцій: балансові теорії і міжнародна практика *Вісник Львівського університету. Серія економічна*. Вип. 41. 2009. С.492-500.
5. Плиса В., Плиса З., Плиса М. Бухгалтерський облік логістичних витрат на постачання у системі обліково-аналітичного забезпечення логістики підприємства. *Вісник Львівського університету. Серія економічна*. 2022. Випуск 62. С. 157-165 DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/ves.2022.62.0.6212>

УДК 631.1(477)

**Ксенія Сидоренко, Ольга Срібна – здобувачі другого (магістерського)
рівня вищої освіти**

Науковий керівник – к.е.н., доц. Ольга Лега

Полтавський державний аграрний університет

ФЕРМЕРСЬКІ ГОСПОДАРСТВА В УКРАЇНІ: АНАЛІЗ ПЛЮСІВ, МІНУСІВ ТА ЗНАЧЕННЯ

Фермери відіграють ключову роль в Україні, яка є однією з найбільших аграрних країн Європи. Розвиток фермерських господарств в Україні почався на початку 90-х років минулого століття і вразив своєю динамікою – рис. 1.

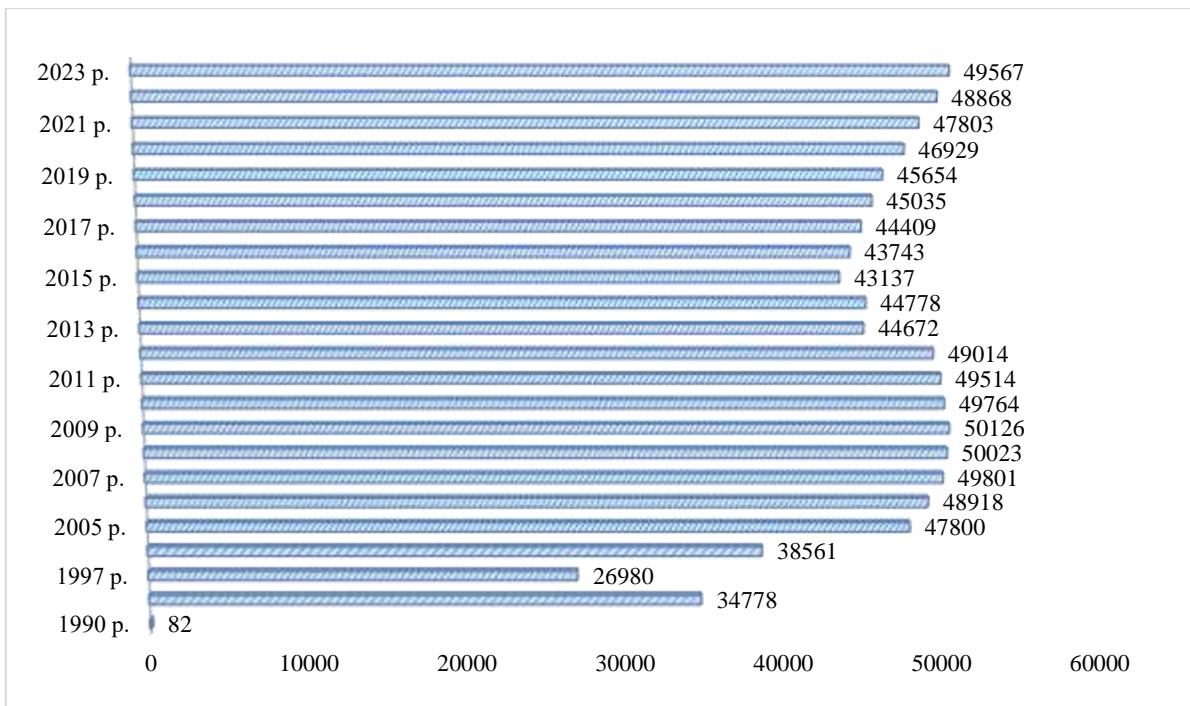

Рис. 1. Динаміка активних фермерських господарств України за 1990 – 2023 рр.,
одиниць*

*побудовано на підставі [1,2]

Значення фермерських господарств для України пояснюється кількома аспектами:

1. Продовольча безпека: фермери забезпечують більшу частину продуктів харчування для внутрішнього ринку. Це включає зернові, овочі, фрукти, молочні продукти та м'ясо.

2. Економічний внесок: аграрний сектор є важливою частиною економіки України. Фермери сприяють створенню робочих місць і забезпечують доходи як

для себе, так і для інших учасників агробізнесу, таких як постачальники насіння, добрив і техніки.

3. Екологічні аспекти: фермери можуть сприяти збереженню природних ресурсів та екосистем через впровадження стійких методів землеробства, таких як органічне землеробство та агролісомеліорація.

4. Соціальні та культурні фактори: фермери допомагають зберігати традиції та культуру сільського життя. Вони також мають важливе значення для соціальної структури сільських громад.

5. Експорт: українські фермери постачають продукцію на міжнародні ринки, що допомагає збільшити валютні надходження в країну та покращити торговий баланс.

6. Розвиток сільських територій: фермери можуть бути драйверами розвитку інфраструктури в сільських районах, таких як дороги, освітлення та медичні установи.

Загалом, фермери в Україні є не лише постачальниками продовольства, але й важливими учасниками в розвитку економіки, соціальних і культурних аспектів сільського життя. На сьогодні, фермерські господарства займають третє місце у сукупності зареєстрованих підприємств – 5 % (рис. 2), після товариств з обмеженою відповідальністю – 70 % та приватних підприємств – 18 %. В результаті сформувалася складна структурна динаміка українського аграрного сектору: великий аграрний бізнес конкурує з фермерськими господарствами та дрібнотоварними господарствами сімейного типу.

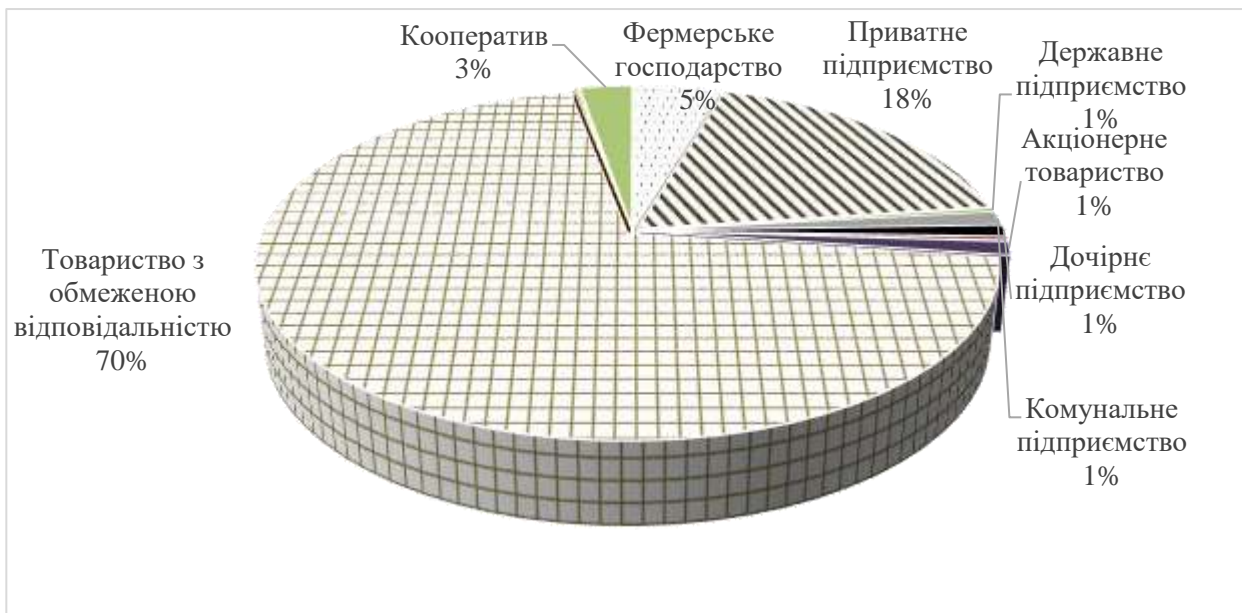

Рис. 2. Структура зареєстрованих підприємств України станом на кінець 2022 року, %*

*побудовано на підставі [1,2]

Фермерське господарство має кілька значних переваг, які впливають на економіку, навколишнє середовище і соціальне життя, та недоліки – табл. 1.

Таблиця 1

Переваги та недоліки діяльності фермерських господарств*

Переваги	Недоліки
1. Гнучкість і адаптивність: фермери мають можливість швидше адаптуватися до змін у ринку, погодно-кліматичних умовах та технологіях, що дозволяє їм ефективніше управляти своїм бізнесом.	1. Фінансові ризики: фермери часто стикаються з фінансовими труднощами через непередбачуваність погодних умов, коливання цін на сировину та продукцію, а також через зміни в політиці держави.
2. Стійке землеробство: фермерські господарства часто орієнтовані на стійкі методи ведення землеробства, такі як органічне землеробство, агролісомеліорація та консерваційне обробіток ґрунту. Це може сприяти покращенню якості ґрунту, збереженню водних ресурсів і зменшенню використання хімічних добрив і пестицидів.	2. Обмежений доступ до ресурсів: невеликі фермерські господарства можуть мати обмежений доступ до капіталу, сучасних технологій та ринків збуту, що може стримувати їх розвиток і ефективність.
3. Висока якість продукції: фермери зазвичай орієнтовані на виробництво якісної продукції, що відповідає вимогам місцевих споживачів і може бути конкурентоспроможною на ринку.	3. Висока залежність від погодних умов: зміни в кліматі і погоді можуть суттєво вплинути на врожайність і якість продукції, що створює додаткові ризики для фермерів.
4. Збереження традицій і культур: фермери грають важливу роль у збереженні традиційного сільського життя та культурних особливостей, що є частиною спадщини багатьох регіонів.	4. Нерегулярний дохід: доходи фермерів можуть бути нерегулярними і непередбачуваними, що ускладнює планування і забезпечення стабільного життя для них і їхніх сімей.
5. Створення робочих місць: фермерські господарства створюють робочі місця в сільських районах, що допомагає зменшити безробіття і забезпечити доходи для місцевих жителів	5. Витрати на утримання: витрати на техніку, добрива, пестициди та інші ресурси можуть бути високими, що може зменшити прибутковість фермерських господарств.
6. Розвиток місцевих економік: фермери часто купують товари і послуги від місцевих постачальників, що сприяє розвитку локальних економік і підвищенню життєвого рівня в сільських районах.	6. Нестача робочої сили: нестача кваліфікованої робочої сили і високий рівень трудової міграції можуть створювати проблеми з забезпеченням належного рівня продуктивності.
7. Зменшення екологічного сліду: менші фермерські господарства можуть мати менший екологічний слід порівняно з великими агрокомпаніями, оскільки часто використовують менш інтенсивні методи обробітку землі і мають менше впливу на навколишнє середовище.	7. Труднощі з екологічними нормами: дотримання сучасних екологічних стандартів і норм може бути складним і дорогим для фермерів, особливо для малих господарств.
8. Гармонійне співіснування з природою: невеликі фермерські господарства можуть краще інтегруватися в природне середовище, зберігаючи біорізноманіття і природні ресурси	8. Проблеми з інфраструктурою: відсутність розвинутої інфраструктури, такої як дороги та склади, може ускладнювати доступ до ринків збуту та зберігання продукції.

Продовження таблиці 1

Переваги	Недоліки
9. Зміцнення громади: фермери часто активно беруть участь у житті місцевих громад, що сприяє розвитку соціальних зв'язків і підвищенню якості життя в сільських районах	9. Ризик земельної деградації: інтенсивне землеробство без відповідних заходів з відновлення може призвести до деградації ґрунтів, зменшення їх родючості і негативних екологічних наслідків.
10. Інновації та розвиток: багато фермерів впроваджують нові технології та методи для покращення продуктивності і сталого розвитку, що може мати позитивний ефект для всієї аграрної сфери	10. Конкуренція і ринок: невеликі фермерські господарства можуть зіткнутися з жорсткою конкуренцією з боку великих агрокомпаній, що має вплив на ціни і можливість реалізації продукції.
	11. Бюрократія і регуляції: фермери можуть зіштовхуватися з численними бюрократичними перешкодами і складними регуляторними вимогами, що ускладнює ведення бізнесу.

*узагальнено на підставі [3-6]

Переваги роблять фермерське господарство важливим елементом як економічного, так і соціального розвитку в Україні та інших країнах. Недоліки ж потребують уваги і вирішення через підтримку фермерів, впровадження нових технологій і удосконалення політики в аграрному секторі.

Література:

1. Економічна статистика. Економічна діяльність. Сільське, лісове та рибне господарство. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/cg.htm
2. Статистичний щорічник України за 2022 рік. *Державна служба статистики України*. 2023. Київ. 387 с. URL: <http://surl.li/tbvvo0>
3. Формула успіху фермерського господарства. URL: <https://agro-business.com.ua/agro/rehionalnyi-vymir/item/8333-formula-uspikhu-fermerskoho-hospodarstva.html>
4. Ушкаренко Ю. В. Підвищення ефективності діяльності фермерських господарств на основі кооперації. *Агросвіт*. 2011. № 13-14. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/13-14_2011/2.pdf
5. Кузьменко Н. В., Бараник Ю. В., Циган Р. М. Фермерське господарство в Україні: переваги і недоліки. URL: https://eprints.kname.edu.ua/51013/1/ilovepdf_com-148-149.pdf
6. Загребельна, І., Волкова, Н., & Олійник, Є. (2019). Роль фермерських господарств в аграрному виробництві Полтавської області. *Підприємництво та інновації*, (10), 46-51. <https://doi.org/10.37320/2415-3583/10.6>.

УДК 657.336

**Людмила Яловега – к.е.н., доц.,
Ольга Лега – к.е.н., доц.,
Тетяна Прийдак – к.е.н., доц.,**

Полтавський державний аграрний університет

УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК У ФІНАНСОВИХ УСТАНОВАХ: ІНСТРУМЕНТИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

В умовах економічних змін управлінський облік є важливим елементом сучасної системи управління фінансовими установами, який давно перестав бути новацією як для науковців, так і для практиків. Його інструментарій широко використовуються керівниками установ у щоденній діяльності. Наразі потреба ведення управлінського обліку обумовлена кількома ключовими факторами: по-перше, різні запити користувачів інформації. Кожна група зацікавлених сторін вимагає адаптації інформації для досягнення конкретних цілей. По-друге, загострення конкуренції на фінансових ринках. У таких умовах необхідна оперативна інформація для аналізу ринкової кон'юнктури та швидкого прийняття рішень. По-третє, інтеграція економіки України у світове середовище. Цей процес супроводжується змінами в теорії та практиці ведення обліку, стимулюючи адаптацію облікової системи до міжнародних стандартів.

Розуміння сутності управлінського обліку та його принципів є визначальним для ефективного функціонування фінансових установ, що передбачає формування інформаційної системи, її інтеграцію з іншими управлінськими процесами та ефективного використання ресурсів для підвищення конкурентоспроможності установ. Відтак, управлінський облік базується на інформаційній системі, що поєднує вхідні дані, процес їх оброблення та вихідні результати, які використовуються для виконання ключових управлінських функцій: планування, контролю та оцінки. Інформація управлінського обліку, допомагає не лише формувати стратегію розвитку фінансової установи, але й забезпечує оперативність і гнучкість у прийнятті управлінських рішень.

Основними інструментами управлінського обліку є:

- бюджетування (дозволяє фінансовим установам ефективно розподіляти ресурси, забезпечувати фінансову стійкість, оцінювати фактичні показники у порівнянні з плановими, виявляти відхилення та коригувати стратегію розвитку);
- фінансове моделювання (використання математичних моделей з метою прогнозування фінансових результатів, оцінювання ризиків та аналізу впливу різних чинників на економічну стабільність установи);
- контроль та моніторинг діяльності установи (сприяє покроковому досягненню цілей);
- розрахунок показників ефективності [1].

Показники ефективності (Key Performance Indicators), (ділі – KPI) є важливим інструментом у сучасних системах управління, який уможливорює кількісно оцінити прогрес у досягненні стратегічних і тактичних цілей фінансової установи. Використання KPI охоплює всі рівні управління, забезпечуючи не лише моніторинг діяльності установи, але й формування основ для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. KPI характеризують ключові аспекти функціонування установи, що впливають на її результативність та конкурентоспроможність. Вони охоплюють як фінансові, так і нефінансові показники, що дає змогу враховувати комплексний підхід до оцінки діяльності установи, зокрема: фінансові KPI зосереджуються на таких аспектах, як рентабельність, доходи чи витрати, тоді як нефінансові показники відображають рівень задоволеності клієнтів, продуктивність працівників або інноваційну активність.

Система моніторингу через KPI дає змогу фінансовим установам створити прозору та об'єктивну оцінку виконання завдань. Вона будується на основі чітких критеріїв, які відповідають стратегічним пріоритетам установи. Завдяки цьому можливо контролювати виконання коротко- та довгострокових планів, виявляти відхилення від запланованих показників і оперативно вживати коригувальних заходів. Важливим елементом цієї системи є регулярність збору, аналізу та візуалізації даних, що забезпечує ефективну комунікацію між керівниками та виконавцями. KPI також виконують важливу мотиваційну функцію, коли працівники чітко розуміють, які критерії використовуються для оцінки їхньої роботи, що сприяє підвищенню продуктивності та вдосконаленню внутрішніх процесів. Успішна інтеграція KPI у внутрішню політику фінансової установи забезпечує прозорість у процесах управління, стимулює відповідальність і створює культуру орієнтованості на результат.

Ключовим принципом впровадження KPI є їх відповідність цілям фінансової установи. Показники повинні бути конкретними, вимірюваними, досяжними, релевантними та визначеними у часі (SMART критерії). Недотримання цих критеріїв може призвести до викривлення оцінки ефективності та, відповідно, неправильного спрямування ресурсів. Завдяки впровадженню сучасних технологій, моніторинг KPI стає інтерактивним і динамічним процесом, що дозволяє отримувати актуальні дані, аналізувати тенденції, оцінювати прогрес і прогнозувати подальший розвиток фінансової установи. До прикладу, автоматизовані системи дозволяють не лише фіксувати відхилення, але й визначати їх причини, що значно підвищує ефективність управлінських рішень.

Загалом, KPI є універсальним інструментом, який забезпечує можливість оцінювати продуктивність як на індивідуальному, так і на організаційному рівнях. Вони сприяють інтеграції стратегічного та операційного управління, забезпечуючи досягнення визначених цілей у коротко- та довгостроковій перспективі. Ефективність застосування KPI значною мірою залежить від їхньої коректної розробки, чіткого впровадження у систему управління. Таким чином, KPI не лише забезпечують механізм оцінки результативності, але й формують

підґрунтя для інноваційного розвитку та підвищення конкурентоспроможності фінансової установи.

Разом із тим, управлінський облік відіграє ключову роль у стратегічному плануванні, управлінні ресурсами та аналізі фінансових показників фінансової установи. Трансформація фінансових ринків і зростання регуляторних вимог змушують фінансові установи вдосконалювати облікові процеси для досягнення довгострокової стабільності. Відтак, ключовим напрямом розвитку є впровадження інноваційних інформаційно-аналітичних систем, таких як Business Intelligence, які уможливають аналізувати фінансові результати, оцінювати ліквідність і визначати ризикові зони у реальному часі [2]. Це сприяє автоматизації процесів, підвищенню точності звітності та ефективності управління.

Гармонізація з міжнародними стандартами фінансової звітності є ще одним перспективним напрямом розвитку. Фінансові установи змушені інтегрувати методики, які забезпечують узгодженість локальних облікових практик із міжнародними нормами. Водночас зростають вимоги до компетентності фахівців, які мають не лише володіти сучасними інструментами аналізу, а й адаптувати процеси до змін.

Узагальнюючи вищевикладене, зауважимо, що управлінський облік у фінансових установах виконує важливу роль в умовах динамічного економічного середовища. Його значення полягає у створенні інформаційної бази, яка забезпечує ухвалення обґрунтованих управлінських рішень як на стратегічному, так і на тактичному рівнях. Сучасні виклики, зокрема інтеграція у світову економіку та загострення конкуренції, зумовлюють необхідність постійного вдосконалення інструментів і методів управлінського обліку для адаптації їх до змін.

Важливим аспектом управлінського обліку є інтеграція фінансових і нефінансових даних для комплексної оцінки ефективності. Використання таких інструментів, як бюджетування, фінансове моделювання та аналіз показників, уможливає забезпечувати фінансову стійкість установ і підвищувати їх конкурентоспроможність. Показники ефективності (KPI) є універсальним засобом моніторингу результативності, що сприяє реалізації стратегічних цілей та зміцненню організаційної дисципліни. Інноваційні технології, такі як автоматизація процесів і використання інформаційно-аналітичних систем, суттєво розширюють можливості управлінського обліку, сприяючи оптимізації збору та аналізу даних, забезпечуючи точність і своєчасність управлінських рішень. Водночас, адаптація до міжнародних стандартів фінансової звітності підприємств стимулює гармонізацію облікових практик, підвищуючи довіру інвесторів до фінансових установ.

Отже, управлінський облік є фундаментом ефективного управління ресурсами та інструментом забезпечення довгострокової стабільності фінансових установ. Його розвиток, заснований на інтеграції сучасних технологій та адаптації до глобальних змін, є визначальним фактором успішного функціонування фінансової установи у складному конкурентному середовищі.

Література:

1. Крещенко О., Водяник Л. Формування системи управлінського обліку у банківських установах. *Економічний аналіз*. 2010. № 6. С. 254–256.
2. Семенчук Л. І., Беніна М. О. Управлінський облік у комерційних банках. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2016. Вип. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/7_3_2016ua/20.pdf

СЕКЦІЯ 8. Актуальні питання фінансової інклюзії, розвитку банківської системи та забезпечення її фінансової стабільності

УДК 336.71:338.23

Олександр Бершов – здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., проф. Олена Березіна

Черкаський державний технологічний університет

СТАН ЛІКВІДНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Ефективне управління ліквідністю банківської системи України є одним з найактуальніших завдань. Саме тому, нагальним питанням, особливо з початку збройної агресії росії проти України, залишається визначення стану та структури ліквідності банківської системи як важливого елемента забезпечення її фінансової стабільності.

За даними Звіту про фінансову стабільність Національного банку України станом на кінець II кварталу 2024 року банки зберігають високу ліквідність, хоча її розподіл є дещо нерівномірним [1]. Частка якісних ліквідних активів залишається значною, що забезпечує стійкість установ перед потенційними ризиками. Вхідні кошти клієнтів до банків є суттєвим і стабільним, переважно у гривні, що дозволяє обходитися без зовнішнього фінансування. Після сезонного зниження на початку року приплив клієнтських коштів відновився. Частка строкових депозитів у гривні серед населення лишається стабільною, а процес дедоларизації наразі зупинився.

Банківська система залишається надзвичайно ліквідною завдяки стабільному припливу коштів на рахунки клієнтів та сприятливій структурі активів. Більшість банків демонструють коефіцієнти LCR, які перевищують мінімальні норми більш ніж утричі (рис. 1). На початку року ліквідність банків тимчасово знизилася через значні платежі до бюджету. Банки сплатили рекордний податок на прибуток за підвищеною ставкою, а державні банки додатково перерахували значні суми дивідендів. Загалом за 2023 рік банки нарахували близько 77 млрд грн податку на прибуток, більшість якого була сплачена на початку року. Державні банки також спрямували приблизно 32 млрд грн у вигляді дивідендів.

Частка високоякісних ліквідних активів (ВЛА) у чистих активах банківського сектору залишається значною і становить 42%. Банки забезпечують достатній запас ліквідності для протидії ризикам, що можуть виникати в умовах воєнного часу. Найвищий рівень ліквідності демонструють іноземні банки, у яких частка ВЛА складає близько 50% чистих активів, тоді як у державних і приватних банках цей показник наближається до 40% (рис. 2). Структура ВЛА

залишається майже незмінною: у гривні переважають ОВДП та депозитні сертифікати НБУ, а у валюті – кошти на коррахунках в іноземних банках. Проте частка останніх поступово знижується через поетапне вилучення коррахунків із ВЛА відповідно до європейських стандартів, які наразі обмежують їхню частку до 60% від загального обсягу ВЛА.

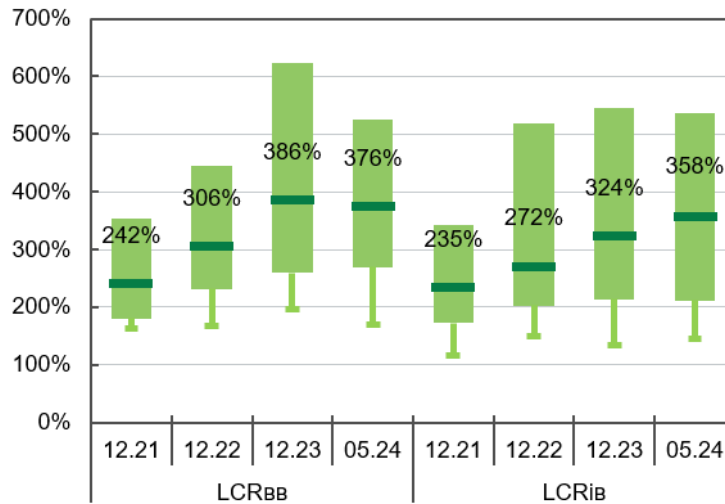

Рис. 1. Коефіцієнти покриття ліквідністю в усіх валютах (LCRвв) та в іноземних валютах (LCRів) [1]

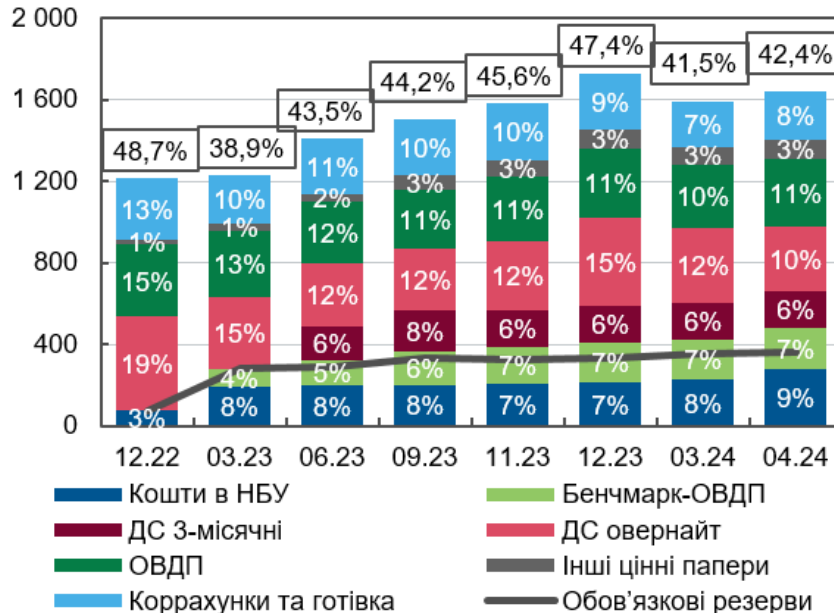

Рис. 2. Високоліквідні активи в усіх валютах, еквівалент млрд грн, та їхня частка в чистих активах

Банки продовжують переважно використовувати кошти клієнтів – бізнесу та населення – як основне джерело фінансування. Їхня частка у зобов'язаннях перевищує 93%, що дозволяє банкам майже не залежати від зовнішніх джерел фінансування. Наразі кредити рефінансування від Національного банку

залишаються тільки у кількох невеликих приватних банків.

Наприкінці минулого року, вперше за час повномасштабної війни, спостерігалось незначне зростання боргу банків перед міжнародними фінансовими організаціями (МФО) завдяки залученню коштів від ЄБРР та Світового банку, які переважно спрямовувалися на програми підтримки кредитування. Однак цього року скорочення заборгованості перед МФО продовжилося, і частка таких кредитів у загальних зобов'язаннях сектору знову знизилася до 1,5%.

Приплив гривневих коштів клієнтів до банків залишається стабільним, причому кошти корпорацій зростають швидше, ніж депозити фізичних осіб. Бізнес також активно збільшує свої заощадження в іноземній валюті. Зростання обсягів коштів на рахунках відображає підвищення доходів більшості компаній та обмежені можливості їх використання через помірні потреби в оборотному капіталі та нестачу інвестиційних проєктів. Переважна частина коштів бізнесу, як і раніше, зберігається на поточних рахунках. Недавнє пом'якшення валютних обмежень з боку Національного банку, ймовірно, спричинить частковий відтік накопичених коштів на зовнішні виплати, зокрема за кредитами та для виплати дивідендів. Водночас ці відпливи будуть компенсовані надходженнями від операційної діяльності компаній, що дозволить уникнути тиску на ліквідність банків.

Обсяги гривневих заощаджень населення продовжують стабільно зростати, хоча й зі звичними сезонними коливаннями. Основними чинниками цього є швидке зростання номінальних доходів громадян та збереження довіри до банківської системи. Збільшується як кількість депозитів, так і їхній середній розмір, який зріс на 18% з минулого квітня і нині становить близько 12 тис. грн. При цьому більші за розміром депозити зростають значно швидше за дрібні, що призводить до посилення концентрації коштів. За останній рік обсяг вкладів понад 600 тис. грн зріс більш ніж на 40%, а їхня частка в загальному депозитному портфелі досягла приблизно третини, хоча такі депозити складають лише 0,2% від загальної кількості.

Обсяги строкових гривневих вкладів також зростають, хоча й трохи повільніше за загальний обсяг роздрібних депозитів. Незважаючи на зниження ключової ставки, банки незначно змінювали ставки за строковими депозитами для фізичних осіб, що пояснюється наявністю регуляторних стимулів. Зокрема, це вимоги до обов'язкових резервів та підвищені ставки за тримісячними депозитними сертифікатами. Як результат, частка строкових вкладів утримується на рівні близько 36%.

Послаблення обмежень на валютообмін призвело до зниження популярності послуги обміну гривні на іноземну валюту з подальшим розміщенням на депозит. Як наслідок, обсяги строкових депозитів населення в іноземній валюті скорочуються. Водночас через ослаблення курсу гривні останніми місяцями та приріст валютних коштів бізнесу тренд на зниження частки валютних коштів у депозитах тимчасово зупинився. Наразі ця частка коливається близько 32%, що залишається низьким показником за історичними мірками.

Банки продовжують не проявляти активності у залученні валютних вкладів через обмеженість можливостей для їхнього інвестування. Завдяки високим ставкам за активами в іноземній валюті, банки тимчасово отримують додатковий дохід навіть при розміщенні цих коштів у низькоризикових інструментах, таких як депозити в іноземних банках чи облігації інвестиційного класу. Однак у довгостроковій перспективі очікуване зниження ключових ставок у розвинених країнах звузить ці можливості. Відтак банки, ймовірно, й надалі не матимуть достатніх стимулів заохочувати клієнтів до валютних вкладень.

Таким чином, підсумовуючи, можна зробити висновки. Банківська система України демонструє високу ліквідність завдяки стабільним припливам коштів клієнтів та значній частці високоякісних ліквідних активів у структурі балансу. Основними джерелами фінансування залишаються кошти бізнесу та населення, що становлять понад 93% зобов'язань банків. Незважаючи на певні сезонні коливання та короткострокове зниження ліквідності на початку року через великі бюджетні виплати, банки мають достатній запас міцності для протидії можливим ризикам, навіть в умовах воєнного часу. Водночас частка валютних депозитів залишається історично низькою, а банки обережно підходять до залучення валютних коштів через обмежені можливості їхнього ефективного інвестування.

Література:

1. Звіт Національного банку України про фінансову стабільність. Червень 2024 р. [електронний ресурс]. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2024-H1.pdf?v=9

УДК 336.71(477)

Валерія Голка – к. пол.н., спеціаліст вищої категорії

Одеський торговельно-економічний фаховий коледж

Євгенія Туриця – викладач

Одеський торговельно-економічний фаховий коледж

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА МОЖЛИВІ ШЛЯХИ ЇЇ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

Умови воєнного стану поставлять банківську систему України перед низкою викликів, що потребуватимуть невідкладних заходів та стратегічного планування для подолання наслідків конфлікту. У цьому контексті важливо розглянути можливі шляхи відновлення банківської системи після воєнних

подій, зокрема за допомогою реформ, підтримки від міжнародних організацій та залучення інвестицій для стабілізації фінансового

сектору.

З початком повномасштабної війни зміна нормативно-правового забезпечення банківської діяльності стає абсолютно необхідною, оскільки такі конфлікти можуть викликати різке порушення економічних умов і спричинити кризові ситуації у фінансовій системі країни. У зв'язку з цим органами державної влади у взаємодії з Національним банком України були розроблені ряд нормативно-правових актів задля на захисту фінансової стабільності банків, забезпечення безпеки клієнтів та банків, а також запобіганню використанню фінансових ресурсів для фінансування ворожих дій.

Прикладом таких актів є Постанову «Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану» №18 від 24 лютого 2023 року. Дана Постанова розкриває основний порядок роботи банків в умовах війни, забезпечення роботи банків та їх відділень в безперервному режимі в умовах відсутності загрози життю та здоров'ю населення, але з урахуванням обмежень щодо видачі готівки [1]. Ще одним нормативно-правовим документом, який спрощує діяльність банків в умовах війни є Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» від 15.03.2022 р. № 2120-IX. Цей закон перебачив внесення змін в правила щодо надання послуг з кредитування банками та небанківськими фінансовими установами [2].

Перш ніж розглянути основні можливі шляхи післявоєнного відновлення ефективної роботи банківської системи України пропонуємо розглянути нижче динаміку зміни кількості функціонуючих банків в нашій країні за останні п'ять років (див. табл.1).

Аналіз даних таблиці 1 свідчить про те, що протягом 2020-2024 років спостерігалось зменшення кількості функціонуючих банків в Україні. Платоспроможних банків зменшилось з 73 до 62 протягом цього періоду. Державні банки, зокрема Приватбанк, показали коливання в кількості, але загалом залишалися на стабільному рівні. Іноземні банки теж відчули зниження у кількості, зокрема з 20 до 14. Приватні банки також досвідчували зменшення, з 48 до 42 за той же період. Тенденція загального зменшення кількості банків в Україні відбиває складну економічну ситуацію та консолідацію у секторі банківських послуг.

Таблиця 1.

Кількість функціонуючих банків в Україні протягом 2020-2024 років

Банки	2020	2021	2022	2023	I квартал 2024	II квартал 2024
Платоспроможні	73	71	67	63	63	62
Державні, у т. ч. Приватбанк	5	4	4	5	6	6
Іноземні	20	20	16	14	14	14
Приватні	48	47	47	44	43	42

Джерело: розроблено автором за даними [3]

За даним Опендатабота загальний прибуток українських банків за січень-липень 2024 року склав 93,61 млрд грн. 54 банки отримали прибуток – 93,81 млрд грн, а 8 – збитки у розмірі 0,2 млрд грн. Наразі збитковими є 13% установ, а саме: АТ «РВС банк», АТ «Юнекс банк», АТ «Оксі банк», АТ «Банк «Грант», АТ «Мотор-банк», АТ «Перший інвестиційний банк», АКБ «Індустріалбанк», АТ «Правекс банк».

В таблиці 2 охарактеризовані основні проблем з якими стикнулася банківська система Україна з моменту введення військового стану на території країни (див. табл. 2).

Таблиця 2

Проблеми функціонування банківської системи України в умовах війни

№ з/п	Проблема	Сутність
1.	Брак трудових ресурсів	Масове звільнення працівників банківських установ у зв'язку з воєнними діями в різних регіонах країни призвело до втрати значної кількості кваліфікованих кадрів у банківській системі.
2.	Завислі платежі	З'явлення проблеми затримки платежів через недостатню кількість операційних працівників в банківських відділеннях у регіонах, які перебувають під впливом війни та конфліктів.
3.	Загроза кібератак	Постійні кібератаки на банківську систему створюють серйозні загрози для її функціонування та безпеки і можуть призвести до обмеження доступу до електронних фінансових послуг.
4.	Перевищення лімітів касових залишків	Проблема перевищення касових залишків в певних закладах пов'язана із загрозою мародерства та припиненням послуг інкасації готівки.
5.	Арешт банківських рахунків	Блокування банківських рахунків боржників може ускладнити їх можливість розрахунку та витрате коштів в умовах конфлікту та внутрішньої переміщеності.
6.	Втрати за попередньо надані кредити	Зупинка кредитування під час воєнного стану може призвести до невиконання зобов'язань з погашення кредитів, що створює серйозні фінансові проблеми для банків та клієнтів.

Джерело: розроблено автором за даними [4]

Щоб краще впоратися з загрозою кібератак на банківську систему, рекомендуємо вжити такі можливі шляхи вирішення проблеми:

1. Впровадження комплексного підходу до кіберзахисту, включаючи організаційні, технічні та інформаційні заходи.
2. Забезпечення ефективного інформаційного обміну між Центром кіберзахисту Національного банку і всіма банками України.
3. Дотримання вимог щодо заходів з кіберзахисту для об'єктів критичної інформаційної інфраструктури.
4. Проведення регулярних незалежних аудитів інформаційної безпеки в банках.
5. Встановлення відповідальності за порушення нормативно-правових актів з питань кіберзахисту та захисту критичної інфраструктури.
6. Розробка чіткої правової бази для учасників електронно-дистанційних мереж з підвищеною увагою до кібербезпеки.

7. Залучення інвесторів для фінансування кіберзахисту, використання кіберстрахування та підготовка кадрів у галузі кібербезпеки.

8. Оновлення програмного забезпечення до актуальних версій та розвиток міжнародного співробітництва для обміну кращими практиками з іншими країнами. Ці заходи сприятимуть покращенню кіберзахисту в банківській системі та допоможуть уникнути масштабних кібератак.

Отже підсумовуючи вище наведену інформацію можна запропонувати наступні заходи повоєнного відновлення банківського сектору України:

1. Працювати з непрацюючими кредитами – необхідно активно взятися за роботу з непрацюючими кредитами, що були видані раніше, особливо до початку 2022 року.

2. Оптимізація до норм законодавства Європейського Союзу: провести реальну оптимізацію до норм законодавства ЄС, що допоможе створити умови для вступу України до Європейського Союзу та забезпечити важливі економічні вигоди.

3. Розвиток внутрішніх фінансових ринків: продовжувати активно розвивати внутрішні фінансові ринки, що допоможе українським компаніям і підприємцям отримувати доступ до засобів для підтримки зростання свого бізнесу.

4. Забезпечення передбачуваності надходжень від донорів: дуже важливо забезпечити передбачуваність надходжень від міжнародних донорів та поступово переходити до комерційних рішень для створення живого фінансового ринку капіталу в Україні після завершення періоду відбудови.

5. Розвиток цифрових послуг та інновацій: українські банки можуть використовувати період відновлення для активного розвитку цифрових послуг та інновацій для підвищення ефективності та забезпечення фінансової інклюзії населення.

6. Оптимізація законодавчої бази: важливо провести оптимізацію законодавчої бази для створення сприятливого середовища для розвитку банківського сектору та фінансової стабільності в Україні.

Література:

1. Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану: Постанова НБУ від 24.02.2022 р. № 18. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/pb22027?ed=2022_05_19 (дата звернення: 09.11.2024).

2. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану : Закон України від 15.03.2022 р. No 2120-IX. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/T222120?an=1> (дата звернення: 09.11.2023).

3. Огляд банківського сектору. За даними Національного банку України. серпень 2024. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/oglyad-bankivskogo-sektoru-serpen-2024-roku> (дата звернення: 09.11.2024).

4. Прокопенко Н.С., Мирончук В.М., Шепель І.В. Принципи функціонування банківської системи України в умовах війни. Економіка та суспільство. Випуск 41. 2022. URL : <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/1556/1497> (дата звернення: 15. 01.2024)

УДК 336.71:336.76(477)

Юлія Королюк – здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Богдана Вишивана

Львівський національний університет імені Івана Франка

РОЗВИТОК ПАСИВНИХ ОПЕРАЦІЙ БАНКІВ В УКРАЇНІ

Банківським установам надзвичайно важливо ефективно формувати та використовувати фінансові ресурси, адже вони напряму впливають на ефективність їх діяльності, прибутковість, ліквідність, рейтинг серед інших банків та довіру клієнтів. Можливість залучати фінансові ресурси є ключовим фактором конкурентоспроможності банку. У період фінансових криз саме ця здатність визначає, чи зможе банк зберегти свою стабільність та продовжувати діяльність.

Війна в Україні значно ускладнила економічну ситуацію, поглибила економічну кризу, загострила зростання дефіциту державного бюджету, скорочення ділової активності суб'єктів господарювання [5].

Упродовж останніх п'яти років кількість банків в Україні демонструє стійку тенденцію до зменшення, що свідчить про значні зміни в банківському секторі України за цей час [2]. Загальними причинами таких змін є:

- низка банківських криз, що призвели до відкликання ліцензій у багатьох банках;
- злиття і поглинання банків з метою підвищення ефективності та стабільності;
- посилення регуляторних вимог з боку НБУ, що ускладнило роботу меншим та менш фінансово стійким банкам;
- економічні кризи та нестабільність вплинули на прибутковість банків і спонукали деяких з них до ліквідації.

Першочерговими проблемами у банківській системі на сьогодні є [1]:

- виведення фізичними особами значних обсягів валюти з України;
- аномальний бюджетний дефіцит;

- значний обсяг проблемних кредитів;
- необхідність подолати тарифні складнощі.

Недостатня капіталізація також є серйозною проблемою для багатьох банків. Вона не лише обмежує можливості банку для кредитування та інвестицій, але й підриває довіру клієнтів та інвесторів. Як наслідок, банк втрачає позиції на ринку, його рейтинг надійності знижується, а регулятор може застосувати додаткові обмеження. Це, в свою чергу, негативно впливає на загальну стабільність банківської системи та економіки країни загалом.

Серед проблем, які заважають розвитку банківського сектору, аналітики називають надмірну концентрацію державної власності, що обмежує конкуренцію та гальмує інновації, акцент на статутному капіталі, що обмежує можливості для зростання, значний обсяг надлишкової ліквідності, яку потрібно використати у найбільш раціональний спосіб [4].

Під час формування ресурсної бази банк повинен аналізувати можливість використання різних джерел коштів протягом певного часу. Це дозволяє здійснювати збалансовану політику щодо управління активними і пасивними операціями та забезпечувати максимальну прибутковість при одночасному дотриманні вимог до ліквідності банку. Сумарні пасиви українських банків за останні роки відображені у таблиці 1.

Таблиця 1

Сумарні пасиви українських банків [3]

	01.01.2020 р.	01.01.2021 р.	01.01.2022 р.	01.01.2023 р.	01.01.2024 р.
Пасиви (усього) у млн. грн.	1 494 460	1 822 814	2 053 928	2 353 592	2 942 806

Як ілюструють дані табл. 1, в останні роки сумарні пасиви українських банків продемонстрували стійке зростання, що свідчить про позитивні тенденції в розвитку банківського сектору України. Це пов'язано з відновленням економіки, зростанням довіри до банківської системи, зниженням інфляції та посиленням ролі безготівкових розрахунків.

Загалом, пасивні операції банків в Україні демонструють позитивну динаміку, що свідчить про розвиток та адаптацію банківської системи до нових умов. Однак, для подальшого успішного розвитку необхідно продовжувати працювати над підвищенням ефективності, розширенням спектру послуг та зміцненням довіри клієнтів.

Ефективним методом додаткового залучення банками коштів на депозити може стати застосування комплексного обслуговування клієнтів. Наприклад, надання додаткової картки під час оформлення депозиту, за допомогою якої клієнт матиме змогу зручно вилучати кошти або збільшити вклад. Також створення привабливості за рахунок бонусів чи програм лояльності.

Удосконалення пасивних операцій банків в Україні є одним із ключових завдань для стабільності та розвитку фінансової системи країни. Зростання конкуренції, зміна поведінки споживачів та економічна нестабільність створюють значні виклики для банківського сектору.

На нашу думку, для вирішення цієї проблеми необхідно:

- 1) **посилити довіру клієнтів** до банківської системи шляхом підвищення якості обслуговування, розширення спектру послуг та забезпечення прозорості операцій;
- 2) **збільшити привабливість депозитних продуктів** за рахунок розробки інноваційних програм лояльності, гнучких умов;
- 3) **створити сприятливі умови для інвестування у власний капітал банків** шляхом спрощення регуляторних процедур та підвищення привабливості банківських акцій для інвесторів;
- 4) **забезпечити стабільне макроекономічне середовище**, яке сприятиме зростанню довіри до національної валюти та заохочуватиме населення до довгострокових вкладень;
- 5) зменшити державний вплив та створити спеціалізовані банківські установи.

Реалізація перелічених заходів дозволить банкам наростити обсяг депозитів, що забезпечить необхідні ресурси для кредитування економіки, поліпшити фінансову стійкість, підвищивши рівень капіталізації, посилити конкурентоспроможність на ринку фінансових послуг.

Література:

1. Банківська система України станом на квітень 2023 року. Досягнення, проблеми, можливості. НІСД. URL: <https://niss.gov.ua/news/novynynisd/bankivska-systema-ukrayiny-stanom-na-kviten-2023-roku-dosyahnennya-problemy>
2. Кількість банків в Україні (2008-2024). Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/count/> (останнє оновлення: 24.09.2024)
3. Пасиви банків України (2008-2024). Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/passive/> (останнє оновлення: 24.09.2024)
4. Перспективна структура банківського ринку України. Спільне засідання НІСД і Клубу банкірів. URL: <https://niss.gov.ua/news/novynynisd/perspektyvna-struktura-bankivskoho-rynku-ukrayiny-spilne-zasidannya-nisd-i-klubu>
5. Форкун І., Гордєєва Т. Аналіз діяльності банків на фінансовому ринку України. 2024. URL: <https://heraldes.khmnu.edu.ua/index.php/heraldes/article/view/755/768>

УДК 336.71: 004.455.1

Віталій Красільников – здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Леся Бережна

Черкаський державний технологічний університет

ВПЛИВ ФІНАНСОВОЇ ІНКЛЮЗІЇ НА ФІНАНСОВУ ПОВЕДІНКУ НАСЕЛЕННЯ: ВИСНОВКИ ГЛОБАЛЬНОЇ БАЗА ДАНИХ FINDEX

Фінансова інклюзія є одним із головних напрямів діяльності центральних банків різних країн та міжнародних фінансових організацій. Її значення зумовлено тим, що вона сприяє прогресу в досягненні Цілей сталого розвитку ООН, зокрема через покращення економічної стабільності домогосподарств і громад. Одним із основних інструментів для дослідження рівня фінансової інклюзії є глобальна база даних Finindex, створена Світовим банком у 2011 році.

Ця база, яка оновлюється кожні чотири роки (2011, 2014, 2017, 2021 роки), містить дані про використання фінансових послуг дорослим населенням у понад 140 країнах світу. Вона висвітлює, як люди відкривають фінансові рахунки, здійснюють платежі, заощаджують кошти, беруть позики та приймають фінансові рішення у складних економічних ситуаціях. Звіт за 2021 рік є особливо важливим, оскільки охоплює період пандемії COVID-19, коли доступ до фінансів набув критичного значення.

Дослідження 2021 року базується на репрезентативному опитуванні 125 тисяч дорослих із 123 країн. У центрі уваги звіту – аналіз доступу до офіційних і неофіційних фінансових послуг, зокрема цифрових платежів, таких як мобільні гроші та онлайн-транзакції. Дані також дають змогу оцінити, наскільки свідомо населення підходить до питань фінансової стійкості та управління своїми ресурсами.

Особливу увагу приділено соціально-економічним прогалинам у фінансовій інклюзії, зокрема нерівності між чоловіками й жінками та обмеженням доступу до фінансів для найбільш вразливих верств населення. Наприклад, результати дослідження демонструють, що домогосподарства та підприємства, які мають доступ до офіційних фінансових послуг, виявляються стійкішими до економічних потрясінь. Такі домогосподарства краще справляються з кризовими ситуаціями, забезпечуючи себе базовими потребами.

Зокрема, у Чилі жінки з низьким рівнем доходів, які відкрили ощадні рахунки, змогли зменшити залежність від позик та стали впевненіше почуватися в умовах економічної нестабільності. У Бангладеш домогосподарства із мобільними рахунками отримували значно більші грошові перекази від членів родини, які працювали в містах. Це дозволило їм витратити більше коштів на їжу

та інші предмети першої необхідності, водночас зменшуючи потребу в позиках.

Значний акцент у звіті зроблено на цифрових фінансових послугах, які змінюють підходи до зберігання та переказу коштів. Мобільні гроші дозволяють користувачам швидко й недорого отримувати фінансову підтримку, особливо в умовах кризи. Наприклад, у Кенії користувачі мобільних грошей могли отримувати допомогу від родичів та друзів, навіть якщо ті перебували за сотні кілометрів. Це допомогло домогосподарствам уникнути скорочення витрат навіть за значного зниження доходів.

У Бангладеш мобільні рахунки допомогли дуже бідним сільським родинам збільшити рівень споживання та зменшити ризик крайньої бідності. Аналогічно, у Філіппінах жінки, яких заохочували регулярно вносити кошти на ощадні рахунки, змогли краще планувати фінансові витрати, що підвищило їх економічну стабільність.

Окремий аспект звіту присвячено гендерній рівності. Наприклад, у Індії реалізація державної програми із зарахування зарплат жінкам безпосередньо на їхні рахунки сприяла зниженню гендерної нерівності. Цей підхід стимулював жінок до пошуку роботи та сприяв їх фінансовій незалежності.

У Кенії жінки, які відкрили безкоштовні ощадні рахунки, збільшили витрати на харчування на 15%. Це підкреслює важливість доступу до фінансових послуг для підвищення добробуту домогосподарств.

Необхідно відмітити, що пандемія COVID-19 стала каталізатором для розширення доступу до фінансів через цифровізацію державних виплат та екстрену підтримку населення. Ці кроки допомагають зміцнювати довіру до фінансових систем і сприяють усвідомленій фінансовій поведінці населення.

Таким чином, фінансова інклюзія є важливою умовою для досягнення цілей сталого розвитку. Вона сприяє соціально-економічному розвитку, покращує добробут домогосподарств і підвищує стійкість до економічних потрясінь. Тому міжнародні фінансові організації та центральні банки повинні продовжувати моніторинг рівня фінансового залучення населення, інвестувати в розвиток фінансової грамотності, розробку інноваційних продуктів і забезпечення прав споживачів.

Література:

1. Веб-сайт Global Findex [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.worldbank.org/globalindex>

УДК 336.71(477)

Галина Кузін – здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – д.е.н., проф. Сергій Реверчук

Львівський національний університет ім. І. Франка

ОСНОВНІ ПЕРСПЕКТИВИ ТА АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Банківський сектор є невід'ємною складовою економічної системи, що відіграє ключову роль у забезпеченні фінансової стабільності, підтримці бізнесу та формуванні умов для сталого економічного розвитку. В умовах сьогодення банківська система України розвивається у вкрай складних умовах військової агресії, що створює значні ризики та нестабільність в фінансово-економічній ситуації країни.

Зокрема, можна виділити такі основні чинники, що впливають на діяльність банків в сучасних умовах [1, с.98]:

- воєнні дії, політична нестабільність та невизначеність;
- слабкий розвиток економіки, нестабільність національних фінансів та грошової одиниці;
- низький рівень розвитку інших фінансових посередників та ринку загалом;
- недостатній рівень інноваційності та впровадження технологій;
- бюрократія, корупція, відсутність прозорості діяльності.

Перелічені негативні фактори формують умови, в яких здійснюють діяльність українські банки, і викликають загрози, з якими вони стикаються.

Відтак, з початком воєнних дій значно скоротились обсяги кредитування фізичних і юридичних осіб, а загальна якість кредитного портфелю критично знизилась. З початком 2022 року показник кредитної активності становив 39,2 %, що є найнижчим показником за останнє десятиліття.

Частка непрацюючих кредитів у 2024 році складає близько 32%, що обмежує можливості кредитування та знижує фінансову стійкість банківської системи, змушуючи банки посилювати вимоги до позичальників та обмежувати ризикові операції. Це ускладнює доступ до кредитних ресурсів, особливо для малого та середнього бізнесу, який найбільше потребує фінансової підтримки для відновлення [4].

Крім цього, з початком повномасштабного вторгнення банки стикнулись з проблемою відтоку коштів у зв'язку з панічними настроями клієнтів і невизначеністю економічної ситуації. Масове зняття депозитів та зниження довіри до фінансової системи призвели до втрати ліквідності банківського сектору. У 2024 році ситуація вирівнялась завдяки запровадженню стабілізаційних заходів, таких як державні гарантії на депозити, підвищення

ліквідності банків через кредитні програми Національного банку України та посилення контролю за фінансовими потоками.

Значні загрози функціонуванню банківської системи несе зовнішня фінансова політика. Зростання обсягів зовнішніх запозичень і нарощування зовнішнього боргу значно послаблюють банківську систему України. Їх обслуговування і, відповідно, фінансування унеможлиблює активізацію інвестиційних процесів через нестачу фінансових ресурсів [3, с. 37-38].

Однак, незважаючи на вкрай нестабільну ситуацію в Україні, сьогодні все ж можна спостерігати позитивні зрушення. Сучасний етап функціонування банківських установ характеризується реформуванням банківської системи, цифровізацією фінансових послуг, розширенням антикризових заходів та потребою адаптації до зовнішніх факторів.

Банки активно впроваджують нові цифрові і технологічні рішення, що сприяє підвищенню зручності та доступності послуг для клієнтів. Зокрема, значний прогрес спостерігається у розвитку мобільного банкінгу, впровадженні електронних платежів та автоматизації банківських процесів. Ці зміни дозволяють установам оптимізувати витрати, прискорювати обробку фінансових операцій і покращувати якість обслуговування клієнтів.

Окрім цього, банки є активними учасниками багатьох державних програм з підтримки малого та середнього бізнесу (МСБ), які спрямовані на сприяння економічному відновленню та створення нових робочих місць. Наприклад, програми пільгового кредитування, такі як "Доступні кредити 5-7-9%", стали важливим інструментом для підприємців, що прагнуть розвивати власну справу навіть у складних економічних умовах [2].

Також банки розширюють співпрацю з міжнародними фінансовими організаціями, отримуючи ресурси для фінансування інфраструктурних проєктів і підтримки критичних секторів економіки.

Отже, незважаючи на загрози та ризики, що виникають на сучасному етапі розвитку економіки України, банки продовжують здійснювати свою діяльність на постійній основі, впроваджують нові продукти та технології для залучення клієнтів та отримання стабільного прибутку. Банківський сектор демонструє стійкість і адаптивність, що дозволяє йому не лише протистояти викликам, але й сприяти розвитку економіки України в умовах кризи.

Література:

1. Крилова О. В., Федорова О.Г., Маковін І.В., Перспективи розвитку банківського бізнесу України в умовах глобальних викликів. Економічний вісник, № 3. 2022. URL: https://ev.nmu.org.ua/docs/2022/3/EV20223_097-103.pdf
2. Розвиток державної програми "Доступні кредити 5-7-9 %". Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/rozvitok--derjavnoyi-programi-dostupni-krediti-5-7-9--u-fokusi-uvagi-zasidannya-radi-z-finansovoyi-stabilnosti>
3. Рошило В.І., Сучасний стан та пріоритети розвитку банківської ситсеми України. Всеукраїнська наукова-практична конференція. Київ, 31 жовтня 2022 р.

<https://knute.edu.ua/file/MzEyMQ==/daa741958105e699b2f6f8e99214d13f.pdf>

4. Частка непрацюючих кредитів в банках. Національний банк України. 2024. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/chastka-nepratsyuyuchih-kreditiv-u-bankah-skorotilasya-za-pershe-pivrichchya-2024-roku-do-346>

УДК 336.77:332.8](477) “2024”

Олександр Марченко – здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н, доц. Наталія Бойніцка

Черкаський державний технологічний університет

ОСОБЛИВОСТІ ІПОТЕЧНОГО КРЕДИТУВАННЯ ФІЗИЧНИХ ОСІБ ПІД ЧАС ВІЙНИ В УКРАЇНІ 2024

Попри те, що Україна перебуває у стані війни, питання придбання нерухомості стоїть дуже гостро для багатьох наших мешканців. Велика кількість українців не має достатнього стартового капіталу для придбання квартири або будинку за власні гроші, тому вони звертаються до фінансових установ, які видають кредит на житло під час війни.

Сьогодні іпотека в Україні є дуже важливим інструментом фінансової стабільності, розвитку ринку нерухомого майна. За допомогою таких кредитних програм українці отримують більше можливостей для придбання власного житла, інвестування в стабільний актив без необхідності довготривалого накопичення власних фінансів[1].

Іпотечне кредитування також стимулює розвиток і зростання ринку нерухомості. Будівельні компанії активно створюють і реалізують нові проєкти. Завдяки чому ще більша кількість військовослужбовців, молодих сімей і цивільних громадян України отримують можливість придбати власне омріяне житло.

Іпотечні кредити також допомагають стабілізувати вартість нерухомості на ринку, створюючи передбачуване та стабільне економічне середовище.

У 2024 році український ринок нерухомості продовжує розвиватися, активніше адаптуватися до сучасних економічних умов. Сьогодні можна виділити такі особливості ринку житла в Україні:

- стабільне зростання вартості житла;
- активне зростання попиту на нерухомість у передмісті;
- збільшення зацікавленості до енергоефективного житла;
- зростання популярності малоповерхового житла.

Усе це сприяє розвитку програм іпотечного фінансування. Уряд продовжує активно підтримувати програми іпотечного кредитування, що допомагають

зробити придбання житла більш доступним для багатьох українців.

У 2024 році були запроваджені нові умови та пільгові програми для молодих сімей, військових та інших громадян. Це стимулювало ринок і збільшило кількість операцій із нерухомістю.

З іншого боку спостерігається збільшення кількості проблемних іпотечних кредитів. Унаслідок воєнних дій на території України суттєво знизилася платоспроможність позичальників. Крім того, через ворожу агресію багато клієнтів банків втратили заставне й іпотечне майно, на придбання якого оформлювали кредити.

Проте держава не залишається осторонь такої проблеми і реалізовує різноманітні ініціативи, спрямовані на підтримку громадян і банківської сфери. Наприклад, кредитні канікули на період воєнного стану й тридцять днів після його закінчення, що передбачає звільнення позичальника від обов'язку сплатити штрафи за протермінування платежів.

Ще однією важливою державною ініціативою є обмеження звернення банків щодо стягнення іпотечного майна для погашення кредитних зобов'язань позичальників. Це означає, що під час дії воєнного стану й тридцять днів після завершення такого особливого режиму:

- фінансові установи не мають право звертати стягнення на заставну нерухомість у позасудовому порядку (йдеться про набування права власності та продаж третім особам);

- банку заборонено виселяти людей, які проживають в іпотечному житлі;

- іпотечну нерухомість заборонено продавати на електронних торгах як виконання рішення суду щодо звернення стягнення на майно, яке передано в заставу банку.

Простими словами: якщо позичальники не мають фінансової змоги виконувати в повному обсязі власні кредитні зобов'язання, банк може звернутися до суду щодо звернення стягнення на заставне майно, проте виконання такого рішення на сьогодні неможливе. Зараз держава ретельно контролює виконання цієї ініціативи.

Іпотечні кредити під час війни продовжують активно видаватися.

В Україні у 2024 році доступні різні програми іпотечного фінансування. Зокрема, є державні програми, спрямовані на допомогу українцям, особливо тим, хто втратив житло під час війни, а також молодим сім'ям і військовослужбовцям[2].

У 2024 році в Україні діють кілька державних програм іпотечного фінансування, спрямованих на допомогу різним категоріям громадян із придбанням житлової нерухомості.

Найвідоміша програма «ЄОселя» стартувала у 2022 році й дуже швидко стала популярною серед громадян України. Вона пропонує українцям можливість оформити кредит під 0-3% річних на строк до 20 років із мінімальним авансовим внеском у розмірі 15-20%. Оселя під 3 відсотки орієнтована на медиків, науковців, педагогів, військовослужбовців.

Є також іпотека під 7 відсотків 2023. Це також державна програма «ЄОселя»,

проте спрямована на осіб, які не мають у власності житлової нерухомості. Винятком є житло на тимчасово окупованій території України. Загалом ця програма спрямована на полегшення доступу до власного житла, особливо для населення, що належить до найбільш уразливої категорії. Завдяки низьким відсотковим ставкам, тривалому строку кредитування та лояльним умовам авансового внеску «Оселя» вважається доступним варіантом для багатьох громадян України.

Ще одна дуже популярна ініціатива – пільгове іпотечне кредитування ВПО. Ця державна програма стартувала у 2022 році, коли велика кількість українців вимушено стала внутрішньо переміщеними особами. У межах цієї програми пропонують кредити під 0-3% річних на строк до 20 років з авансовим внеском від 10%.

Такі сімейні кредити на житло, ініційовані державою, допомагають стабілізувати ринок нерухомості в Україні та підтримують її соціально-економічний розвиток.

Замислюючись над придбанням житла в іпотеку, рекомендуємо оцінити всі ризики, що можуть супроводжувати таке рішення. Найбільшими ризиками іпотечного кредитування є такі аспекти:

Виникнення фінансових труднощів у майбутньому. Несподівані зміни особистих фінансових обставин (безробіття, зниження доходів) можуть суттєво ускладнити виконання взятих на себе кредитних зобов'язань, спричинити прострочення та штрафні санкції.

Зміна процентних ставок. Вони можуть призвести до збільшення розміру щомісячних платежів. Таке переважно відбувається у зв'язку зі зміною показників на фінансовому ринку країни.

Комісії та додаткові платежі. Крім платежів за основною сумою кредиту, можуть стягуватися ще додаткові комісії (наприклад, за видачу кредитних коштів, обслуговування рахунку, укладення договору страхування). Це, ймовірно, суттєво збільшить загальні витрати.

Ціна на нерухомість може зменшитися. Зниження вартості зазвичай негативно впливає на загальну ринкову ціну житла, збільшує ризики для позичальника та кредитора.

Законодавчі зміни. Умови іпотечного кредитування можуть корегуватися відповідно до змін в українському законодавстві. І, як наслідок, це впливає на фінансові зобов'язання кредитора.

Ризики втрати нерухомості. Це може відбутися з різних причин. Наприклад, воєнні дії, неспроможність позичальника виконувати власні кредитні зобов'язання.

Крім того, є певні обмеження щодо можливості здачі в оренду або перепродажу заставного майна. Фінансова установа, що видала кредит на придбання нерухомості, може висунути обмеження, які впливають на здатність власника управляти майном.

Отже, перед кредиту необхідно ретельно оцінити всі ризики та переваги, уважно прочитати умови кредитування й оцінити можливі додаткові витрати.

Також варто проконсультуватися з фінансовими експертами та юристами, які допоможуть отримати максимальну вигоду та мінімізувати ризики [3].

Також важливим є ретельний вибір нерухомості. Правильно підібране житло буде рентабельним, попри будь-які сторонні умови та зміни на українському ринку.

Регулярно відстежувати зміни в законодавстві України. Це допоможе бути в курсі всіх подій на ринку та запобігти фінансовим втратам.

Тож, іпотечне кредитування в нашій країні може бути дуже вигідним варіантом, що допомагає громадянам України купувати нерухомість і здійснювати довгострокову інвестиційну діяльність.

Література:

1. Стаття «Особливості оформлення іпотеки в умовах воєнного стану» [електронний ресурс]. URL: <https://riel.ua/blogs/osoblivosti-oformlennya-ipoteki-v-umovakh-voennogo-stanu>;

2. Стаття «Мобілізація не змогла зупинити кредитування фізичних осіб» [електронний ресурс]. URL: <https://finclub.net/news/mobilizatsiia-ne-zmohla-zupynyty-kredytuvannia-fizychnykh-osib.html>;

3. https://visitukraine.today/uk/blog/4494/mortgages-in-ukraine-during-the-war-what-are-the-conditions-in-2024-and-how-did-the-ehouse-program-affect-the-market#google_vignette.

УДК 336.71(477)

**Олена Новосьолова – к.е.н., доц.,
Юлія Кравчук – здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти**

Херсонський національний технічний університет

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Потужна банківська система є однією з найважливіших умов для забезпечення сталого економічного розвитку. Банки є одним із головних джерел інвестування фінансових ресурсів в економіку країни. Крім того, у сучасній економіці банківська система має велике значення завдяки зв'язкам з усіма секторами економіки.

Проведемо оцінку банківської системи України за 2021–2023 роки. У таблиці 1 наведено динаміку чисельності банків в Україні.

Таблиця 1

Кількість банків в Україні у 2013-2023 роках*

Показник	Роки										
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Кількість банків за реєстром, од.	180	163	117	96	82	77	75	74	71	67	63
Із них: з іноземним капіталом, од.	49	51	41	38	38	37	35	33	33	30	27
У т.ч. зі 100% іноземним капіталом, од.	19	19	17	17	18	23	23	23	23	22	19
Частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків, %	34,0	32,5	43,3	37,8	29,2	28,2	28,7	28,1	28,0	24,3	20,9

*Примітка. Складено автором за даними джерела [1].

Отже, на кінець 2023 року в Україні функціонувало 63 банківських установи, 27 із них мали іноземний капітал 27, у тому числі 19 були банками зі 100% іноземним капіталом. Загалом же частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків почала знижуватися із 2020 року.

На рис. 1 представлено розподіл банківських активів в Україні за структурою власності.

Наразі більше половини активів банків знаходиться у власності державних банків, така тенденція сформувалася після націоналізації АТ «ПриватБанк» через незадовільну структуру його активів у частині якості кредитного портфеля та існуванні значних системних ризиків у випадку його неплатоспроможності.

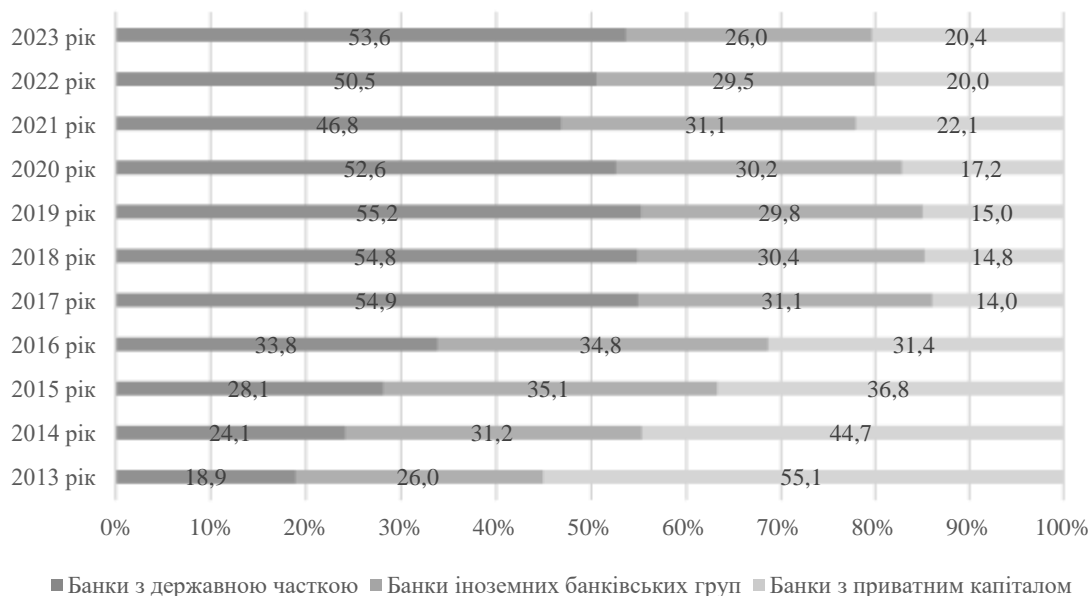

Рис. 1. Структура власності активів банківської системи України у 2013-2023 роках, %*

*Примітка. Складено автором за даними джерел [1].

При цьому в Україні скорочується частка активів іноземних банківських груп та банків із приватним капіталом. До 2017 року АТ «ПриватБанк» відносився до групи банків із приватним вітчизняним капіталом, чим і зумовлена істотна частка даної групи банків у структурі активів. У період із 2018 року банки із приватним капіталом поступово нарощували свої активи, проте із початком повномасштабної війни ринок перерозподілився на користь державних банків. Що може означати більшу довіру до державних банків із боку фізичних та юридичних осіб.

Загалом концентрація в банківському секторі залишається доволі значною – на найбільший банк України АТ «ПриватБанк» припадає 23,3% чистих активів, на 5 найбільших - 56,3%, на 10 найбільших – 77,6%, на 20 найбільших - 93,3%.

Для визначення рівня концентрації банківського сектору України розраховують значення індексу Херфіндаля-Хіршмана (рис. 2).

Рівень концентрації загальних та чистих активів банків мав максимальних рівень у 2017-2019 роках, після чого почав знижуватися. Щодо концентрації депозитів фізичних осіб, то вона істотно збільшилася у 2022-2023 роках. Вважається, що при значенні вищезгаданого індексу до 1000 пунктів, ринок є слабкоконцентрованим. Отже, ринок чистих банківських активів в Україні має незначну концентрацію, однак переважну частину депозитів зосереджено у 10 найбільших банках, що створює додаткові системні ризики та не сприяє посиленню конкуренції серед банківських установ.

Для оцінки масштабів діяльності банківської системи країни застосовують показник співвідношення чистих банківських активів до валового внутрішнього продукту (далі – ВВП).

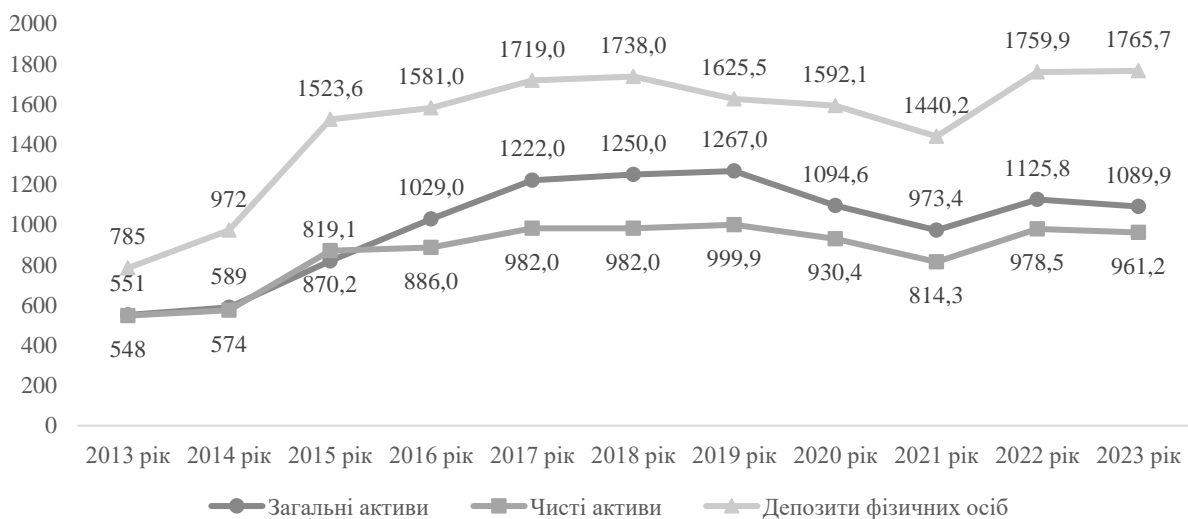

Рис. 2. Індекс Херфіндаля-Хіршмана для банківського сектору України у 2013-2023 роках*

*Примітка. Складено автором за даними джерел [1].

На рис. 3 представлено динаміку цього індикатора за 2013-2023 роки.

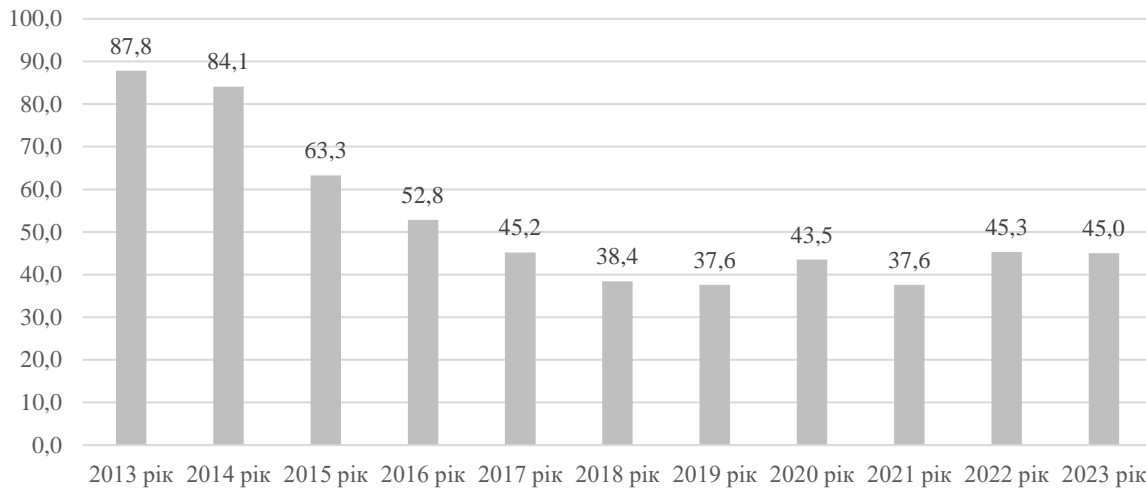

Рис. 3. Динаміка частки чистих банківських активів у ВВП в Україні у 2013-2023 роках, %*

*Примітка. Складено автором за даними джерел [1; 2].

В аналізованому періоді максимальне співвідношення було зафіксоване у «довоєнному» 2013 році – 87,8%, після чого частка чистих банківських активів у ВВП мала спадну тенденцію до 2019 року. У 2023 році значення показника становило 45,0%. Схоже співвідношення в Румунії, але в Польщі чи Угорщині воно набагато вище. У розвинених країнах частка чистих банківських активів у ВВП сягає понад 80%.

Література:

1. Основні показники діяльності банків України. *Національний банк України*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#1> (дата звернення: 12.11.2024).
2. Основні показники діяльності банків. *Мінфін*. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/> (дата звернення: 26.10.2024).

УДК 336.77.067:005.334

Ангеліна Орешко – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Алла Бурковська

Миколаївський національний аграрний університет

УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМИ РИЗИКАМИ

Фінансові установи протягом багатьох років стикалися з численними труднощами, які виникали з різних причин. Проте, найбільш серйозні банківські проблеми, як і раніше, безпосередньо пов'язані з недосконалими стандартами

кредитування, неналежним управлінням ризиками активів або недостатньою увагою до змін у економічних чи інших умовах. Ці фактори здатні вплинути на погіршення платоспроможності контрагентів банків, і цей досвід є спільним як для країн Групи-10, так і для інших держав. Кредитний ризик є важливою складовою банківської діяльності, тому ефективне управління ним стає невід'ємною частиною стратегії будь-якої фінансової установи. Управління кредитними ризиками має на меті забезпечення надійного рівня повернення кредитів шляхом контролю цих ризиків у прийнятних межах. Для банків важливо не лише керувати кредитними ризиками всього портфеля активів, а й зосереджувати увагу на окремих угодах, беручи до уваги зв'язок між кредитними та іншими видами ризиків. Ефективне управління кредитними ризиками – це один із ключових елементів загальної стратегії управління ризиками, який має вирішальне значення для стабільності та успішності будь-якої банківської установи [1]. Оскільки кредитний ризик є невід'ємною частиною діяльності банків, ефективне управління ним є важливою складовою стратегії будь-якої фінансової установи.

Методи управління кредитним ризиком необхідно розглядати на макро-, мезо- і мікрорівнях. До мікроекономічних методів варто віднести такі дії: на рівні окремого кредиту – оцінка кредитоспроможності позичальника, аналіз умов кредиту, його документальне оформлення та контроль; на рівні кредитного портфеля – диверсифікація активів, встановлення внутрішньобанківських лімітів, резервування, сек'юритизація та хеджування.

На макрорівні управління кредитним ризиком банків доцільно проводити в межах загальнодержавної політики (створення державних гарантійних фондів, уніфікація законодавчих і нормативних актів, інтеграція інформаційного середовища в країні) і в межах банківської системи України (моніторинг кредитного ризику в банківському секторі та контроль за накопиченням ризику).

Особливий інтерес представляє мезорівень управління кредитним ризиком, оскільки він сприяє уніфікації підходів до оцінки та управління цим ризиком. Це включає міжнародну фінансово-інформаційну співпрацю, створення стабілізаційних фондів і визначення міжнародних кредитних рейтингів [2, с. 7].

Для регулювання кредитних ризиків і підвищення ефективності кредитної діяльності використовуються різні методи та інструменти, що сприяють зниженню банківських ризиків. Головною метою вибору методів управління ризиками є зменшення можливих втрат у майбутньому. Зниження ризику передбачає або скорочення потенційного збитку, або зниження ймовірності виникнення негативних подій.

Для мінімізації кредитних ризиків банк може застосовувати комплекс заходів, що дозволяють впливати на ризик найбільш оптимальним чином, наявні методи дозволяють перерозподіляти, локалізувати, компенсувати або навіть передавати кредитний ризик іншим суб'єктам, методи зниження кредитного ризику розрізняють за сферою застосування – на внутрішні та зовнішні, до внутрішніх методів, які орієнтовані на внутрішньобанківський кредитний менеджмент, належать аналіз платоспроможності позичальника, лімітування,

нормування, диверсифікація та формування резервів, зовнішні методи зниження кредитного ризику, своєю чергою, пов'язані з розподілом ризику між іншими суб'єктами і включають гарантії, поруки, застави та страхування [3, с. 4].

Кредитні ризики в банку класифікуються за різними ознаками (Таблиця 1)

Таблиця 1

Класифікація ризиків банку

Класифікаційний	Типи ризиків
За сферою виконання	Зовнішні; внутрішні.
Залежно від охоплення ризику	Індивідуальний; портфельний; кредитний ризик.
За групами позичальників кредитні ризики	Юридичними особами – суб'єктами господарювання; фізичними особами – суб'єктами господарювання, банками; небанківськими фінансовими установами та з державою.
За видом кредитних продуктів	Кредити на звичайних умовах; кредитні лінії; кредити «овердрафт» (включаючи овердрафти за поточними рахунками із застосуванням електронних платіжних засобів); зарплатні проекти; операції з цінними паперами; похідні фінансові інструменти; автокредити; іпотечні кредити; споживчі кредити.
За характером впливу на кредитний продукт	Прямі (основні) ; непрямі (супутні).

Джерело: побудовано авторами із застосуванням інформації [4, с. 15-16].

Визначення класифікації кредитних ризиків є важливим кроком для формування стратегії їх ефективного управління. Водночас, щоб оцінити ефективність цього управління, необхідно звернути увагу на показники, які безпосередньо характеризують якість контролю ризиків у банку. Виділяють наступні показники якості управління кредитним ризиком (Рис. 1.)

Кредитна політика оцінюється через внутрішні документи (які визначають процедури видачі кредитів) класифікації позик та формування резервів; вона повинна охоплювати цілі, повноваження щодо надання позик, правила щодо забезпечення повернення позик і критерії для класифікації позичальників. Показник організаційної структури оцінює наявність підрозділів, відповідальних за управління кредитними ризиками, а також їх функції, зокрема аналіз фінансового стану позичальника, формування резервів і розробку методик оцінки ризиків, спостереження за виданими позиками оцінюється через моніторинг фінансового стану позичальників і виявлення можливих проблем з погашенням боргів, це включає в себе аналіз фінансової звітності та перевірку діяльності позичальника на місці, показник роботи з проблемними позиками

вказує на здатність банку вчасно виявляти фінансові труднощі позичальників і використовувати різні механізми для врегулювання ситуацій, включаючи правову відповідальність за несплату кредитів [5, с. 4-5].

Рис. 1. Якості управління кредитним ризиком

Джерело: побудовано авторами із застосуванням інформації [5, с. 4-5].

Отже, ефективне управління кредитними ризиками є важливою складовою стабільної роботи банку. З огляду на змінність економічних умов та можливу неплатоспроможність позичальників, правильне оцінювання та контроль ризиків є необхідними для забезпечення фінансової стабільності. Кредитні ризики класифікуються за різними ознаками, що дозволяє банку точно визначати стратегії їх управління. Для зниження кредитних ризиків банк застосовує як внутрішні, так і зовнішні методи, зокрема аналіз платоспроможності позичальників, диверсифікацію активів, гарантії та страхування. Важливим є також моніторинг фінансового стану позичальників і робота з проблемними позиками. У результаті, ефективне управління кредитними ризиками дозволяє мінімізувати можливі збитки та підвищує стабільність банку, забезпечуючи його довіру серед клієнтів і стабільність на фінансовому ринку.

Література:

1. Принципи управління кредитними ризиками. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996_035#Text
2. Радова Н. В., Гаркуша Ю. О. Методи та інструменти управління кредитним ризиком у банках. URL: <https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/1494/1510>).

3. Управління та засоби мінімізації кредитного ризику банку / Боднар О. А. та ін. «*Modern Economics*», №15 (2019). URL: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/6161/1/bodnar.pdf>

4. Політика управління кредитним ризиком акціонерного товариства «банк «український капітал». *Ат "банк "український капітал"*. URL: <https://ukrcapital.com.ua/en/informatsiya-dlya-aktsioneriv-ta-steykkholderiv/informatsiya-shchodo-korporatyvnoho-upravlinnya/upravlinnia-ryzykamy/1846-polityka-upravlinnia-kredytnym-ryzykom/file.html>

5. Шпильовий В.А, Андрушкевич Н.В. Управління кредитним ризиком, як інструмент забезпечення економічної безпеки комерційного банку. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/7_ukr/143.pdf

УДК 336.711:004.738.5

Карина Пось – здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – д.е.н., проф. Олексій Захаркін

Сумський державний університет

ЦИФРОВИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПІВ ТРАНСПАРЕНТНОСТІ НА РІВНІ НБУ¹

У сучасному етапі розвитку фінансових відносин, ключову роль у забезпеченні їх ефективного функціонування відіграє дотримання принципів публічності та прозорості. Ці принципи виступають як фундамент для підвищення ефективності управління фінансами на всіх рівнях економіки, а також сприяють зміцненню фінансової безпеки держави.

У контексті банківської діяльності, транспарентність означає відкрите надання банками інформації, яка дозволяє зацікавленим сторонам адекватно оцінити як загальне функціонування, так і конкретні результати роботи окремого банку чи банківської системи в цілому. Це передбачає забезпечення вільного доступу до важливих даних для кожного, хто цікавиться діяльністю банку.

Транспарентність фінансово-кредитної системи може бути розглянута з позиції транспарентності окремих її інститутів (рис. 1). На першому рівні джерелом транспарентної інформації виступають веб-ресурси НБУ, розміщені на його офіційному сайті, а на другому – інформаційне наповнення офіційних сайтів приватних банків та небанківських фінансово-кредитних установ.

¹ *Роботу виконано в межах держбюджетної науково-дослідної роботи «Цифровізація та транспарентність публічних, корпоративних та особистих фінансів: вплив на інноваційний розвиток та національну безпеку» (реєстраційний номер: 0122U000774).*

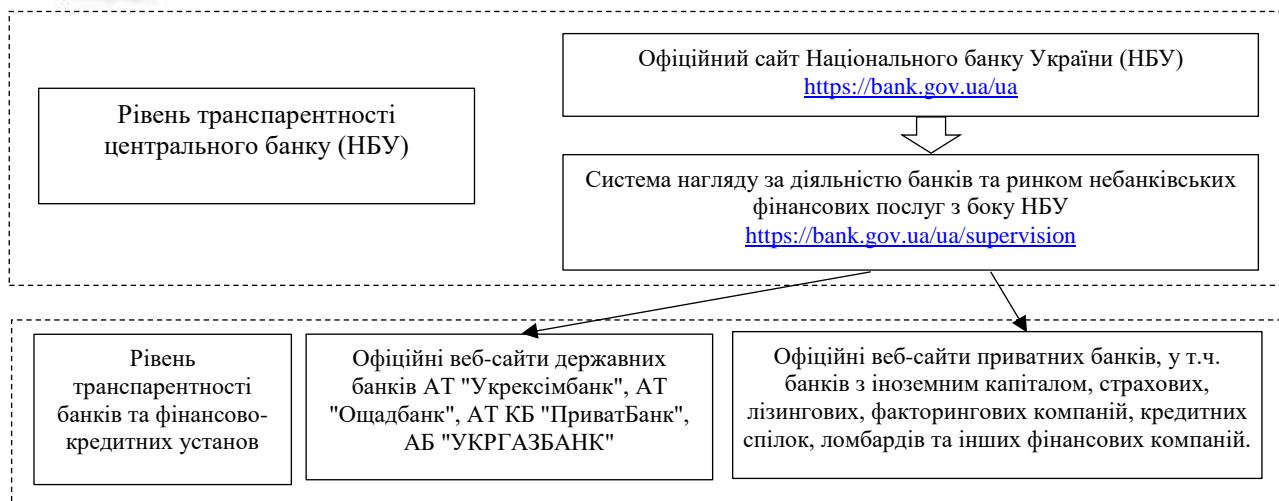

Рис. 1. Прозорість інститутів фінансово-кредитної системи (авторська розробка)

Основні напрями реалізації прозорості НБУ із застосуванням сучасних цифрових технологій та інструментів включають оприлюднення:

- інформації про здійснення монетарної політики;
- інформації про стійкість окремих банків і банківської системи в цілому;
- інформації про нагляд і регулювання банків для сприяння безпеці та фінансовій стабільності банківської системи України;
- інформації про платіжні системи та участь банків в їх роботі;
- інформації про операції на фінансовому ринку для проведення монетарної політики, мета якої полягає в досягненні низької та стабільної інфляції;
- статистики фінансового та зовнішнього секторів економіки;
- іншої інформації, що містить новини, повідомлення, обговорення рішень НБУ тощо.

Дані напрями подано на сайті НБУ у вигляді відповідних вкладок (рис. 2).

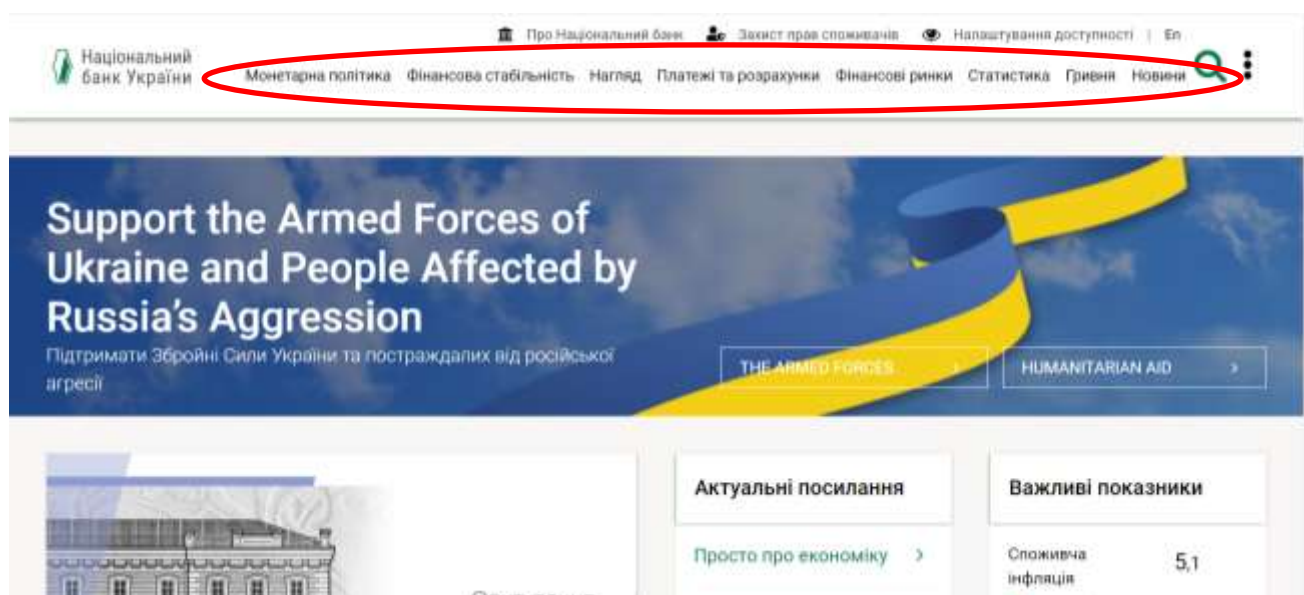

Рис. 2. Напрями прозорості НБУ (реалізація на сайті) [1]

В рамках реалізації прозорості монетарної політики НБУ оприлюднює рішення з монетарної політики, підсумки дискусії членів Комітету з монетарної політики Національного банку щодо рівня облікової ставки, щоквартальні інфляційні звіти, щомісячні макроекономічні та монетарні огляди тощо.

Публічність інформації НБУ про фінансову стабільність полягає в постійному інформуванні про засідання Ради з фінансової стабільності, річні звіти про її діяльність. Наприклад, в звіті про діяльність Ради з фінансової стабільності (серпень 2022 – липень 2023) міститься огляд системних ризиків, нова Стратегія розвитку фінансового сектору, інформація про розвиток внутрішнього боргового ринку, оцінка стійкості банківського сектору, інформація про роботу ФГВФО з повернення активів неплатоспроможних банків.

Суттєвим елементом системи транспарентності НБУ є оприлюднення інформації про банківський нагляд і нагляд за ринком небанківських фінансових послуг. В даному розділі, на підставі поданої банками інформації, НБУ оприлюднює дані про структури власності банків. «Прозора структура власності банку дозволяє уникнути надмірного кредитування пов'язаних з банком осіб та виведенню коштів з банку. Структура власності вважається прозорою, якщо вона дозволяє визначити зв'язки між банком та його власниками. Ці підходи дозволяють передбачити можливі проблеми у діяльності конкретного банку та вчасно застосувати заходи впливу. Зараз Національному банку відомі кінцеві власники істотної участі всіх банків» [2].

За напрямом «Платежі та розрахунки» НБУ оприлюднює інформацію з Реєстру платіжної інфраструктури (РПІ), надаючи при цьому можливість розширеного пошуку інформації щодо учасників платіжного ринку, а саме інформації з РПІ про перелік комерційних агентів, інформації про видані ліцензії на переказ коштів у національній валюті без відкриття рахунків, інформації з РПІ про емітентів електронних грошей, інформація з РПІ про видані ліцензії на надання фінансових платіжних послуг.

Транспарентність інформації про фінансові ринки полягає в оприлюдненні даних про монетарні операції НБУ, повідомлень про проведення активних та пасивних операцій та встановлення процентних ставок за ними. Також НБУ оприлюднює дані щодо первинного та вторинного ринку облігацій внутрішньої державної позики (ОВДП).

Національний банк здійснює комплексну діяльність, яка включає генерацію, аналіз та розповсюдження обширного асортименту економічних та фінансових інформаційних ресурсів. Ці дані слугують незамінним інструментом при формуванні та регулюванні грошово-кредитної політики, допомагають у макроекономічному аналізі, сприяють оцінці фінансової стабільності країни та забезпечують інформаційну підтримку різноманітних зацікавлених сторін, включно з урядовими установами, учасниками фінансових ринків та широкою громадськістю.

Діяльність у сфері статистики охоплює процеси збору, обробки та дистрибуції статистичної інформації, що дотримується міжнародних стандартів і відображає передові практики ведення статистики, притаманні центральним банкам інших країн, а також рекомендаціям Міжнародного валютного фонду та Європейського центрального банку. Відповідність міжнародним стандартам забезпечує можливість порівняння статистичних даних, отриманих Національним банком, з аналогічною інформацією з інших країн, що сприяє глобальному фінансовому співробітництву та обміну знаннями.

Згідно із законодавством України, зокрема Законом «Про Національний банк України», обов'язком Національного банку є забезпечення процесів збору, систематизації та розповсюдження важливої інформації про фінансовий і зовнішньоекономічний стан країни. Цей аспект регулювання охоплює кілька основних сфер:

– грошово-кредитна та фінансова статистика: включає деталізовані дані про діяльність фінансових корпорацій, такі як інформація про депозити та кредити, процентні ставки, випуск цінних паперів та фінансові рахунки сектору;

– статистика платіжного балансу, міжнародної інвестиційної позиції та зовнішнього боргу: ці дані відображають економічні відносини України з іншими країнами, включаючи торгівлю товарами та послугами, капітальні потоки та міжнародні боргові зобов'язання;

– міжнародні резерви та курси обміну валют: відслідковування та аналіз рівня міжнародних резервів та змін в обмінних курсах є критично важливими для забезпечення стабільності національної валюти та загальноекономічної стабільності;

– статистика індикаторів фінансової стійкості: включає моніторинг та аналіз індикаторів, що відображають здатність фінансової системи країни протистояти різним зовнішнім шокам та внутрішнім викликам.

Ці заходи спрямовані на забезпечення прозорості економічної політики, підвищення довіри інвесторів та належного інформування уряду, фінансових інститутів та громадськості про поточний економічний стан та перспективи розвитку країни. Національний банк України, виконуючи ці завдання, спирається на міжнародні стандарти та практики, забезпечуючи високу якість та порівнянність зібраних даних.

Література:

1. Національний банк України. Веб-сайт. URL: <https://bank.gov.ua/>.
2. Структури власності банків. *Національний банк України*. Веб-сайт. URL: <https://bank.gov.ua/ua/supervision/registration/shareholders>.

УДК 336.1

Ярослав Савченко – здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник –к.е.н., доц. Світлана Запорожець

Черкаський державний технологічний університет

РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ

На сьогодні питання стабілізації фінансової системи під час здійснення повномасштабного вторгнення росії на територію в Україні є вкрай важливим та потребує прийняття невідкладних та нетипових рішень щодо реалізації ефективних стабілізуючих заходів. З початку повномасштабного вторгнення стабільність фінансової системи в Україні зазнала впливу багатьох безпрецедентних дестабілізуючих факторів, а саме руйнування виробничого капіталу та інфраструктури, суттєвого скорочення робочих місць і зменшення обсягів накопичувальних активів. Крім того, варто зазначити, що Національний банк України (далі – НБУ) ще з початку введення воєнного стану активно вживав заходів для зміцнення і стабілізації фінансової системи в Україні. Також значний внесок у збереження і стабілізацію фінансової системи справляють і міжнародні партнери методом надання фінансових, гуманітарних і оборонних пакетів фінансової допомоги.

Дослідження питань, пов'язаних із забезпеченням стабілізації фінансової системи України здійснюють вітчизняні практики та науковці. Зокрема Г. Возняк та О. Дмитрик [1] розглядають ризики і загрози фінансової системи України в умовах війни. Вони визначили основні тенденції функціонування сектору державних фінансів та банківської системи України в умовах російсько-української війни, дослідили ризики та загрози які впливають на фінансову систему України. Крім того дослідниками було обґрунтовано важливу роль, яку відіграє банківська система у забезпеченні фінансово-економічної стабільності, зокрема окреслюючи роль НБУ.

Таким чином, посеред надважливих заходів, реалізованих НБУ з метою підтримки фінансової стабільності, варто виділити: 1) призупинення усіх операцій з державним боргом, окрім операцій Міністерства фінансів України; 2) забезпечення безперебійної роботи системи електронних платежів в частині зняття лімітів за кредитами рефінансування; 3) введення мораторію на санкції за порушення банками вимог до обсягів капіталу.

На початку повномасштабного вторгнення для стабілізації валютного ринку НБУ було зафіксовано офіційний курс гривні на рівні 29,25 грн до долара США та введено низку тимчасових адміністративних обмежень щодо валютних

операцій. За допомогою цих нововведень відбулося послаблення надмірної паніки та досягнення процесу зниження девальваційного

тиску.

Крім того, в цілях покриття дефіциту державного бюджету, а також нарощення обсягів фінансування потреб Збройних сил України введено в обіг військові облигації. Також відповідно до змін, унесених до законодавства України, на період дії воєнного стану НБУ набуло тимчасову можливість здійснювати купівлю державних облигацій [2]. З огляду на це, станом на 31.12.2022 року НБУ здійснив викуп військових облигацій Уряду на суму 400 млрд грн. Станом на 31.10.2024 року Уряд залучив близько 1316 млрд грн від продажу військових облигацій на аукціонах [2]. Таким чином, монетизація військових облигацій дала можливість додаткового фінансування потреб посилення рівня обороноздатності країни та розвитку критичної інфраструктури.

Іншим важливим завданням НБУ стало проведення заходів для стабілізації фінансової системи та адаптації економіки, пов'язаних із регулюванням розміру облікової ставки. В результаті її збереження в умовах воєнного стану упродовж чотирьох місяців на рівні 10%, НБУ вдалося досягти умовної стабілізації фінансової системи та збільшення рівня привабливості строкових гривневих активів. Наразі розмір облікової ставки НБУ становить 13% [3]. Ці заходи допомагають утримувати депозитні ставки на оптимальному рівні, що забезпечує захист гривневих заощаджень від інфляції, але й залишає можливість переглянути прогнозовану траєкторію облікової ставки [5].

Упродовж 2023 року було суттєво послаблено інфляційний тиск, чому сприяли високі врожаї, зниження світових цін на енергоносії, мораторій на підвищення тарифів на окремі житлово-комунальні послуги. НБУ активно проводив послідовну монетарну політику що також впливало на сповільнення інфляції. Це дало змогу стримувати зростання собівартості товарів, послуг і пом'якшити ціновий тиск, що допомагає зниженню рівня невизначеності і поліпшенню очікувань підприємств [4].

Отже, роль НБУ в стабілізації фінансової системи в Україні є дуже впливовою. Завдяки заходам і рішенням, які проводяться НБУ, вдається вирішити ряд поточних проблем, які могли б мати непоправні наслідки негативного впливу на економіку України.

Література:

1. Возняк Г., Дмитрик О. Фінансова стабільність та напрями її зміцнення: кейс для України в умовах війни. Світ фінансів. 2022. № 2 (71). URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/45810/1/%D0%92%D0%9E%D0%97%D0%9D%D0%AF%D0%9A.PDF>.
2. Статистика щодо продажу та погашення ОВДП. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/uryad-zaluchiv-mayje-1316-mlrd-grn-vid-prodaju-ovdp-na-auksionah-uprodovj-voyennogo-stanu>.
3. Річний звіт Національного банку України за 2022 рік. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/annual_report_2022.pdf?v=9.

*XXI міжнародна науково-практична конференція
«Актуальні проблеми фінансової системи України»*

4. Річний звіт Національного банку України за 2023 рік. URL:

https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/annual_report_2023.pdf?v=9.

5. Звіт про фінансову стабільність| червень 2024. URL:
https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2024-H1.pdf.

СЕКЦІЯ 9. Застосування економіко-математичного моделювання та сучасних інформаційних технологій для вирішення актуальних фінансових завдань

УДК 657:336.717

Міленко Ксенія – здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Наталія Бразілій

Черкаський державний технологічний університет

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗІ ГРОШОВИХ КОШТІВ: СУЧАСНІ ТРЕНДИ ТА ВИКЛИКИ

Інформаційні технології (ІТ) відіграють важливу роль у сучасному світі, радикально змінюючи підходи до ведення обліку та аналізу грошових коштів на підприємствах. Ці технології полегшують управління фінансовими потоками, підвищують точність даних і забезпечують швидкий доступ до важливої інформації. З розвитком таких інновацій, як хмарні технології та штучний інтелект, облік стає більш ефективним і прозорим, що дозволяє фінансовим підрозділам компаній краще контролювати свої фінансові ресурси.

Сучасне бізнес-середовище стає більш конкурентним, і управління фінансовими потоками потребує точності та своєчасності. Застарілі методи обліку грошових коштів можуть призвести до помилок і затримок, які негативно впливають на прийняття управлінських рішень. У зв'язку з цим, автоматизація облікових процесів стає ключовим фактором для успішного функціонування підприємств. Впровадження новітніх ІТ-рішень в облікові системи дозволяє значно знизити ризики, пов'язані з людським фактором і забезпечити високий рівень захисту інформації. Ця тема є надзвичайно актуальною через постійні зміни в законодавстві, розвиток цифрової економіки та необхідність адаптації підприємств до нових вимог ринку.

Одним із головних трендів у сфері обліку грошових коштів є **автоматизація** облікових процесів за допомогою спеціалізованого програмного забезпечення. Такі програми, як BAS-Бухгалтерія та SAP дозволяють швидко і точно обробляти великі обсяги фінансових даних, автоматично створювати фінансові звіти і вести бухгалтерський облік у режимі реального часу.

Хмарні технології також активно впроваджуються в бухгалтерський облік, вони дозволяють підприємствам зберігати свої дані на віддалених серверах, забезпечуючи доступ до інформації з будь-якої точки світу. Це спрощує координацію між віддаленими відділами та забезпечує захист даних через багаторівневі системи безпеки[3, с. 16-17].

Штучний інтелект (ШІ) дозволяє автоматизувати більш складні процеси, такі як аудит та аналіз грошових потоків. Він може допомогти виявити помилки у фінансових операціях та прогнозувати фінансові ризики.

Основними перевагами впровадження ІТ в облік грошових коштів є:

1. Підвищення точності обліку: автоматизовані системи знижують ймовірність помилок, пов'язаних з ручним введенням даних.

2. Прозорість і контроль: ІТ-рішення дозволяють відстежувати всі грошові операції в режимі реального часу, що підвищує прозорість фінансової діяльності підприємства.

3. Економія часу та ресурсів: автоматизація скорочує час, витрачений на рутинні облікові операції, і дозволяє фахівцям зосередитися на більш важливих завданнях, таких як аналітика і стратегічне планування[1, с. 36-37].

Але крім переваг існують такі виклики та ризики впровадження інформаційних технологій:

1. Кібербезпека: впровадження хмарних рішень підвищує ризик кібератак. Захист даних стає критично важливим завданням, оскільки фінансові дані є цінною інформацією для зловмисників.

2. Складність впровадження: інтеграція нових ІТ-рішень у наявні бізнес-процеси може бути складною і вимагати значних фінансових і часових ресурсів. Крім того, потрібне навчання співробітників для ефективного використання нових технологій.

3. Адаптація до змін: технології швидко розвиваються, тому підприємства повинні постійно оновлювати своє програмне забезпечення та методи управління фінансами, щоб залишатися конкурентоспроможними.

Серед сучасних трендів виділяються:

1. Блокчейн: ця технологія дозволяє забезпечити повну прозорість фінансових операцій і високий рівень безпеки даних завдяки децентралізованій базі даних.

2. Автоматизація звітності: все більше компаній використовують програмні рішення для автоматичного створення фінансової звітності, що відповідає міжнародним стандартам.

3. Інтеграція з ERP-системами: інтегровані системи планування ресурсів підприємства дозволяють ефективно керувати не тільки фінансами, але й іншими бізнес-процесами[2, с. 41-42].

Отже, інформаційні технології стають невід'ємною частиною управління грошовими коштами на підприємствах. Вони дозволяють підвищити ефективність облікових операцій, забезпечити прозорість і точність фінансових даних, а також скоротити ризики, пов'язані з людським фактором. Проте для успішного впровадження нових технологій підприємствам необхідно вирішити виклики, пов'язані з кібербезпекою, складністю інтеграції та постійним оновленням програмного забезпечення. В умовах сучасної економіки впровадження ІТ-рішень є ключовим фактором для збереження конкурентних переваг і забезпечення фінансової стабільності підприємств.

Література:

1. Косар Н. Сучасні інформаційні системи для обліку та аналізу фінансових потоків / Н. Косар. – Дніпро: ДНУ, 2020. – 270 с.
2. Ковальчук О. М. Впровадження ERP-систем у фінансовий менеджмент підприємств / О. М. Ковальчук. – Київ: Економіка, 2021. – 280 с.
3. Савченко Л. Інформаційні технології в обліку та управлінні фінансами / Л. Савченко. – Київ: КНЕУ, 2021. – 225 с.

УДК [330.4:519.86]:658.15

Оксана Снитюк – к. е. н., доц., Леся Бережна – к.е.н., доц.

Черкаський державний технологічний університет

МАТЕМАТИЧНІ МЕТОДИ ТА МОДЕЛІ ОЦІНЮВАННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА: КЛАСИЧНІ ТА НОВІТНІ ПІДХОДИ

Оцінювання фінансового стану підприємства є комплексним процесом, який вимагає застосування різноманітних методів та підходів для отримання об'єктивних результатів. Розвиток математичного апарату та інформаційних технологій значно розширив інструментарій фінансового аналізу.

Методи та моделі оцінювання фінансового стану підприємства умовно можна розділити на два класи: *класичні* та *новітні* методи. Наведемо коротку характеристику (сутність методу, методика застосування, переваги, недоліки) найпоширенішим методам кожного класу (табл.1).

До класичних методів оцінювання фінансового стану відносять:

- *коефіцієнтний аналіз;*
- *інтегральні методи тощо.*

До новітніх методів оцінювання фінансового стану відносять:

- *нечітко-множинний підхід;*
- *багатокритеріальний аналіз;*
- *стохастичні моделі тощо.*

Також можна виділити декілька сучасних тенденцій розвитку математичних методів оцінювання як окремих локальних фінансових показників, так фінансового стану підприємства в цілому.

До них належать:

- *гібридні підходи*, тобто поєднання різних методів аналізу, використання переваг кожного методу, компенсація недоліків окремих підходів;
- *інтелектуальний аналіз даних*: застосування нейронних мереж, використання генетичних алгоритмів, машинне навчання в фінансовому аналізі тощо.

Характеристика математичних методів оцінювання фінансового стану підприємства*

Класичні методи оцінювання фінансового стану	
Коефіцієнтний аналіз	
Сутність	Базується на розрахунку відносних показників на основі даних фінансової звітності. Включає аналіз груп коефіцієнтів: ліквідності, фінансової стійкості, ділової активності рентабельності тощо
Методика застосування	1. Збір фінансових даних 2. Розрахунок системи показників 3. Порівняння з нормативними значеннями 4. Аналіз динаміки показників
Переваги	1. Простота розрахунків та інтерпретації. 2. Доступність вихідних даних. 3. Можливість виявлення проблемних аспектів. 4. Універсальність застосування. 5. Наявність нормативної бази для порівняння
Недоліки	1. Статичність оцінок. 2. Невраховання галузевої специфіки. 3. Складність формування однозначного висновку. 4. Ретроспективний характер аналізу. 5. Можливість маніпулювання показниками.
Інтегральні методи	
Сутність	Передбачають розрахунок єдиного інтегрального показника. Базуються на згортці системи показників з урахуванням їх вагомості (вагових коефіцієнтів). Включають різні моделі (Альтмана, Ліса, Таффлера, тощо)
Методика застосування	1. Відбір показників для аналізу. 2. Визначення вагових коефіцієнтів. 3. Нормалізація показників. 4. Розрахунок інтегрального показника 5. Інтерпретація результатів
Переваги	1. Можливість отримання однозначної кількісної оцінки. 2. Простота інтерпретації результатів. 3. Можливість порівняння. 4. Врахування вагомості показників
Недоліки	1. Втрата інформації при згортці. 2. Суб'єктивність вагових коефіцієнтів. 3. Складність обґрунтування вибору показників. 4. Невраховання якісних характеристик
Новітні методи оцінювання фінансового стану	
Нечітко-множинний підхід	
Сутність	Базується на теорії нечітких множин. Дозволяє формалізувати якісні показники. Враховує невизначеність економічного середовища

Нечітко-множинний підхід	
Методика застосування	<ol style="list-style-type: none">1. Формування лінгвістичних змінних.2. Побудова функцій належності.3. Формування бази правил.4. Нечіткий логічний висновок.5. Дефазифікація результатів
Переваги	<ol style="list-style-type: none">1. Можливість роботи з якісними показниками.2. Врахування невизначеності.3. Гнучкість моделювання.4. Можливість адаптації до змін.5. Врахування експертних оцінок
Недоліки	<ol style="list-style-type: none">1. Складність формування бази правил.2. Суб'єктивність при визначенні функцій належності.3. Необхідність залучення експертів.4. Складність верифікації результатів
Багатокритеріальний аналіз	
Сутність	Враховує множину критеріїв оцінювання. Дозволяє моделювати складні економічні системи. Базується на методах прийняття рішень
Методика застосування	<ol style="list-style-type: none">1. Визначення критеріїв оцінювання.2. Формування матриці альтернатив (матриці рішень).3. Нормалізація показників.4. Визначення вагових коефіцієнтів5. Розрахунок інтегральної оцінки
Переваги	<ol style="list-style-type: none">1. Комплексне врахування різних аспектів2. Можливість врахування пріоритетів.3. Гнучкість моделювання.4. Можливість порівняння альтернатив
Недоліки	<ol style="list-style-type: none">1. Складність узгодження критеріїв.2. Трудомісткість розрахунків.3. Суб'єктивність при визначенні вагових коефіцієнтів.4. Складність інтерпретації результатів
Стохастичні моделі	
Сутність	Базуються на ймовірнісному підході. Враховують випадковий характер економічних процесів. Дають можливість прогнозувати фінансовий стан
Методика застосування	<ol style="list-style-type: none">1. Збір статистичних даних.2. Визначення закону розподілу.3. Оцінка параметрів моделі.4. Перевірка адекватності моделі.5. Прогнозування показників
Переваги	<ol style="list-style-type: none">1. Врахування невизначеності та ризику.2. Можливість прогнозування.3. Об'єктивність оцінок.4. Врахування динаміки показників
Недоліки	<ol style="list-style-type: none">1. Потреба у значному масиві даних.2. Складність верифікації моделей.3. Висока чутливість до якості даних.4. Складність інтерпретації для нефахівців

*Джерело: складена авторами на основі джерел [1–5]

Отже, кожний з наведених методів оцінювання фінансового стану підприємства має свої переваги та недоліки (обмеження). Вибір методу залежить від низки факторів: мети оцінювання, характеристики вихідних даних, рівня кваліфікації фахівця тощо. Найбільш ефективним є комплексне застосування різних підходів та методів.

Література:

1. Азарова А.О., Рузакова О.В. Математичні моделі та методи оцінювання фінансового стану підприємства. Вінниця : ВНТУ, 2010. 172 с.
2. Матвійчук А.В. Моделювання фінансової стійкості підприємств із застосуванням теорій нечіткої логіки, нейронних мереж і дискримінантного аналізу. Вісник НАН України. 2010. №9. С. 24–46.
3. Сметанюк, О.А., Базалицька К.О. Комплексна оцінка фінансового стану підприємства на основі використання матричних моделей. *Економічний простір*. 2008. №20/2. С. 273–279.
4. Терещенко, О. О. Антикризисне фінансове управління на підприємстві : монографія. К. : КНЕУ, 2004. 268 с.
5. Шапран, О. Є. Сучасні методи оцінки фінансового стану підприємства. *Економічний аналіз*. 2015. Том 19. № 2. С. 118–123.

УДК 004.9:336.7

Віталій Сотніков – здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. В'ячеслав Дереза

Національний технічний університет «Дніпровська Політехніка»

ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ТА ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ФІНАНСОВИЙ РИНОК: ТРЕНДИ, МОЖЛИВОСТІ ТА ВИКЛИКИ

Сучасний фінансовий ринок зазнає значних трансформацій завдяки впровадженню цифрових технологій, які радикально змінюють традиційні фінансові процеси. Штучний інтелект (ШІ), мобільні додатки та електронні платіжні системи стали каталізаторами цих змін. Наприклад, Revolut у лютому 2024 року запровадила функцію захисту від шахрайства на основі ШІ, що дозволило знизити фінансові втрати на 30% шляхом автоматичного блокування підозрілих транзакцій. Аналогічно, платформа PayPal використовує ШІ для персоналізації процесів оплати і виявлення шахрайства, що не лише підвищує безпеку транзакцій, але й спрощує процедуру оформлення замовлень. Додатково, технології, такі як блокчейн і Big Data, сприяють збільшенню прозорості та точності фінансових операцій. Наприклад, біржа Binance інтегрувала ChatGPT для створення освітнього чат-бота, що підвищує ефективність навчання користувачів [1]. Основні технології FinTech та їх

специфікації, що становлять ключовий елемент еволюції фінансового сектору, наведено в таблиці 1.

Таблиця 1.

Застосування і вплив FinTech-технологій на фінансовий ринок

Основні технології FinTech	Застосування	Вплив на фінансовий ринок
Штучний інтелект (ШІ)	Захист від шахрайства, персоналізація послуг, автоматизація обробки запитів	Підвищення точності транзакцій, зменшення шахрайства, покращення клієнтського досвіду
Блокчейн	Декларація транзакцій, забезпечення прозорості	Зменшення ризиків фальсифікації, покращення прозорості фінансових операцій
Big Data	Аналітика великих обсягів даних, прогнозування ринкових трендів	Підвищення точності прогнозів, оптимізація інвестиційних рішень
Мобільні додатки	Управління рахунками, здійснення платежів	Підвищення доступності фінансових послуг, зручність для користувачів
Електронні платіжні системи	Онлайн-перекази, автоматизація платежів	Спрощення транзакцій, зменшення часу обробки платежів

Цифрові технології, незважаючи на свої численні переваги, також супроводжуються істотними ризиками, які потребують комплексного аналізу і регуляторного контролю. Етичне використання новітніх технологій і захист конфіденційності особистої інформації є критично важливими аспектами, що визначають рівень довіри користувачів до фінансових систем. Законодавчі ініціативи, такі як Закон про штучний інтелект, ухвалений Європейським парламентом у березні 2024 року, спрямовані на забезпечення етичного використання ШІ, забороняючи, зокрема, використання зображень облич для створення баз даних і систем розпізнавання. Це відображає необхідність нормативного регулювання в умовах швидкого розвитку технологій, яке покликане запобігти зловживанням та забезпечити відповідальність технологічних компаній.

В Україні, у контексті активного впровадження ШІ та цифрових технологій у фінансовий сектор, стає нагальною потреба в розробці ефективних регуляторних механізмів для захисту прав і свобод громадян [2, с.9-10]. Інтеграція нових технологій повинна супроводжуватися вдосконаленням законодавства, щоб максимально використовувати переваги цифровізації і водночас мінімізувати ризики, пов'язані з загрозами для безпеки та конфіденційності. Високі стандарти безпеки, етики та конфіденційності мають стати визначальними факторами для успішної інтеграції інновацій у фінансовому секторі.

Таким чином, важливо продовжувати моніторинг і адаптацію регуляторних стандартів, реагуючи на нові виклики і можливості, що постають у цифрову еру. Такий підхід дозволить створити безпечне та етично обґрунтоване середовище для використання фінансових технологій, що, своєю чергою, сприятиме

Література:

1. Від Visa до Revolut: як відомі фінтехи використовують ШІ - Fintech Insider. *Fintech Insider - Дізнавайся першим*. URL: <https://fintechinsider.com.ua/vid-visa-do-revolut-yak-vidomi-fintehy-vykorystovuyut-shi/>
2. Колесніков А. П., Карапетян О. М. Штучний інтелект: переваги та загрози використання. *Ефективна економіка*. 2023. № 8. С.1-13

УДК 330.4:519.86

Анастасія Стаценко - здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н. доц. Наталія Бразілій

Черкаський державний технологічний університет

ВПЛИВ ТЕХНОЛОГІЙ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ АУДИТУ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ: АНАЛІЗ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ТА БЛОКЧЕЙН-ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСАХ АУДИТУ

У сучасному цифровому середовищі технології значно підвищили ефективність аудиту фінансової звітності, дозволяючи аудиторам працювати швидше, точніше і прозоріше. Ключові інновації, що трансформують аудит, включають автоматизацію процесів, використання великих даних, штучного інтелекту, блокчейну та аналізу даних.[1]

Оскільки компанії в усьому світі прагнуть підвищити ефективність, прозорість і точність свого фінансового управління, вплив новітніх технологій на аудит фінансової звітності стає все більш важливим. Технології штучного інтелекту (ШІ) та блокчейн, які вже використовуються в аудиті, мають значний вплив на цей процес, забезпечуючи швидшу обробку даних, більшу безпеку та зниження ризику людських помилок. У цьому дослідженні проаналізовано, як ці технології змінюють спосіб проведення аудиту фінансової звітності, а також оцінено їхні переваги, обмеження та потенціал для використання. [1]

Штучний інтелект-це потужний інструмент, який дозволяє аудиторам автоматизувати повсякденні процеси, аналізувати великі обсяги даних, виявляти ризики та підвищувати загальну ефективність аудиту.

Значно скорочується час, необхідний для перевірки документів, узгодження даних і рутинної обробки. Це дозволяє аудитору зосередитися на стратегічних і аналітичних аспектах аудиту, скорочуючи обсяг ручної праці.

Штучний інтелект дозволяє проводити аудит з більшою точністю, допомагаючи виявляти ризики на ранніх стадіях, що знижує ймовірність фінансових помилок і шахрайства.

Застосування великих даних дозволяє аудиторам використовувати як

внутрішні, так і зовнішні джерела інформації для глибокого розуміння фінансового стану компанії. Штучний інтелект обробляє великі масиви інформації швидко та точно, дозволяючи аудиторам отримувати цінні інсайти.

Блокчейн, як технологія розподіленого реєстру, забезпечує прозорість та безпеку фінансових даних, що робить її ідеальною для аудиторської діяльності. [2]

Перш ніж використовувати технологію блокчейн в аудиті, важливо ретельно зважити всі переваги та недоліки, щоб ефективно використовувати цю технологію та мінімізувати можливі ризики.

Оскільки транзакції в блокчейні є незмінними, блокчейн забезпечує високий ступінь надійності фінансових записів. Прозорість фінансового процесу значно підвищується, оскільки аудитори можуть перевіряти всі дані, не боячись можливих маніпуляцій. [2]

Завдяки технології блокчейн аудитори мають доступ до всіх фінансових операцій у режимі реального часу. Це значно полегшує процес перевірки фінансових документів і зменшує потребу в додатковій документації, оскільки всі дані вже зберігаються в реєстрі.

Блокчейн створює безпечну базу даних для зберігання даних, що значно ускладнює фальсифікацію або шахрайську зміну фінансових записів. Як наслідок, аудитори можуть зосередитися на оцінці справжнього ризику, а не на перевірці автентичності кожного запису. Використання блокчейну для аудиту може зменшити витрати на перевірку документів та відповідність записів, оскільки всі дані є доступними та захищеними. Це особливо актуально для великих компаній з великими обсягами фінансової інформації. [2]

Отже, поєднання штучного інтелекту та блокчейну дозволяє аудиторам проводити аудит у режимі реального часу, роблячи його більш ефективним та актуальним. Це особливо важливо в мінливому бізнес-середовищі, де для прийняття рішень необхідна своєчасна інформація. [3]

Незмінність даних і аналіз за допомогою штучного інтелекту в блокчейні знижує ймовірність фінансових помилок і неправдивих даних, а також підвищує довіру інвесторів і партнерів до компанії. Автоматизація та стандартизація процесів знижує ризик людських помилок і підвищує точність та об'єктивність аудиту. Це підвищує надійність результатів аудиту та знижує ризики в процесі аудиту. [3]

Однак повна інтеграція цих технологій вимагатиме адаптації нормативно-правової бази та підвищення кваліфікації аудиторів для роботи з новими інструментами. Перспективи використання штучного інтелекту та блокчейну в аудиті вказують на те, що ці технології стануть невід'ємною частиною аудиту в майбутньому, створюючи надійний фундамент для фінансової звітності в умовах цифрової економіки. [3]

Література:

1. Використання технологій на основі штучного інтелекту в аудиті. URL: <https://kreston.ua/vykorystannia-tekhnologiy-na-osnovi-shtuchnoho-intelektu-v-audyti/>
2. Андрущенко Д. (2021). Блокчейн і fintech: як змінюється сфера фінансів. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2021/04/14/672973/>
3. Як штучний інтелект впливає на аудит. URL: <https://home.kpmg/uk/en/home/insights/2018/06/auditingwith-artificial-intelligence.html> (дата звернення 22.11.2020)

УДК 005.915:004.8

Вікторія Тіхонова – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – асистент кафедри фінансів, банківської справи та страхування Катерина Мікуляк

Миколаївський національний аграрний університет

РОЛЬ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ПРИЙНЯТТІ ФІНАНСОВИХ РІШЕНЬ

Сучасний фінансовий світ характеризується високою динамічністю та невизначеністю. У таких умовах прийняття ефективних фінансових рішень стає складним завданням. Штучний інтелект, зокрема алгоритми машинного навчання, радикально трансформують фінансовий сектор, оптимізуючи операції та стратегії. Проте, широке впровадження ШІ породжує низку нових викликів, пов'язаних з потенційними економічними ризиками, змінами конкурентного середовища та необхідністю розробки адекватних регуляторних механізмів. Ці фактори стимулюють наукові дослідження, спрямовані на всебічне оцінювання як переваг, так і загроз, пов'язаних із застосуванням ШІ у фінансовій сфері [1].

Штучний інтелект (ШІ) проявляється у різноманітних формах, від базових цифрових інструментів до комплексних систем зі здатністю до мислення та навчання, що підкреслює його значення як важливого елемента в структурі цифрової економіки та як фундаменту для глобальних інвестиційних ініціатив. Він є рушійною силою трансформації фінансового сектору, забезпечуючи нові інструменти для аналізу великих даних, автоматизації процесів та розробки інноваційних фінансових продуктів. Застосування ШІ дозволяє підвищити ефективність операцій, покращити якість обслуговування клієнтів та знизити операційні витрати. Однак, для повної реалізації потенціалу ШІ необхідне розв'язання низки проблем, пов'язаних з прозорістю алгоритмів, захистом даних

та управлінням ризиками.

Впровадження нейромережі в український фінансовий сектор охоплює широкий спектр застосувань, від автоматизації процесів кредитування та управління ризиками до забезпечення кібербезпеки та персоналізації клієнтського досвіду. ШІ-технології, такі як чат-боти, робо-консультанти та системи аналізу даних, дозволяють фінансовим установам оптимізувати свої операції, підвищити точність прогнозів та забезпечити більш ефективне обслуговування клієнтів.

Цифровий розум відіграє центральну роль у формуванні сучасної фінансової екосистеми, інтегруючись з блокчейном, великими даними та іншими передовими технологіями. Ця інтеграція дозволяє створювати масштабовані та безпечні рішення для фінансового сектору, такі як платформи для електронної комерції, системи платежів та інвестиційні платформи. В результаті, споживачі отримують доступ до ширшого переліку фінансових послуг.

На українському ринку фінансових послуг спостерігається гостра конкуренція між банками та страховими компаніями, що стимулює активне впровадження технологій штучного інтелекту. Банківські установи демонструють більш виражену динаміку у використанні ШІ для прямої взаємодії з клієнтами, тоді як страхові компанії фокусуються на його аналітичних можливостях для розробки персоналізованих страхових продуктів. Чат-боти, як один з інструментів ШІ, дозволяють страховикам забезпечити оперативну підтримку клієнтів та адаптувати страхові поліси до їхніх змінних потреб [2, 4].

Штучний розум революціонує підходи до управління ризиками у фінансовому секторі, забезпечуючи проактивну ідентифікацію та оцінку потенційних загроз. Завдяки машинному навчанню, фінансові інститути здатні аналізувати великі обсяги даних в режимі реального часу, виявляючи аномалії та тенденції, які можуть вказувати на потенційні ризики, такі як шахрайство або ринкові потрясіння. Це дозволяє фінансовим установам своєчасно реагувати на зміни ринкового середовища та мінімізувати потенційні втрати. Нейромережа також відіграє ключову роль у розробці індивідуалізованих фінансових продуктів, адже завдяки здатності аналізувати великі масиви даних, ШІ дозволяє фінансовим інститутам виявляти унікальні потреби кожного клієнта та пропонувати персоналізовані рішення, що сприяє підвищенню рівня задоволеності клієнтів та зміцненню довірчих відносин [3].

Отже, проведений аналіз свідчить, що впровадження штучного інтелекту в фінансовий сектор суттєво трансформує традиційні бізнес-процеси. Завдяки розвитку технологій, кредитування стане більш персоналізованим, а цифрові валюти спростять платежі та відкриють шлях для нових інноваційних фінансових послуг. Однак, розширення застосування ШІ потребує розробки ефективних механізмів захисту даних та відповідного регуляторного середовища.

Література:

1. Єфремова К. В. Особливості застосування штучного інтелекту у сфері

фінансових послуг: досвід ЄС. *Актуальні проблеми міжнародного приватного та публічного права. Право та інноваційне суспільство*. 2020. №1 (14). С. 66-71.

2. Чат-боти на базі штучного інтелекту у сфері фінансів: 5 способів досягти успіху в економіці вражень і примножити прибуток. *GMS*. 2023. 7 лютого. URL: <http://surl.li/cicjco>.

3. Truby J., Brown R., Dahdal A. Banking on AI: mandating a proactive approach to AI regulation in the financial sector. *Law and Financial Markets Review*. 2020. Vol 14, Issue 2. P. 110-120. URL: <https://doi.org/10.1080/17521440.2020.1760454>.

4. Сіренко Н. М., Мікуляк К.А. Імперативи розвитку банківської системи України в умовах цифровізації та ринкових трансформацій. *Modern Economics*. 2022. № 34(2022). С. 90-96. URL: [https://doi.org/10.31521/modecon.V34\(2022\)-13](https://doi.org/10.31521/modecon.V34(2022)-13).

УДК [657.6:330.4]:[330.42:004].

Алла Ткаченко – к.е.н., доц.,

Софія Білан – здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти

Черкаський державний технологічний університет

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ І МОДЕЛЕЙ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ В АУДИТІ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

В умовах цифровізації використання сучасних методів і моделей прийняття рішень в аудиті є дуже важливим для підвищення якості аудиторських перевірок та набуває дедалі більшого значення. Ці підходи дозволяють автоматизувати процеси, підвищувати якість перевірок та оперативно приймати обґрунтовані управлінські рішення, адаптуватися до нових технологічних можливостей.[1]

Методи і моделі прийняття рішень в аудиті – це інструменти, підходи та алгоритми, які допомагають аудиторам ефективно збирати, аналізувати та інтерпретувати дані для обґрунтованого прийняття управлінського рішення. Завдяки сучасним цифровим технологіям ці методи стають більш автоматизованими та точними, що сприяє підвищенню якості аудиторських перевірок. Основними для використання таких методів та моделей є:

1. Методи аналізу даних (Data Analytics) - це набір інструментів, які використовуються для аналізу великих обсягів даних. Зокрема, методи аналізу даних допомагають виявляти закономірності, аномалії, тренди і зв'язки у фінансовій інформації. Це дозволяє аудиторам знаходити потенційні проблеми та підвищувати ефективність проведених перевірок.

2. Методи прогнозування та машинного навчання. Цифровізація дозволяє використовувати алгоритми машинного навчання для прогнозування та оцінки

ризиків. Ці моделі можуть навчатися на історичних даних, щоб виявляти ризики, прогнозувати фінансові показники та допомагати аудиторам оцінювати ймовірність наявності помилок або шахрайства. Це дозволяє підвищити обліково-аналітичне забезпечення економічної безпеки будь-якого суб'єкту господарювання.

3. Експертні системи - це системи, що моделюють знання та досвід фахівців у конкретних галузях, включаючи аудит. Вони використовують базу правил і логіку для аналізу даних і підтримки прийняття управлінських рішень. Такі системи допомагають аудиторам у створенні рекомендацій і звітів.

4. Моделі підтримки прийняття рішень (Decision Support Systems, DSS). Ці системи надають аудиторам можливість інтегрувати дані з різних джерел, проводити багатофакторний аналіз і симуляцію можливих сценаріїв. Такі моделі можуть включати інструменти для проведення ризик-аналізу, управління аудиторськими проектами та автоматизації процесів.

5. Роботизовані процеси автоматизації (Robotic Process Automation, RPA) використовується для автоматизації рутинних завдань, таких як збір, перевірка і обробка фінансових даних. Це дозволяє аудиторам зосереджуватися на більш складних завданнях, що потребують аналітичного мислення, і скорочувати час на виконання перевірок.

6. Хмарні технології та спільна робота (Cloud Computing). Застосування хмарних технологій дозволяє аудиторам працювати з великими масивами даних у реальному часі, обмінюватися інформацією з іншими членами команди і зберігати дані без необхідності підтримки великої локальної інфраструктури.[3]

Використання нових технологій несе за собою як переваги, за якими стоїть ефективне використання, так і недоліки, які перешкоджають використанню нових технологічних можливостей.[2]

Ефективне використання методів і моделей прийняття рішень в аудиті в умовах цифровізації надає значні переваги: значно підвищує ефективність аудиту, забезпечуючи швидкий доступ до даних, пропонує точніший аналіз та зменшення витрат, зокрема, в частині точності, швидкості й адаптивності аудиторських процесів. Однак ці переваги мають супроводжуватись належною підготовкою та забезпеченням безпеки інформації, необхідно ретельно враховувати виклики, пов'язані з економічною безпекою, етикою та навчанням персоналу суб'єкту господарювання. Впровадження цифрових рішень в проведенні аудиту допомагає аудиторським фірмам адаптуватися до сучасних викликів, залишаючись конкурентоспроможними та надійними партнерами, і ті суб'єкти господарювання, які швидше адаптуються до цих змін, матимуть вагому конкурентну перевагу.[4]

Література:

1. Бендюжко О.І. Особливості обліку та аудиту в умовах цифрової економіки. Тернопіль, 2021 р.
[<http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/41637/1/Бендюжко%20Ольга.pdf>]

*XXI міжнародна науково-практична конференція
«Актуальні проблеми фінансової системи України»*

2. Длігач А. О. Цифрова трансформація як ліфт у майбутнє.

URL: <https://tqm.com.ua/ua/likbez/uaarticles/cyfrova-transformaciya-yak-lift-u-majbutnye>.

3. Матеріали науково-практичних конференцій [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://sci-conf.com.ua/?gad_source=1&gclid=Cj0KCQiA_9u5BhCUARIsABbMSPusLWnKiQYSazcztcZEY1Xg3dc5R7tXwr5r8nFqchtPAaziNK_TeDEaAs89EALw_wcB

4. Матеріали науково-практичних конференцій [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://el-conf.com.ua>

СЕКЦІЯ 10. Страхування в Україні: стан та тенденції розвитку

УДК 368.03:355 (477)

Сабіна Ахмедова – здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к. філософ. н., доц. Олена Чумак

Національний університет «Запорізька політехніка»

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО РИНКУ СТРАХУВАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ

В умовах війни сильно змінюється не тільки соціальна й економічна ситуація в країні, але є й вплив на ринок страхових послуг. Відсутність стабільності, підвищений рівень небезпеки для життя та здоров'я, економічна нестабільність і відсутність довіри – усе це формує нові виклики для страхового сектору, що підкреслює важливість дослідження цієї теми. Разом з тим, війна відкриває певні перспективи для розвитку індустрії в майбутньому.

До початку повномасштабного вторгнення національний ринок страхування в Україні розвивався в умовах стабільного економічного росту, хоча і мав певні проблеми та складнощі. Ринок страхування страждав від тіньової економіки, до прикладу від відсутності відповідного контролю з боку держави за діяльністю низки компаній, що спричинювало неконкурентоспроможність ринку. Також, страхування життя було досить менш популярним, ніж у країнах з розвиненими ринками. В результаті, багато людей не мали фінансової подушки безпеки на випадок хвороби чи нещасного випадку.

Наразі, через військові дії значно зростає кількість збитків, що підлягають страхуванню. Це стосується не лише фізичних осіб (пошкодження житла, здоров'я, майна), а й підприємств (руйнування інфраструктури, зупинка виробництва, знищення обладнання). Через це страхові компанії стикаються з необхідністю виплачувати більші суми за страховими договорами, що призводить до збільшення фінансового навантаження на компанії. В умовах воєнного стану економіка України потерпає, є залежною від зовнішніх донорів, що впливає і на платоспроможність як клієнтів страхових компаній, так і самих компаній. Погіршення фінансового стану страховиків може призвести до банкрутства або неспроможності виплачувати страхові компенсації [1]. Ситуація на ринку ускладнюється й через виїзд українців закордон, що ускладнило здатність компаній укладати нові договори страхування або підтримувати чинні поліси. Також, досить складна ситуація в енергетичному секторі додає труднощів для страхових компаній.

Крім того, недостатня довіра до страхових компаній значно ускладнює

ситуацію на національному ринку. У багатьох людей виникають серйозні переживання через те, чи можуть вони розраховувати на страховки, якщо настають великі втрати. Зокрема, страхові продукти, що покривають військові ризики або руйнування інфраструктури чи житла, можуть бути сприйняті з недовірою, бо людям нелегко повірити в те, що страховики зможуть виплатити компенсації у разі значних збитків.

До того ж, через нестійку економічну ситуацію попит на страхові послуги значно зменшується. Люди, які перебувають в складних життєвих обставинах, не завжди можуть дозволити собі виплачувати премії за страховими полісами. Також, бізнеси й особи можуть тимчасово призупинити або припинити страхові поліси задля зменшення витрат.

Незважаючи на всі виклики, спричинені війною, страховий ринок України у I кварталі 2023 року продовжував активно відновлюватись. Страхові премії за ризиковим страхуванням склали 8,9 млрд. грн., що більше ніж у I кварталі 2022 року на 7,2 %. Але цей показник все ще нижче ніж у довоєнному I кварталі 2021 року (-16,1 %) [2].

Війна стимулює інновації в секторі страхових послуг. Страхові компанії можуть інвестувати в цифровізацію, автоматизацію процесів, онлайн-продажі та безконтактні методи обслуговування клієнтів. Страхування через мобільні додатки та онлайн-платформи дасть змогу зберегти зв'язок із клієнтами навіть у складних умовах.

В цілому, ринок страхування в Україні продовжує поступово зростати та зміцнювати свої позиції після «шоку» 2022-2023 років, забезпечуючи відповідний рівень обслуговування клієнтів та надійність страхових послуг на фоні скорочення страхового покриття та обмеженість ризиків, нехватку кількості працівників та складнощів для безперебійної роботи через систематичне відключення електроенергії та постійних обстрілів російським режимом українських міст. Про це свідчать наступні дані. Відповідно до звіту журналу Insurance «ТОР за січень-березень 2024 року» обсяг валових страхових платежів на національному страховому ринку за цей період збільшився до 11,7 млрд грн., у тому числі по ризиковому страхуванню з 9 млрд грн до 10,4 млрд грн (+15,5%) та по страхуванню життя з 1,1 млрд до 1,3 млрд грн (+18%), зберігся і високий рівень виплат по договорам страхування на рівні 37%. При цьому, чисті страхові платежі збільшились на 26,50% і склали 7 825 млн грн проти 6 185 млн грн на 31.03.2023 р., а премії по прямому страхуванню зросли до 8 914 млн грн на 22,63% проти 7 269 млн грн у порівнянні з 2023 роком. Такі позитивні фінансові результати свідчать про стабільний розвиток національного ринку страхових послуг [3].

У майбутньому, є потенціал для розширення співпраці між українськими страховими компаніями та міжнародними партнерами, зокрема, з країнами Європейського Союзу, США та іншими країнами, які можуть надати допомогу у вигляді фінансових ресурсів або ж технічної підтримки.

Отже, національний ринок страхування в умовах війни стикається з численними проблемами, проте є й перспективи для розвитку, якщо галузь

зможе пристосуватися до нових умов. Гнучкість, інновації та співпраця з міжнародними партнерами допоможуть не втратити стабільність страхової системи та забезпечити попит на страхові послуги навіть у складних умовах.

Література:

1. Страхування під час війни в Україні: виклики і можливості [електронний ресурс]. URL: <https://novynarnia.com/2024/10/05/strahuvannya-pid-chas-vijny-v-ukrayini-vyklyky-i-mozhlyvosti/>
2. Ключові тенденції страхового ринку України у 2023-2024 роках. Упевнений рух до Європейського Союзу [електронний ресурс]. URL: <https://www.nasu.com.ua/klyuchovi-tendencziyi-strahovogo-rynku-u/>
3. Підсумки страхового ринку України. Insurance TOP визначив страховиків-лідерів за 1К 2024 [електронний ресурс]. URL: <https://forinsurer.com/news/24/07/23/44053#:~:text=%D0%97%D0%B0%D0%B3%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%BE%D0%B1>

УДК 368.21(477)

Сергій Гурін – здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц., викл. Євгенія Ломако

Черкаський державний технологічний університет

ВІТЧИЗНЯНИЙ РИНОК СТРАХОВОГО СУПРОВОДУ ВАНТАЖОПЕРЕВЕЗЕНЬ АВТОТРАНСПОРТОМ

Розвиток одного із найдавніших видів страхового захисту, а саме, страхування вантажів, в умовах сучасної економіки України потребує активізації наукового супроводу цієї справи, адекватного процесам реформування відносин власності суб'єктів господарювання, розширенню географії вантажопотоків і вдосконаленню технологій перевезень. Не зважаючи на складну економічну ситуацію у державі, вітчизняні страхові компанії щорічно суттєво збільшують свій фінансовий потенціал. Щодо страхування вантажів, то його прибутковість є найбільш висока. У загальній структурі надходжень премій з майнового страхування, частка премій страхування вантажів стабільно займає третю позицію. При цьому премії зі страхування вантажів зростають більш високими темпами, ніж обсяги вантажообігу. Існує потреба пошуків шляхів визначення і подальшого освоєння потенціалу ринку страхування вантажів, з наближенням умов страхування до європейських стандартів.

У зв'язку з включенням України до проекту розбудови транс'європейських коридорів питання економічної ефективності вітчизняного ринку страхування вантажів є особливо актуальні.

З-поміж інших видів страхової діяльності страхування вантажів вирізняється специфічними властивостями об'єкта страхування - конкретного вантажу. Порівняно з іншими традиційними видами страхування, наприклад, страхування від нещасних випадків, страхування будівель зі статичними властивостями об'єктів на випадок пожежі, об'єкти страхування вантажів змінюють свої характеристики відповідно до появи якісно нових товарів та матеріалів.

Науково-технічний прогрес зумовлює постійне оновлення ринку таких об'єктів страхування з новими фізико-хімічними властивостями, що вимагає від страховиків постійного моніторингу і комплексних досліджень щодо міри їх впливу на величину ризику втрати чи пошкодження вантажу, а також пошуку засобів його безпечного транспортування.

За таких умов сучасні вітчизняні страховики повинні бути обізнані не лише з суто фінансовими питаннями страхової діяльності, а й бути спроможними аналізувати ризики з урахуванням природничо-технологічних характеристик об'єктів страхування і засобів їх транспортування. Особливого значення це набуває в умовах інтеграційних процесів науки, техніки та економіки, у яких провідним фактором виробництва стає інноваційна ідея. Ефективність діяльності вітчизняного ринку страхування вантажів вимагає формування розвиненої інформаційної інфраструктури моніторингу ризиків і їх наукового дослідження, що може бути забезпечене лише за умов достатньої консолідації та інтенсифікації творчої діяльності науково-технічних кадрів страхових компаній і суб'єктів інфраструктури щодо реалізації спільних загально-ринкових інтересів у підвищенні конкурентоздатності та забезпеченні сталого розширення вітчизняного страхового поля. Понад 75% потенційного ринку страхування вантажів на сьогодні лишається неосвоєним. При збереженні існуючих темпів розвитку вітчизняного ринку страхування вантажів цей показник до 2030 р. знизиться до 50%. Отже, і в подальшій перспективі потенціал освоєння вітчизняного ринку страхування вантажів залишатиметься достатньо значним.

Крім того, враховуючи перебування на сьогодні України в умовах війни, вищезазначені заходи набувають ще більшого значення.

Для забезпечення постійного розвитку вітчизняного ринку страхування вантажів і його конкурентоздатності сьогодні необхідно створити умови, які б сприяли росту зацікавленості страховиків в узгодженому співробітництві з усіма суб'єктами інфраструктури страхового ринку: сюрвейєрами, актуаріями, аварійними комісарами, а також з охоронними та пошуковими службами і з державно-контролюючими органами.

На жаль, вітчизняна страхова інфраструктура все ще залишається на етапі становлення, вимагаючи спеціальних досліджень та законодавчого визначення правового статусу кожного з суб'єктів, формування системи відповідних незалежних інститутів, котрі функціонували б у взаємоузгоджених процесах страхового реінжинірингу, сприяючи їх інтеграції у відповідні міжнародні організації.

Література:

1. Корнилюк Р. Проблеми і перспективи розвитку страхового ринку України. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/01/26/681790/>
2. Плиса В.Й. Страхування : підручник, третє вид., випр. й доп. Київ : Каравела, 2021. 440с. URL: <http://surl.li/mdysdi>
3. Лазар Е.А., Медведєва І.Б. Проблеми і перспективи розвитку страхового ринку України. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/01/191.pdf>
4. Вовк, В., Жежерун, Ю., & Костоґриз, В. (2023). Страховий ринок України у період дії воєнного стану: фінансовий та маркетинговий аспекти. Проблеми і перспективи економіки та управління. (3 (35), 119–131. DOI: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-3\(35\)-119-131](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-3(35)-119-131)
5. Лащик І., Кондрат І. Страховий ринок України: сучасний стан та перспективи розвитку URL: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/pdf/66/894.pdf>

УДК 330.4:519.86

Ірина Дискантюк – здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Богдана Вишивана

Львівський національний університет імені Івана Франка

ОСЦПВ ВЛАСНИКІВ НАЗЕМНИХ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ В УКРАЇНІ

Сучасний ринок автострахування відіграє важливу роль у фінансовій системі України та є ключовим механізмом захисту майнових інтересів власників автомобілів і третіх осіб у разі дорожньо-транспортних пригод.

Сьогоднішнє становище страхового ринку в Україні характеризується низкою особливостей, а саме: зростанням популярності електронних полісів, розвитком обов'язкової системи страхування (ОСЦПВ) та добровільних видів страхування (КАСКО), впровадженням телематичних технологій і програм страхування на основі поведінкових показників водіїв.

Водночас ринок стикається з низкою проблем, серед яких недостатній рівень довіри до страхових компаній, недосконала регуляторна база, інфляційні процеси, що впливають на витрати страхових компаній та підвищення вартості страхових продуктів. У цих умовах важливим є розуміння стану страхового ринку та виявлення тенденцій, які визначають його подальший розвиток.

У 2024 році набув чинності новий закон "Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів" [1], відповідно до якого планується поступове підвищення страхових сум до розмірів, установлених у країнах ЄС, швидке здійснення гарантійних виплат потерпілим особам за страховиків-банкрутів протягом 60 днів.

За новим законом, який вступить в дію з січня 2025 року, ліміт відповідальності страховика за шкоду, заподіяну життю та здоров'ю, становитиме 500 тис. грн за одного потерпілого, а за один страховий випадок незалежно від кількості потерпілих осіб 5 млн грн. Станом на сьогодні ліміт відповідальності страховика за шкоду, заподіяну життю та здоров'ю, становить 320 тис. грн на одного потерпілого, а за шкоду, заподіяну майну потерпілих, – 160 тис. грн на одного потерпілого.

З 1 січня 2026 року, але не раніше 1 січня року, наступного після року припинення чи скасування воєнного стану в Україні виплати будуть становити 1 млн грн на одну потерпілу особу та 20 млн грн на один страховий випадок незалежно від кількості потерпілих осіб, а з 1 січня третього року після вступу України до Європейського Союзу – 32 млн грн на одну потерпілу особу та 160 млн грн на один страховий випадок незалежно від кількості потерпілих осіб [1].

Динаміка основних показників ОСЦПВ, починаючи з 2019 року до вересня 2024 року відображена в табл. 1.

Як показують дані табл.1, протягом 2019–2024 років кількість договорів страхування знизилася. Це пов'язано з тим фактом, що компанії покидають ринок через неможливість виконання своїх зобов'язань, а також відкликанням ліцензій НБУ, внаслідок невідповідності встановленим фінансовим нормативам.

Кількість електронних договорів щороку зростає, зокрема значне зростання договорів відбулося у 2020 році внаслідок пандемії Covid-19. Це вказує на адаптацію індустрії до нових технологій та активну цифровізацію.

Сума страхових виплат за врегульованими вимогами зростає протягом останніх п'яти років. Це свідчить про активну діяльність компаній у стягненні витрат з винних осіб, що зменшує витрати страховиків на виплати.

Страхові компанії прагнуть адаптуватися до сучасних умов, використовуючи регресивні вимоги та підвищуючи тарифи, що дозволяє частково компенсувати витрати від зменшення кількості договорів. Проте у довгостроковій перспективі для стабільного розвитку ринку важливо підтримувати рівень доступності автострахування для населення.

Порівняно з європейськими країнами українське автострахування перебуває на доволі низькому рівні та демонструє нестабільну динаміку розвитку через низьку платоспроможність населення та несприятливий соціально-економічний клімат в країні, спричинений російською агресією [3].

Отже, ринок автострахування в Україні перебуває в процесі трансформації під впливом політичних, економічних і соціальних факторів. Загальна кількість договорів ОСЦПВ демонструє тенденцію до зниження, що пов'язане з воєнними діями, які скоротили кількість авто на дорогах, та з економічною нестабільністю, яка знижує платоспроможність громадян. Водночас, можна зазначити, що ринок автострахування демонструє позитивну динаміку завдяки провадженню новітніх технологій. Для подальшого розвитку ринку необхідне посилення державного регулювання, зокрема в частині контролю за виконанням обов'язкового страхування і стимулювання фінансової доступності полісів для населення.

Таблиця 1

**Основні показники ОСЦПВ за внутрішніми договорами
протягом 2019 – 2024 рр.**

Показники	2019	2020	2021	2022	2023	2024 (на 01.09.2024)
Кількість договорів, що розпочали дію, млн шт.	8,00	8,33	9,02	7,18	7,66	5,73
в т.ч. електронних договорів страхування, млн шт.	1,22	3,09	4,54	4,43	5,29	4,35
Сума нарахованих страхових платежів, млрд грн.	5,09	6,14	7,19	7,01	8,75	7,56
в т.ч. за електронними договорами страхування, млрд грн.	0,92	2,58	4,02	4,79	6,59	6,17
Кількість вимог, врегульованих шляхом виплати страхового відшкодування, тис. шт.	139,6	147,1	173,4	110,6	127,8	104,9
в т.ч. врегульованих з використанням «європротоколу», тис. шт.	47,5	50,2	62,4	43,6	51,5	39,2
Нарахована сума страхового відшкодування, за врегульованими вимогами, млрд грн.	2,52	2,85	3,65	2,77	3,85	3,49
в т.ч. за врегульованими з використанням “європротоколу”, млн грн.	447,8	503,1	671,9	578,5	854,0	721,9

Джерело: складено за даними [2]

Література:

1. Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів : Закон України від 21.05.2024 р. № 3720-IX [електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3720-IX#Text> (дата звернення: 02.11.2024)
2. Статистика. Моторне (транспортне) страхове бюро України [електронний ресурс]. URL: <https://mtsbu.ua/about/statistics> (дата звернення: 02.11.2024)
3. Житар М. О. Тенденції розвитку страхового ринку України в умовах воєнного стану. Економіка та суспільство. 2024. № 61 [електронний ресурс]. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3733/3655>

УДК 368(477) “364”

Ольга Кубецька – к.е.н., доц.

Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ: СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ В УМОВАХ ВІЙНИ

З початком повномасштабної війни в Україні 2022 року, ринок страхування зазнав серйозних викликів, але водночас продемонстрував стійкість та здатність до адаптації. Зростання ризиків, пов'язаних із бойовими діями, призвело до збільшення попиту на певні види страхування, зокрема, страхування життя, здоров'я, майна та страхування від військових ризиків. Це особливо важливо для підприємств та аграрного сектора, які шукають шляхи мінімізації втрат через бойові дії.

Попри складні умови, низка страхових компаній продовжила працювати, хоча багато з них зіткнулися з викликами, пов'язаними із виплатами за пошкоджене майно та ризиками неплатоспроможності. Страхові продукти українських страховиків, які передбачають захист від воєнних ризиків наведено в табл. 1.

Отже, в основі страхових продуктів, які передбачають захист від воєнних ризиків в Україні, лежать різні види покриття, що враховують специфіку сучасних загроз.

1. Страхування транспортних засобів (КАСКО Patriot): покриття складає 10% від вартості автомобіля, що дозволяє частково компенсувати збитки в випадку пошкодження транспортного засобу внаслідок військових дій, таких як обстріли або підриви.

2. Страхування для фізичних осіб (Бронезахист): максимальна сума покриття до 4500 грн. Включає захист від влучення снарядів, мін і наслідків пожежі. Це обмежене покриття може покривати лише частину витрат, що пов'язані з такими ризиками.

3. Страхування для бізнесу (страхування від військових ризиків): забезпечує

захист для колективу підприємства з покриттям до 200 тис. грн. Це дозволяє підприємствам знизити фінансові ризики, пов'язані з військовими діями.

Таблиця 1

Страхові продукти українських страховиків, які передбачають захист від воєнних ризиків

Вид ризику	Сума покриття	СК
Пошкодження транспортного засобу осколками, ризик прильоту ракети, інших об'єктів, підриг на міні, прямий обстріл – страховий продукт КАСКО Patriot	10% від вартості авто	ВУСО
Влучення снарядів, мін, куль, обрушення будівель, наслідки пожежі, мінування територій – страховий продукт Бронезахист	до 4500 грн.	АРКС
Захист від наслідків військових дій для колективу підприємства – страховий продукт Страховка для бізнесу: страхування від військових ризиків.	200 тис. грн.	TAC life

Джерело: [4]

Тож, страхові продукти розроблені з урахуванням специфічних потреб громадян і бізнесу в умовах військових загроз. Вони забезпечують різні рівні покриття, але можуть мати обмеження в сумах виплат.

Підприємства можуть отримати більш значне покриття, що може бути критично важливим для їхньої діяльності.

Оскільки ситуація в країні залишається нестабільною, важливо уважно підходити до вибору страхового продукту, враховуючи власні потреби та ризики

Основні тенденції в розвитку страхового ринку в умовах війни включають:

1. Зростання страхування від військових ризиків: дедалі більше підприємств та фізичних осіб звертаються до цього виду страхування для захисту від збитків, пов'язаних із війною.

2. Попит на страхування здоров'я та життя: у зв'язку з ризиками для життя населення збільшився попит на медичне страхування та страхування життя.

3. Перестраховування та міжнародна допомога: українські страхові компанії активно звертаються до міжнародних перестраховальних компаній для зменшення власних ризиків і забезпечення фінансової стабільності.

4. Адаптація страхових продуктів: страховики змінюють свої поліси, щоб врахувати нові ризики та потреби клієнтів, пов'язані з воєнним конфліктом.

Загалом, ринок страхування в Україні під час війни перебудовується, шукаючи нові підходи для задоволення потреб клієнтів і забезпечення фінансової стійкості галузі.

Література:

1. Страхова компанія ВУСО : офіційний вебсайт. URL: <https://vuso.ua/>
2. Страхова компанія ARX: офіційний вебсайт. URL: <https://arx.com.ua/>
3. Страхова компанія TAC: офіційний веб-сайт. URL: <https://taslife.com.ua/>

4. Братюк В. П. Сучасні реалії в Україні та страховий ринок. Збірник тез доповідей IV Міжнародної науково-практичної конференції. Управління соціально-економічними трансформаціями господарських процесів: реалії і виклик. Мукачево: МДУ, 2022. С. 19–21.

УДК 336.761:368

Ангеліна Лизогуб – здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – д-р. наук з держ. упр., проф. Ірина Гончаренко

Черкаський державний технологічний університет

РОЛЬ АНДЕРРАЙТЕНГУ В СТРАХУВАННІ

Андеррайтинг є важливою частиною страхового процесу, що забезпечує фінансову стійкість страхової компанії та справедливі умови для страхувальників. Завдяки професійному аналізу та оцінці ризиків, андеррайтери визначають можливість укладення страхових договорів, розмір премій та умови страхового покриття. Процес андеррайтингу включає збір та оцінку інформації про об'єкт або особу, що потребує страхування, що дозволяє компанії управляти ризиками та підтримувати прибутковість своєї діяльності.

Основні завдання андеррайтингу. Фінансова стійкість страхової компанії: Андеррайтинг забезпечує захист страхової компанії від значних непередбачених витрат. Завдяки ретельній оцінці ризиків, андеррайтери можуть уникати надмірного навантаження на бюджет компанії та знижувати ймовірність великих збитків. Розумне управління ризиками дозволяє компанії залишатися фінансово стабільною, виконуючи зобов'язання перед клієнтами і підтримуючи довготривалу стійкість. Саме тому андеррайтинг – основний елемент, що забезпечує захист фінансових інтересів страхової компанії. Справедлива вартість страхових полісів: Одна з ключових функцій андеррайтингу полягає у визначенні справедливої вартості страхового покриття для кожного клієнта.

Андеррайтери розраховують премії відповідно до рівня ризику, на який наражається конкретний клієнт. Наприклад, водій із бездоганною історією водіння отримає нижчу страхову премію, ніж водій із великою кількістю порушень. Такий підхід не лише забезпечує справедливість у встановленні цін, а й робить страхування доступнішим для більшості клієнтів. Оптимізація страхового портфеля: Завдяки андеррайтингу компанія може сформувати збалансований страховий портфель, розподіляючи ризики між різними клієнтами та сферами страхування.

Це допомагає уникнути концентрації ризиків, які можуть призвести до великих фінансових втрат у разі настання страхових випадків в одній сфері. Різноманітність портфеля знижує загальні ризики компанії, дозволяючи їй краще керувати своїми фінансами і зберігати стабільність навіть у складних економічних умовах. Запобігання страхового шахрайства: Андеррайтинг також

відіграє важливу роль у боротьбі зі страховим шахрайством. При оцінці ризиків андеррайтери аналізують історію клієнта, його діяльність та інші фактори, які можуть вказати на потенційно недобросовісні дії. Виявлення підозрілих випадків на етапі укладення договору дозволяє компанії запобігти значним збиткам, а також знижує ризик збільшення витрат на страхові виплати. Запобігання шахрайству сприяє підвищенню ефективності роботи страхової компанії та захищає її від непродуктивних витрат. Зміцнення довіри клієнтів: Ефективний андеррайтинг підвищує рівень довіри клієнтів до страхової компанії.

Коли клієнти знають, що компанія ретельно аналізує кожен випадок і працює над підтримкою стабільності, вони можуть бути впевненими у своєчасному отриманні виплат у разі страхового випадку. Довіра клієнтів є критично важливою для страховиків, оскільки вона сприяє їхній репутації та залученню нових клієнтів, а також збереженню існуючих. Так, якісна робота андеррайтерів позитивно впливає на імідж компанії та її довготривалі взаємини з клієнтами. Технологічні інновації в андеррайтингу: З розвитком цифрових технологій андеррайтинг стає ще більш точним і ефективним. Сучасні андеррайтери все частіше використовують аналітику даних, штучний інтелект та машинне навчання для прогнозування ризиків.

Ці технології дозволяють компаніям швидше та більш точно оцінювати ризики, знижуючи ймовірність помилок. Крім того, технологічний підхід дає змогу адаптувати андеррайтинг до нових викликів, таких як кіберризик або екологічні катастрофи, що робить страхову компанію більш гнучкою та готовою до змін.

Висновок. Андеррайтинг є ключовою складовою ефективної роботи страхової компанії, забезпечуючи збалансованість страхового портфеля, фінансову стабільність та зменшення ризиків. Завдяки цьому процесу компанія здатна справедливо оцінювати страхові премії, уникати збитків і залишатися надійною в очах клієнтів. У сучасних умовах, коли нові виклики постійно з'являються на ринку страхування, андеррайтинг стає ще важливішим інструментом, що гарантує фінансову стабільність і стійкість страхових компаній.

Література:

1. Бігдаш, М. І. Страхування: навч. посібник. – К.: Знання, 2017. – 362 с.
2. Шахов, В. В. Страхування: основи та практика. – К.: МАУП, 2018. – 280 с.
3. Федорович, І. В. Основи страхування: навч. посібник. – Львів: ЛНУ, 2019. – 301 с.
4. Іванов, О. О. Розвиток андеррайтингу у страхуванні в умовах цифрової економіки // Науковий вісник Київського національного університету. – 2022. – № 5. – С. 75–82.
5. Коваленко, І. Г. Вплив андеррайтингу на фінансову стійкість страхових компаній // Економіка та держава. – 2021. – № 9. – С. 58–62.

6. Семенова, Л. В. Інноваційні технології в андеррайтингу: нові можливості для страхування // Страхувальний бізнес. – 2020. – № 3. – С. 45–49.
7. Rejda, G. E., & McNamara, M. J. Principles of Risk Management and Insurance. – 14th ed. – Boston: Pearson, 2019.
8. Vaughan, E. J., & Vaughan, T. Risk Management and Insurance. – New York: John Wiley & Sons, 2020.
9. OECD. «Insurance and Risk Assessment in the Digital Age.» – OECD Publishing, 2021. <https://www.oecd.org>.
10. Міністерство фінансів України. Офіційний сайт: <https://www.minfin.gov.ua>.
11. «Андеррайтинг та його роль у страхуванні». Публікація на сайті Insurance Today: <https://insurancetoday.com.ua>.

УДК 368:004

Тетяна Мошуренко – здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – д.н.держ.упр., проф. Ірина Гончаренко

Черкаський державний технологічний університет

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В СТРАХУВАННІ

Технології та нові джерела даних докорінно змінюють нашу економіку та суспільство, а також обіцяють трансформувати страхову галузь. За даними дослідження Weinsure Media, цифровізація змінює роль страхування: від захисту від ризиків до прогнозування та запобігання ризикам.

Ризики, які покривають страховики, а також способи гарантування, розподілу та управління вимогами також змінюються. У все більш оцифрованому світі деякі ризики стануть менш частими, тоді як інші, як-от кіберзахист, набудуть ваги, а інші можуть припинити своє існування.

Стрімкий розвиток технологій, триваючий дефіцит кадрів і зростання очікувань клієнтів щодо досвіду всіх типів змінювали страхову галузь протягом останніх кількох років, змушуючи страховиків розвивати свої стратегії обслуговування та бізнес-процеси відповідно. Працювати так, як раніше, вже не вийде; ті, хто не адаптується, ризикують втратити клієнтів і частку ринку, вважають аналітики.

Страховий бізнес є однією з найбільш конкурентоспроможних галузей і стикається з багатьма проблемами. Традиційним страховикам прийшов час прийняти інновації, використовувати технології, щоб налаштувати свої стратегії на майбутній успіх.

Використання штучного інтелекту.

Штучний інтелект в страхуванні все частіше використовується для

покращення досвіду клієнтів, одночасно підвищуючи ефективність страховиків та команди. Чат-боти, які можуть інтелектуально направляти клієнтів до доступного агента, є популярним використанням, але штучний інтелект може зробити набагато більше. Наприклад, коли виписується поліс, страховики можуть подати заявку на обробку даних.

Штучний інтелект для проведення фонових досліджень і більш ретельного моніторингу на наявність "червоних прапорців". Штучний інтелект також стає цінним інструментом з точки зору ризиків, надаючи більш цілісне уявлення про клієнтів і допомагаючи визначити, чи були вони причетні до шахрайства.

Цифровізація страхового обслуговування клієнтів.

Страхова галузь знайома з новою соціальною реальністю, яка має місце. Клієнти, власники полісів і співробітники організацій стають все більш цифровими і, перш за все, вони все більше і краще поінформовані. Адаптація до ситуації та задоволення нових очікувань клієнтів на основі попиту на нові послуги та продукти, а також покращеного досвіду є, ймовірно, найбільшими викликами галузі.

Цифрова трансформація має ґрунтуватися на визначенні стратегії та дорожньої карти, а потім на забезпеченні ефективної реалізації цифрових ініціатив, які покращують та адаптують ключові аспекти ланцюжків створення вартості суб'єктів господарювання.

Ці ініціативи повинні враховувати оточення, але, перш за все, вони повинні адаптуватися до рівня цифрової зрілості організації та бізнес-моделі, яка визначається типами клієнтів, каналами розподілу, проданими продуктами/послугами, внутрішніми процесами, організаційною структурою, культурою, історією та індивідуальними особливостями бренду.

У порівнянні з традиційними системами аналізу даних, які використовують соціально-демографічні критерії, масова обробка та розширений аналіз даних дозволять компаніям розробляти нові продукти та послуги, які є персоналізованими та прибутковими, а також орієнтованими на знання клієнта.

Здатність розробити пропозицію гнучким способом, який враховує реальні потреби, уподобання та спосіб життя клієнтів, дозволить страховим компаніям стратегічно розташувати себе відповідно до запитів клієнтів за допомогою кількох способів зв'язку з організацією, тим самим покращуючи клієнтський досвід, і вплив на бізнес.

Помітна зміна переваг клієнтів у бік онлайн покупок страхових послуг в інтернеті спричинила зростання цифрових перетворень галузі. У міру того як страховики працюють над модернізацією своїх технологій, більше також прагнутимуть модернізувати свій підхід до обслуговування клієнтів.

Досвід страхового агента став стратегічним пріоритетом.

Поточний рівень досвіду агентів залишає бажати кращого, підвищуючи відтік страхових агентів до 30-50% - один із найвищих показників серед типів вакансій.

Так само, як існує нагальна потреба переосмислити клієнтський досвід, є також чудова можливість розвивати агентську мережу. Страхові агенти є

важливим засобом продажу для страховиків і потребують доступу до широкого діапазону інформації, пов'язаної з власниками страхових полісів, заявками на поліси, оновленнями андеррайтингу, а також інформацією про виставлення рахунків і платежі.

Цифрові технології, які допомагають страховим агентам стати більш продуктивними, можуть підвищити лояльність агентів, прискорити продажі та, зрештою, розширити загальний бізнес як для страховиків, так і для агентів [1].

Цифрове страхування, відоме як InsurTech, яке об'єднує в собі традиційне розуміння страхування з технологіями XXI століття. В контексті Закону України «Про страхування» [3] страхування визначається як фінансова система взаємовідносин, формованих в процесі збору коштів для відшкодування можливих збитків або непередбачених витрат. Цифрове страхування застосовує технології для удосконалення цього процесу. Так, штучний інтелект (ШІ) може використовуватися для аналізу великих обсягів даних, щоб краще оцінити ризики та встановити страхові премії. Технології блокчейн можуть використовуватися для створення безпечних і прозорих контрактів страхування. Internet of Things (IoT)-пристрої, такі як розумні годинники або автомобілі, можуть надавати реальні дані для допомоги в оцінці ризиків та контролю за страховими випадками. Мобільні додатки і веб-платформи можуть надавати зручний доступ до послуг страхування та інформації для клієнтів.

Найбільш помітні переваги цифровізації страхування проявлятимуться в наступному [2]:

1. Підвищення ефективності та продуктивності: Цифрові технології можуть автоматизувати рутинні і трудомісткі процеси, що дозволяє страховикам зосередитися на більш складних аспектах своєї діяльності. ШІ та машинне навчання можуть прискорити процес обробки вимог, роблячи його більш точним і ефективним. Також, це забезпечує оптимізацію роботи з ризиками, завдяки глибокому аналізу даних.

2. Покращення обслуговування клієнтів: Цифрові платформи можуть надати клієнтам більше контролю та зручності у використанні страхових послуг. Клієнти можуть з легкістю порівняти страхові плани, купувати поліси, відправляти вимоги, отримувати виплати та отримувати підтримку в режимі онлайн. Це підвищить рівень задоволеності клієнтів і приведе до зростання рівня їх лояльності.

3. Доступ до нових ринків: Цифрові технології також відкривають доступ до нових ринків, що раніше були недоступні. Наприклад, страхування на основі використання (Usage-Based Insurance – UBI), що використовує IoT технології для відстеження користування страховим покриттям в реальному часі, дозволяє страховикам пропонувати більш персоналізовані плани страхування.

4. Проактивне управління ризиками: Цифрові технології, такі як Big Data та ШІ, дозволяють страховикам краще розуміти і прогнозувати ризики. Вони можуть аналізувати великі обсяги даних для виявлення шаблонів і тенденцій, що можуть вказувати на потенційні ризики або можливості.

5. Зменшення шахрайства: ШІ і аналітика даних можуть допомогти виявляти шахрайство в страхуванні, що є серйозною проблемою для цієї галузі. Системи можуть навчитися визначати ознаки шахрайства на основі аналізу попередніх випадків.

Для успішного розвитку цифрового страхування в Україні потрібно подолати деякі виклики, серед яких:

– Проблеми з приватністю даних: Згідно з ЗУ «Про захист персональних даних», компанії, що збирають і обробляють персональні дані, повинні вживати відповідні заходи для їх захисту. Це особливо важливо в контексті цифрового страхування, де обсяги збору даних зростають.

– Кібербезпека: Зростання кількості даних та цифрових технологій збільшує ризики кібератак. Страхові компанії повинні вкладати значні ресурси в захист своїх систем від таких атак.

– Регулювання: Страховий сектор є одним з найбільш регульованих і цифрова трансформація привносить нові виклики в цьому контексті. Нові технології та моделі бізнесу можуть не підпадати під діюче регулювання, що створює юридичну нестабільність.

– Виклики інтеграції: Інтеграція нових цифрових технологій з існуючими системами може бути складною задачею. Це може включати питання сумісності систем, використання старих даних у нових форматах та внесення змін у бізнес-процеси.

– Зміна корпоративної культури та навичок: Цифрова трансформація вимагає не лише впровадження нових технологій, а й зміни корпоративної культури та навичок працівників. Вона вимагає підтримки на всіх рівнях організації та значних інвестицій в навчання та розвиток [2].

У сучасному світі цифрові технології змінюють практично всі сфери нашого життя, включаючи страхування. Цифровізація сфери страхування надає великі можливості для розвитку цього виду підприємницької діяльності, забезпечуючи переваги як для страхових компаній, так і для клієнтів.

Література:

1.3 тренди в страхуванні: штучний інтелект, цифровізація та агентські продажі, Forinsurer, 07.03.2024 р. URL:<https://forinsurer.com/news/24/03/07/43552>

2. Гавадзин Н. О. ЦИФРОВІЗАЦІЯ СТРАХУВАННЯ, Науковий вісник Ужгородського національного університету, серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство, випуск 48, 2023 р. URL:http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/48_2023ua/4.pdf

3. Закон України «Про страхування» від 08.11.2024 . URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text>

УДК 368.02:004.9(477)

Тетяна Нестерчук – здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – асистент кафедри фінансів, банківської справи та страхування Катерина Мікуляк

Миколаївський національний аграрний університет

ПЕРСПЕКТИВИ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Цифрова трансформація стала невід’ємною частиною сучасного розвитку бізнесу в усіх сферах економіки, зокрема й у страхуванні. В умовах глобалізації, стрімкого розвитку технологій та зростаючих вимог споживачів, страховий ринок стикається з новими викликами та можливостями.

InsurTech є важливою складовою FinTech, проте його активний розвиток в останні роки спонукав деяких фахівців і дослідників вважати InsurTech окремим сектором. FinTech охоплює інноваційні технології, які застосовуються фінансовими установами, державними органами, торговими компаніями та іншими організаціями для задоволення потреб споживачів, щодо фінансових продуктів та послуг, що виникають у контексті розвитку споживчої економіки [1]. Термін «InsurTech» з’явився на початку 2010 року, коли великі технологічні компанії почали активно розширювати свої діяльності в нових секторах, пропонуючи різноманітні послуги, які швидко завоювали популярність. InsurTech руйнує традиційні уявлення про страхування як про виключно паперову індустрію. InsurTech (від англ. Insurance Technology – технології страхування) охоплює впровадження IT-інновацій у страховій сфері. Зазвичай ці інновації включають технології штучного інтелекту, рішення у сфері кібербезпеки, аналіз великих даних, мобільні додатки та інше [2].

Щороку інвестиції в InsurTech демонструють зростання на міжнародному рівні: з 2016 року було здійснено понад 2700 транзакцій, що сприяло середньорічному зростанню на 15,7% за п'ятирічний період до 2020 року [3]. Глобальна оцінка ринку InsurTech становила 22,1 млрд дол. США у 2023 році, і, згідно з прогнозами, він може досягти 306,5 млрд дол. США до 2030 року, зростаючи на 45,6% у середньому за рік в період з 2023 до 2030 року [4].

Зростання ринку страхових технологій обумовлене низкою факторів, які трансформують страхову галузь. Один з основних чинників – це збільшення попиту споживачів на цифрові та персоналізовані страхові рішення, які забезпечують більшу зручність і гнучкість. Особливо цьому попиту сприяє зростання числа міленіалів, які володіють технологіями, а також споживачів покоління Z, що надають перевагу управлінню своїми страховими потребами через цифрові платформи. Ще одним важливим фактором є тиск на страховиків

щодо зниження операційних витрат та підвищення ефективності, що стимулює впровадження штучного інтелекту, автоматизації та інших інноваційних технологій у страхових компаніях [4].

Регуляторне середовище також відіграє значну роль, оскільки уряди та регуляторні органи в усьому світі починають усвідомлювати потенціал InsurTech для поліпшення доступу до страхування та посилення захисту споживачів, що сприяє формуванню більш сприятливих нормативних умов. Додатково, збільшення доступності венчурного капіталу та інвестицій у сектор страхових технологій надає можливість стартапам розробляти інноваційні рішення та швидше виводити їх на ринок. Очікується, що ці фактори в поєднанні з поточною цифровою трансформацією страхової галузі сприятимуть подальшому зростанню ринку страхових технологій [4].

Україна займає помітне місце у світових рейтингах за рівнем технологічності та інновацій. Вітчизняна ІТ-індустрія вважається однією з найкращих у світі, й учасники страхового ринку активно впроваджують цифрові технології. Підвищенню довіри до страховиків, а також їх платоспроможності, зростанню попиту на страхові послуги сприятиме адаптація вітчизняного законодавства до світових тенденцій, та дотримання страховиками у своїй діяльності цих норм. Успіх іноземних страхових компаній, що активно працюють на ринку, пов'язаний з реалізацією страхових послуг у цифровому середовищі від початку існування таких компаній. Згідно з рейтингом The Balance, кращими компаніями цифрового страхування вважають Lemonade, Insurify, Root, Metromile та OscarHealth, які максимально задовольняють потреби клієнтів [5].

Ці, та інші нововведення можуть бути дуже корисними для України, оскільки країна активно працює над модернізацією свого страхового ринку. Запровадження цифрових технологій у страхуванні дозволить підвищити ефективність та доступність страхових послуг, що особливо важливо в умовах постійних економічних викликів.

По-перше, використання штучного інтелекту, як у випадку з Lemonade чи Insurify, дозволяє автоматизувати багато процесів, зокрема обробку заявок і претензій. Це може значно скоротити час обслуговування клієнтів, що, своєю чергою, підвищить якість обслуговування та рівень їх задоволеності.

По-друге, цифровізація ринку страхування відкриває нові можливості для залучення молодого покоління, яке звикло до цифрових технологій. Створення зручних мобільних додатків і онлайн-сервісів, подібних до тих, що пропонують Oskar і Root, може зацікавити українців у страхуванні, створивши тісний зв'язок зі страховиками, що забезпечить надання своєчасної та актуальної інформації щодо особливостей отримання страхових послуг, та сприятиме підвищенню фінансової грамотності клієнтів [2].

Таким чином, впровадження інноваційних технологій у страхуванні допоможе Україні не лише модернізувати свій страховий ринок, а й зміцнити його конкурентоспроможність на міжнародній арені. Це відкриває нові горизонти для розвитку галузі, підвищення її ефективності та забезпечення

Огляд сучасних цифрових страховиків, які використовують інноваційні технології для покращення обслуговування клієнтів та оптимізації процесів страхування

Компанія	Рік заснування	Тип страхування	Основні функції	Використання ШІ
Lemonade	2015	Страхування житла	Чат-бот для обробки претензій і надання полісів	Програма «AI Jim»
Insurify	2016	Автострахування	Завантаження номерного знака для заповнення даних, в результаті ШІ автоматично збирає дані про водія та самостійно вносить персональну інформацію у реєстр	Штучний інтелект Evia
Metromile	2011	Автострахування	вимірювання пробігу, оптимізація поїздки, діагностика стану автомобіля та попередження пошкоджень	Пристрій Metromile Pulse та розумний додаток для водіння
Root	2015	Автострахування	Використання додатка для відстеження звичок водіїв (жорстке гальмування, пробіг, важкий поворот тощо) для розрахунку тарифу	Додаток, який відстежує звички водіїв
Oskar	2012	Медичне страхування	Цілодобові послуги лікаря, заняття з йоги, консультації через додаток тощо	Додаток

Джерело: розроблено авторами на основі літературного джерела [5]

Література:

1. Insurtech: new opportunities for the development of the insurance market
URL: <http://surl.li/rhmowh>.
2. Снідко Є.А., Мікуляк К.А. Insurtech як напрям розвитку страхування. Трансформація страхового ринку України в світлі сучасних економічних викликів : матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти та молодих учених, м. Миколаїв, 18-19 квітня 2023 р. Миколаїв : МНАУ, 2023. С. 40-42. URL: https://www.mnau.edu.ua/files/nauk_prof_konf/zbirnyk-tez-19-04-23.pdf#page=40
3. Insurtech Deals Market Insights 2021. URL: <https://www.pwc.ch/en/insights/strategy/insurtech-deals-market-insights-2021.html>
4. Insurtech - Global Strategic Business Report. URL: <http://surl.li/eotcrx>.
5. Григоренко Н.В., Бабенко-Левада В.Г. Діджиталізація страхового ринку України в порівнянні з зарубіжним досвідом. URL: <http://surl.li/pksnbw>.

УДК 368–048.22(4:477)

Катерина Орисенко – здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – д.н.держ.упр., проф. Ірина Гончаренко

Черкаський державний технологічний університет

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ ВЕДЕННЯ СТРАХОВОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Імплементация європейських стандартів ведення страхового бізнесу в Україні віддзеркалює важливість адаптації українського страхового сектору до сучасних європейських тенденцій. У світлі інтеграційних процесів та прагнення до європейської інтеграції, запровадження європейських стандартів набуває особливої значущості. Ці стандарти забезпечують не лише підвищення якості фінансових послуг, але й сприяють розвитку довіри між страховими компаніями та споживачами.

Імплементация європейських норм і практик дозволяє Україні інтегруватися в глобальний страховий ринок, сприяючи конкуренції та інноваціям. Актуальним є також питання відповідності законодавства України європейським вимогам, що допоможе забезпечити стабільність та прозорість у сфері страхування. Загалом, реалізація цих стандартів є ключовим чинником для зміцнення позицій українських страховиків як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку.

Імплементация європейських стандартів ведення страхового бізнесу в Україні є важливим етапом розвитку фінансової системи. Основні аспекти включають:

- Регуляторні зміни. В Україні ведеться адаптація законодавства до європейських норм, що покращує прозорість та захист прав споживачів.
- Система ліцензування. Встановлення чітких вимог для страхових компаній, які бажають працювати на українському ринку, з метою підвищення довіри до галузі.
- Контроль та нагляд. Збільшення ролі державних органів у контролі за страховими компаніями для забезпечення фінансової стабільності та надійності.
- Електронні послуги. Введення цифрових технологій для покращення обслуговування клієнтів, зокрема через онлайн-продажі та обробку заявок.
- Навчання та сертифікація. Професійна підготовка кадрів у сфері страхування за європейськими стандартами для підвищення якості обслуговування.
- Аналітика та оцінка ризиків. Використання сучасних методів для оцінки та управління ризиками, щоб краще розуміти потреби клієнтів.

Ці зміни сприятимуть створенню більш конкурентного та прозорого ринку страхування в Україні.

Отже, імплементація європейських стандартів ведення страхового бізнесу в Україні є важливим кроком до покращення стабільності та прозорості ринку. Це сприяє підвищенню довіри споживачів і залученню інвестицій. Водночас, для успішної реалізації цих стандартів необхідно забезпечення належної підготовки фахівців і адаптації законодавства. Таким чином, поступова інтеграція європейських норм допоможе Україні стати частиною глобального страхового простору.

Література:

1. <https://bank.gov.ua/ua/news/all/rozpochinayetsya-implementatsiya-direktiviyes-solvency-ii-schodo-platospromojnosti-strahovikiv>
2. <https://interfax.com.ua/news/interview/985371.html>
3. <https://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/46220>

УДК 336–049.6:368.023.1](477) “364”

Володимир Плиса – к.е.н., проф.,
Дмитро Кокиза – здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

Львівський національний університет імені Івана Франка

ФІНАНСОВА НАДІЙНІСТЬ СТРАХОВИКА: ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА СТРАТЕГІЯ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ НЕЮ У СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ РЕАЛІЯХ ВОЄННОГО ЧАСУ

Не викликає сумніву той факт, що збройна агресія росії проти України призвела до зниження потенціалу, а оперативність реагування на зміни зумовлені цією подією стала запорукою виживання страхового підприємництва в нашій країні, яке „ґрунтується на акумуляції фінансових засобів з метою відшкодування збитків, спричинених настанням шкідливих для здоров'я та (або) матеріального благополуччя подій, як фізичним, так і юридичним особам, що створює сприятливі умови для безперебійного процесу суспільного відтворення” [1, с. 159].

У складних соціально-економічних реаліях воєнного часу „вирішення проблеми активізації страхового підприємництва в економіці України потребує проведення системного дослідження структурних особливостей, проблем забезпечення та шляхів оптимізації рівня фінансової надійності страхових компаній, визначення основних концептуальних положень формування і адаптації у практику ефективної стратегії антикризового управління фінансовою надійністю страховиків” [2, с. 43]. Збитки нанесені агресією російської федерації економіці України та зниження активності на національному ринку страхування негативно вплинули на рівень фінансової надійності кожної вітчизняної

страхової компанії.

Фінансова надійність страховика, що об'єднує просторові та тимчасові характеристики, концентрує одночасно три рівні зв'язків і відносин: відображає минуле, тобто сукупність фінансових ресурсів, нагромаджених системою (страховою організацією) в процесі її становлення і таких, що зумовлюють її функціонування та розвиток; характеризує рівень практичного застосування та використання наявних фінансових ресурсів; орієнтується на розвиток (на майбутнє). Як єдність стійкого і мінливого станів, фінансова надійність містить (як можливі) елементи майбутнього розвитку. Рівень фінансової надійності страховика, характеризуючи наявне фінансове становище системи (страхової організації), зумовлений тісною взаємодією всіх трьох перелічених вище станів.

Зміст поняття „фінансова надійність страховика” полягає в інтегральному відображенні (оцінці) поточних і майбутніх можливостей економічної системи (страховика) проводячи діяльність зі страхування та надання супровідних (посередницьких та допоміжних) послуг на ринку страхування трансформувати вхідні фінансові ресурси за допомогою притаманних їй персоналу здібностей в економічні блага, максимально задовольняючи корпоративні та суспільні інтереси в прямому страхуванні („правовідносини з передачі ризику від страхувальника страховику за плату на умовах, визначених договором страхування або законодавством, з метою захисту страхового інтересу фізичних та юридичних осіб” [3]), перестраховуванні („правовідносини з передачі перестраховальником (цедентом, ретроцедентом) та прийняття перестраховиком (цесіонером, ретроцесіонером) за плату ризику щодо виконання перестраховальником (цедентом, ретроцедентом) частини своїх обов'язків перед страхувальником та відшкодування витрат (здійснення виплат) на умовах, визначених договором перестраховування” [3]), управлінні фінансовими активами та реалізації страхових продуктів.

Фінансова надійність страхової організації є складною, динамічною, поліструктурною системою, тобто агломерацією, що має певні закономірності розвитку, від уміння використати які залежить не тільки рівень фінансового становища, а й ефективність бізнес-процесів страховика, темпи їх зростання. Він характеризується чотирма основними рисами: реальними можливостями в сфері страхової діяльності, причому не тільки реалізованими, а й нереалізованими з будь-яких причин; наявністю ресурсів і резервів, не залучених у страховий процес, а також певним обсягом ресурсів залучених у страховий процес але не підготовлених для використання; визначається не тільки і не стільки наявними можливостями, але ще й навичками різних категорій персоналу до її використання для надання страхових послуг, отримання максимального доходу (прибутку) і забезпечення ефективного функціонування та сталого розвитку мікроекономічної страхової системи; формою страхового підприємництва та адекватною їй організаційною структурою.

У страховому підприємстві доцільно виокремити три типи розвитку фінансової надійності страхової організації: екстенсивний (традиційний),

інтенсивний (інноваційний) і екстенсивно-інтенсивний (змішаний).

За екстенсивного типу відтворення фінансова надійність збільшення масштабів страхової фінансової діяльності досягається завдяки додатковому залученню фінансових ресурсів і збереження сформованої технологічної основи. За інтенсивного типу відтворення розвиток фінансової надійності досягається через якісне вдосконалення страхових технологій: підвищення кваліфікації операційного й управлінського персоналу, а також постійне поліпшення використання всіх наявних складових фінансової надійності страховика. Щодо змішаного типу розширеного відтворення надійності, то він характеризується збалансованістю або домінуванням одного з двох інших чинників розвитку.

Забезпечення фінансової надійності страхової організації – це процес ідентифікації та створення спектра можливостей, його структуризації та побудови певних організаційних форм задля стабільного розвитку та ефективного відтворення. Пропонуємо шість загальних постулатів, які доцільно брати до уваги у процесі забезпечення фінансової надійності страхової організації: 1) фінансова надійність страхової організації – це складна система пересічних характеристик його елементів, причому вони можуть тією чи іншою мірою заміщати один одного, тобто є альтернативними; 2) фінансову надійність страхової організації не можна сформувати, механічно додаючи елементи, оскільки вона є динамічним угрупованням; 3) під час забезпечення фінансової надійності страхової організації діє закон синергії його елементів; 4) фінансова надійність страхової організації у вищих формах її виявлення може самостійно трансформуватися з появою нових складових елементів; 5) елементи фінансової надійності страхової організації мають функціонувати одночасно і в сукупності, бо закономірності розвитку можливостей страхової організації не можуть бути розкриті окремо, а тільки в їхньому поєднанні, що потребує досягнення збалансованого оптимального співвідношення між елементами; 6) складові фінансової надійності страхової організації мають бути адекватними характеристикам страхових послуг страховика.

Соціально-економічні й політичні реалії воєнного часу в Україні, тенденції їхнього розвитку, антагонізми та суперечності, що притаманні такому періоду зумовили появу низки проблем, які генерують виникнення кризових явищ, крайнього загострення суперечностей в соціально-економічних системах, однією із яких виступає страхова організація Стратегія антикризового управління бізнес-процесами страхової компанії є узагальненою стратегією, яка складається з похідних стратегій, в системі яких вагоме місце посідає стратегія антикризового управління її фінансовою надійністю (комплекс дій та послідовність прийнятих управлінських рішень для оцінки, аналізу та впливу на забезпечення мінімального належного рівня конкурентоспроможності в умовах впливу на страховика деструктивних сил спроможних вивести його з фінансово-економічної рівноваги та створити умови для визнання страховика неплатоспроможним).

Механізм формування стратегії антикризового управління фінансовою

надійністю страхової компанії функціонує керуючись такими принципами: „цілеспрямованість (орієнтує систему управління на досягнення мети як вихідного етапу управлінського впливу); системність (сукупність взаємопов'язаних між собою і в той же час різних елементів, сформовану для досягнення мети як вихідного етапу управлінського впливу); обмеженість фінансових ресурсів (характеризує обмеженість, скінченність фінансових ресурсів, які мобілізують для досягнення мети як вихідного етапу управлінського впливу); комплексність (комплексне рішення, яке дозволяє організувати єдину інформаційну систему для досягнення мети як вихідного етапу управлінського впливу); альтернативність (формування й урахування альтернативних думок як основи для досягнення мети як вихідного етапу управлінського впливу); оптимальність (забезпечується найбільша відповідність певному завданню, умовам тощо); послідовність (відповідність певним завданням, настановам, теоретичним засадам тощо); керованість (реакція нижчих ланок управління, керованого об'єкта, групи, колективу на вплив з боку вищого управлінського персоналу на досягнення мети як вихідного етапу управлінського впливу); гнучкість (організаційна здатність адаптуватись до змін середовища); ефективність (результативність, що визначається як відношення досягнутих результатів від реалізації певних управлінських дій до витрат на досягнення мети як вихідного етапу управлінського впливу, які супроводжують їх одержання)” [4, 92-93].

Досліджуючи проблеми забезпечення фінансової надійності страхових організацій в Україні й реалізації стратегії антикризового управління нею у соціально-економічних реаліях воєнного часу в подальшому, на нашу думку, потрібно: здійснити науковий аналіз теоретичних і практичних підходів до дослідження антикризового управління фінансовою надійністю страховиків; дати обґрунтування сучасних теоретико-методологічних концептуальних установок і методичних підходів до визначення ефективності механізмів формування і реалізації стратегії антикризового управління фінансовою надійністю страховиків; розробити модель інформаційно-аналітичної платформи контролінгу в системі антикризового управління фінансовою надійністю страхової компанії, адже „кінцевим продуктом антикризового управління є внутрішня структура й організаційні зміни, які забезпечують чутливість страховика до кризових змін у зовнішньому середовищі” [5, с. 223].

Література:

1. Плиса В.Й. Особливості становлення, проблеми та перспективи розвитку страхового ринку в Україні. *Вісник Львівського університету. Серія економічна*. 2001. Вип. 30. С. 158-167.
2. Плиса В.Й., Плиса З.П. Фінансовий потенціал страховика: проблеми формування, шляхи оптимізації та стратегія антикризового управління ним у соціально-економічних реаліях воєнного часу. *Фінанси в парадигмі сталого розвитку: виклики повоєнної трансформації* : зб. матеріалів міжн. наук.-практ. конф., м. Київ, 18 квітня 2024 р. Київ : КНЕУ, 2024. С. 42-45. URL:

3. Про страхування : Закон України від 18 листопада 2021 року № 1909-IX // База даних „Законодавство України” / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19#Text>.

4. Плиса В. Ресурсний потенціал страховика: структурні особливості, проблеми формування, шляхи оптимізації та стратегія антикризового управління ним в соціально-економічних реаліях воєнного часу. *Вісник Львівського університету. Серія економічна*. 2023. Вип. 65. С. 80-101.

5. Плиса В.Й., Плиса З.П. Антикризове управління діяльністю страховика. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2010. Вип. 20.3. С. 221-226.

УДК 336.744:368

Владислав Сумський – здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – д-р. наук з держ. упр., проф. Ірина Гончаренко

Черкаський державний технологічний університет

КРИПТОІНДУСТРІЯ І СТРАХУВАННЯ

У сучасному мінливому світі, де розвиток новітніх фінансових інформаційних технологій неупинно продовжується, час від часу з'являються нові інструменти, які стають вкрай популярними, а отже їхнє детальне дослідження викликає неабиякий інтерес. Беззаперечно однією з найяскравіших подій у сфері інноваційних фінансових інструментів, можна вважати появу криптовалюти, а згодом і цілої індустрії. Існування криптовалюти як фінансового інструмента стало можливим завдяки масштабній трансформації у економіці, що спричинила виникнення нової моделі – цифрової економіки у якій ключовим фактором виступають інформаційні дані у цифровому вигляді. Криптовалюта являє собою актив, який використовує методи шифрування для здійснення глобальних фінансових транзакцій без необхідності їхнього контролювання з боку центрального органу. Випуск та обіг цієї децентралізованої електронної валюти відбувається без участі Центрального банку держави. Таким чином власники криптовалюти можуть вільно нею торгувати, використовувати як засіб платежу та інвестицій, переказувати з одного електронного гаманця на інший. Криптоіндустрія досить швидко розвивається, а ринки криптовалюти стрімко зростають. Однак, основна проблема економічної сутності криптовалюти полягає у тому, що в більшості держав світу, зокрема і в Україні, немає нормативно-правової бази, яка б регламентувала віртуальні валюти. Це зумовлює підвищення ймовірності настання непередбачуваних фінансових ризиків, а тому у власників

криптовалюти виникає зрозуміле бажання захистити свої фінансові активи. І одним з першорядних способів це втілити у реальність є страхування.

За ще недовгий час існування криптоіндустрія зазнавала і продовжує зазнавати значних втрат внаслідок кібератак, шахрайських схем та крадіжок. Найбільш відомими прикладами в історії ринків віртуальних валют були: кібератака на японську біржу монет Coincheck, що призвела до збитків на суму понад 500 млн дол. США та багаторічна схема обману інвесторів криптобіржі FTX.

Загалом усі ризики, що виникають на криптовалютному ринку можна розділити на звичайні та специфічні. Так, до звичайних ризиків належать: відсутність законодавчого та інституційного регулювання ринку віртуальних валют; відсутність гарантій щодо відшкодування збитків внаслідок втрати криптовалюти; використання віртуальної валюти з ціллю відмивання грошей; всілякі фінансові спекуляції, шахрайство, висока волатильність курсу криптовалюти; визнання цифрових бірж неплатоспроможними. Крадіжка криптовалют за допомогою використання шкідливого програмного забезпечення; фішинг; помилкові транзакції користувачів; кібератаки; втрати або дискредитації ключа (коду) доступу до гаманця криптовалют можна віднести до специфічних ризиків, які зумовлені технічною стороною використання віртуальних валют [1].

Зараз найчастіше використовуються два основні способи участі страхових компаній у сфері криптовалют. У першому випадку, страховики, як андеррайтери ринку віртуальних валют, укладають договори страхування криптовалюти на випадок кіберзлочинів, пов'язаних із її збереженням: крадіжки, злому або втрати ключів зберігання. Зовсім інакшим способом участі страховиків у сфері криптовалюти є її прийняття як способу оплати премії за договорами страхування.

Стрімке зростання попиту на страхування криптовалюти викликало появу різноманітних видів її страхування. До ключових із них слід віднести:

1. Загальне страхування бізнесу для криптовалют. Деякі звичайні договори страхування бізнесу, як-от страхування та помилок і упущень (E&O), директорів і посадових осіб (D&O) також відомі як страхування професійної відповідальності, принагідно застосовуватися й до віртуальних активів бізнесу. Відповідні поліси страхування мають на меті захистити посадових осіб від висунутим їм претензій та повинні мінімізувати збитки, завдані третім особам внаслідок дій та рішень вжитих у межах виконання їхніх обов'язків.

2. Страхування зберігання криптовалют. Віртуальні валюти, як і їхні матеріальні альтернативи, повинні зберігатися в одному з наступних варіантів: крипто-гаманці, на біржах криптовалют, або на онлайн-платформі. Якщо власник втратить доступ до своєї криптовалюти, тоді за рахунок страхування можна відшкодувати певну частину збитків. Цей вид страхування може включати захист зберігання криптоключів, відновлення ключів та аварійне

відновлення з ціллю уникнення ситуацій втрати власником доступу до цифрової валюти.

3. Страхування децентралізованих фінансів (DeFi) для криптовалют (інша назва – страхування смарт-контракту). Являє собою використання програм, які зберігаються в блокчейні і запускаються лише за певних умов. Основне призначення смарт-контрактів – автоматизації виконання угод. Таким чином транзакції здійснюються безпечно та прозоро, без будь-яких посередників і втрати часу. Страховий поліс децентралізованих фінансів для криптовалюти допомагає переконатися, що програмне забезпечення валюти не є підделкою та виконує торгові й усі інші транзакції належним чином, відповідно до умов смарт-контракту.

Варто зазначити, що існує низка стримуючих факторів розвитку ринку страхування цифрових валют. Почати слід з того, що широкий спектр ризикових подій, зважає кількість потенційних страховиків, які готові запропонувати договір, що гарантував би відшкодування у результаті страхового випадку. Ба більше, значний вплив на кількість пропозиції страхування віртуальних валют мають й інші проблеми. Однією з таких проблем є визначення сторони, яку необхідно застрахувати. Криптовалюти купують покупці, проте записи ведуть приватні біржі. З іншого боку, є компанії, які спеціалізуються на наданні цифрових гарантів інвесторам. У випадку кібератаки всі перераховані вище сторони будуть під загрозою. Тому при складанні договору страхування слід визначити, яка сторона отримає відшкодування у разі нанесення збитку, а ще необхідно визначити співвідношення, в якому вони будуть сплачувати свої внески, якщо кільком сторонам необхідно отримати відшкодування.

Страхові премії визначаються на основі минулого досвіду. Дані, пов'язані з минулим досвідом, збираються, а потім за допомогою статистичних операцій обчислюється ймовірність настання несприятливих результатів. Проблема з криптовалютами полягає в тому, що таких даних для розрахунків немає. Варто також додати, що досить складно передбачити, у якому напрямку будуть розвиватися кібертехнології. Страховик може прийняти рішення про премію сьогодні на основі поточних налаштувань безпеки та вразливості до кібератак, проте ці ймовірності можуть змінитися з розвитком технологій. Отже, страхові компанії також повинні бути в курсі технологічних розробок, щоб покривати ризики.

Інша проблема, яка зазвичай виникає під час страхування криптовалюти, – це вибір валюти, у якій буде проведено виплату відшкодування. Ціна віртуальних активів є надзвичайно волатильною, тобто коливання курсу цифрової валюти не підлягає прогнозуванню. Таким чином, гарантована сума за полісом буде керуватися виключно ринком і може змінюватися щодня. Очевидно, що така ситуація є вкрай неприпустимою для страхової компанії. Один зі способів вирішення проблеми – дозволити страховим компаніям зберігати певну кількість криптовалюти для здійснення виплат за цими вимогами.

Ну і остання значуща перешкода на шляху до розвитку страхування цифрових валют пов'язана знову ж таки із відсутністю їх регулювання з боку державних органів. Відомо, що анонімність є надзвичайно важливою для багатьох людей, які здійснюють операції з криптовалютою. Вважається, що багато з них є контрабандистами наркотиків, злочинцями, корумпованими політиками або іншими людьми, які намагаються уникнути закону. Найбільша причина, чому ці люди використовують віртуальні активи, полягає в тому, що вони забезпечують анонімність. Зрозуміло, що така концепція несумісна зі страхуванням. Страхові поліси не можуть бути видані неназваним бенефіціарам. Як результат, досить ймовірно, що страхування криптовалюти не зможе задовольнити потреби значного сегмента інвесторів, які тримають криптовалюту.

Висновок. Сфера віртуальних валют у сучасних ринкових умовах залишається вкрай незахищеною від непередбачуваних подій. Висока волатильність ринку цифрових активів вимагає від його учасників розробки механізму управління фінансовими ризиками. Популярність криптовалют зростає, а разом з нею й актуальність їхнього страхування. Саме тому упродовж останніх років збільшується кількість страховиків, які надають послуги у сегменті страхування криптоактивів. Перед страховими компаніями стоїть ряд перешкод, які стримують їхню участь в наданні послуг зі страхування віртуальних валют. Основними причинами повільного розвитку цього сегменту фінансового ринку у світі та в Україні є відсутність інформаційних даних і досвіду страховиків для страхування ризиків, пов'язаних із цифровими активами та недостатнє законодавче регулювання криптовалюти в цілому.

Література:

1. Кривошлик Т.А., Димніч О.В. Страхування криптовалюти в умовах невизначеності. ЕКОНОМІКА ТА СУСПІЛЬСТВО. Електронне наукове фахове видання. Випуск 45. 2022. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-91>
2. Поплавський О. О. Криптовалюта як об'єкт економічного аналізу в страхових компаніях. Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія : Економічні науки. 2016. № 4. С. 178–184. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vzhdtu_econ_2016_4_21
3. Нагайчук Н. Г., Третяк Н.М. Можливості використання технології blockchain у страхуванні. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2019. Вип. 19(2). С. 104-108. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2018_19\(2\)__24](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2018_19(2)__24)

УДК 368 (477)

Наталія Талах – здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Богдана Вишивана

Львівський національний університет імені Івана Франка

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РИНКУ СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

Одним з важливих елементів фінансової системи країни є страховий ринок, а страхування – найпоширенішим засобом зменшення можливих збитків у випадку виникнення непередбачених подій.

З розвитком науково-технічного прогресу, зміною стану довкілля, політичної інтеграції з'являється все більше ризиків для суспільства. У зв'язку з цим, забезпечення ефективного та безперебійного функціонування страхового ринку створює надійну систему захисту для держави, бізнесу та населення, сприяючи підтримці соціальної стабільності.

В сучасних умовах розвитку економіки страхові компанії України стикаються з новими викликами, пов'язаними з воєнною ситуацією. Окупація територій, руйнування об'єктів нерухомості та переміщення бізнесу призводять до зменшення кількості центрів обслуговування клієнтів [3]. До прикладу кількість страховиків станом на 01.01.2022 р. становила 156 (non-life – 143; life – 13), а станом на 01.03.2022 р. – зменшилася до 145 (non-life – 132; life – 13) [1]. Крім того, компанії, які спеціалізуються на страхуванні життя, зафіксували зменшення страхових внесків та обмеження діяльності через ускладнений доступ до офісів та оригіналів документів. Усе це ускладнює процес проведення страхових виплат, особливо в разі смерті застрахованих осіб на окупованих територіях.

Актуальними в умовах сьогодення стали питання переміщення персоналу та організації роботи у віддаленому режимі, розірвання договорів і відтермінування платежів. Ці обставини негативно вплинули на стан страхового ринку, зокрема зменшили обсяги надходжень від страхових премій, призвели до руйнування об'єктів нерухомості та ускладнили доступ до місць страхових випадків, особливо в умовах активних бойових дій [3]. Проте досвід, отриманий під час пандемії COVID-19, сприяв швидкому переходу на онлайн-режим роботи та використанню рекомендацій НБУ щодо спрощення процедур врегулювання страхових випадків. Це дозволило налагодити діяльність страхових компаній і продовжити роботу навіть в умовах воєнного стану [3].

Динаміка зменшення загальної кількості страхових компаній протягом 2022 – II кварталу 2024 років з 128 до 90 є показником впливу війни на ринок страхових послуг та результатом відповідної регуляторної політики НБУ, спрямованої на стабілізацію фінансового сектору та забезпечення надійності

страхових компаній в умовах підвищених ризиків [2; 3].

Проаналізуємо головні показники розвитку страхового ринку України в умовах воєнного стану. У 2022 році обсяг активів страхових компаній становив 70 338 млн грн, у 2023 році зріс до 73 374 млн грн, що свідчить про поступове відновлення ринку. Проте у першому півріччі 2024 року активи склали лише 38 040 млн грн, і хоча це лише за два квартали, тенденція свідчить про вплив війни та економічну нестабільність [3; 4].

Валові страхові виплати у 2022 році становили 13 001 млн грн, у 2023 році зменшилися до 12 027 млн грн, а за перші два квартали 2024 року досягли 86 000 млн грн [4]. Таке різке зростання можна пояснити значною кількістю страхових випадків унаслідок воєнних умов.

Валові страхові премії у 2022 році становили 39 616 млн грн, у 2023 році знизилися до 34 141 млн грн через економічні труднощі, але у першій половині 2024 року досягли 19 700 млн грн, що може свідчити про часткове відновлення ринку [3; 4].

Кількість укладених договорів у 2022 році становила 88 102, у 2023 році скоротилася до 73 353, а у першому півріччі 2024 року впала до 16 200 тисяч [3; 4]. Зменшення кількості договорів за два квартали 2024 року може бути пов'язане зі зниженням платоспроможності населення через війну.

Загалом, дані за 2024 рік, навіть лише за два квартали, демонструють, що страховий ринок працює в складних умовах, компенсуючи втрати, але стикається зі значними викликами [4].

У структурі страхових продуктів найпопулярнішими залишаються КАСКО, ОСЦПВ, медичне страхування та “Зелена карта”.

Лідерами за обсягами страхових премій серед non-life страховиків є СГ “ТАС”, “УНІКА”, “АРХ”, серед life страховиків найбільшою є «МЕТЛАЙФ», яка охоплює майже 50% всіх страхових премій ринку. Проте варто зазначити, що спостерігається збільшення конкуренції від невеликих місцевих страхових компаній, які спеціалізуються на регіональних ринках та мають більш гнучкі тарифи [4].

Однією з ключових характеристик сучасного страхового ринку є його здатність адаптуватися до актуальних викликів і змін у суспільстві. Це включає реагування на нові види ризиків, такі як кіберризик, а також впровадження страхових продуктів, спрямованих на підтримку сталого розвитку та екологічної відповідальності.

Цифрова трансформація, що характеризується зростанням використання технологій, зокрема штучного інтелекту, аналітики даних і мобільних додатків, істотно впливає на процеси продажу та обслуговування страхових продуктів. Також можна відзначити зміни клімату, які призводять до збільшення ризиків для страхових компаній, зокрема в сферах, пов'язаних з нерухомістю та природними катастрофами.

Вплив на страховий ринок також мають новітні медичні технології та демографічні зміни, що можуть вплинути на страхові продукти, пов'язані з охороною здоров'я та довгостроковим страхуванням. Глобальні події, зокрема

пандемії, конфлікти чи природні катастрофи, можуть створювати непередбачені ризики для страхового ринку.

З метою адаптації до цих викликів страховий ринок впроваджує нові продукти та технології, а також розвиває більш гнучкі підходи до управління ризиками, щоб задовольнити потреби сучасного суспільства. Крім того, страхові компанії можуть співпрацювати з державними та місцевими органами влади для розробки програм і політик, спрямованих на захист громадян і підприємств в умовах сучасних викликів.

В останні роки з метою забезпечення стабільності та адаптації страхового ринку до нових викликів НБУ запровадив для страховиків багато змін в регуляторному середовищі. Основними моментами, що їх відображають, є [5]:

1. **Спрощення регуляторних вимог.** НБУ тимчасово спростив вимоги для страховиків, дозволивши їм зосередитися на професійній діяльності.
2. **Поновлення вимог.** Через шість місяців воєнного стану НБУ відновив регуляторні вимоги, враховуючи адаптацію компаній до нових умов.
3. **Посилений нагляд.** Регулятор поступово повернув детальний нагляд за страховиками, що призвело до анулювання ліцензій деяких компаній.
4. **Додаткові вимоги.** Введено нові правила щодо якості активів, зокрема необхідність уникати завищення вартості нерухомості та зменшувати неліквідні активи.
5. **Перевірка структури власності.** Розширено вимоги до перевірки власності компаній і заборонено участь осіб з громадянством РФ та Білорусі.
6. **Ознаки ризикової діяльності.** Визначено критерії ризикової діяльності, через яку компанії можуть втратити ліцензію.
7. **Удосконалення законодавства.** Зміни у страховій сфері сприяють наближенню до європейських стандартів.
8. **Зміцнення фінансової безпеки.** Впроваджені заходи сприяють посиленню фінансової стабільності держави.

Дії НБУ спрямовані на розвиток прозорого, надійного та конкурентоспроможного страхового ринку, який буде вчасно відповідати за зобов'язаннями перед користувачами послуг.

Література:

1. Огляд страхового ринку України за I півріччя 2022 року. Офіційне Інтернет-представництво НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/oglyad-strahovogo-rinku-ukrayini-za-i-pivrichchya-2022-roku>
2. У липні на ринку небанківських фінансових послуг з'явився один новий учасник, 28 – залишили ринок. 2024. Офіційне Інтернет-представництво НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/u-lipni-na-rinku-nebankivskih-finansovih-poslug-zyavivsya-odin-noviy-uchasnik-28--zalishili-rinok> (дата звернення: 03.11.2024).
3. Житар М. Тенденції розвитку страхового ринку України в умовах воєнного стану. Економіка та суспільство. 2024. № 61. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-24> (дата звернення: 03.11.2024).

4. Страховий ринок України. Результати першого півріччя 2024 року. Страховий адвокат. 2024. URL:

<https://insa.com.ua/blog/strahovuj-rynok-ukrayiny-rezultaty-pershogo-pivrichchya-2024-roku/>

5. У Національному банку пропонують розділити на два етапи страхування воєнно-політичних ризиків. Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3694533-u-nacbanku-proponuut-rozdiliti-na-dva-etapi-strahuvanna-voennopolitichnih-rizikiv.html> (дата звернення: 03.11.2024).

УДК 332.122

**Юрій Тютюнник – к.е.н., доц.,
Світлана Тютюнник – к.е.н., доц.**

Полтавський державний аграрний університет

АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ ЗА ВИДАМИ СТРАХУВАННЯ

Оцінювання фактичного стану, динаміки та перспектив забезпечення прибутковості страхових компаній передбачає необхідність уточнення існуючих методичних підходів на основі реалізації принципу системності, беручи до уваги важливість цієї характеристики діяльності страховиків як обов'язкового елементу комплексного оцінювання їхньої фінансової надійності [1, с. 81].

Результатом надання страхових послуг страхової компанії може бути прибуток або збиток як різниця між страховими доходами та витратами. При цьому важливо дослідити формування результату страхових послуг за найважливішими видами страхування.

Для страхових компаній, які складають фінансову звітність відповідно до МСФЗ, основним інформаційним джерелом аналізу доходів, витрат та фінансових результатів є Звіт про прибутки та збитки. Деталізований же аналіз цих показників за видами страхування проводиться за інформацією Приміток до фінансової звітності. Для досліджень страхового доходу (табл. 1) витрат на страхові послуги (табл. 2) та результату страхових послуг (табл. 3) використовуємо Фінансовий звіт ПАТ «Страхова група «ТАС» за 2023 р. [2].

Таблиця 1

Структура та динаміка страхового доходу ПАТ «Страхова група «ТАС» за видами страхування у 2022-2023 рр.

Вид страхування	2022 р.		2023 р.		Зміна (+,-)		
	сума, тис. грн	част- ка, %	сума, тис. грн	част- ка, %	суми, тис. грн	част- ки, в. п.	у %
Обов'язкове страхування відповідальності власників транспортних засобів	837256	35,2	992826	32,9	+155570	-2,3	+18,6
Зелена картка	409532	17,2	706644	23,4	+297112	+6,2	+72,5
КАСКО	514344	21,6	634920	21,0	+120576	-0,6	+23,4
Здоров'я (медичне страхування)	272627	11,5	302890	10,0	+30263	-1,5	+11,1
Інша моторна відповідальність	71230	3,0	84983	2,8	+13753	-0,2	+19,3
Інші види страхування	274933	11,5	298861	9,9	+23928	-1,6	+8,7
Усього страхового доходу	2379921	100,0	3021124	100,0	+641203	-	+26,9

Отже, у 2023 р. порівняно з 2022 р. збільшилися страхові доходи за усіма видами страхування. При цьому найвищі темпи приросту мали доходи за зеленою карткою (72,5 %) та КАСКО (23,4 %). Дохід за обов'язковим страхуванням відповідальності власників транспортних засобів, частка якого у страховому доході є найвищою, збільшився на 18,6 %. Загалом страхових дохід ПАТ «Страхова група «ТАС» зріс на 641203 тис. грн, що становить 26,9 %.

Динаміка страхового доходу за видами страхування мала відповідний вплив на структурні зрушення. Так, частка доходу знизилася за більшістю видів страхування, найбільше – за обов'язковим страхуванням відповідальності власників транспортних засобів: із 35,2 % у 2022 р. до 32,9 % у 2023 р. Натомість підвищилася частка доходу за зеленою карткою: із 17,2 до 23,4 %.

За інформацією табл. 2 у 2023 р. порівняно з 2022 р. відбулося суттєве збільшення витрат на страхові послуги за усіма видами страхування. Найвищі темпи приросту мали витрати за зеленою карткою (75,3 %), медичним страхуванням (53,4 %), КАСКО (49,8 %) та обов'язковим страхуванням відповідальності власників транспортних засобів (45,5 %). У цілому витрати на страхові послуги страхової компанії зросли на 1031555 тис. грн або 51,3 %. Що стосується структури витрат на страхові послуги за видами страхування, то вона залишається сталою. Проте, звертає на себе увагу підвищення частки витрат за зеленою карткою: з 21,9 % у 2022 р. до 25,3 % у 2023 р.

Таблиця 2

Структура та динаміка витрат на страхові послуги ПАТ «Страхова група «ТАС» за видами страхування у 2022-2023 рр.

Вид страхування	2022 р.		2023 р.		Зміна (+,-)		
	сума, тис. грн	част- ка, %	сума, тис. грн	част- ка, %	суми, тис. грн	част- ки, в. п.	у %
Обов'язкове страхування відповідальності власників транспортних засобів	696764	34,6	1013512	33,3	+316748	-1,3	+45,5
Зелена картка	439694	21,9	770791	25,3	+331097	+3,4	+75,3
КАСКО	421530	20,9	631531	20,8	+210001	-0,1	+49,8
Здоров'я (медичне страхування)	195434	9,7	299840	9,9	+104406	+0,2	+53,4
Інша моторна відповідальність	58068	2,9	74515	2,4	+16447	-0,5	+28,3
Інші види страхування	200610	10,0	253468	8,3	+52858	-1,7	+26,3
Усього витрат на страхування	2012102	100,0	3043657	100,0	+1031555	-	+51,3

Порівняння темпів приросту страхового доходу (табл. 1) та темпів приросту витрат на страхові послуги (табл. 2) дозволяє зробити висновок про більш швидке зростання саме витрат за усіма видами страхування, що мало негативний вплив на динаміку результату страхових послуг ПАТ «Страхова група «ТАС» (табл. 3). Наведений у табл. 3 результат страхових послуг (прибуток, збиток) визначався як різниця страхового доходу та витрат на страхові послуги з урахуванням чистих витрат за утримуваними контрактами з перестраховання.

Таблиця 3

Динаміка результату страхових послуг ПАТ «Страхова група «ТАС» за видами страхування у 2022-2023 рр., тис. грн

Вид страхування	2022 р.	2023 р.	Зміна (+,-)	
			абсо- лютна	віднос- на, %
Обов'язкове страхування відповідальності власників транспортних засобів	140492	-20686	-161178	×
Зелена картка	-63339	-158992	-95653	у 2,5 р. б.
КАСКО	81033	14817	-66216	-81,7
Здоров'я (медичне страхування)	77317	2898	-74419	-96,3
Інша моторна відповідальність	11342	9533	-1809	-15,9
Інші види страхування	38800	8413	-30387	-78,3
Усього результат страхових послуг: прибуток (збиток)	285644	-144019	-429663	×

Отже, якщо у 2022 р. обов'язкове страхування відповідальності власників транспортних засобів принесло 140492 тис. грн прибутку, то у 2023 р. за цим видом страхування був збиток у сумі 20686 тис. грн. Збиток за зеленою карткою зріс у 2,5 раза. Інші види страхування залишилися прибутковими, але сума отриманого прибутку суттєво зменшилася: КАСКО – на 81,7 %, медичне страхування – 96,3 %, інша моторна відповідальність – 15,9 %, інші види страхування – на 78,3 %. У 2022 р. за усіма видами страхування прибуток становив 285644 тис. грн, а вже у 2023 р. компанія мала збиток у сумі 144019 тис. грн, тобто фінансовий результат зменшився на 429663 тис. грн.

Відновлення прибутковості надання страхових послуг пов'язано насамперед зі зменшенням збитковості зеленої картки та поверненням прибутковості обов'язкового страхування відповідальності власників транспортних засобів завдяки випереджальному зростанню доходів порівняно з витратами.

Література:

1. Тютюнник Ю. М., Тютюнник С. В., Зоря С. П. Напрями аналізу прибутковості діяльності страхової компанії. *Інфраструктура ринку*. 2024. № 76. С. 81-85 [електронний ресурс]. URL: <http://www.market-infr.od.ua/uk/76-202>.
2. Приватне акціонерне товариство «Страхова група «ТАС». Фінансова звітність відповідно до Міжнародних стандартів фінансової звітності та звіт незалежного аудитора, 31 грудня 2023 року [електронний ресурс]. URL: https://sgtas.ua/storage/public_files/i5ZRz7ktGY88XbbPAMMsplAvo9gBC6iqORouokPQ.pdf.

УДК 368(477)

Яна Швець – здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – д-р. наук з держ. упр., проф. Ірина Гончаренко

Черкаський державний технологічний університет

ПЕРЕШКОДИ ВЕДЕННЯ СТРАХОВОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Ведення страхового бізнесу в Україні стикається з рядом серйозних викликів та проблем, які обмежують розвиток цього сектора і впливають на довіру споживачів до страхових компаній. Ось основні проблеми:

Низький рівень довіри населення до страхових компаній.

У багатьох українців досі є упередження щодо страхових компаній через недостатньо прозору діяльність деяких учасників ринку, затримки у виплатах та численні випадки шахрайства. Це суттєво обмежує проникнення страхових послуг у повсякденне життя людей.

Недосконале законодавче регулювання.

Законодавча база в Україні часто змінюється і є недостатньо стабільною, що створює невизначеність для страхових компаній. Відсутність гармонізації із законодавством ЄС та повільна імплементація міжнародних стандартів стримують залучення іноземних інвесторів у цей сектор.

Високий рівень конкуренції і демпінг.

На ринку страхових послуг існує значна конкуренція, що змушує компанії знижувати тарифи, іноді на шкоду якості послуг та фінансовій стійкості. Такий підхід може призводити до фінансових проблем у страхових компаніях, коли доходи не покривають ризики.

Недостатній розвиток інфраструктури та цифрових технологій.

Інтеграція сучасних цифрових технологій у страхову сферу досі залишається на початкових етапах. Це обмежує можливість швидкого та зручного обслуговування клієнтів, що ускладнює процес продажу полісів і обробки заявок на виплати.

Економічна нестабільність та політичні ризики.

Часті економічні кризи та політична нестабільність в Україні також негативно впливають на страхову галузь. Це відображується на зниженні доходів населення, зменшенні попиту на страхові послуги та ризиках втрат капіталу.

Шахрайство.

Як з боку клієнтів, так і з боку недобросовісних страхових компаній. Шахрайські схеми підривають фінансову стабільність страхових компаній і додають витрат на боротьбу з цим явищем.

Низький рівень страхової культури.

У порівнянні з іншими країнами, українське населення має слабе розуміння важливості страхування. Багато людей вважають страхові продукти зайвими витратами, що ускладнює розвиток таких напрямків як страхування життя чи медичне страхування.

Вплив війни та геополітична ситуація .

Війна в Україні з 2022 року викликала нові виклики для страхової галузі. Фізичне знищення активів, ризики масових втрат, інфляція та перебої в бізнес-процесах значно ускладнили роботу страхових компаній.

Низький рівень фінансової грамотності .

В Україні спостерігається низький рівень фінансової грамотності серед населення. Багато людей не усвідомлюють переваг страхування, що обмежує ринок страхових продуктів. Відсутність розуміння про важливість страхування призводить до недовіри до страхових компаній.

Конкуренція з тіньовим ринком .

Тіньовий страховий ринок, який не підлягає регулюванню, також є серйозною перешкодою. Страхові компанії часто стикаються з конкуренцією з боку нелегальних структур, які пропонують страхові послуги без належного контролю. Це призводить до зниження довіри до легальних страховиків.

Висновок

Ведення страхового бізнесу в Україні ускладнюється низкою перешкод,

серед яких низький рівень довіри населення до страхових компаній, недосконале законодавче регулювання, високий рівень конкуренції і демпінг, недостатній розвиток інфраструктури та цифрових технологій, економічна нестабільність та політичні ризики, шахрайство, низький рівень страхової культури, вплив війни та геополітична ситуація, низький рівень фінансової грамотності, конкуренція з тіньовим ринком. Для покращення ситуації в галузі необхідні зусилля з боку держави, бізнесу та суспільства, спрямовані на підвищення довіри до страховиків, розвиток фінансової грамотності та спрощення регуляторних процедур.

Література:

1. https://library.krok.edu.ua/media/library/category/statti/sova_0008.pdf
2. <https://forinsurer.com/news/23/05/17/42644>
3. <https://econom.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/10/Problemy-rozvytku-strakhuvannia-v-Ukraini.-Naukovyy-studentskyy-zbirnyk.-Vypusk-2.-Za-zah.-red.-prof.-Plysy-V.-Y.-Lviv-LNU-imeni-Ivana-Franka-2021.-148-s..pdf>

УДК 336:368.1

Лада Шірінян – д.е.н., професор

Національний університет харчових технологій

КОНКУРЕНТНА ПОЗИЦІЯ КОМПАНІЇ ЗІ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ НА РИНКУ СТРАХУВАННЯ

У результаті конкуренції на ринку страхування життя (life) кожному life-страховику відповідає ринкова позиція. Закон України «Про захист економічної конкуренції» визначає правила поведінки гравців і ринкові частки life-страховиків лише за одним показником і критерієм монополізації. Актуальним завданням є розробка методики визначення конкурентної позиції life-страховиків, яка б дала змогу порівнювати результати діяльності на основі охоплення ринку страхування життя.

Метою роботи є розробка та апробація нової методології оцінювання конкурентної позиції life-страховика на ринку страхування життя за допомогою показників охоплення ринку, територіальної експансії, масштабів діяльності та критеріїв ефективності.

Розроблено новий підхід до оцінювання конкурентної позиції life-страховика на ринку страхування життя на основі п'яти показників охоплення ринку, а саме: частка life-страховика на РС за страховими преміями (K_1), частка life-страховика на РС за кількістю підрозділів (K_2), частка life-страховика на РС за кількістю договорів страхування (K_3), частка life-страховика на РС за кількістю штатних співробітників (K_4), рентабельність витрат на оплату праці страховика (K_5) [1, с. 116].

Систематизовано показники ринкового позиціювання life страховиків у таблиці 1.

Таблиця 1

Набір показників life страховика, що визначає його конкурентну позицію на ринку страхування життя

№	Скорочена назва показника	Формула	Критерій ринкового позиціювання
1	частка за преміями (K_1)	$K_1 = \text{СПі} / \text{ВП}$	$K_1 \rightarrow \text{max}$, $\text{max} = 35\%$
2	частка за кількістю підрозділів (K_2)	$K_2 = N_{\text{ПДі}} / N_{\text{ПД}}$	$K_2 \rightarrow \text{max}$
3	частка за кількістю договорів (K_3)	$K_3 = N_{\text{ДОГі}} / N_{\text{ДОГ}}$	$K_3 \rightarrow \text{max}$
4	частка за кількістю персоналу (K_4)	$K_4 = N_{\text{ПЕРі}} / N_{\text{ПЕР}}$	$K_4 \rightarrow \text{max}$
5	рентабельність адміністративних витрат (K_5)	$K_5 = \text{Прі} / \text{АВі}$	$K_5 \rightarrow \text{max}$

Джерело: Удосконалено автором на основі праці [2, с. 100] та адаптовано для ринку страхування життя

Запропоновано інтегральний показник ринкової позиції life-страховика, $K_{\text{заг}}$ як середнє геометричне значень окремих індексів, що дає змогу порівнювати позиції та ранжувати life-страховиків:

$$K_{\text{заг}} = [(K_1 \cdot K_2 \cdot K_3 \cdot K_4 \cdot K_5)]^{1/5}, \quad K_{\text{заг}} \rightarrow \text{max} \quad (1)$$

Найкраща ринкова позиція life-страховика досягається за умов максимізації інтегрального показника конкурентної позиції $K_{\text{заг}}$. Отже, найкращий life-страховик у такому порівнянні матиме найбільше значення показника $K_{\text{заг}}$.

Висока конкурентна позиція компанії на ринку life-страхування зумовлюється високими преміями, кількістю life-договорів, прибутком і мінімальними адміністративними витратами. Апробовано нову методику на прикладі вибірки з 6 life-страховиків, що здійснюють діяльність ринку страхування життя України.

Найбільш високу конкурентну позицію на ринку страхування життя встановлено у страховика «МЕТЛАЙФ». На другому місці – страхова компанія «PZU». Останнє місце у вибірці посіла страхова компанія «КНЯЖА», ринкова позиція якої у 23,4 рази слабша, ніж у страхової компанії «МЕТЛАЙФ».

Впровадження запропонованої методики постійного моніторингу конкурентної позиції life-страховиків дасть змогу потенційним клієнтам і зацікавленим особам отримувати достовірну і актуальну інформацію про кожного постачальника, що забезпечить відкритість і інформаційну прозорість ринку страхування життя.

Ця методологія є системною, прозорою та адаптованою до змін ринкового середовища. Саме тому інформацію, отриману в результаті аналізу, кожна страхова компанія може використати для стратегічного планування та процесів прийняття рішень. Зазначена методика дає змогу будувати стратегію з врахуванням такої ринкової поведінки та позиціювання, яка дасть змогу в подальшому покращити позицію на ринку.

Література:

1. Шірінян Л. В. Нова методика визначення конкурентної позиції компанії зі страхування життя на ринку страхування. *Наукові записки університету «Острозька академія», серія «Економіка»*. №32 (60). С. 115-120.
2. Шірінян А.А. Конкурентна позиція страхової компанії на ринку страхових послуг. *Формування ринкових відносин в Україні*. №12 (271). 2023 р. С. 97-107.

СЕКЦІЯ 11. Міжнародна практика розвитку фінансових систем

УДК 339.7 (477)

Андріана Андрухів – здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Богдана Вишивана

Львівський національний університет імені Івана Франка

ПЕРСПЕКТИВИ СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ З МІЖНАРОДНИМ ВАЛЮТНИМ ФОНДОМ

Міжнародний валютний фонд (МВФ) заснували в 1945 році з метою сприяння монетарному співробітництву та торгівлі, забезпечення фінансового зростання і збільшення зайнятості населення. Україна є членом МВФ із 1992 року.

З моменту завершення Революції Гідності з урахуванням трьох програм МВФ Stand-by 2014–2020 років, а також Механізму розширеного фінансування (EFF) Україна отримала фінансову підтримку від МВФ на суму 16,61 млрд дол. США [1].

Після початку повномасштабного вторгнення 9 березня 2022 року Виконавча рада МВФ у рамках програми розширеного фінансування ухвалила екстрену фінансову допомогу Україні в розмірі 1,4 млрд дол. США через Інструмент прискореного фінансування (RFI) для задоволення нагальних потреб у фінансуванні та пом'якшення економічних наслідків війни [2].

Наприкінці березня 2023 року Рада виконавчих директорів МВФ схвалила нову 48-місячну розширену Програму в рамках Механізму розширеного фінансування (EFF) у розмірі 15,6 млрд дол. США як частину загального пакету підтримки України на суму 115 млрд дол. США [3].

Програма Механізму розширеного фінансування (EFF) має на меті підтримку політики, спрямованої на збереження фіскальної, зовнішньої, цінової та фінансової стабільності, а також стимулювання економічного відновлення, одночасно покращуючи управління та зміцнюючи інституції для сприяння довгостроковому зростанню в контексті післявоєнної відбудови та шляху України до вступу в ЄС [3].

Після п'ятого перегляду програми EFF у рамках співпраці України з МВФ, Міжнародний валютний фонд опублікував меморандум про економічну та фінансову політику, у якому зазначено перелік реформ, які потрібно провести Україні для подальшої успішної співпраці, серед них

- податкова реформа;
- зміна енергетичної політики;

- боротьба з корупцією;
- судова реформа.

Уряд України зобов'язався підвищити податки при потребі, розглядаючи підвищення ставки ПДВ як потенційне джерело додаткових доходів. МВФ підкреслює важливість мобілізації внутрішніх доходів, а Міністерство фінансів уже схвалило нову методологію оцінки податкових пілг за підтримки Міжнародного валютного фонду.

Влада планує оптимізувати спрощену систему оподаткування та впровадити вимоги до звітності для операторів цифрових платформ. Уряд також готує комплексний пакет заходів для реформування оподаткування викидів вуглецю, що буде підтримано технічною допомогою МВФ. Основні цілі включають розширення податкової бази та гармонізацію з нормами ЄС.

Оновлений меморандум із МВФ також передбачає поступове підвищення комунальних тарифів для населення під час війни, а також післявоєнний період з урахуванням нової методології та соціальних аспектів. Чиновники очікують зовнішнього фінансування для підтримки енергетичних державних підприємств. У меморандумі підкреслено необхідність відновлення конкуренції на ринках газу та електроенергії, а також поступового підвищення тарифів з метою покриття витрат та захисту вразливих домогосподарств. Кабінет Міністрів планує розробити дорожню карту для лібералізації цих ринків після закінчення воєнного стану.

До кінця грудня 2024 року Україна також зобов'язана внести зміни до КПК, скасувавши обов'язкове закриття проваджень через пропуск строків досудового розслідування. МВФ наголошує на важливості технічних консультацій щодо змін до кодексу та посилення ролі прокурорів у ключових рішеннях.

У меморандумі також передбачені зміни, пов'язані з потребою підвищення ефективності розслідування корупції, включаючи делегування повноважень Генерального прокурора та скасування обов'язкового закриття проваджень. Заплановано завершення зовнішнього аудиту НАБУ до кінця лютого 2025 року та прийняття закону про корпоративну кримінальну відповідальність. Додатково, Україна має впровадити аудит САП і вдосконалити інформаційні системи для моніторингу бенефіціарної власності до кінця 2024 року [4].

Співпраця з Міжнародним валютним фондом є надзвичайно важливою для України, адже надає можливість доступу до необхідного фінансування, що сприяє підтримці макроекономічної стабільності, зміцненню національної валюти та залученню іноземних інвестицій. Водночас, МВФ є важливим партнером у впровадженні структурних реформ, які допомагають покращувати прозорість управління державними ресурсами та знижувати рівень корупції.

Однак разом із значними перевагами існують виклики, зокрема боргове навантаження та необхідність адаптації до жорстких вимог, що інколи створюють соціальну напругу. У подальшому збалансована стратегія співпраці з МВФ може стати фундаментом для сталого економічного розвитку України та її інтеграції у глобальну економіку.

Література:

1. Міжнародний валютний фонд. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk/mvf>
2. Виконавча рада МВФ ухвалила екстрену фінансову допомогу Україні у розмірі 1,4 мільярда доларів США. Міжнародний валютний фонд. URL: <https://www.imf.org/-/media/Files/News/press-release/2022/pr2269-ukr-ukraine.ashx>
3. IMF Executive Board Approves US\$15.6 Billion under a New Extended Fund Facility (EFF) Arrangement for Ukraine as part of a US\$115 Billion Overall Support Package. International Monetary Fund. URL: <https://www.imf.org/en/News/Articles/2023/03/31/pr23101-ukraine-imf-executive-board-approves-usd-billion-new-eff-part-of-overall-support-package>
4. Ukraine: Fifth Review Under the Extended Arrangement Under the Extended Fund Facility, Requests for Waivers of Applicability of Performance Criteria, Modification of Performance Criterion, Rephrasing of Access, and Financing Assurances Review-Press Release; Staff Report; and Statement by the Executive Director for Ukraine. International Monetary Fund. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/CR/Issues/2024/10/18/Ukraine-Fifth-Review-Under-the-Extended-Arrangement-Under-the-Extended-Fund-Facility-556465>

УДК 336.741.24

Марта Безпалько – здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Богдана Вишивана

Львівський національний університет імені Івана Франка

ЦИФРОВА ВАЛЮТА ЦЕНТРАЛЬНОГО БАНКУ – СВІТОВИЙ ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Зростання ролі інновацій у фінансовому секторі, поява нових платіжних технологій і сервісів, активізація безготівкових розрахунків сприяли переходу багатьох операцій фінансової екосистеми у віртуальний простір. За таких умов запровадження цифрових валют центральних банків (ЦВЦБ) є відповіддю на сучасні виклики, пов'язані з диджиталізацією фінансових систем та розвитком безготівкової економіки. З огляду на це, центральні банки багатьох країн розглядають можливість розробки та впровадження національних та міжнаціональних цифрових валют, що дозволить не лише модернізувати традиційні грошові системи, а й забезпечити додаткові інструменти для монетарної політики, розширити доступ до фінансових послуг та підвищити рівень прозорості й безпеки фінансових операцій.

Можливості впровадження власних цифрових валют вивчає майже кожен регулятор світу. За даними Банку міжнародних розрахунків, дослідженнями ЦВЦБ займаються понад 86% центральних банків, 60% – експериментують, а

14% – вже розгортають свої пілотні проєкти [2].

Зважаючи на широкий розвиток досліджень впровадження ЦВЦБ у світі, аналітики МВФ розробили концепцію п'яти фаз (5P), яка передбачає структурований та адаптивний підхід до управління проєктом ЦВЦБ, адже містить рекомендації щодо поєднання цілей і ключових питань з конкретними заходами, а також сприяє координації між учасниками (табл.1).

В Україні над створенням концепції цифрової валюти (е-гривні) активно працюють Національний банк, Міністерство цифрової трансформації, інші державні органи й установи. Метою розробки концепції є визначення оптимальних способів використання та характеристик е-гривні, технологічної платформи, архітектури випуску тощо. Разом із запровадженням е-гривні НБУ прагне розвинути платіжну інфраструктуру країни, цифровізувати економіку, сприяти подальшому поширенню безготівкових платежів, забезпечити фінансову інклюзію для населення та збільшити рівень прозорості розрахунків.

Закон України “Про платіжні послуги” тлумачить поняття цифрові гроші як електронну форму грошової одиниці України, емітентом якої є НБУ [1]. Перше тестування е-гривні відбулося у 2018 році через випуск в обіг обмеженої кількості цифрової валюти (5443 грн). Користувачі відзначили, що перевагами е-гривні є простота використання, безпечність та швидкість розрахунків. Водночас варто зауважити, що через обмежений перелік операцій та коло користувачів пілотний тест не дав можливості повністю оцінити привабливість та потенційний рівень залучення українців до такого інструменту тому важко прогнозувати масовість використання е-гривні в разі її впровадження. Окрім цього, для введення е-гривні на національному рівні необхідні значні інвестиції та час на модернізацію існуючої платіжної інфраструктури, популяризацію ЦВЦБ серед населення.

У 2023 році розпочато підготовку до проведення другого – уже відкритого – тестування е-гривні наприкінці 2024 року. У ньому зможуть взяти участь банки, небанківські фінансові установи та їхні клієнти, які захочуть протестувати е-гривню. Остаточне рішення про доцільність широкомасштабного випуску е-гривні НБУ ухвалюватиме за результатами дослідження.

Зауважимо, що в довгостроковому періоді залишаються ризики втрати центральним банком здатності ефективно впливати на макроекономічні, насамперед інфляційні, процеси внаслідок зміни ролі банків як фінансових посередників, втрати ними функції створення грошей та відповідно зміни ефективності каналів монетарної трансмісії. У разі “переливання” ліквідності з банківської системи, ліквідність зберігатиметься і в НБУ. Водночас у випадку значних обсягів таких потоків, особливо під час кризових періодів, “переливання” коштів із клієнтських рахунків у банках в е-гривню може створювати або ж поглиблювати кризу ліквідності як окремих банків, так і банківської системи в цілому. Зазначене матиме негативний вплив на стійкість банків та фінансову стабільність. Для запобігання кризам ліквідності банківської системи може бути встановлено обмеження обміну безготівкових коштів на е-гривню [3].

Приклади проектів ЦВЦБ на різних стадіях дослідження і впровадження*

Фази дослідження і впровадження ЦВЦБ	Регулятори	Проекти ЦВЦБ
Фаза 1. Підготовка	ЄЦБ Банк Англії Банк Таїланду Національний банк Данії Банк Нідерландів Шведський Ріксбанк Управління грошового обігу Гонконгу Центральний банк Есватіні	– консультації; – робочі документи з технологій; – звіти досліджень
Фаза 2. Підтвердження та перевірка концепції	Центральний банк Бразилії Управління грошового обігу Сінгапуру Банк Японії Управління грошового обігу Гонконгу Центральний банк Угорщини	– вивчення нових бізнес-моделей та ідей варіантів використання ЦВЦБ; – визначення технічних можливостей та проблем, пов'язаних з роздрібними та оптовими ЦВЦБ; – дослідження технологічних архітектур та варіантів роздрібної торгівлі ЦВЦБ
Фаза 3. Прототип	Банк Франції	серія експериментів щодо технічної інфраструктури оптових ЦВЦБ
	Національний банк Казахстану	цифровий тенге (у 2021–2022 рр.)
	Європейський центральний банк (ЄЦБ)	технічне прототипування різних варіантів використання (2022–2023 рр.).
	Європейський центральний банк та Банк Японії	проект Stella (2016–2020 рр.).
	Інноваційний центр БМР та центральні банки Австралії, Малазії, Сінгапуру та Південної Африки	проект Dunbar розробив прототипи з використанням DLT для тестування платформи з декількома ЦВЦБ
Фаза 4. Пілотний проект	Інститут цифрової валюти Народного банку Китаю	цифровий юань (2019–2022 р.).
	Східно-Карибський центральний банк (ЕССВ)	роздрібний DCash (2021р.)
	Банк Гани	e-Cedi – доступ в обмежених регіонах
	Центральний Банк Уругваю	e-Peso (2017–2018 рр.)
	Інноваційний центр БМР, Грошово-кредитне управління Гонконгу, Банк Таїланду, Народний банк Китаю та Центральний банк ОАЕ	проект mBridge як прототип мультивалютних ЦВЦБ (2022р.)
	Резервний банк Індії	роздрібна цифрова рупія (2022 р.)
Фаза 5. Впровадження	Центральний Банк на Багамах	індекс Sand Dollar (жовт. 2020 р)
	Центральний Банк Нігерії (CBN)	eNaira (жовтень 2021 р.)
	Банк Ямайки (BOJ)	роздрібна JAM-DEX (2022 р.).

* Узагальнено автором на основі [5]

Вплив е-гривні на монетарні показники залежить від її конкурентних позицій на готівковому та безготівковому ринку та частки у Р2Р переказах та під час розрахунків за товари та послуги. Якщо зробити припущення, що е-гривню будуть використовувати здебільшого для купівлі товарів та послуг, а обороти за операціями з її використанням досягатимуть 20% від загального обсягу безготівкових операцій з використанням платіжних карток, то такий вплив буде досить суттєвий як для ліквідності банків, так і для обсягів готівки. Водночас фактичний вплив буде залежати від швидкості обертання е-гривні та сфер її використання [2].

На нашу думку, впровадження ЦВЦБ сприятиме підвищенню рівня фінансової інклюзії, зростанню швидкості і зручності безготівкових платежів та рівня захисту фінансових послуг конкурентоспроможності платіжних послуг та сервісів, зменшенню частки готівкових розрахунків, а також вартості роздрібних безготівкових платежів в Україні порівняно з вартістю платежів з використанням платіжних карток.

Водночас унаслідок масштабного впровадження е-гривні можуть виникнути такі потенційні ризики [4]:

- невизначеність впливу на трансмісійний механізм через зниження здатності банків створювати кредитні гроші та бути чистими посередниками щодо кредитних ресурсів;
- відплив коштів із комерційних депозитних інституцій до центрального банку, особливо у періоди фінансових потрясінь;
- загроза руйнування системи страхування депозитів у довгостроковій перспективі, якщо депозити в банках сприйматимуть як високодохідні та ризикові активи (порівняно з цифровою валютою);
- “націоналізація” оптового грошового ринку (через відплив роздрібних депозитів до центрального банку та позичання цих коштів комерційним банкам).

Підсумовуючи, варто зазначити, що незважаючи на успішне завершення тестування ЦВЦБ як у країнах розвинених, так і тих, що розвиваються, більшість центральних банків не ухвалюють рішення щодо впровадження ЦВЦБ, а продовжують вивчати їх ризики та переваги.

Випуск ЦВЦБ в Україні окрім часу, значних інвестицій, зміни законодавства та інфраструктури, потребує виваженого підходу і можливий лише після оцінки впливу можливих моделей ЦВЦБ на стратегічні цілі НБУ, а саме – забезпечення цінової та фінансової стабільності.

Література:

1. Про платіжні послуги: Закон України від 30.06.2021 № 1591-IX [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#Text> (дата звернення 28.09.2024)
2. Аналітична записка за результатами пілотного проекту із впровадження платформи “Електронна гривня” та електронних грошей Національного банку України (е-гривні) [Електронний ресурс]. URL:

https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Analitichna_zapiska_E-grivnya.pdf (дата звернення 28.09.2024)

3. Вальд Б. Цифрова валюта центрального банку: що це таке, чому всі про це говорять та як працює е-гривня. [Електронний ресурс]. URL: <https://ucap.io/czyfrova-valyuta-czentralnogo-banku-shho-cze-take-chomu-vsi-pro-cze-govoryat-tayak-praczuivatyme-e-gryvnya/> (дата звернення 13.10.2024)

4. Шаповал Ю. Цифрові валюти центральних банків: досвід пілотних проєктів та висновки для НБУ. Економіка і прогнозування. 2020. № 4. С. 103-121. [Електронний ресурс]. URL: http://eip.org.ua/docs/EP_20_4_103_uk.pdf (дата звернення 15.10.2024)

5. Gabriel S., Kiff J. Bechara M., Forte S., Kao K., Lannquist A., Sun T., Tourpe H. and Yoshinaga A. How Should Central Banks Explore Central Bank Digital Currency?: A Dynamic Decision-Making Framework.” IMF Fintech Note 2023/008 [Електронний ресурс]. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/fintech-notes/Issues/2023/09/08/How-Should-Central-Banks-Explore-Central-Bank-Digital-Currency-538504> (дата звернення 29.10.2024)

УДК 339.5

Владислав Бірюков – здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Марина Лещенко

Черкаський державний технологічний університет

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ РОЗВИТКУ МІЖНОРОДНОЇ ТОРГІВЛІ У СВІТОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

Міжнародна торгівля є основою світової економіки, що забезпечує обмін товарами, послугами та капіталом між країнами. Однак, наразі вона стикається з низкою викликів, які впливають на динаміку світових ринків та економічне зростання.

Геополітичні конфлікти мають значний вплив на міжнародну торгівлю. Найвідомішим прикладом є війна в Україні, яка призвела до запровадження широких санкцій проти Росії. Це призвело до перебоїв у постачанні енергоносіїв, сировини, зерна та металів. Як наслідок, ціни на світових ринках, особливо на енергоносії, зросли. Крім того, конкуренція між США та Китаєм посилює тенденцію до регіоналізації торгівлі, коли країни формують торговельні блоки для захисту своїх інтересів.

Пандемія COVID-19 висвітлила вразливість глобальних ланцюгів постачання. Обмеження на переміщення, обмеження на поїздки та перебої у виробництві призвели до перебоїв у роботі портів та транспорту. Як наслідок, обсяги світової торгівлі зменшились на 15% у 2020 році [1]. Хоча у 2021 році відбулося часткове відновлення, багато компаній змінили свої стратегії та

зосередились на локалізації виробництва. Крім того, пандемія сприяла розвитку електронної комерції, яка докорінно змінила структуру споживання.

Зростання цін на енергоносії, продукти харчування та сировинні товари створює додаткові виклики для міжнародної торгівлі. Інфляційний тиск посилюється наслідками війни в Україні, логістичними перебоями та високим попитом на дефіцитні ресурси. Ці виклики найсильніше впливають на країни з ринками, що розвиваються, оскільки їхні валюти слабшають, а борговий тягар зростає.

В ході розвитку міжнародної торгівлі все більшого значення набуває екологічна відповідальність. Впровадження «Зеленого курсу» в ЄС та інших регіонах змушує компанії скорочувати викиди CO₂, що, водночас, збільшує виробничі витрати [2]. Країни, залежні від експорту вуглеводнів, стикаються зі зниженням попиту на свою продукцію. Водночас, зміни клімату (посухи, урагани) дестабілізують сільськогосподарські ринки. Також, сучасні споживачі все частіше обирають екологічно чисті товари, що створює нові виклики для експортерів, які повинні адаптувати свої виробничі процеси під такі вимоги.

Крім того, ключовим рушієм змін у сфері торгівлі є діджиталізація. Впровадження технології блокчейн, штучного інтелекту та автоматизації допомагає знизити витрати та підвищити прозорість торгівлі [3]. Але, для країн, що розвиваються, з недостатньо нерозвиненою цифровою інфраструктурою, ці інновації є певним викликом. Крім того, зростають загрози інформаційної безпеки, що може мати негативний вплив на міжнародні транзакції.

Також, особливу роль у розвитку торговельних процесів відіграє протекціоністська політика, що знову певним чином активізується в сучасній торгівлі [4]. Зростання тарифів та імпорتنих квот має на меті захистити вітчизняних виробників, водночас сповільнює світову торгівлю. Торговельні війни, особливо між США та Китаєм, посилюють цю тенденцію та створюють нові виклики для багатосторонньої торговельної співпраці.

Країни, що розвиваються, мають обмежений доступ до міжнародних ринків через недостатню інфраструктуру та брак інвестицій. Африканські країни, наприклад, все ще залежать від експорту сировини, що ускладнює перехід до виробництва з високою доданою вартістю. Крім того, пандемія ще більше збільшила економічний розрив між індустріально розвиненими країнами та країнами, що розвиваються.

Отже, подолання поточних викликів у міжнародній торгівлі вимагає координації між країнами за напрямками інвестицій в інфраструктуру, впровадженню сучасних технологій, зменшення шкідливого впливу на довкілля, покращення доступу до ринків для країн, що розвиваються. В цілому ж, міжнародна торгівля залишається ключовим фактором глобального економічного розвитку, що визначатиме майбутні тренди розвитку світового господарства.

Література:

1. COVID-19 drives large international trade declines in 2020.
URL: <https://unctad.org/news/covid-19-drives-large-international-trade-declines-2020>
2. European Green Deal. European Council. Council of the European Union.
URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/green-deal/>
3. Digitalisation in Europe – 2024 URL:
<https://ec.europa.eu/eurostat/web/interactive-publications/digitalisation-2024#:~:text=digitalisation-2024-introduction,key%20priorities%20for%20the%20EU.>
4. Protectionism Is Failing to Achieve Its Goals and Threatens the Future of Critical Industries URL:
<https://www.worldbank.org/en/news/feature/2023/08/29/protectionism-is-failing-to-achieve-its-goals-and-threatens-the-future-of-critical-industries>

УДК 336.1

Марина Єщенко – к.п.н., доц.

Донбаська національна академія будівництва і архітектури

Тетяна Петленко

Центральноукраїнський національний технічний університет

СУЧАСНА МІЖНАРОДНА ПРАКТИКА РОЗВИТКУ ФІНАНСОВИХ СИСТЕМ

Міжнародна практика розвитку фінансових систем є важливою темою, оскільки вона дозволяє порівняти ефективні моделі, інструменти та політики, які використовуються різними країнами для зміцнення та стабілізації своїх фінансових секторів. Сучасна міжнародна практика розвитку фінансових систем активно адаптується до змін глобальної економіки, цифровізації, соціальних та екологічних викликів. Основні тренди у цій сфері включають:

1. Фінансова інклюзія та доступність послуг

Сучасна фінансова система орієнтується на забезпечення широкого доступу до фінансових послуг, особливо у країнах, що розвиваються. Це включає створення умов для відкриття рахунків, кредитування, страхування та інших послуг для населення, яке традиційно було позбавлене доступу до фінансової інфраструктури. Прикладами є державні ініціативи та приватні проекти, такі як мобільні фінанси в Африці та Азії (наприклад, M-Pesa в Кенії).

2. Фінансова регуляція та міжнародне співробітництво

З огляду на глобалізацію, країни співпрацюють у сфері регулювання фінансових ринків, щоб забезпечити стабільність та зниження ризиків, пов'язаних з транскордонними операціями та фінансовими кризами. Організації,

як-от Базельський комітет з банківського нагляду та Міжнародний валютний фонд (МВФ), розробляють загальні стандарти, що сприяють прозорості та стабільності.

3. Цифровізація та фінтех

Зростання фінтех-індустрії значно змінює фінансовий ландшафт. Новітні технології, такі як блокчейн, штучний інтелект і великі дані, роблять фінансові послуги більш персоналізованими, швидкими та доступними. Наприклад, блокчейн допомагає забезпечити прозорість у транзакціях, а штучний інтелект використовується для оцінки кредитоспроможності та управління ризиками.

4. Зелене фінансування та стале інвестування

Одним із найактуальніших напрямів є стале фінансування, яке підтримує інвестиції в екологічно чисті технології, проекти з низьким рівнем викидів вуглецю, та адаптацію до кліматичних змін. Зростає попит на зелені облігації, а також інтерес інвесторів до ESG-критеріїв (екологічне, соціальне та управлінське оцінювання) у фінансових операціях.

5. Кібербезпека та захист даних

Із розвитком цифрових фінансових систем, кібербезпека стає ключовим фактором. Банки та інші фінансові установи значні ресурси вкладають у захист від кіберзагроз, щоб забезпечити безпеку клієнтських даних та надійність систем.

6. Центральні банки та цифрові валюти (CBDC)

Центральні банки багатьох країн розробляють цифрові валюти (CBDC) для зручнішого доступу до національних валют, підвищення фінансової інклюзії та підсилення контролю над грошово-кредитною політикою. Китай, Швеція та країни ЄС активно тестують такі проекти, що може суттєво змінити фінансову екосистему.

7. Розвиток ринків капіталу. Створення умов для зростання ринків капіталу сприяє фінансуванню компаній і проектів без необхідності звертатися до банківських кредитів. Наприклад, в США та Великій Британії добре розвинуті фондові ринки, що дозволяє компаніям залучати капітал шляхом продажу акцій.

Ці тренди демонструють, що міжнародна фінансова система знаходиться в постійному процесі трансформації та адаптації до нових викликів. Розвиток цієї сфери орієнтований на поєднання стабільності, інноваційності та відповідальності перед суспільством. Вивчення міжнародної практики є корисним для країн, що розвиваються, які прагнуть вдосконалити свої фінансові інститути, зокрема через інтеграцію кращих міжнародних стандартів та адаптацію інновацій.

Література:

1. Рейтинг 20 найбільших країн за ВВП у 2024 році. URL[^] <http://pmguinfo.dp.ua/mir/8055-rejting-20-najbilshikh-krajin-za-vvp-u-2024-rotsi> (дата звернення: 08.11.2024).

2. Сучасний стан та перспективи розвитку фінансової системи України: збірник наукових праць XII Всеукраїнської науково-практичної Інтернет –

http://www.vtei.com.ua/doc/2023/konf2707/zb_fin.pdf (дата звернення: 05.11.2024).

3. Фінансова система країни: тенденції та перспективи розвитку : матеріали IX Міжнар. наук.-практ. інт.-конф. (м. Острого, 21 жовт. 2022 р.). Острого : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2022. 364 с. URL: https://eprints.oa.edu.ua/id/eprint/8793/1/Tezy_fin_systema_2022.pdf (дата звернення: 06.11.2024).

УДК 339.7:327-043.2

**Марина Лещенко – к.е.н., доц.
Тетяна Сахно – д.ф., доц.**

Черкаський державний технологічний університет

ВПЛИВ ЧИННИКІВ ПОЛІТИЧНОГО СЕРЕДОВИЩА НА КОН'ЮНКТУРУ СВІТОВОГО ФІНАСОВОГО РИНКУ

В умовах посилення глобалізаційних процесів тенденції розвитку світової фінансової системи, багато в чому, визначаються факторами політико-правового середовища. Так, у 2024 р. політичний чинник, а саме президентські вибори в США, вплинули на функціонування світового фінансового ринку, викликавши зміни перспектив фіскальної, монетарної, торговельної політики США, що, в свою чергу, вплинуло на кон'юнктуру фінансових ринків і динаміку валютних курсів.

Слід зауважити, що світовий фінансовий ринок відзначається волатильністю, особливо в ході розпаду сезону виборів у США, практично у всі виборчі періоди. Така волатильність є реакцією інвесторів на непередбачувані наслідки виборів та зміни очікувань у розвитку ключових бізнес-процесів. При цьому, посилюється вплив на ринкові коливання з боку державного регулятора, як відповідь на очікувані зміни у політичному та економічному середовищі. Як приклад вищесказаного, можна навести динаміку індексу Russell 2000 – одного з найвідоміших біржових індексів, який відображає динаміку зміни вартості акцій 2000 середніх та малих компаній на фондовому ринку США. Так, динаміка значень індексу демонструвала значну волатильність за дев'яносто днів до дати виборів у 2012, 2016 та 2020 р. (довиборче значення індексу у 2020 р. становило 23,8, тоді як через 90 днів показники знизились до 22,5 [1]).

У 2024 р. відповідні коливання фондового ринку засвідчили зростання індексів Dow Jones Industrial Average, S&P 500 і NASDAQ Composite Indexs, що досягли рекордних значень наступного дня після виборів, де Д. Трамп здобув перемогу. Великою мірою, така реакція ринку була викликана подвійними очікуваннями з боку компаній енергетичного та фінансового секторів: для одних з них можна було прогнозувати отримання вигід від політики нового президента,

інші ж, навпаки – очікували труднощі у бізнес-діяльності. В то й же час, фахівці відзначають, що поряд з впливом виборчого процесу, на волатильність фінансових ринків істотно впливають і складові економічного середовища, зокрема податкової системи. Так, згідно передвиборчим обіцянкам, можливе зниження податків може спричинити виникнення дефіциту бюджету США, а також, потенційно, призвести до зростання прибутковості облігацій. Наприклад, запропоноване Д. Трампом зниження ставки корпоративного податку з 20 % до 15 % для виробників внутрішнього ринку, відміна оподаткування автомобільних позик, скасування податків на соціальне страхування та інші податкові пільги можуть стати привабливими для бізнесу і населення в короткостроковому періоді, але викликати негативні тенденції у функціонуванні федеральної фінансової системи в довгостроковій перспективі [2].

Крім того, певна невизначеність пов'язана з виборами в США характерна не лише для американського фінансового ринку. Так, фахівці прогнозують, що у Великобританії Центральний банк знизить процентну ставку на 0,25 %, досягнувши позначки 4,75%. В Азіатсько-Тихоокеанському регіоні прогнозують утримання процентної ставки на рівні 4,35%. У Китаї прогнозують зниження обсягів банківського кредитування до 770 млрд юанів (99,6 млрд. євро) з 1,6 трлн. юанів в порівнянні з показниками за серпень 2024 р. [3].

Слід зауважити, що часто політичну нестабільність супроводжують коливання кон'юнктури валютного ринку. Міжнародні корпорації можуть зіткнутися з коливанням вартості долара, особливо по відношенню до таких основних валют, як євро, єна та юань. Так, напередодні виборів, 4 листопада 2024 р. курс долара США до китайського юаня сягнув позначки 1 до 7,09, з поступовим зростанням до 7,29 вже за підсумками 17 листопада. Аналогічні коливання були відмічені і для обмінного курсу долара та євро – 1 до 0,91 5 листопада та 1 до 0,95 – за підсумками 15 листопада [4]. Підвищена волатильність долара може мати різноманітні наслідки для експортерів та імпортерів, що вимагає від них коригувань власних фінансових стратегій. Так, компанії можуть використовувати хеджування валютних операцій, різноманітні фінансові інструментів, такі як форвардні контракти, опціони та свопи, диверсифікувати джерела доходу в різних валютах і регіонах. Такі заходи можуть пом'якшити несприятливий вплив коливань валют на обсяги та динаміку доходів корпорацій.

Таким чином, чинники політичного середовища, поряд з економічними факторами, здійснюють значний вплив на кон'юнктуру та динаміку розвитку фінансових ринків, що підтверджується очікуваннями та реакцією фондових та валютних ринків на виборчий процес. Зокрема, зміни процентних ставок суттєво вплинуть на кон'юнктуру валютних ринків, зокрема на міцність долара США. Нестабільність валютних курсів може бути викликана також загостренням торговельних суперечок та загальної напруженості між США та Китаєм, санкціями проти РФ та відносинами з країнами ЄС. Істотний вплив на вартість долара США та стабільність фондових ринків можуть мати можливі фіскальні

зміни та очікування інвесторів. В цілому ж, для формування цілісної картини глобальних трендів розвитку світового фінансового ринку, слід враховувати історичні тенденції, поточні тенденції макроекономічного розвитку національних економік та геополітичний ландшафт.

Література

1. US elections – An important event for financial markets. Indrani De, Sayad Reteos Baronyan. URL: <https://www.lseg.com/en/insights/ftse-russell/us-elections-an-important-event-for-financial-markets> (дата звернення 16.11.2024 р.)
2. How presidential elections affect the stock market. U.S. Wealth Management. URL: <https://www.usbank.com/investing/financial-perspectives/market-news/how-presidential-elections-affect-the-stock-market.html> (дата звернення 16.11.2024 р.)
3. A turbulent week expected as US election spurs market volatility. Euronews. URL: <https://www.euronews.com/business/2024/11/04/a-turbulent-week-expected-as-us-election-spurs-market-volatility> (дата звернення 17.11.2024 р.)
4. How the 2024 U.S. Election Could Shake Up Currency Markets: What Your Business Needs to Know. Xe Corporate. URL: <https://www.xe.com/blog/currency-news/how-the-2024-us-election-could-shake-up-currency-markets/> (дата звернення 17.11.2024 р.)
5. Wise. Currency converter. Веб-сайт. URL: <https://wise.com/gb/currency-converter/usd-to-eur-rate?amount=1000> (дата звернення 17.11.2024 р.)

УДК 551.583:368(100)

Віталіна Пустовойт – здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – д-р. наук з держ. упр., проф. Ірина Гончаренко

Черкаський державний технологічний університет

ВПЛИВ ЗМІНИ КЛІМАТУ НА РОЗВИТОК МІЖНАРОДНОГО СТРАХОВОГО РИНКУ

Протягом історії Землі клімат змінювався неодноразово. Вчені знають про сім льодовикових періодів, кожен з яких закінчувався фазою потепління. Зміни клімату призводять до частіших і серйозніших природних катаклізмів, які завдають великих економічних втрат країнам. Жером Жан Гегелі, головний економіст компанії Swiss Re, зазначає, що адаптація може знизити ці ризики, і страхування відіграє в цьому важливу роль. Страхова індустрія готова сприяти цьому, інвестуючи в адаптаційні проекти як довгостроковий інвестор і беручи участь у страхуванні ініціатив, пов'язаних із кліматом, а також надаючи експертні знання щодо оцінки ризиків. Чим точніше оцінюються кліматичні

ризика, тим більша ймовірність того, що необхідні інвестиції будуть здійснені.

- Кліматичні зміни мають значний вплив на економіку та суспільство по всьому світу.

Зокрема, частішають такі природні катастрофи, як урагани, повені та лісові пожежі, що призводить до зростання фінансових втрат як для окремих країн, так і для глобальної економіки. Через збільшення масштабів і частоти цих явищ підвищуються витрати на відновлення і допомогу постраждалим, а це впливає на страхові ринки, оскільки компаніям доводиться виплачувати більше компенсацій.

Крім того, уряди багатьох країн змушені змінювати свої підходи до управління ризиками, пов'язаними з інфраструктурою та екологією. Це безпосередньо зачіпає страховий ринок, оскільки необхідно враховувати нові ризики і створювати механізми захисту від наслідків кліматичних змін.

- Вплив кліматичних ризиків на страхову галузь

Кліматичні зміни, зокрема екстремальні погодні явища, серйозно впливають на страхові компанії. Коли відбуваються такі події, як урагани, засухи чи повені, кількість страхових випадків різко зростає, що призводить до значних виплат постраждалим клієнтам. Це створює додаткове фінансове навантаження на страхові компанії і може вплинути на їхню здатність виконувати свої зобов'язання.

Хоча прогнозується зростання ризику повеней у всьому світі, основним джерелом значних економічних втрат, пов'язаних із погодою, у США, а також у Східній і Південно-Східній Азії залишаються тропічні циклони. На сьогодні США зазнають найбільших у світі економічних втрат від природних явищ, переважно через тропічні циклони, такі як урагани. Крім того, значну частку збитків спричиняють потужні грози.

Щоб зменшити ризики і збалансувати втрати, компанії змушені підвищувати страхові тарифи для регіонів, які найбільше постраждали або мають високі кліматичні ризики. Крім того, через частоту природних катастроф з'являється більше компаній, що пропонують спеціалізовані страхові продукти, пов'язані з наслідками кліматичних змін.

- Зміни у політиці страхування внаслідок кліматичних змін

Страхові компанії змінюють свої підходи, щоб ефективніше реагувати на нові кліматичні ризики. Вони створюють нові види страхових продуктів, орієнтовані на захист від природних катастроф, наприклад, страхування кліматичних ризиків.

Також використовуються нові методики для оцінки ризиків, які враховують прогнози майбутніх кліматичних змін та можливих катастроф. Це допомагає точніше передбачати потенційні загрози і краще управляти ризиками. З'являються інноваційні страхові продукти, як-от індексне страхування, де страхові виплати базуються не на фактичних збитках, а на визначених кліматичних показниках, таких як рівень опадів або температура.

- Регіональна специфіка впливу кліматичних змін на страхування

Вплив кліматичних змін на страхування відрізняється в залежності від регіону. Наприклад, прибережні зони частіше страждають від ураганів та підвищення рівня моря, через що страхування від таких ризиків є більш актуальним у цих місцях. Водночас, в інших частинах світу проблеми можуть бути іншими – наприклад, засухи або лісові пожежі можуть стати головним викликом для страховиків у певних регіонах.

У різних країнах підходи до страхування також різняться. У розвинених державах існують потужні програми страхування, що охоплюють широкий спектр ризиків, зокрема природних катастроф. Натомість країни, що розвиваються, часто стикаються з браком доступних страхових продуктів, що може призвести до серйозних економічних проблем після катастроф, оскільки немає належного страхового покриття для збитків.

Міжнародна співпраця грає важливу роль у зниженні кліматичних ризиків, особливо коли мова йде про допомогу біднішим країнам, які найбільш уразливі до змін клімату.

- Міжнародні угоди та роль урядів у регулюванні страхового ринку

Міжнародні угоди, такі як Паризька кліматична угода, змушують країни звертати більше уваги на вплив кліматичних змін на різні галузі, включно зі страховою. Держави розробляють нові політики, які допомагають адаптувати ринок страхування до нових ризиків, пов'язаних зі зміною клімату.

Уряди також відіграють дедалі важливішу роль у регулюванні ризиків, з якими стикаються страхові компанії. Це включає вимоги до страхових організацій, аби ті враховували кліматичні фактори під час створення своїх стратегій.

Уряди багатьох країн запроваджують спеціальні програми страхування від природних катастроф, співпрацюючи з приватними страховими компаніями для розширення обсягу захисту.

- Перспективи розвитку страхового ринку в умовах кліматичних змін

Кліматичні зміни надають нові можливості для страхових компаній, особливо в сегменті екологічних ризиків. Зростає попит на продукти, які допомагають захиститися від наслідків кліматичних катастроф.

Все більше страхових компаній починають інвестувати в екологічні та стійкі проекти, які допомагають зменшити вплив змін клімату на економіку та суспільство.

Інновації також відіграють важливу роль у розвитку страхового ринку. Використання великих даних (Big Data), штучного інтелекту та моделей прогнозування дозволяє компаніям точніше передбачати ризики і відповідним чином адаптувати свої пропозиції.

Висновок: Зміни клімату стали серйозним випробуванням для світового ринку страхування. Природні катастрофи трапляються частіше і завдають більших збитків, що створює додаткові ризики для страховиків. Проте, це також відкриває нові можливості для розвитку ринку – попит на страхові продукти, які захищають від кліматичних ризиків, зростає. Для того, щоб адаптуватися до нових викликів, страховим компаніям необхідно змінювати підходи до оцінки

ризиків та створювати нові продукти, які враховують специфіку кліматичних загроз. У цьому процесі важливу роль відіграє міжнародна співпраця. Держави та страхові компанії повинні об'єднати зусилля, щоб спільно протистояти викликам та зміцнювати стійкість ринку до кліматичних змін.

Література:

1. <https://forinsurer.com/news/24/03/01/43536>
2. <https://library.vn.ua/news-and-events/novini/kviten-2021/zmina-klimatu>
3. [http://zt.knute.edu.ua/files/2015/3\(80\)/uazt_2015_3_13.pdf](http://zt.knute.edu.ua/files/2015/3(80)/uazt_2015_3_13.pdf)

UDC 336:330.34]=111

Stephan Sachs – student der höheren Bildung

Wissenschaftlicher Betreuer – Dr. Hans-Jürgen Schäfer

University of Flensburg, Deutschland

FINANCIAL SYSTEMS AND ECONOMIC DEVELOPMENT: A GLOBAL PERSPECTIVE

In the intricate tapestry of global economics, the development of financial systems plays a pivotal role in shaping the economic landscape of nations. As we delve into this complex subject, it becomes evident that the interplay between financial institutions, markets, and economic growth is both profound and multifaceted.

At the heart of this relationship lies the concept of financial development, which encompasses improvements in the quality, quantity, and efficiency of financial intermediary services [1]. This process is not merely about the expansion of banking services or stock markets; rather, it involves a fundamental transformation in how capital is allocated, risks are managed, and economic opportunities are created.

The historical perspective offers valuable insights into the evolution of financial systems. From the rudimentary payment systems of early civilizations to the sophisticated digital platforms of today, financial innovation has consistently mirrored and often driven economic progress [1]. The industrial revolution, for instance, was as much a financial revolution as it was a technological one, with new banking practices and financial instruments emerging to support large-scale industrialization.

Interestingly, the debate on the optimal design of financial systems continues to evolve. The traditional dichotomy between bank-based and market-based systems has given way to a more nuanced understanding that recognizes the importance of both institutional structures in fostering economic growth [1]. This functional approach to financial system design acknowledges that different institutional arrangements can provide similar financial services, adapting to the unique economic and legal environments of each country.

The role of human capital in this equation cannot be overstated. Recent research

suggests a complex interplay between financial development and human capital in driving economic growth [4]. While both factors are individually correlated with growth, their combined effect presents a fascinating area of study. Some findings indicate that an increase in human capital may actually decrease the impact of financial development on growth, suggesting that countries with less developed financial systems can achieve greater economic growth through improvements in education and skills [4].

In the global context, the formation of currency unions has emerged as a significant factor influencing financial development. These unions can have asymmetric effects on different aspects of financial development and may impact high-income and low-income countries differently [4]. This highlights the need for nuanced policy approaches that consider the specific economic contexts of different nations.

The World Bank's Global Financial Development Database provides a comprehensive framework for understanding and measuring financial development across countries [3]. By examining four key dimensions – depth, access, efficiency, and stability – across both financial institutions and markets, this database offers invaluable insights into the diverse landscape of global financial systems.

As we look to the future, the challenges and opportunities in financial system development are manifold. The rise of fintech, the increasing importance of sustainable finance, and the ongoing efforts to promote financial inclusion all point to a dynamic and evolving field. The task for policymakers and economists is to navigate this complex terrain, balancing the need for innovation with the imperative of stability.

In conclusion, the development of financial systems remains a critical factor in economic growth and development. As our understanding of this relationship deepens, so too does our ability to craft policies that can harness the power of finance for broader economic and social progress. The journey of financial development is far from over, and its future chapters promise to be as fascinating and impactful as those that have come before.

Citations:

1. Financial Systems and Economic Development in Historical Perspective
2. The Functions of the Financial System | Economics Essay
3. Global Financial Development Database
4. THREE ESSAYS ON FINANCIAL DEVELOPMENT

УДК 658.7:338.1

Анастасія Черевань – здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – д. е. н., проф. Тетяна Зубко

Державний торговельно-економічний університет

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РИЗИКАМИ МІЖНАРОДНИХ ЛОГІСТИЧНИХ КОМПАНІЙ

Логістична галузь відіграє ключову роль в ефективному функціонуванні світової економіки. Ринок логістики активно розвивається: при середньорічному темпі зростання 5,2% він збільшиться з \$16,71 млрд у 2023 році до \$17,58 млрд у 2024 році, а у 2028 році – до \$21,82 млрд, що можна пояснити технологічним прогресом у сфері транспорту, контейнеризації та інтермодальних перевезень, регуляторними змінами та дотриманням нормативних вимог, еволюцією управління ланцюгами поставок тощо [1]. Сучасні ринкові умови відкривають для міжнародних логістичних компаній широкий спектр можливостей для розширення діяльності, однак такі проблеми як геополітична напруженість, економічна нестабільність, законодавчі зміни, трансформація фінансових ринків тощо зумовлюють виникнення різних фінансових ризиків, які значно впливають на стабільне функціонування підприємств. Тому у керівництва виникає потреба в дієвому управлінні такими ризиками з метою їх уникнення, мінімізації чи нейтралізації.

Під поняттям фінансового ризику розуміють результат вибору його власниками або керівниками підприємства альтернативного фінансового рішення, спрямованого на досягнення бажаного цільового результату фінансової діяльності з імовірністю економічного збитку (фінансового збитку) через невизначеність його реалізації [2], тобто цей ризик пов'язаний із втратою фінансових ресурсів у результаті діяльності.

Фінансові ризики класифікують за різними ознаками, тому представимо у табл.1 основні ризики, які можуть виникнути у логістичній компанії.

Класифікація основних видів фінансового ризику

Вид ризику	Характеристика
Кредитний ризик	ризик непогашення кредиту та несплати відповідних відсотків за ним за користування
Процентний ризик	виникає у разі зміни процентних ставок за кредитними ресурсами, що надаються суб'єкту
Валютний ризик	можливий у разі зміни курсів валют, а також політичної ситуації, коли курси не змінюються, а можливості вільного обігу валют є досить обмежені. Ці ризики пов'язані з переоцінкою статей балансу іноземних філій компаній у національній валюті та у зворотних операціях
Ризик ліквідності та структури капіталу	пов'язаний із можливістю втрат під час продажу цінного паперу через зміни в оцінці його якості
Операційний ризик	пов'язаний з помилкою або ж неправильною організацією, нераціональним вибором методу проведення фінансової операції. До цього виду ризику належать можливі помилки менеджерів
Інвестиційний ризик	характеризує можливість виникнення фінансових втрат під час здійснення інвестиційної діяльності
Інфляційний ризик	характеризується можливістю знецінення реальної вартості капіталу, а також очікуваних доходів від здійснення фінансових операцій в умовах інфляції
Галузевий ризик	пов'язаний зі специфікою окремих галузей, що проявляється у зміні інвестиційної якості та курсової вартості цінних паперів і відповідних збитках інвесторів
Ризик країни	сукупність політичних, економічних та трансфертних ризиків, пов'язаних з фактичними та очікуваними політичними та економічними умовами в країні та впливом цих умов на здатність уряду, окремих корпорацій та конкретних фізичних осіб виконувати зобов'язання щодо зовнішнього боргу

Джерело: побудовано автором на основі [2, 3]

Логістичному підприємству для управління фінансовими ризиками важливо визначити чіткий перелік дій, який може передбачати включення наступних етапів [2, 3, 4]:

1. *Ідентифікація фінансових ризиків підприємства* (виявлення факторів, що впливають на рівень ризиків, формування портфеля фінансових ризиків, визначення найбільш ризикових видів й напрямів фінансової діяльності підприємства).

2. *Оцінка та аналіз фінансових ризиків* (визначення ймовірності можливого настання ризикової події за кожним видом ідентифікованих фінансових ризиків, вибір методів їх оцінювання, оцінювання рівня ймовірності фінансових ризиків, визначення розміру можливого фінансового збитку при настанні ризикової події).

3. *Вибір і реалізація методів управління фінансовими ризиками*, основними з яких є: уникнення, прийняття, перенесення ризику і запобігання збиткам (обґрунтування альтернатив відбувається шляхом застосування обраних методів,

розроблення й вжиття підприємством конкретних заходів щодо зменшення ймовірності виникнення окремих видів ризиків і зниження розміру пов'язаних із ними очікуваних втрат, оцінювання результатів і коригування обраних методів).

4. *Моніторинг і контроль фінансових ризиків* (моніторинг факторів ризику, моніторинг шляхів нейтралізації можливих негативних наслідків фінансових ризиків, моніторинг бюджету витрат, пов'язаних з управлінням фінансовими ризиками, моніторинг результатів реалізації фінансових операцій і видів фінансової діяльності, контроль фінансових ризиків на основі результатів моніторингу та аналізу, за необхідності відбувається коригування управлінських рішень).

5. *Ініціювання діяльності з протидії виявленим ризикам з метою мінімізації негативних наслідків* (будь-яка стратегія з протидії виявленим ризикам має також моменти невизначеності, тому обов'язково треба виявити слабкі і сильні сторони цього інструменту впливу на управління ризиками, а тоді застосувати його).

З метою мінімізації ризиків на етапі вибору і реалізації методів управління фінансовими ризиками також виділяють наступні методи: лімітація концентрації ризиків, хеджування та диверсифікація ризиків, розподіл, самострахування чи страхування ризиків тощо. Ці методи є загальними для кожного виду фінансового ризику, тому логістичним компаніям важливо обрати найбільш ефективний метод, який враховуватиме усі особливості конкретного ризику.

Міжнародні логістичні підприємства здійснюють свою діяльність в різних країнах і постійно мають справу з іноземною валютою, через що є висока ймовірність виникнення валютних ризиків. Для підприємств даної галузі такі ризики мають специфічну особливість, пов'язану з різницею в часі («часовий розрив») між датою укладання договору та платежем по ньому [5]. Одним з ефективних методів управління валютним ризиком є страхування, який включає наступні методи:

1) *біржовий метод* – купівля валюти на біржі чи банку на основі прогнозування майбутньої ситуації на ринку (як правило, банківський курс дещо вищий за біржовий, оскільки у вартість валюти банк закладає відсоток від доходів операційної діяльності, а на біржі підприємство отримує вигідніший обмінний курс);

2) *метод валютних коливань* – купівля валюти на основі аналізу валютних коливань попередніх періодів та маркетингового аналізу логістичного ринку (за таких умов валютні ризики долаються за рахунок аналізу майбутньої ситуації на ринку);

3) *метод фіксованих цін* – визначення спеціалізованих умов оплати логістичних послуг за фіксованим курсом (згідно договору постачальник зобов'язується здійснювати розрахунки за фіксованим курсом або на основі врахування курсової різниці, яка визначається на користь логістичного підприємства);

4) *метод додаткових обмежень* – встановлення

додаткових умов отримання оплати за логістичні послуги за рахунок проведення додаткових фінансових операцій (наприклад, фіксація курсу проведення розрахункових операцій у валюті виключно усередині країни; запровадження додаткових комісійних зборів на підставі курсової різниці; запровадження додаткової оплати по відсотках за контрактом у разі виникнення високих курсових різниць) [5].

Підсумовуючи вищенаведене, можна зробити висновок, що на міжнародну діяльність логістичних компаній впливають різні зовнішні та внутрішні фактори, які в результаті можуть зумовити виникнення різних фінансових ризиків. З метою уникнення їх впливу на фінансові результати керівництво підприємства повинно вчасно реагувати на ризики та вміти управляти ними, дотримуючись конкретного переліку дій. Логістичним компаніям особливу увагу треба звернути на різні методи мінімізації та нейтралізації ризиків і підібрати той, що враховуватиме специфіку певного виду фінансового ризику й буде найефективнішим за конкретних обставин.

Література:

1. Freight and logistics global market report 2024. The Business Research Company: веб-сайт. URL: <https://www.thebusinessresearchcompany.com/report/freight-and-logistics-global-market-report>
2. Томашук І. Управління фінансовими ризиками підприємства як складова забезпечення сталого функціонування суб'єкта економіки. *Економіка та суспільство*. 2022. № 39. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-64>
3. Нечипоренко А. В. Особливості управління фінансовими ризиками підприємства в умовах трансформаційних змін. *Економічний вісник університету*. 2023. № 56. С. 200-206. URL: <https://doi.org/10.31470/2306-546X-2023-56-200-206>
4. Бездітко О. Є. Управління фінансовими ризиками підприємства. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2020. № 3. С. 43-49. URL: <https://doi.org/10.32851/2708-0366/2020.3.6>
5. Кустріч Л. О. Фінансовий ризик-менеджмент у сфері логістики. *Економіка та управління підприємствами. Інфраструктура ринку*. 2023. № 71. С. 167-173. URL: <https://doi.org/10.32782/infrastructure71-29>

УДК 330.4:519.86

Катерина Шевченко – здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доцент Ірина Ганечко

Державний торговельно-економічний університет

СУЧАСНИЙ СТАН МІЖНАРОДНОГО РИНКУ ПРОЄКТНОГО ФІНАНСУВАННЯ

Проектне фінансування набуло поширення з кінця 70-х років у крупних зовнішньо-економічних операціях. Спочатку на світовому ринку проектного фінансування оперували декілька американських, канадських, німецьких та японських банків. Пізніше, внаслідок бурхливого розвитку газовидобутку у Північному морі до них долучилися комерційні банки Великої Британії. У подальшому на світовому ринку проектного фінансування активізувались банки Франції, Голландії Бельгії, Італії, Швейцарії та інших країн.

Дослідження сучасного стану міжнародного ринку проектного фінансування надає цінну інформацію для науковців, оскільки дозволяє оцінити ефективність цього методу фінансування інвестиційних проєктів реального сектору економіки та його адаптивність до сучасних економічних і екологічних викликів.

Ясіновська І. стверджує, що в сучасних умовах проектно фінансування передбачає реалізацію інфраструктурних проєктів в енергетиці, металургії, нафто – і газопереробній, гірничодобувній та деяких видах хімічної промисловості [2, с. 145].

Підкреслюючи міжнародний характер проектного фінансування, слід відмітити його широке використання Європейським банком реконструкції та розвитку (ЄБРР), Світовим банком для фінансування масштабних проєктів, пов'язаних з розробкою природних копалин в країнах, що розвиваються, а також для фінансування ряду проєктів в країнах Східної Європи, які потребують довгострокових інвестицій. Застосування проектного фінансування забезпечує позичальників необхідними гарантіями, знижує вплив ризиків.

Згідно досліджень Шевчук Я.В., ріст проектного фінансування в окремих країнах та регіонах зумовлений як специфічними факторами світового рівня, так і внутрішньополітичними, економічними, соціальними, екологічними факторами. Наприклад, глобальні проблеми, пов'язані зі зміною клімату, призвели до зростання активності у використанні практик проектного фінансування в Європі та Північній Америці в енергетичній галузі [1, с. 152].

Хрупович Є.С. стверджує, що банківські установи, реалізуючи продукт «проектне фінансування», вимагають участі позичальника власними коштами у

розмірі не менше 30%, а інколи й ставлять умову забезпеченості по кредиту ліквідним майном позичальника [3, с. 93].

У багатьох країнах спостерігається активне залучення проектного фінансування для розвитку інфраструктури, енергетики, транспорту, телекомунікацій та інших сфер. Оскільки економіки світу стикаються з великим попитом на фінансування великих проектів, особливо в умовах обмежених бюджетних ресурсів, проектне фінансування є альтернативним та ефективним способом залучення коштів.

Міжнародний ринок проектного фінансування залучає інвесторів з усього світу, що створює можливості для інтернаціоналізації проектів і розподілу ризиків між різними учасниками. Розуміння сучасних тенденцій, як-от зміни в джерелах капіталу або у структурі проектів, допомагає прогнозувати і краще керувати інвестиційними потоками.

Сучасні проекти все частіше орієнтуються на сталий розвиток, включення екологічних та соціальних аспектів, а також застосування новітніх технологій. Науковці вивчають, як ці нові вимоги впливають на структуру і умови фінансування, а також на політику кредиторів та інвесторів.

Закони та регуляції на міжнародному рівні змінюються, що також впливає на правила проектного фінансування. Важливо розуміти, як міжнародні договори, екологічні стандарти та інші регуляторні заходи відбиваються на умовах фінансування та реалізації проектів.

Аналізуючи останні тенденції розвитку глобального ринку проектного фінансування, можна зробити висновок, що позики на проектне фінансування досягли 355 млрд. дол. США у 2023 р., що на 8% більше, порівняно з 2022 р. Основним ринком проектного фінансування в 2023 р. був ринок енергетичного сектора, профінансовано проектів на 158 млрд. дол. США, реалізовано 672 угоди, з яких 608 угод стосувалися відновлюваних джерел енергії. Позики на проектне фінансування Північної та Південної Америки у 2023 р. досягли 151,1 млрд. дол. США, це приблизно на 1 млрд. дол. США більше ніж у 2022 р. Обсяг позик на фінансування проектів у регіоні, до якого входять країни Європи, Близького Сходу й Африки склали 129 млрд. дол. США, це на 18% менше, ніж у 2022 р. Позики на проектне фінансування Азійсько-Тихоокеанського регіону та Японії у 2023 р. склали 74,8 мільярда доларів США, що на 4% менше, порівняно з показниками 2022 р. [4].

Отже, найбільшим ринком проектного фінансування залишається регіон Північної та Південної Америки, де лєвова частка трансакцій припадає на США.

Зміни обсягів проектного фінансування в окремих країнах і регіонах обумовлене як певними факторами світового рівня, так і внутрішніми політичними, економічними, соціальними та екологічними факторами. Наприклад, глобальні проблеми, пов'язані зі зміною клімату, проявляються в зміцненні міжрегіональних зв'язків, що призводить до зростання активності практик проектного фінансування в Європі і Північній Америці в енергетичній галузі. Зміцнення цього процесу вимагає розширення співпраці між країнами в області розвитку транспортної інфраструктури (головним чином аеропортів і

автомагістралей міжнародного значення), енергопостачання та розширення співробітництва в галузі розвитку альтернативної енергетики.

Особливості глобального ринку проектного фінансування включають в себе широкий спектр суб'єктів, як традиційних для проектного фінансування (комерційні банки, інвестори на фондовому ринку, спонсори проекту, міжнародні фінансово-кредитні установи та організації), так і специфічні, такі як юридичні фірми та технічні посередники.

Таким чином, проектне фінансування, незважаючи на динамічні зміни, залишається однією із пріоритетних форм реалізації фінансово-кредитних відносин учасників фінансування різноманітних проектів в усьому світі, і немає жодних підстав вважати, що це припиниться найближчим часом. Економіка України перебуває у складному стані, потребує значних іноземних інвестицій для відновлення усіх видів інфраструктури, комерційної та житлової нерухомості. В таких умовах проектне фінансування може сприяти розвитку окремих галузей економіки та розвитку регіонів, які постраждали внаслідок збройної агресії рф.

Література:

1. Шевчук Я. В. Глобальний вимір розвитку ринку проектного фінансування. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство, 2018, 20 (3); 151-158.
2. Ясіновська І. Проектне фінансування за участю міжнародних фінансових інституцій. Фінансовий простір, 2023, 3 (51); 144-156.
3. Хрупович С. Є. Розвиток проектного фінансування як банківського продукту в Україні. Галицький економічний вісник, Т. : ТНТУ, 2016, т. 50, № 1; 92-98.
4. Global Project Finance Review. FullYear. (2023). URL: <https://thesource.lseg.com/TheSource/getfile/download/9766e371-1173-488f-99af-69bd731a4ea3>

СЕКЦІЯ 12. Механізми державного управління

УДК 354-047(477)

Вікторія Микитюк – здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – асистент кафедри фінансів, банківської справи та страхування Катерина Мікуляк

Миколаївський національний аграрний університет

МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ

Механізм державного управління є складною, штучно створеною системою, що спрямована на досягнення встановлених цілей. Він включає певну структуру, правові норми, методи, засоби та інструменти, які використовуються державою для впливу на об'єкт управління [1].

Основна мета державного управління полягає у створенні найсприятливіших умов для діяльності виконавчої влади, яка відповідає інтересам громадян, суспільства та держави. У межах цієї мети реалізуються інші, більш конкретні завдання, що включають визначення принципів і форм, а також правове закріплення управлінської діяльності.

До цих завдань належать:

- вирішення питань, пов'язаних із системою та структурою органів управління залежно від їх функцій;
- розподіл компетенцій між ними;
- визначення їхніх завдань, повноважень та обов'язків;
- регулювання правових відносин між різними рівнями адміністративної системи;
- вибір найкращих методів управління та способів їх реалізації.

В Україні державна влада базується на принципах поділу на три гілки: законодавчу, виконавчу та судову.

Законодавчу функцію виконує виключно парламент – Верховна Рада України. Вищим органом виконавчої влади є Кабінет Міністрів України, який здійснює керівництво та координацію діяльності міністерств та інших виконавчих структур.

Система центральних органів виконавчої влади включає міністерства, державні комітети (служби) та органи зі спеціальним статусом. Ці органи можуть створювати свої територіальні підрозділи, що реорганізуються або ліквідуються згідно з законом. До місцевих органів виконавчої влади належать державні адміністрації в областях, районах, районах Автономної Республіки Крим, а також у містах Києві та Севастополі. Вони здійснюють виконавчу владу

на своїй території та виконують функції, делеговані відповідними радами [2].

Принципи державного управління – це основні ідеї та наукові положення, що формують основу державної діяльності. Деякі дослідники вважають, що вони є позитивними закономірностями, виявленими завдяки науці та практиці та закріпленими у відповідних поняттях. Принципи державного управління поділяють на кілька груп:

а) Соціально-політичні принципи: включають демократизм, участь громадян у державному управлінні, рівність прав для всіх національностей, законність, рівність перед законом, відкритість і врахування думки громадськості, а також об'єктивність. Ці принципи поширюються на всі аспекти управління і зазвичай закріплюються в Конституції України та інших законах;

б) Організаційні принципи побудови системи управління: це принципи галузевої, функціональної та територіальної побудови, що служать основою для визначення і розподілу компетенції між органами управління. Вони допомагають створити єдину систему державного управління, яка функціонує ефективно та без дублювання повноважень;

в) Організаційні засади функціонування органів управління: включають нормативність, єдиноначальність, колегіальність, розподіл управлінської діяльності, відповідальність за рішення, а також оперативну самостійність. Ця група принципів спрямована на регулювання діяльності конкретних органів, забезпечення ефективності управлінських процедур та прийнятих рішень [3].

Функціональна структура державного управління – це сукупність завдань і функцій, які виконують органи державної влади для забезпечення ефективного керування. Вона підтримує зв'язок держави, як управлінського суб'єкта, з суспільством і забезпечує внутрішню динамічність самої державної системи управління [4].

Отже, механізм державного управління є надзвичайно важливою складовою функціонування будь-якої держави, оскільки забезпечує впорядкованість, ефективність та легітимність управлінських процесів. В Україні цей механізм спирається на принципи поділу влади, що дозволяє збалансувати інтереси держави, громадян та суспільства загалом. Основною метою державного управління є створення оптимальних умов для діяльності виконавчої влади, що досягається через чітке визначення компетенцій, повноважень і обов'язків органів влади. Крім того, врахування соціально-політичних та організаційних принципів сприяє посиленню ефективності діяльності державних органів, підвищуючи рівень відкритості, відповідальності та законності у взаємодії з громадянами. Таким чином, формування системи державного управління, що динамічно адаптується до потреб суспільства, є запорукою сталого розвитку та зміцнення демократичних інститутів в Україні.

Література:

1. Рудніцька Р.М., Сидорчук О.Г., Стельмах О.М. Механізми державного управління: сутність і зміст. Львів : ЛІДУ НАДУ, 2005. 28 с.

2. Орган державної влади. *Liga* 360. URL:
<https://ips.ligazakon.net/document/TM051497>.

3. Поняття, сутність, форми і методи державного управління. URL:
<http://surl.li/xtlyvq>.

4. Державне та регіональне управління : конспект лекцій для здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «бакалавр» спеціальності 073 «Менеджмент» / уклад. О. І. Котикова. Миколаїв : МНАУ, 2019. 80 с. URL:
<http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/6367>.

УДК 343.9

Катерина Пижевська – здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник – к.е.н., доц. Віра Кміть

Львівський національний університет імені Івана Франка

ФУНКЦІЇ ТА МІСЦЕ НАЦІОНАЛЬНОГО АНТИКОРУПЦІЙНОГО БЮРО УКРАЇНИ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМИ ФІНАНСАМИ

Антикорупційна політика є однією з ключових складових забезпечення ефективного управління державними фінансами. В умовах глобалізації та поширення корупційних схем, які перешкоджають розвитку державного сектору та знижують рівень довіри громадян до органів влади, надзвичайно важливим є формування ефективних механізмів боротьби з корупцією [1]. У цьому контексті Національне антикорупційне бюро України (НАБУ) відіграє особливу роль, виступаючи важливим елементом системи управління державними фінансами. НАБУ було створено з метою протидії корупційним злочинам, які безпосередньо загрожують фінансовій стабільності та економічному розвитку країни.

Завдання антикорупційних органів не обмежується лише боротьбою з корупцією у державному секторі, але й включає розробку та впровадження заходів щодо підвищення прозорості та підзвітності державних фінансів. Успішна діяльність таких органів, як НАБУ, є важливою передумовою для зниження рівня корупції, ефективнішого використання бюджетних коштів і підвищення довіри міжнародних партнерів, що своєю чергою сприяє поліпшенню економічного клімату в Україні.

Метою даного дослідження є аналіз функцій і місця Національного антикорупційного бюро України в системі управління державними фінансами, а також оцінка ефективності його діяльності у протидії корупційним злочинам. Особлива увага приділяється тому, яким чином діяльність НАБУ впливає на забезпечення прозорості та підзвітності використання державних фінансових ресурсів.

Об'єктом дослідження є Національне антикорупційне бюро України як

орган, що здійснює протидію корупційним правопорушенням у сфері державних фінансів.

Предметом дослідження є функціональні особливості діяльності НАБУ в контексті управління державними фінансами та боротьби з корупцією, а також вплив його діяльності на фінансову стабільність держави.

Дослідження дасть можливість краще зрозуміти роль антикорупційної діяльності в управлінні державними фінансами та визначити пріоритетні напрямки подальшого вдосконалення роботи НАБУ для досягнення максимальних результатів у боротьбі з корупцією.

Основні види робіт та послуг, які надає цей орган, спрямовані на запобігання, виявлення та розслідування корупційних діянь, а також на забезпечення виконання антикорупційної стратегії держави. До основних видів діяльності НАБУ належать розслідувані дії, оперативно-розшукові заходи, взаємодія з іншими правоохоронними органами, експертна діяльність та робота із забезпечення суспільної підтримки боротьби з корупцією [2].

Однією з основних функцій НАБУ є проведення досудових розслідувань у справах, пов'язаних з корупційними правопорушеннями. НАБУ розслідує злочини, які стосуються високопосадовців, таких як народні депутати, судді, члени уряду, керівники державних підприємств та інших ключових установ. Ці розслідування охоплюють різноманітні корупційні діяння: хабарництво, зловживання службовим становищем, незаконне збагачення, підкуп та інші злочини, що підривають інституційну стабільність держави. Досудове розслідування передбачає збір доказів, опитування свідків, здійснення слідчих експериментів, оглядів місця події та інші дії, що спрямовані на підтвердження або спростування вини підозрюваних осіб.

Важливим елементом роботи НАБУ є здійснення оперативно-розшукових заходів, які передбачають негласні дії з метою виявлення та документування фактів корупційної діяльності. До таких заходів належать стеження, перехоплення комунікацій, зняття інформації з каналів зв'язку, проведення обшуків і вилучення доказів [3]. Оперативно-розшукові заходи виконуються на основі ухвал суду і дозволяють зібрати ключові докази для притягнення винних осіб до відповідальності.

НАБУ також активно співпрацює з іншими правоохоронними органами, як національного, так і міжнародного рівня. Національне антикорупційне бюро тісно взаємодіє з прокуратурою, судами, поліцією та іншими органами для забезпечення ефективного розслідування і подальшого судового процесу щодо корупційних справ [4]. У міжнародній сфері НАБУ співпрацює з організаціями, такими як Інтерпол, Європейське бюро боротьби з шахрайством (OLAF), Євроюст та інші, що допомагає обмінюватися інформацією, розслідувати транскордонні злочини та отримувати підтримку у розслідуваннях, які мають міжнародний характер.

Отже, основні види діяльності та послуги, які надає Національне антикорупційне бюро України, спрямовані на забезпечення ефективної боротьби з корупцією на найвищих рівнях влади, що включає розслідувальні дії,

оперативно-розшукові заходи, міжнародну співпрацю, експертну діяльність, просвітницьку роботу та проведення антикорупційних перевірок. Ефективність виконання цих завдань є вирішальним фактором у забезпеченні прозорості та законності діяльності державних органів, а також у підвищенні довіри громадян до державної влади та її спроможності боротися з корупційними проявами.

Література:

1. Закон України : [Електронний ресурс]. "Про Національне антикорупційне бюро України" від 14 жовтня 2014 року № 1698 – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/>
2. Офіційний вебсайт Національного антикорупційного бюро України (НАБУ) : [Електронний ресурс]. Інформація про діяльність та звіти. – Режим доступу: <https://nabu.gov.ua/>
3. Transparency International Україна. : [Електронний ресурс]. Аналітичні звіти з питань боротьби з корупцією в Україні. – Режим доступу: <https://ti-ukraine.org/>
4. Спеціалізовані антикорупційні матеріали на сайті Центру Протидії Корупції (ЦПК) : [Електронний ресурс]. Огляд справ і аналітичні дослідження. – Режим доступу: <https://antac.org.ua/>

УДК 351.92

Володимир Сухарніков – здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти

Науковий керівник – д.н. держ. упр, проф. Володимир Ємельянов

Чорноморський національний університет імені Петра Могили

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ПРОЦЕДУРИ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

Формування та розвиток сучасної, демократичної та правової держави в Україні перебуває в стані кардинальних перетворень та реформувань, що обумовлено євроінтеграційним вектором розвитку країни.

Адміністративна процедура – це визначений законом порядок розгляду та вирішення конкретної справи у сфері публічного адміністрування. Вона має значення для забезпечення прав, свобод та законних інтересів особи, виконання ними обов'язків у сфері публічно-правових відносин, а також для покращення якості надання адміністративних послуг [1].

До 2022 року в Україні не існувало загальної адміністративної процедури, проте всі сфери взаємодії держави з громадянами та бізнесом регулювались різними правилами (спеціальними законами, постановами, інструкціями, тощо),

що сприяло розвитку суперечностей і різних підходів між твердженнями процесів публічного управління різними нормативними актами. Серед ключових проблем можна було виділити: відсутність важливих прав особи у відносинах із суб'єктами публічного управління; домінування відомчих інтересів та переважно підзаконне регулювання процедур; різні підходи у різних сферах публічного управління; неефективність багатьох процедур або відсутність регулювання взагалі.

Прийнятий 13 червня 2022 року Закон України «Про адміністративну процедуру», який набув чинності 15 грудня 2023 року, запроваджує уніфіковані (загальні) правила відносин громадян і бізнесу із державою замість безлічі законів та підзаконних актів та наближає механізми публічного адміністрування України до стандартів Європейського союзу (ЄС). Цей Закон регулює відносини адміністративних органів (органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, їх посадові особи, інші суб'єкти, які відповідно до закону уповноважені здійснювати функції публічної адміністрації) з громадянами й бізнесом [2].

Принципи адміністративної процедури беруть свої витoki з документів ЄС, в яких вони закріплені як складові права на належне адміністрування (ст. 41 Хартії основних прав ЄС), а також як рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам [3].

Під принципами адміністративних процедур слід розуміти ключові базові положення, які лежать в основі здійснення процедурної діяльності, характеризуються універсальністю та визначають спрямованість дій суб'єктів публічного управління. Серед принципів адміністративної процедури виділено: верховенство права, у тому числі законності та юридичної визначеності; рівність перед законом; обґрунтованість; безсторонність (неупередженість) адміністративного органу; добросовісність і розсудливість; пропорційність; відкритість; своєчасність і розумний строк; ефективність; презумпція правомірності дій та вимог особи; офіційність; гарантування права особи на участь в адміністративному провадженні; гарантування ефективних засобів правового захисту [2].

Відзначаючи важливість кожного з означених принципів, слід зауважити, що саме принцип є тим фундаментальним підґрунтям, що дає змогу захистити права й законні інтереси особи у відносинах з органами публічного управління, сприятиме обмеженню відповідних проявів корупційних діянь з боку публічних службовців, спроможності щодо підвищення ефективної діяльності органів публічного управління [1].

Закон про адмінпроцедуру вперше в законодавчій історії України створює чіткі процедури у відносинах громадян, бізнесу і влади, зокрема:

громадяни можуть брати участь в адміністративному провадженні, ознайомлюватись з матеріалами справи, матимуть право бути заслуханими державним органом та вносити свої пропозиції й зауваження до моменту ухвалення рішення;

з'являється поняття «зацікавлені особи» - люди, інтереси та права яких

можуть бути порушені внаслідок ухвалення рішення адміністративним органом;

органи влади зобов'язані обґрунтовувати адміністративні акти, мотивувати негативні рішення та роз'яснювати особам причини прийняття та порядок оскарження таких рішень;

процедура надання послуг повинна бути прозорою й зрозумілою, що дозволить зменшити корупційні ризики;

для встановлення обставин, що мають значення для вирішення справи, адміністративний орган за необхідності з власної ініціативи може збирати документи та інші докази, витребувати відомості й дані, тощо.

Адміністративною процедурою органів публічного управління вважається врегульована норма права державно-владна діяльність публічного органу, яка спрямована на утвердження, реалізацію і захист прав та свобод громадян. Важливість адміністративної процедури для діяльності органів публічного управління полягає в таких аспектах: забезпечення організації діяльності органів публічного управління; гарантування інтересів особи, а також прав, свобод фізичних та юридичних осіб; створення цілісного, послідовного та ефективного порядку дій органів публічного управління для прийняття управлінського рішення; забезпечення гласності та відкритості виконання функцій органів публічного управління під час ухвалення та втілення організаційно-розпорядчих, управлінських рішень.

В рамках реалізації Стратегії реформування державного управління України на 2022–2025 роки, виконання Угоди про асоціацію урядом проводиться робота щодо приведення національного законодавства у відповідність із Законом України «Про адміністративну процедуру», а також підготовка публічних службовців за новими вимогами, чого вимагає адміністративно-процедурне законодавство.

Так, в жовтні 2023 року уряд схвалив законопроект, що уніфікує 122 адміністративні процедури згідно з європейськими стандартами. Щоб правила загальної адміністративної процедури запрацювали на практиці, треба внести зміну у 135 законодавчих актів. Ухвалений комплексний законопроект вносить зміни у переважну більшість з них. Необхідно зазначити, що приведення законодавства у відповідність до закону є однією з умов надання Україні макрофінансової допомоги від ЄС.

Таким чином, впровадження адміністративної процедури відповідно до принципів ЄС має наблизити державу до європейських стандартів та втілити у сферу публічного управління правила відносин між владою та особою, які відповідають найкращим зразкам адміністрування європейських країн. Нові норми адміністративної процедури позитивно вплинуть на ефективність механізму реалізації публічного адміністрування, адже забезпечать полегшений доступ до отримання послуг, відкритість, прозорість та ефективність процесу отримання адміністративних послуг.

Література:

1. Криворучко І. Сутність та особливості адміністративної процедури в публічному управлінні. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2023. №2(18). С.65-70.
2. Про адміністративну процедуру: Закон України від 17 лютого 2022 року №2073-IX [електронний ресурс]. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20#Text>
3. Чому принципи адміністративної процедури важливі? [електронний ресурс]. Ukrainian Public Law and Administration Network. URL: <https://uplan.org.ua/analytics/chomu-pryntsypu-administratyvnoi-protsedury-vazhlyvi/>
4. Нестеренко К.О., Булгакова О.В. Адміністративна процедура як новий етап взаємодії органів державної влади і суспільства. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. №6. С.482-486.
5. Ігнатченко І.Г., Григоренко Б.В. Зарубіжний досвід та вітчизняна практика правового регулювання спеціальних принципів адміністративної процедури. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. №5. С.326-334.

ЗМІСТ

Секція 1. Трансформація фінансового сектору внаслідок збройної агресії росії проти України та під впливом світової пандемії COVID-19

Беліменко О. Економічна стійкість підприємств торгівлі в умовах викликів фінансової системи України	3
Брова Д. Вплив війни на фінансову стабільність України	5
Волкодаєва С. Глобальні тренди у фінансовому секторі після пандемії та війни	8
Калашиников І. Фінансування стартапів та інноваційних проєктів в умовах воєнного стану	11
Ківкович І. Податкові інструменти підтримки бізнесу в умовах воєнного стану	15
Кречмер І. Принципи фінансування діяльності підприємств в умовах воєнного стану	18
Кубецька О. Фінансова підтримка розвитку підприємницького сектору в Україні в умовах війни	20
Лизогуб К. Недоліки в організації фінансово-матеріальної допомоги Польщі для України в період війни	22
Луговенко А. Методи фінансового оздоровлення господарської діяльності в умовах війни	25
Осьмакова В. Аналіз прибутковості українських підприємств у період воєнного стану	28
Павлова О. Спадкування нерухомого майна, знищеного внаслідок ведення бойових дій	31
Титаренко Л. Складові держбюджету в умовах військового стану України	33
Чабаненко К., Павлова О. Нормативно-організаційне забезпечення фінансів України в умовах воєнного стану	38
Шинкаренко О. Фінансова безпека в системі управління підприємством в умовах військової агресії	41

Секція 2. Питання розвитку фінансової науки

Алексєнко Л., Стецько М., Квасовський О. Управління соціальними інвестиціями у контексті боргових суперциклів: теоретико-прикладні аспекти	45
---	----

**Секція 3. Проблеми податкової, інвестиційної, бюджетної
політики в Україні та шляхи її вдосконалення**

Башинська А. Аналіз динаміки та структури податкових надходжень місцевих бюджетів за 2020-2023 роки	48
Ганечко І. Інтегрування принципів відповідального інвестування в Україні	51
Гоц С. Сприятливий інвестиційний клімат в Україні: слабини, переваги та перспективи	54
Гудзенко С. Сутність і значення податкової оптимізації, методи її здійснення	58
Диченко Л. Проблеми податкової політики в Україні	59
Кміть В., Василенко М. Вплив податкової політики на валютний курс в Україні	63
Kolodiy A. International financial resources for Ukraine's recovery: transformation of budgetary policy	66
Кривейко М. Інструменти податкового регулювання економіки України в умовах воєнного стану	68
Ляний О. Стратегії управління державним боргом України	72
Маковійчук А., Гандзюк М., Констанжи В. Вплив підвищення податків на рівень тінізації економіки	74
Маценко А. Реформування системи соціального захисту	77
Мірошниченко С. Система оподаткування та управління податками: Україна та Естонія	81
Петух А. Податкові ризики формування місцевих бюджетів в умовах війни	85
Поліщук К. Вдосконалення податкової політики України щодо непрямого оподаткування відповідно до вимог ЄС	88
Самодай Р. Прямі іноземні інвестиції як джерело фінансування відбудови України	91
Ткачук О. Вплив війни на імпорт та ефективність інструментів торговельного захисту	94

**Секція 4. Фінансова підтримка розвитку підприємницького сектору
в Україні в реаліях сьогодення**

Богуш В. Фінансові ризики підприємств агропромислового комплексу в умовах війни	98
Грищенко М. Дослідження ризиків в управлінні фінансовою безпекою підприємства	101

Запорожець С. Фінансове забезпечення інноваційного розвитку оборонної промисловості	103
Скляр Ю. Напрями оцінки інвестиційної привабливості підприємств в Україні	105
Сміх С., Кушнір О. Фінансові рішення у бізнесі: психологічні аспекти роботи підприємця	107
Токовенко К. Фінансова стратегія підприємства у контексті антикризового управління	110
Хомляк С. Особливості фінансової підтримки розвитку малого та середнього бізнесу України в умовах соціально-економічних потрясінь	113
Шаран А. Фінансові програми підтримки підприємництва в Україні під час війни	115
Яновський Б. Державно-банківська фінансова підтримка суб'єктів малого підприємства	118

Секція 5. Фінансові ринки, фінансові посередники

Асанов О. Взаємодія фінансових ринків та посередників, їх вплив на стабільність економічної системи	121
Борисенко А. Інноваційні фінансові інструменти в системі розвитку підприємств агропромислового комплексу	124
Гіць У. Фінансовий лізинг в Україні	127
Горька Л. Інфляційні процеси в Україні та їх вплив на купівельну спроможність гривні	130
Михайлова Д. Фінансові посередники на фінансовому ринку України	132
Підзапецький А., Безрученко А. Розвиток систем переказу коштів в Україні	136
Поводиренко О. Особливості функціонування небанківських електронних платіжних систем	138
Рибалка Б. Удосконалення управління формуванням і розподілом прибутку підприємства	142
Шибанова М. Перспективи розвитку ринку факторингу в Україні	146
Шкулка А. Фінансові ринки та фінансові посередники	148

Секція 6. Інновації та сучасні фінансові технології

Brugière J. Innovations and modern financial technologies	153
Бараболя К. Розвиток фінансових технологій в Україні: можливості та перспективи	154
Барган Ю. Вплив диджиталізації на банківський сектор України	157
Бразілій Г. Впровадження технології блокчейн у фінансових операціях	160

Вишивана Б., Мяснікова В. Інноваційні платіжні технології в системі безготівкових розрахунків України	163
Миркула А. Проблеми та перспективи розвитку електронних грошей в Україні	166
Скоробагатий А. Вплив інновацій та сучасних фінансових технологій на ефективність конкурентної стратегії корпоративних підприємств	169
Степанова Д. Кібербезпека в сучасних фінансових системах	172
Фурман М. Інновації у галузі фінансів та в сфері технологій	175
Яцула Є.-П., Пушкар Т. Цифровізація фінансових послуг в Україні: проблеми та перспективи	178

Секція 7. Питання обліку, менеджменту і маркетингу у фінансовому секторі

Бразілій Н. Облік криптовалют: виклики та можливості для фінансового сектору	182
Веремчук У. Професійна етика аудитора: фундаментальні принципи	186
Гавриленко В., Шевченко А. Організація обліку товарів в умовах сучасних інформаційних технологій	190
Горька Л. Зовнішній аудит як інструмент забезпечення прозорості фінансової звітності підприємств	192
Гуржій П. Управління розвитком закладів охорони здоров'я	194
Дяговець Є., Кужим Я. Шляхи удосконалення обліку доходів та витрат операційної діяльності: систематизація наукових поглядів	197
Єщенко М., Петленко Т. Сучасні аспекти фінансового забезпечення розвитку малого підприємництва в Україні	201
Єщенко М., Бондарчук С. Сучасні аспекти соціального менеджменту програми догляд вдома в ТЧХУ	203
Лепетко А. Психологічне ціноутворення: теорія та практика	206
Любимова В. Удосконалення управління формуванням і розподілом прибутку підприємства	211
Плиса З. Особливості формування обліково-аналітичного забезпечення операцій у мікрологістичних системах в соціально-економічних реаліях воєнного часу	213
Сидоренко К., Срібна О. Фермерські господарства в Україні: аналіз плюсів, мінусів та значення	216
Яловега Л., Лега О., Прийдак Т. Управлінський облік у фінансових установах: інструменти та перспективи розвитку	220

**Секція 8. Актуальні питання фінансової інклюзії, розвитку
банківської системи та забезпечення її фінансової стабільності**

Бершов О. Стан ліквідності банківської системи України	224
Голка В., Туриця Є. Особливості діяльності банківської системи в Україні в умовах воєнного стану та можливі шляхи її повоєнного відновлення	227
Королюк Ю. Розвиток пасивних операцій банків в Україні	231
Красільников В. Вплив фінансової інклюзії на фінансову поведінку населення: висновки глобальної база даних FINDEX	234
Кузін Г. Основні перспективи та актуальні проблеми банківського сектору в Україні на сучасному етапі	236
Марченко О. Особливості іпотечного кредитування фізичних осіб під час війни в Україні 2024	238
Новосьолова О., Кравчук Ю. Тенденції розвитку банківської системи України	241
Орешко А. Управління кредитними ризиками	244
Пось К. Цифровий інструментарій реалізації принципів транспарентності на рівні НБУ	248
Савченко Я. Роль Національного банку України у забезпеченні фінансової стабільності	252

Секція 9. Застосування економіко-математичного моделювання та сучасних інформаційних технологій для вирішення актуальних фінансових завдань

Міленко К. Інформаційні технології в обліку та аналізі грошових коштів: сучасні тренди та виклики	255
Снитюк О., Бережна Л. Математичні методи та моделі оцінювання фінансового стану підприємства: класичні та новітні підходи	257
Сотніков В. Вплив штучного інтелекту та цифрових технологій на фінансовий ринок: тренди, можливості та виклики	260
Стаценко А. Вплив технологій на ефективність аудиту фінансової звітності: аналіз використання штучного інтелекту та блокчейн-технологій у процесах аудиту	262
Тіхонова В. Роль штучного інтелекту в прийнятті фінансових рішень	264
Ткаченко А., Білан С. Ефективність використання методів і моделей прийняття рішень в аудиті в умовах цифровізації: переваги та недоліки	266

Секція 10. Страхування в Україні: стан та тенденції розвитку

Ахмедова С. Проблеми і перспективи розвитку національного ринку страхування в умовах війни	269
Гурін С. Вітчизняний ринок страхового супроводу вантажоперевезень автотранспортом	271
Дискантюк І. ОСЦПВ власників наземних транспортних засобів в Україні	273
Кубецька О. Страхування в Україні: стан та тенденції розвитку в умовах війни	276
Лизогуб А. Роль андеррайтенгу в страхуванні	278
Мошуренко Т. Цифрові технології в страхуванні	280
Нестерчук Т. Перспективи цифрової трансформації страхового ринку України	284
Орисенко К. Імплементация європейських стандартів ведення страхового бізнесу в Україні	287
Плиса В., Кокіза Д. Фінансова надійність страховика: проблеми забезпечення та стратегія антикризового управління нею у соціально-економічних реаліях воєнного часу	288
Сумський В. Криптоіндустрія і страхування	292
Талах Н. Тенденції розвитку ринку страхування в Україні	296
Тютюнник Ю., Тютюнник С. Аналіз результату страхових послуг страхової компанії за видами страхування	299
Швець Я. Перешкоди ведення страхового бізнесу в Україні	302
Шірінян Л. Конкурентна позиція компанії зі страхування життя на ринку страхування	304

Секція 11. Міжнародна практика розвитку фінансових систем

Андрухів А. Перспективи співпраці України з Міжнародним Валютним Фондом	307
Безпалько М. Цифрова валюта центрального банку – світовий досвід та перспективи для України	309
Бірюков В. Сучасні виклики розвитку міжнародної торгівлі у світовій економіці	313
Єщенко М., Петленко Т. Сучасна міжнародна практика розвитку фінансових систем	315
Лещенко М., Сахно Т. Вплив чинників політичного середовища на кон'юнктуру світового фінансового ринку	317
Пустовойт В. Вплив зміни клімату на розвиток міжнародного страхового ринку	319

<i>Sachs S.</i> Financial systems and economic development: a global perspective	322
<i>Черевань А.</i> Управління фінансовими ризиками міжнародних логістичних компаній	324
<i>Шевченко К.</i> Сучасний стан міжнародного ринку проєктного фінансування	328

Секція 12. Механізми державного управління

<i>Микитюк В.</i> Механізм державного управління в Україні	331
<i>Пижевська К.</i> Функції та місце Національного антикорупційного бюро України в системі управління державними фінансами	333
<i>Сухарніков В.</i> Особливості реалізації адміністративної процедури в публічному управлінні	335

*XXI міжнародна науково-практична конференція
«Актуальні проблеми фінансової системи України»*

Наукове електронне видання

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

**МАТЕРІАЛИ XXI МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

21 листопада 2024 року

В авторській редакції

Гарн. Times New Roman. Обл.-вид. арк. 12,05.

Черкаський державний технологічний університет
Свідоцтво про державну реєстрацію ДК № 896 від 16.04.2002 р.
бульвар Шевченка, 460, м. Черкаси, 18006.

Кафедра фінансів ЧДТУ finance@chdtu.edu.ua